

PAPILDYTAS BEPROTIŠKOS SĖKMĖS SULAUKUSIOS KNYGOS LEIDIMAS

ZIGMAS STANKUS



KAIP TAMPAMA ALBINOSAI



Zigmas Stankus

MIRAŽAS

Knyga skiriama gimusiesiems 1955-1973 metais

Tai karta, kuri netikėjo „ateinančiu komunizmu“ ir esamu socializmu, bet didelė dauguma buvo komjaunuoliais ar partiniais. Jie neturėjo kompiuterių, mobiliųjų telefonų, bet kai vieniems kitų prireikdavo susišaukdavo po langais, o tėvai nežinojo ką jų vaikai visą dieną veikia. Karta, kuri mažai laiko leido prie televizoriaus, kuris nieko įdomaus nerodė. Bet daug klausėsi ir didžiavosi turėdami juostinį ar kasetinius magnetafonus su nekokybiškais „SLADE“ „DEEP PURPLE“ įrašais. Troškuli malšinusi gira iš „bačkos“, ar praskiestu neretai parūgusiu alumi alaus baruose. Ar tiesiog „gazirofke“ iš automato- viena stikline visiems, pririšta kad kas nepavogtų. Vakaraus grojant magnetafonams ar brazdindami gitaras gerdavo „Obuolių“, ar „Gintaro krantas“ vyną su drumzlėmis butelio dugne. Už kenksmingą sveikatai darbą gaudami po du trikampius paketus pieno ir taloną šventėms- deficitiniams marinuotiems agurkėliams ir majonezui įsigyti. Kiekviena moteris privalėjo tapti siuvėja ar mezgėja, norint šeimai pajvairinti parduotuvėse siūlomų serijiniu būdu siūtiems rūbams.

Mes mušdavomės iki kraujo, vaikščiodavome su mėlynėmis nelabai kreipdami į tai dėmesio ir nesiskūsdami milicijai. Neturėjome supratimo, kad galima išsipirkti nuo armijos ar milicijos, todėl buvome siunčiami į karinius konfliktus Angoloje, Mozambike, Kuboje, pasienyje su Kinija, ar likviduoti Černobilio avarijos pasekmių.

Mes nežinojome kur yra Antalija, Gran Kanarija, Maljorka. Ir kam tas žinojimas- pasisvečiuoti ten buvo neįmanoma.

Karta kuri nieko neturėjo, niekuom netikėjo ir nieko negalėjo...Bet laiminga...

Tada mes buvome jauni.

1 skyrius

Kelinta para įkyriai belsdamas geležinkelio bėgių jungtis, tai greitėjančiu, tai lėtėjančiu, tai visai prapuolančiu ritmu traukinys rieda Tolimųjų Rytų link. Keleivių tautinė sudėtis keičiasi artėjant kiekvienai „broliškos“ respublikos sienai. Uzbekų daugumą pakeitė kazachai, atskiros grupelės kirgizų ir tadžikų. Vienur kitur sušmėžuoja ir balti veidai – civiliai rusai arba kariškiai. Traukinys prisigėręs specifinio rūgštaus azijatų, pigių cigarečių, alkoholio ir dar velniai žino kokio kvapo. Tiek uzbekai, tiek visi kiti jų tikėjimo broliai stotyse įlipa ar išlipa su neįmanomo dydžio ryšuliais. Tačiau šis dydis tarytum iš anksto išmatuotas, nes vos ne vos pratelpa pro vagono duris.

Šurmuly, atsirandantis įvažiuojant į kurį nors aulą ir keičiantis keleiviams, palaipsniui apimsta keliems šimtams kilometrų, kol traukinys vėl priartėja prie kito aulo. Vagonuose vienur kitur šlaistosi girti keleiviai, daugiausia kariškiai, kuriems įgriso sugėrovų kalbos, snukiai ar dar kas nors. Jaunystės smalsumo vedini jie ieško ko nors neatrasto. Tai gali būti mergina, su kuria, net jei jos ir neišdulkinsi, tai

kalbėdamas greičiau prastumsi laiką, užsitęsusi važiuojant per bekraštį Kazachstaną. Labiausiai šiam reikalui tinka vienišos įmitusios moterys, visus pirmyn atgal migruojančius vyrus nusekančios įvertinančiu žvilgsniu. O gal šiaip - patiks kokia kompanija, su kuria dar išgersi, rasi bendrą nuomonę viena ar kita tema, gerai įgėręs susibroliausi, atminčiai pasikeisi laikrodžiais. Didelė išgerto alkoholio dozė pagaliau tave paguldys ir ramiai sau snausi velniai žino kokiam vagone su velniai žino kuo. Tarnybos draugai, galų gale pasigedę, ims ieškoti tavęs, klausinėdami kitų keleivių ir su jais taip pat užmegzdami naujas pažintis. Radę purtys ir gaivins tarytum mirusį, o tu jausies be galo laimingas, kad esi reikalingas ir turi tokius nepakartojamus draugus. Ir vėl atsiras dingstis išgerti - už draugus.

Sėsliesni keleiviai - moterys su vaikais, seniai ar čalnošnikais vadinami tų neįmanomų ryšulių savininkai – nužiūrinėja zujančius žmones. Vyrai, kareiviams šiek tiek pavydėdami nevaržomumo, vis žvilgsniu perskaičiuoja ryšulius ir įsitikinę, kad viskas tvarkoj, leidžia sau pasvajoti: “Jei ne ryšuliai, tai...” Moterys, prisimindamos jaunystės nuotykius, geidulingai: “O gal...” Merginos, dar pilnos neįgyvendintų svajonių: “Vaikiniai, aš čia...”

Bet visi su begaliniu atlaidumu ir gerumu stebi girtų kareivių migraciją, mielai padėdami kuo gali, vis nepamiršdami balsu sau ir kitiems priminti: “Te pasilinksmina kareivėliai”. Taip myli kareivius, nors ir girtus, tik Rusijoje.

Vieno vagono nišoje prie lango sėdėjo leitenantas ir trys kareiviai. Visų trijų įdegis, per daug ankstyvas net šiems kraštams, darė juos šiek tiek paslaptungus, net nekreipiant dėmesio į tai, kad jie neprisidėjo prie visuotinės uniformuotųjų orgijos. Du ginkluoti, į specialius užvalkus įvilktais automatais, lydėdavo trečiąjį, neginkluotą ir be skiriamųjų ženklų, į tualetą ar parūkyti - prieš tai drausmingai atsiklausę karininko leidimo. Visi buvo mėlynais antpečiais, mėlynomis emblemomis ant uniformos kitelių dilbių, su skiriamaisiais karinio oro desanto antsiuvais. Du kareiviai ir karininkas kiteliuose segėjo pasižymėjimo ženklus, kareiviai - po pora medalių juostelių, karininkas - ordino ir medalio juosteles. Tik trečiasis kareivukas buvo be jokių skiriamųjų ar pasižymėjimo ženklų. Šioje draugijoje jis vienintelis atrodė tarytum kamuojamas neaiškių vidinių skausmų: kiti tryško sveikata ir energija, o jis buvo lyg prislopęs, apimtas nuovargio. Tačiau tarp šių vyrų buvo juntamas kažkoks labai stiprus tarpusavio ryšys - šiluma ir tikra vyriška užuojauta, ne žodžiai, o noras pasidalinti skausmu: nekalbant, tiesiog žvilgsniu.

- Nešik, tu, Labusai, į kelnes. Šūdiniau nei buvo ten, tikrai nebus, - pradėjęs sakinį nuo šypsenos, baigęs Sergejevas jau kikenė. Jis nemokėjo kalbėti nesijuokdamas. Tarytum pats Viešpats jam suteikė galimybę būti

visą laiką laimingu. Net perpykęs jis nenustodavo šypsotis, kikendavo ir mušantis, taip iš dvasinės pusiausvyros išvesdamas savo priešininkus, tarytum tai jam begalis malonumas. Tiesa, tokiais atvejais jo veide atsispindėdavo keistas neapykantos ir linksmumo mišinys.

Visų bendrakeleivių žvilgsniai sustojo ties Sergejevu. Leitenantas suraukė antakius, o Sergejevas, toliau kikendamas, ėmė atsiprašinėti priešais sėdinčių kazachų:

- Atsiprašu, esu atpratęs nuo civilių draugijos, - ir jau visai atvirai juokdamasis: - Visai sulaukėjau aš tuose kalnuose.

Visų veiduose atsirado šypsenos, net prislėgtasis išspaudė kažką panašaus į pusę šypsnio. Leitenantas delnu pliaukštelėjo Labusui per petį tarstelėdamas:

- Laikykis. Juk nesi skystas. Tu pagalvok ir prisimink Salangą, Šatuną, Machmud Rakį, Painšerą - kiek mes ten privargom ir vaikinų netekom...

- O kiek anksčiau dembelio išvažiavo vienaip ar kitaip patrumpinti: kas be kojų, kas be rankų. Ir apskritai - bybis žino, kaip mes patys baigsim... Juk iki dembelio - dar pusė metų. Tiksliau, 179 dienos, - kažkaip sunkiai judindamas apatinį žandikaulį išsunkė Garšeninas. - Tu galvoji, kad mums malonu tave kaip kokį apsišikėlį, kaip čmo ar kokį samastrielą tenai gabenti? Kaip aš tuos kūrvas mielai nudėčiau, prisiekiu... Bliadė būčiau, jei ranka suvirpėtų! Pirmoje eilėje tą pyderą pulko osobistą (*pulko ypatingojo skyriaus karininką – aut.*), jau nekalbu apie prokurorą. Oi, bliat, su daina aš juos...

- Ei, vyrai, vyrai... - bekylančias aistras apmalšino leitenantas Larionovas, akimis sekdamas šalia sėdinčių dviejų kazachų vyrų ir moters su kūdikiu veidų reakcijos. Bet kazachai atrodė ramūs, visiškai abejingi tiek patys sau, tiek viskam, kas dėjos aplinkui. Įlipę kažin kurioje stotyje, jie per visą laiką ištare tik vieną "ačiū" - kai kareivukai visus jų ryšulius mikliai padėjo sukrauti po gultais ir į vadinamąjį trečią aukštą.

- Aš viską suprantu, bet už ką, sakykit? - sunkiai rinkdamas žodžius ištare Petkevičius. - Juk aš nedariau nieko tokio, ko nedaro visi kiti. Tai kodėl aš? Už ką?

Visi įsistebeilijo į jiems tematomus taškus. Jau senokai jie taip giliai benarstė savo mintis ieškodami atsakymo. Visi buvo geri kariai - tokiems gilus mąstymas nereikalingas ir netgi kenksmingas. Už juos galvojo viršininkai, o jie buvo tik vykdytojai.

- Supranti, Labusai, dangus virš tavo galvos suėjo į pleištą, - ūsais prabilo Vasia Garšeninas.

- Aha, o prie smilkinio - AKS'o vamzdis! - pagreitį įgaunančiu juoku replikavo Sergejevas.

Leitenantas nepritariamai sumykė, vėl grimzdamas į apmąstymus. Moteris, sėdėjusi priešais, kažko paklausė vieno iš savų vyrų, tas pritariamai linktelėjo galva, ir ji, išsitraukusi krūtį, ėmė žindyti kūdikį.

Visi kareivukai sutartinai lyg igelti pašoko ir atsiprašinėdami ėmė brautis kliūdami per kelią užgriozdinusius ryšulius bei ištiestas kazachų kojas koridoriaus link. Į jį išėjęs Sergejevas jau žvengė kaip reikiant.

- Sergejevai, Sergejevai... - tramdė jį karininkas, tačiau šis jau springo juoku:

- Na, ką aš, ką aš - juk ne aš papą išsitraukiau tam bačai (*vaikas - afg.*)...

- Babajai ir yra babajai... - piktai iškošė Vasia. - Nieko jiems, kūrvoms, švento nėra. Tiek šitiems, tiek aniems. Bjaurybės nekrikštai...

Leitenantas piktai dėbelėjo į Garšeniną, lyg tartų: "Liaukitės, po velnių..."

Ir visi keturi siauručiu tarpeliu ėmė brautis prie tambūro. Pirmasis jį pasiekė Sergejevas ir, vis dar kikendamas, išsitraukė iš HB (*sezoninė apranga – aut.*) kelnių kišenės cigarečių "Donskije" pakelį. Įgudusiu judesiu kaukštelėjo juo per kitos rankos pirštą ir, mikliai lūpomis suėmęs praplėšto pakelio kampe nuo smūgio išlindusią cigaretę ir degdamas degtuką, dar spėjo pasiūlyti rūkalų kitiems. Ir vėl su šypsena tarė:

- Supisti dūchai, taip ir prašosi į taikiklį. Visi vieno snukio...

- Va čia tai tiksliai, - pralinksmėjusiu galugerkliu sududeno Vasia. - Snukiai tokie panašūs, kad bybį juos atskirsi: kaip ant vieno kurpalio daryti, kaip bulvės su akių įpjovom. Nesuprasi, ar jie miega, ar žiūri kaip per automato taikiklį... Tarytum jų snukius kas ilgai būtų daužęs arbatinuku.

- O mane mažą per snukį daužė arbatiniu, mane per snukį daužė arbatiniu, ir va dėl to tas snukis plokščias, va dėl to tas snukis ir plokšč... - dainos nepabaigė visai juoku užspringęs Sergejevas.

- Aha, va va, čia tai tiksliai, - jam mielai dziugiai pritarė Vasia.

Leitenantas Larionovas cigarete iš pakelio "Sovietskije" pavaišino Petkevičių, ir pats godžiai užsirūkė. Viena akimi atlaidžiai stebėjo kvailiojančius Vasią ir Sergejevą.

- Ką, Labusai, šikną plėstelėjai, ar stukačiumi pasidarei, kad leitenantas tave karininkiškomis vaišina? – pajuokavo, kaip dažnai nesėkmingai, Vasia.

- Aha, - be ypatingo entuziazmo numykė Petkevičius.

Tuo metu traukinys įsisupo, garsiau nei iki tol vagonų susijungimo vietoje ėmė kalenti bėgiai.

- Įsibėgėjo... – tarp vyrų atsiradusį nejaukumą švelnino Vasia. Kiti, įrėmę žvilgsnius pro purviną traukinio langą, žiūrėjo į beribę Kazachstano stepę.

- Draugas leitenante, gal surūkom dar po vieną? Gal ta babaikė nebaigė žindyti savo babajuko. Nesmagu kažkaip... Dar spėsime tiems bobo džans

(*Rytuose - pagarbus kreipimasis - aut.*) išreikšti koka širu (*aklas nuolankumas - aut.*).

Leitenantas mostelėjo ranka, suprask - rūkykit, kelias dar velniškai tolimas, o veikti nėra ką. Vyrai bebaigiančiomis smilkti cigaretėmis prisidėgė naujas.

Atsidarė tambūro durys ir vienas paskui kitą iš gretimo vagono suvirto statybinių dalinių kareiviai. Visi buvo gerokai girti, prasagstytais kiteliais, kaklaraiščiai kabojo ant smeigtukų. Keliskart ilgesniais nei leidžia statutas tadien nešukuoti plaukai prie girtų snukių atrodė šlykščiai. Savo kvailu elgesiu ir išvaizda lyg norėdami pabrėžti, jog jiems į viską nusispjaut. Buvo jie lyg kazachai, gal kirgizai, gal turkmėnai. Nesuprasi - visi vieno veido.

- O... Briolyčiai... - ištiesęs ranką sveikintis žengtelėjo artyn vienas jų.

- Dink iš čia, supista čiurka! - norą bičiuliuotis atmušė Sergejevas. Ir jau kikendamas:

- Asilas tau brolytis. Pyzdink iš čia, kol dantų neišspjovei, dušara (*paniekinantis azijiečio įvardijimas - aut.*) nepripjauta.

Broliai musulmonai sutriko. Per tas kelias jų kelionės namo paras visi žemiečiai civiliai negailėjo jiems gerų žodžių. Po kelių dienų girtuokliavimo jie pradėjo įsivaizduoti, kad tikrai atliko kažką nepaprasto - atidavė dvejus metus stroibatui (*karinis statybos batalionas - aut.*). O dabar - toks iššūkis... Jie nustebę pasižiūrėjo vienas į kitą.

- Na, tiu ką? Mes juk geluojame. Mes susidraugiauti juk niorim... Siusi-broliauti... – kažkaip minkštai, vaikiškai, pralemeno kitas.

- Jūs ką, klausia skundžiatės?! Jums, durneliams, sakoma, kad dingtumėt! - į ūsus, riedamas sprandą ir atkišdamas kaktą grėsmingai Vasia. - Buru (*eikit - afg.*)... Buru...

Čiurkos atidžiau nužvelgė visus keturis - šie buvo gerokai raumeningesni, be to - desantininkai, du su AKS'ais, o karininkas - su pistoletu.

- Tai mias juk nieko bliogo, mes susipežinti norėjim... - vis dar neatlyžo, bet tarytum teisinosi klaikiu akcentu buvę statybininkai.

- Mažai dar mes jūsų brolių Alache priguldėm Afgane... Na, bet nieko - dar turim pusmetį...

- Tei jiūs iš Efgaenistaano? O mias ir gelvojam... Gial jūs Karimą Imdyrbyjevą žiniot, jis irgi tian terniauja? - vis dar neatlyžo azijatai.

- Aha, labai gerai pažįstam. Rafikai (*draugai - afg.*) esam. Kartu atliekam namazą (*musulmonų malda - aut.*), - Sergejevui jau riečiantis nuo juoko priepuolio, visai rimtai ir piktai atsakė Vasia. Iki šiol ramiai situaciją stebėjęs leitenantas Larionovas tarė:

- O dabar baigiat kalbas ir einate ten, kur ėjot. Ir kad aš jūsų snukių daugiau nematyčiau. Jūs mane supratot?

Vienas žiojosi kažką sakyti, bet leitenantas jau pabrėžtinai paklausė: "Ar supratot?".

Ir azijatai, linksėdami galvomis, vienas kitą traukdami, išėjo iš tambūro.

- Supisti čmo! - kaip antspaudą ant įsakymo užtvirtino Vasia.

- Kai važiavau traukiniu į armiją per Kazachstaną į Taškentą...

- Šaunuolis, Labusai, išsikalbėk, - nutraukė Petkevičių Sergejevas. - Nes kai tyli, vilku norisi staugti, taip negera sielai...

- Tik netylėk, brolau, išsivemk. Galvoji, mums smagu tave taip lydėt? Jau geriau cinke vežčiau... - neiškentė Vasia.

- Na, tu ir pistelėjai! - nusistebėjo Sergejevas. - Sulyginai bybį su pirštu.

- O ką? - neabejodamas Vasia, bet Larionovas nutraukė:

- Baigt kalbas. Ką ten norėjai pasakoti?

- Na, kai važiavau į armiją, traukinyje buvo kirgizų iš stroibato, keli lyg atsėdėję disbate (*disciplinos batalione – aut.*), ir uzbekų iš vidaus dalinių. Tai jie pradėjo tarp savęs pjautis. Atseit: "Kai aš sėdėjau, tokie šūdžiai kaip tu man į nugarą automato durklu baksnojo." Ir taip toliau ir taip toliau. Surinko savo chebras ir vieni, ir antri. Na, galvojam - šakės, tuoj bus krūva skerdienos. Puolė vieni kitus, klykia, riaumoja...

- Na, ir? - nebeiškentė Vasia.

- Na, ir ką? Kaip visada su čiurbanais (*paniekinantis azijiečio įvardijimas – aut.*) - daug triukšmo ir mažai kraujo. Viso gal penketas "išjungtų", porą bakstelėjo peiliu, ir tai net medikų neprireikė...

- Aaa... - nusiminęs numykė Sergejevas.

- Va va, ką aš ir sakau: čiurkos visur yra ir liks tik čiurkomis. Jei jau puls - tai tik būriu, kaip šakalai. Vienas prieš vieną niekada neis. Ir Afgane - išlenda, pašaudo į kolonas ar į postus, ir dingsta. Dūchai (*paniekinantis azijiečio įvardijimas – aut.*) ir yra dūchai... Tfu, bliat... - paniekinamai nuspjovė ir kiek pagalvojęs pratęsė Vasia, - o tu pameni, Labusai, tą, Painšere? Kaip gražiai mes jį...

- Ką "TĄ, Painšere"?

- Na, tą dūchą, kurį nukalėm... Ant kalno šlaito.

- Ar tą, kurį išgąsdinom dupletu?

- Va, va, šitą... - pralinksėjo Vasia. - Suprantant, kaip buvo: operacija Painšere. Tarpeklio apačia važiuoja kolona, o mūsų genialūs vadai įsakė eiti kalnais ir būti priedanga mašinoms. Mūsų pirmas skyrius, vadovaujamas zampolito (*kuopos vado pavaduotojas politikai –aut.*), trečia para pompinasi kalnais. Nė velnio nespėjam išlaikyti vientiso fronto su apačioje esančiomis mašinomis, o iš apačios mus vis ragina: greičiau, greičiau, ir vadina čmošnikais. Mes juodai nusikalę, karštis - per 40, gertuvės tuščios jau dvi dienas. Einam įjungę autopilotus, mums jau viskas dzin. Judam jau ne kalnų viršūnėmis, o šlaitais, bet vis tiek nespėjam. Iš tokios mūsų pagalbos - kaip iš ožio - pieno. O tie pridurkai karininkai, esantys apačioje, - Vasia akies krašteliu žvilgteli, kaip į šiuos

žodžius reaguoja leitenantas, - mus puikiausiai mato, bet per radijo ryšį vis perduoda naujas koordinates. Na, judam. Pradėjo į mus iš apačios, iš kišlako, šaudyti, bet labai netiksliai. Subinēm jaučiam, kad arba šaulys prastas, arba kažkur pametė akinius. Na, ir nelabai kreipdami dėmesį, tik truputį pasisaugodami, judam pirmyn. Šiek tiek paėjus, mūsų “akiniuotis” ėmė į mus jau tiksliau lupti - iš būro (*angliškai BUR sistemos toliašaudžiai šautuvai - aut.*). Sugulēm. Kas netingi, šaudė į aūlo namus, zampolitas ”užsakinėja muziką. Mes su Labusu gulim ir iš neturėjimo ką veikti ginčijamės. Jis sako: „Šaulys iš apačios pradėjo į mus tiksliau mušti, nes jo boba pagaliau surado akinius“. Aš tvirtinu, kad būrą perdavė dvylikmečiui sūnui, kuris tuoj prie jo pripras ir mums bus šūdinai. Na, gulim su Labusu atsipalaidavę, jaunimas “dėl fasono” pašaudė į apačią. Staiga šūviai iš viršaus iš visai netoli - nuo kalno keteros. Į mus su Labusu. Mes persivertēm už kitų akmenų, ir gulim akimis ieškom, iš kur galėjo šauti. Patys nešaudom - nenorim išgąsdinti. Jei jau pilti, tai tiksliai – nukalti vietoje ar bent jau gerokai įvaryti baimės...

- Na, ir kas buvo? Konkrečiau negali? - besišypsančiam Sergejevui ėmė trūkti kantrybės. - Juk visi ten buvom. Kalbėk trumpiau.

- O tu kažkur skubi? Jūsų skyrius buvo kažkur kitur, - šiek tiek paniuro Vasia. – Na, gulim su Labusu ir galvojam: jei šaulys nuo kalno perbėgs mums už nugarų ketera, tada mums visiems - batai... Chana, žodžiu - vėšalka. Šaukiam zampolitui, kad bėgam į viršų. Tas per šūvius nieko negirdi. Žodžiu, nusirovēm viršun vienas paskui kitą. O tas iš šono kad ims į mus lupti - irgi, matyt, ne kvailas: kol mes jį ganēm, tylėjo kaip miręs, o vos pajudėjom - pila su daina. Ropščiamės aukštyn kaip patrakę, nes ir kitas, apatinis, ėmė mus ganyti. Kulkos sminga vos ne į subinę. Atrodo, jog jų šilumą jausčiau... Vos pasiekēm viršūnę - iškart už akmenų. Atgavom kvapą. Ir nutarēm - bėgdami į šaulį kalsim efuškėmis (*gynybinė granata F-1 - aut.*).

- Na, o jis ką - tyli? - paklausė Larionovas.

- Lupa, ir dar kaip lupa... Tiesiog degina. Jautė, matyt, nelabasis, kad greit keliaus pas Alachą, todėl ir stengėsi kaip pasiutęs. Jauniklius būtų nukalęs, bet mes su Labusu Afgane jau buvom po metus atitarabaninę - bybį mus taip lengvai paims...

- Na, ir kuo viskas baigėsi? – vėl neiškenčia Sergejevas.

- Kuo kuo... Bėgdami į jį metėme efus, tai mūsų balandėlis ir nebeiškentė - pasileido į kojas. Čia mes jį trumpomis iš AKS'ų ir paguldēm.

- Ką - ir viskas? – beveik nusivylęs Sergejevas.

- Tu ką - myžti nori, ar ką... Užsikirtai: ir viskas, ir viskas... Viskas, – pradėjo nervintis Vasia, bet, kitiems jį nuraminus, tęsė toliau:

- Supranti, kame visas kampas- aplink kalnai - ruda... O dangus - mėlynas mėlynas... Guli jis ant rudų akmenų su savo dangiškos spalvos

aprėdais - kaip mažas debesėlis... O ant to mažo debesėlio - didelės kraujo dėmės... Ir man gražu. Žinau, kad ir aš prisidėjau prie to grožio... Baimė daug gali... Juk mudu su Labusu nežinojom, kur jis... Kalnų aidas viską iškreipia...

Pirmas pradėjo kikenti Sergejevas, po to ir visi kiti. Tik retai tesijuokiantis Vasia iš pradžių žiūrėjo į kitus iš padilbų, bet greit pralinksmedavo ir su malonumu užsirūkė. Kvatoja ir Petkevičius, tuo nudžiugindamas leitenantą. Šis juokiasi daug santūriau, kartas nuo karto pliaukštelėdamas Petkevičiui per petį, tarytum ragindamas - varyk, varyk... Juokas pamažu aprimsta, tik Sergejevas niekaip negali nustoti kikenės ir valosi juoko ašaras.

- Tu, Garšeninai, kai grįši namo, pasinerk į tapybą. Menininko gyslelę turi... Pastebi spalvas, kurių kiti nemato... - šypsodamasis tarė leitenantas.

- Va va, čia tai tiksliai... Man tik dailininku ir būti. Mokykloje man trejetus mokytoja Nina Sergejevna, duok Dieve jai dangaus karalystę, rašė tik iš gailesčio. Jau kai nupiešdavau ką, tai būtinai turėdavau paaiškinti, kas tai. Septintoje klasėje išpaišiau arklį, tai pusę pamokos aiškinau, kad tai - ne meška. O kitą pusę pamokos visi juokėsi.

Vyrai vėl sutartinai nusijuokė.

- Kai pagaliau nusileidom nuo kalnų, aš batus buvau taip kreivai numynęs nuo kelių dienų ėjimo šlaitu, kad lygioje vietoje nebegalėjau paeiti. Ėjau aulais - padai buvo numinti į šoną. Gerai, kad Ptica susimylėjo ir apsikeitė. Jam tas pats, su kokiais mašiną vairuoti - ir basas gali. Bet kaip putojosi, kai grįžom dar po dviejų parų: „Ką tu su mano batas padarei?! Ai, ai, ai! Biuvo juodas, liko biški baltas, biški riudas. Ajajai, Liabus šūdžius! Tokis batas, MANO batas...” - pamėgdžiodamas čiuvąšą Perepiolkiną šypsodamasis pridėjo ir Petkevičius. Vyrai vėl juokėsi, galvodami apie ten likusius.

* * * * *

Traukinys vis dar įkyriai, tai greitėdamas, tai lėtėdamas, tai visai sustodamas ir praleisdamas priešais atvažiuojantį traukinį, rieda per bekraštę stepę. Per langus matosi tik besikalanti žolė. Jokio gyvio, tik švilpikai, tarytum jiems būtų nuspjaut ant pravažiuojančio traukinio, nuobodžiai ir tingiai jį stebi, stovėdami ant užpakalinių kojų. Žalsvai ruda, kiek užmato akys. Vienintelis monotoniško gyvenimo praskaidrinimas - sustojimai aūluose. Traukinys tuoj atgyja: pirmyn atgal zyliojančiais keleiviais. Vieni ruošiasi išlipti - tai jų galutinis kelionės tikslas. Pasigirsta ilgai slopinti keiksmas - nes toliau važiuojantieji, tikėdamiesi suspėti stotelėje šio to nusipirkti, ima grūstis durų link, pro tvarkingai siaurame koridoriuje išsirikiavusius išlipančius. Dažniausiai tai po daugiadienio girtuokliavimo dar ne visiškai išsiblaivę piliečiai. Jie

puola iš savo vietų baisiu susirūpinimu, tikėdamiesi spėti apsirūpinti dar viena doze svaigiųjų gėrimų, lyg tai būtų gyvenimo ir mirties klausimas. Bet atsimuša į aklina išlipančių keleivių ryšulių sieną. Kur ne kur matosi nešikai – kaip švilpikai saulės dar neišdegintoje stepėje. Su tokia išmone apsikarstyti tokio dydžio ir kiekio ryšuliais gali tik visuotinio deficito nuolat kamuojami tarybiniai piliečiai. “Supuvusio” kapitalizmo atstovai vienu ypu tikrai nesugebėtų nešti bent šešių ryšulių - po du surištus ant kiekvieno peties ir po vieną ar du kiekvienoj rankoj, ir nesvarbu, vyrai ar moterys juos tempia. Taip apsirūpinusių žmonių vora užpildydama visą vagono praėjimą, prieš tai besirikiuojant gerokai apsiplūdusi tarpusavyje, jau apimusi ir laukianti, kol visiškai sustos traukinys. Nes tada reikės mikliai išspręsti kitą problemą: kaip su visa manta išlipti lauk. Kol mintyse jie dēlioja išlipimo planą, koks nors vienas į paniką puolęs pilietis ima įžūliai brautis, ignoruodamas nebylų eilėje stovinčiųjų sunkiai rastą susitarimą nelipti vienas kitam per galvas. Lyg kanonada pasipila keiksmas, grasinimai sudaužyti snukį, neužmirštama tokį išvadinti seksualinių mažumų ar kalėjimo “nuskriaustųjų” kastos atstovu. Jei ne ryšuliais užimtos rankos, snukiadaužis garantuotas, galbūt net su paspardymais. Tačiau tada pasigirsta nuoširdus nusižeminusio žmogelio gailus lemenimas:

- Praleiskite... Mielie broliukai, mirštu juk... Man būtinai reikia... Motina prisiekiu... Juk traukinys nestovės velniai žino kiek. O aš net nežinau, kur degtinės parduotuvė... Mirsiu juk... Ir reikliau; - Juk jūsų sąžinę prislėgs nuodėmė...

Niekur kitur, tik Rusijoje, tokia kalba ir tokia bėda gali sulaukti tiek užuojautos, ir pamažu vienas kitas, po to - vis daugiau išlipančiųjų ima reikalauti:

- Praleiskit vyrioką! Bėda juk... Suprasti žmogų reikia. Nepaliksim juk mirti...

Moterys nedrąsiai mėgina prieštarauti, bet tuoj pat grėsmingai sudrausminamos vyrų:

- Žinok, boba, savo vietą!

Žmogelis tampriai braunasi išėjimo link, nenustodamas dėkoti ir baisingiausiai gaudindamasis:

- Va, čia tai žmonės, va, čia tai brolyčiai... Ačiū jums, mielieji... Dievas jums atsilygins už jūsų gerumą, - ir, jau laimingas bei ramus, be galo draugiškas ir paslaugus, labai giliai sujaudintas stovi su pirmaisiais prie durų. “Pasigailėjusieji” irgi laukia - prislėgti nešulių, bet patenkinti savimi, tarytum smarkiai kraujuojančiam žmogui būtų uždėję tvarstį iš savo suplėšytų marškinių ar mirštančiajam uždegę žvakę. Azijiečiai ramesni, bet slavų akyse jie vis tiek antrarūšiai - negeria ir tokios bėdos nesupras. O kas jų nuomonės ir klaus...

Ginkluoti kareiviai ir karininkas sėdėjo savo vietose. Į valias išmiegoję ir lyg apduję nuo taip armijoje trūkstamo miego ir neįprasto dyko buvimo. Seniai jau taip ilgai beprasmiškai jie leido laiką. Vienintelė užduotis - naktimis pakaitomis būti sargyboj - tiesa, jei tai galima pavadinti sargyba - paprasčiausiai stebėti, kad niekas nepavogtų ginklų ir prižiūrėti Petkevičių, kad šis nepaspruktų. O tai atrodė visiškai neįmanoma: ginklų niekas neims – visur savi, o bėgti Labusui nėra kur - aplink tik stepė. Ir ar jis galėtų bėgti, nieko saviškiams nepasakęs. Per daug bendrų išbandymų jiems buvo tekę. Karas seniai juos išmokė skirti realų pavojų nuo tariamo. Visi sėdėjo ir valgė vagono palydovės pašildytą ir į skolintas lėkštutes sudėtą sausų davinių košę. Ką tik su ryšuliais įlipusi kazachų pora, pasiraususi savo mantoje, ištraukė kelių rūšių naminio sūrio, riešutų ir, padėję ant stalo, paragino:

- Kareivis, valgyti...

Pasijutę nesmagiai, Garšeninas ir Sergejevas ėmė raustis sauso davinio dėžėse norėdami atsidėkoti ir pavaišinti rytiečius. Bet, nieko ypatingo neradę – rasti ten tiesiog nebuvo ko, ištiesė jiems po dvi dėžutes košės. Bet kazachai, sunėrę ant krūtinės rankas, linkčiojo ir, sukiudami galvas į šalis, nenorėjo priimti dovanos.

- Bakšiš... Bakšiš (*dovana - afg.*)... - tiesdamas ranką su konservais aiškino Garšeninas. Sergejevas jau kikenė.

- Tu ko? – sugurgė galugerkliu Garšeninas.

- Jie juk kazachai, ne afgansai, - jau duso Sergejevas, - nežino, kas tas tavo bakšiš.

- O jie man vieno snukio, - pasimetęs sušnibždėjo Garšeninas. - Tiek tie juodi, tiek anie...

Pyktelėjęs leitenantas žvilgtelėjo į juodu surauktais antakiais. Garšeninas jam atsakė žvilgsniu: “O ką? Na, argi ne taip yra?..”

Leitenantas įsidėjo į burną vieną gabaliuką apvalaus sūrio. Pasukiojo jį liežuviu ir slepdamas nemalonaus skonio jausmą paklausė:

- O jis iš ko?

- Iš kumysų (*kumelės pieno - aut.*)... - atsakė kazachas.

- Ar iš kupranugario myžalų? – tyliai, jau virsdamas iš vietos nuo vidinio kvatojimo Sergejevas ir tuoj pat išbėgo lauk. Larionovas, rūgtelėjusiu veidu, sausoje burnoje vis dar gainiodamas sūrį, atsiprašinėdamas tarė:

- Vaikigaliai, suprantat... - ir, vis dar vargdamas su sūriu, - o jūsų sūris skanus...

Bet tai pasakė taip neryžtingai ir tokia rūgščia mina, kad paskui Sergejevą išbėgo ir Garšeninas su Petkevičiumi.

Netrukus, pas tambūre rūkančią trijulę atskubėjo ir Larionovas. Suglumusia veido išraiška lyg jam ką tik būtų išrautas dantis skubiai

įbėgo į tualetą, gana ilgai bei nuoširdžiai pasispjaudęs, išėjo pas besijuokiančius kareivius.

- Jūs tai išbėgot, o man visvien reikia kažką malonaus jiems pasakyti. Ir sakau - sūris skanus, tik sūrus... Ir rūgštus... - o pats galvoju: "Kaip myžalas..." Ir išpuoliau - atseit, jūsų žiūrėti, kad ko neprisidirbtumėte.

- Aha... Va va čia tai tikliai - sūrus ir rūgštus, kaip kupranugario myžalas, - pritarė Vasia.

- Ir asilo spermą pridėta dėl tvirtumo, - jau duso Sergejevas.

- Dar paklausiau, kaip juos tokius apvalius padaro, - gindamas šalin pasibjaurėjimą baigė leitenantas: - Jų bobos delnais suridena...

- Prieš tai nusišikusios, akmenuku nusivaliusios šikną ir velniažin kiek neplovusios rankų, nes vandens tai nėra, - išsunkė Vasia. Ir su malonumu, pabrėžtinai: - Vaišinkitės, draugas leitenante... Vaišinkitės...

- Ne, rankas tai jos tikrai plauna, bet kad ne vandeniui, o karvių ar asilų myžalais, tai faktas! - pridėjo Petkevičius.

- O myžantis kupranugaris atstoja dušą - subinė tai aukštai... - pasidavė kareiviškom blevyzgom ir leitenantas.

Atsidarė tambūro durys ir juose pilnu glėbiu degtinės butelių pasirodė Pilietis.

- Vos spėjau! - tarė laimingas, nesėkmingai mėgindamas alkūnėmis uždaryti duris. Sergejevas užtrenkė traukinio vagonus jungiančios patalpos duris, taip sumažindamas iš ten sklindantį pasiutusį ratų kalimo garsą.

- Ačiū, brolau... - apsipylęs prakaitu ir tokia laiminga veido išraiška, lyg ką tik loterijoje būtų išlošęs pagrindinį prizą, padėkojo žmogėnas. - Vos spėjau į paskutinį vagoną. Juk nemesi... - su meile, kaip į kūdikį, žiūrėdamas į glėbyje laikomus butelius.

- Va va, čia tai tiksliai... - žvelgdamas į butelius pritarė Vasia. - Geriau jau motina iškristų iš važiuojančio traukinio, nei toks kiekis...

- Tai, brolyčiai, gal padarom? - dar labiau nušvito vyriškis. Širdyje vis tebejausdamas begalinį dėkingumą visiems keleiviams, be didelių ginčų leidusiems greičiau išlipti, jis buvo pasiruošęs už gerumą atsilyginti gerumu ir norėjo kareiviams papasakoti, kaip jį suprato žmonės, ir būtinai pabrėžti, kad tai įmanoma tik Rusioj...

Kareiviai klausiamai sužiuro į karininką. Larionovas, šiek tiek pagalvojęs, papurtė galvą:

- Nuvešim Petkevičių, tada.

- Na, bent po stiklinėlę, draugas leitenante... Už draugystę... Už rusišką dvasią - viltingai bėgiodamas akimis nuo vieno prie kito, visa esybe maldaudamas pritarimo, prašė Pilietis. - Visą traukinį perėjau - vien juodi snukiai, nei išgerti, nei sielos atvert nėra kam. Pagelbėkit, brolyčiai...

- Ačiū už kvietimą, bet negalim... Užduotį turim, - jau ramiu, bet tvirtu balsu, nors šiek tiek ir apgailestaudamas, atsakė leitenantas.

- Na, draugas leitenante... - vienu metu maldaujamai ištarė visi trys kareiviai. - Čia juk jau kelios dienos kaip džuma (*musulmonų poilsio diena - aut.*).

- Ne, vaikinai, ne. Juk patys turit suprasti... Ginklai ir visa kita...

- Tai gal bent Labusas gali? – pasakė Vasia. – Jam tai tikrai reikia...

Leitenantas pasižiūrėjo į Vasią, po to - į Petkevičių, akimis sustojo ties degtinės siūlytoju ir, tarytum įvertinęs šio patikimumą ir neįsakmiai pasakė: – Į vietas.

Ir pirmas nuėjo savosios vietos link. Iš paskos - visi trys kareiviai. Petkevičius, kaip visada, tarp ginkluotų Garšenino ir Sergejevo. Lietuvis buvo “saugomas objektas” ir visi automatiškai užimdavo savo pozicijas - armija per pusantrų tarnybos metų jau buvo padariusi savo. Priekyje einantis leitenantas sumurmėjo:

- Dieve tu mano, ką su tuo sūriu daryti? Nuo jo gali gliukai pasirodyti...

- Teks jums, draugas leitenante, suėsti - juk tiek išgyrėt, - nepikta, bet su dideliu malonumu galėdamas įgelti, pastebėjo Vasia. – Nepaisant, iš kieno myžalo jis darytas. Žmogus pripranta prie visokio ėdalo, net prie karvašūdžio, svarbu neuostyti ir nesibjaurėti skoniu... Čia tai faktas..

Iš paskos, nelabai susigaudydamas, barškėdamas buteliais ir atsargiai linguodamas į važiuojančio traukinio taktą, sliūkino Pilietis. Gale einantis Sergejevas rodė mimikas: “Palauk ir būk netoliese. Patys tave rasim...”

Pilietis supratingai kinkavo galva, reikšmingai merkė akį ir pusbalsiu šnibždėjo:

- Aš Michailas Grigorjevičius Zubovas. Trečias vagonas, 27 vieta, – ir, tarytum to nepakaktų ir dėl to žlugtų sandėris, pridėjo: - Iš Ust Kamenogorsko, Lenino prospektas 23, butas 48.

Ir iki pat kareiviams pasiekiant savo vietas, kikenančiam Sergejevui supratingai vis merkė akį, lyg norėtų pasakyti : “Aš viską suprantu, irgi buvau kareiviu. Tarnyba yra tarnyba... Viskam esu pasiryžęs...”

Kareiviai pasiekė nišą ir vienas po kito užėmė savo vietas. Michailas Grigorjevičius paėjęs kiek tolėliau, sustojo ir, nuo kareivių nenuleisdamas akių, reikšmingai raukė fizionomiją: “Viską suprantu, lauksiu, kiek reikia...”

Pagavęs kiek piktoką leitenanto žvilgsnį, kuriuo šis nužiūrėjo kantriai laukiantį Grigorjevičių, Vasia pabandė išprovokuoti pritariantį Larionovo atsakymą:

- Nuodėmė su tokiu žmogumi neišgerti...

Jo draugai klausiamai sužiuro į leitenantą, tačiau šis savo žvilgsnį nusuko į purviną vagono langą – net galėjai pagalvoti, kad jį labai sudomino nyki stepė. Kareiviai reikšmingai susižvalgė, lyg būtų išgirdę atsakymą: “Leidimo neduodu, bet žinokitės...”

Šiek tiek palaukęs – dėl reikšmingumo – Garšeninas galugaliu atsikrenkštė ir dar kiek luktelėjęs paklausė:

- Labusai, ar tu kartais į šikyklą neužsimanei? – ir, nelaukdamas atsakymo, kreipėsi į karininką: – Draugas leitenante, leiskite palydėti Petkevičių į šikyklą. Jam kažkas blogai su viduriais...

- Ne į šikyklą, o į tualetą. Laikas pratintis normaliai kalbėti, - atsakė Larionovas ir, šiek tiek padelsęs, mostelėjo ranka: “Eikit...”

- O gal ir jūs kartu? Parūkytumėt... - viltingai nutęsė Vasia.

Karininkas neatsakė.

- Na, tai mes ilgai ir neužtruksim... Surūkysim po cigaretę, kol Labusas šiks. Jam kažkas su viduriais... – ir, negalėdamas nieko gudriau sugalvoti, dėl akivaizdaus melo jausdamasis truputį nesmagiai, lyg stverdamasis gelbėjimosi rato, paklausė: - Ar ne taip, Labusai?

Bet leidimas jau buvo gautas ir Petkevičiui atsakyti į Garšenino klausimą nebuvo reikalo. Pirmas į koridorių išėjo Sergejevas ir, apsidairęs, šovė atgal:

- Šucheris! Patrulis eina...

Kareiviai ir karininkas užsisagstė sagas, apsičiupinėjo, ar vietoje dokumentai. Garšeninas ir Sergejevas pasitaisė automatus, šovininių dėklus, išlygino HB, raukšles suvarydami po diržais.

Nišos angoje pasirodė artilerijos kapitonas ir žengtelėjo į vidų. Kareiviai ir karininkas, kiek leidžia viršutiniai gultai, pašoko išsitiesdami, spausdami rankas prie šonų.

- Laisvai! - sukomandavo patrulių vyresnysis. - Pateikite dokumentus.

Ir, pradedant arčiausiai jo sėdėjusiu Sergejevu, ėmė tikrinti karinius bi-lietus, komandiruotės lapą. Du ginkluoti kareiviai liko stovėti koridoriuje.

- Iš kur keliaujate ir į kur? - paklausė Sergejevo kapitonas.

- Ten viskas parašyta, - šypsodamasis atsakė Sergejevas.

- Aš jūsų klausiu, ne kas ten parašyta, o kur vykstate! - piktai, pakeltu balsu pareiškė kapitonas. Jam šalia kriaušės formos nosies buvo iškilęs pūlingas spuogas.

- Man vienodai, aš kareivis. Kur mane vadovybė siunčia, ten aš ir ke-liauju, - vis dar šypsodamasis, bet jau pykdamas atrėžė Sergejevas.

- Visa grupė su manimi. Aš - grupės vyresnysis, - nutraukė bekylantį konfliktą leitenantas Larionovas. - Mūsų užduotis - etapuoti eilinį Min-daugą Petkevičių iš dalinio p\p 53701 į dalinį ADB-62, esantį prie Amūrsko.

- Taip reikėjo iš karto atsakyti! – vis dar piktai tarstelėjo susireikšminęs patrulių vyresnysis.

- To reikėjo iš karto ir paklausti, - atvirai žiūrėdamas kapitonui į akis atsakė Larionovas.

Sergejevas ir Garšeninas rūščiai nužvelgė už kapitono nugaros stovinčius patrulius – jaunus kareivėlius. Šie nejaukiai pasimuistė, nes jau buvo prisiklausę kalbų apie tai, kokie neprognozuojami būna akiplėšiški desantininkai.

- Kaip suprantu, etapuojate Petkevičių į disbatą, - vartydamas dokumentus dar griežčiau tarė kapitonas. - Tik nesuprantu, koks jūsų dalinys... p/p 53701... Kokia tai sritis?

- Jokia. Tai - Afganistanas, - atsakė Larionovas.

- Kiek laiko jūs ten? Ir ką, jau spėjote medalius užsitarnauti? - žiūrėdamas tai į popierius savo rankose, tai į medalių juosteles leitenanto bei jo kareivių uniformose, sausai oficialiai paklausė kapitonas. - O dokumentus jiems turite?

- Mes šiaip, iš neturėjimo ką veikti, kaip chocholai dembeliui pasipuošėm... - labai piktai žiūrėdamas į spuoguotą kapitoną pasakė išsunkė Vasia. Ir riebiai pridėjo: "Supistas čmo..."

- Kam, kareivi, čia taikai? Gal nori kitoje stotelėje išlipti saugomas konvojaus? – staiga išsprogusiomis akimis tokiu įžūlumu negalėjo patikėti patrulių vyresnysis.

- Baaaaiisu, net šiurrrpas ima! - pabrėžtinai taisydamasis automato diržą, atkišdamas į priekį kaktą ir suraukdamas antakius, nutęsė Vasia.

- Garšeninai, palikt! - labai griežtai tarė Larionovas.

Kapitonas virpėdamas iš įsiučio, neramiai pradėjusiomis bėgioti rudomis akimis, dėl solidumo, dar perversė dokumentus ir, norėdamas užtvirtinti savo, kaip patrulio, statusą, reikšmingai pabrėždamas kiekvieną žodį:

- Visiems neprošal būtų nusiskusti - uniformuoti esat, - ir kreipėsi į Petkevičių nsu niūria panieka: - Na ką, balandėli, nusprendei pasisunkinti tarnybą? Matyt, gerai turėjai...

Visi keturi lyg susitarę grėsmingai įkvėpė oro, bet pirmasis suskubo Larionovas:

- Tas balandėlis yra gvardijos seržantas, metus laiko pratarnavęs Afganistane. Ne taip, kaip tu, užnugario žiurke, o veikiančioje armijoje, desantiname pulke, pusę metų vadovavęs kuopos žvalgybinei grupei ir per tą laiką nepraradęs nė vieno kario. Ir ne apmokymuose, o karinėse operacijose. Apdovanotas medaliu "Už narsą", padėkomis nuo kuopos iki pulko vado, fotografuotas prie karinės pulko vėliavos. Ir tu nedrįsk jo balandėliu vadinti ar lyginti su savaisiais, susmirdęs šikniau...

Kapitonas traukėsi atbulas. Jis buvo panašus į voro patinėlį, kurį ruošiasi suryti ką tik apvaisinta patelė. Garšeninas, Sergejevas ir Petkevičius įsitempę laukė leidimo pulti. Atsitrenkęs į perbalusius savo kareivukus, karininkas, vis dar neatsitokėjęs, traukdamasis atbulas lemeno:

- Na, mes dar pažiūrėsime.... Pažiūrėsime... - ir nugara užkliudė vis dar ištikimai stovintį Michailą Grigorjevičių. Nuo smūgio išslydo ir trenkdamasis į grindis sudužo vienas butelis. Grigorjevičius, netekęs amo, išvirtusiomis akimis, į pilvą sužeisto žmogaus išraiška stebėjo vis didėjančią degtinės balą ir mėslungiškai glėbyje spaudė likusius butelius. Stai ga, lyg jam viduriuose būtų sprogusi granata, suriko, greičiau nevalingai

subliuvo:

- Bjaurybe! - įkvėpė oro. - Erode tu! –Dar kartą ikvėpė oro.- Kaip šventa Rusijos žemelė nešioja tokią šiukšlę?! - Ir, lyg su skausmu išsytuštinęs, ir grauduliu žiūrėdamas į sudaužytą butelį, iš nevilties sukiodamas į šalis galvą, apmaudžiai pridėjo: - Ir kokios šlykščios žmonių veislės tik nėra, kad taip...- Ir nenusakoma skusminga gaidelė: - Ech...

Iš visų nišų sužiuro galvos. Kažkas išvydęs rėginį gailiai suspigo. Kažkas prunkstelėjo juoku. Kapitonas, išraudęs, lyg jam viešai būtų nuplėšti antpečiai, nėrė iš vagono lauk.

- Supisti čmo! – be ceremonijų uždėjo antspaudą Garšeninas. - Prisiekiu motina - jie negrįš. Jei grįš - pyderu būsiu. Geriau jau garbingas priešas nei toks šūdinas žemietis...

Naujus įvykius aptarinėjo visas vagonas. Michailas Grigorjevičius, atsidūręs dėmesio centre, globėjišku tonu vis pabrėždavo, jog viską matė, ir patrulį, reikia nereikia, vadino “tokia bjaurybe”... Pilnas glėbys butelių - kaip prieštankinių granatų - daugeliui darė įspūdį. Jo klausydami keleiviai nuoširdžiai lingavo galvomis, žiūrėdami tai į Grigorjevičių, tai į butelius, ir nejučiomis rydami seiles. Jis atidarė pirmąjį, tuo dar labiau sustiprindamas bendrakeivių susidomėjimą juo. Vyrai spietėsi apie jį, pritariamai čepsėjo, keikdami patrulį ir laukė pagaliau pradėtos pilstyti degtinės. Tik kareivių bendrakeiviai kazachai bedugniu žvilgsniu žiūrėjo pro tą patį langą į tą pačią stepę...

„Iš tualetų“ grįžo Petkevičius, Garšeninas ir Sergejevas - su atsiradusiu blizgesiu akyse ir tuo be galo patenkinti. Sergejevas be perstojo užkrečiamai kikenė visiems pakeldamas nuotaiką. Vasia, keletą kartų pakartojęs „Va va, čia tai tiksliai, čia tai faktas...” - nežinia kam tai taikydamas ir tuo dar labiau sprangindamas juoku Sergejevą, paėmė sūrio gabaliuką ir pareiškė:

- Na, ką... Reikia padėti leitenantui, – ir, įsimetęs sūrį į burną, kazachų paklausė: - Tai iš kieno myžalo juos darot?

Kazachai traukė pečiais nesuprasdami ar apsimesdami, kad nesupranta. Tuo jie velniškai pralinksmino ir taip linksmą Sergejevą ir visą kompaniją.

„Kokie jie vis dėlto dar vaikai“, pagalvojo ketveriais metais už juos vyresnis leitenantas. „Bet pasiutusiai geri vyrai ir kareiviai. Eidami į kalnus tampa greitai, drausmingi ir net žiaurūs, o vos sulaukę poilsio tampa aštrialiežuviais ir tinginiais. Kaip ten Garšeninas sako: “Ilgai spardyta kareivio šikna ypač mėgsta būti lepinama. Bet, kai reikia...”

* * * * *

Pusę nakties prasivartęs, bet taip ir neužmigęs, leitenantas nušoko nuo antrojo aukšto gulto.

- Nesimiega? – paklausė ant atlenkiamo suoliuko sėdėjęs Sergejevas.
- Matyt, atsimiegojau... - atsakė Larionovas. - Eik nusnausti, aš pabudėsiu.

- Tai kad nesijaučiu nusikalęs, viskas gerai, - atsakė Sergejevas.
- Eik, eik. Noriu laiškus parašinėti... Susikaupė... - jau baigdamas rengtis liepė leitenantas.

Truputį delsdamas, bet neprieštaraudamas leitenanto paliepipimui, Sergejevas atsisegė diržą, nusiavė aulinius, nusivilko HB švarką, kelnes, ir stryktelėjo į savo gultą, prieš tai jame prie sienos paguldęs automatą.

Leitenantas iš planšetės išsiėmė praplėštus laiškus, švaraus popieriaus ir, žiūrėdamas pro langą, susimąstė.

Nuo kito gulto atsikėlė Petkevičius.

- Ką, ir tau nesimiega? - pašnibždomis paklausė leitenantas.
- Aha, - atsakė Labusas. - Gal galiu prisėsti, nors ne pagal statutą esu apsirengęs...

- Sėdėk, sėdėk, juk naktis, ir niekam tas statutas nerūpi.
- O jūs ką, laiškus ruošiatės rašyti? Nesutrukdysiu?
- Maniau rašyt, bet niekas nelenda į galvą. Tėvams norėjau parašyti, bet neišmanau, ką.

- Na, iš ten atsargiai reikėjo rašyti - juk viskas užslaptinta ir uždrausta. O dabar juk esam Sąjungoje. Įmesim laišką kokioje stotyje ir pasieks adresatą be jokios karinės cenzūros.

- Va, tas ir reikalas, kad didžiausia cenzūra – tėvai. Bijau išgąsdinti - rašau visokius vėjus ir nebeišmanau, ką dar meluoti. O juk mano tėvas buvęs karininkas - atsargos pulkininkas. Aš - jau kelinta karininkų karta mūsų giminėj. Kai teisybės negali rašyti, o ir nenori, labai pasukti galvą reikia. Bet, manau, tėvas ir taip viską supranta, tik nesako motinai, bijo skaudinti. Ypač po to, kai parvežiau Jeriomenkos "cinką". Juk mes nuo vaikystės buvom pažįstami, kartu Suvorovo karo mokyklą lankėm, kartu Riazanės oro desanto aukštojoje mokėmės, viename suole sėdėjom... Ir tėvai viename pulke tarnavo... Kiek džiaugėmės papuolę į vieną pulką ir tą pačią kuopą. O kuo viskas baigėsi... – sustingusiu žvilgsniu į juodą nakties veidą lange užbaigė leitenantas.

Petkevičius irgi tylėjo, prisimindamas, koks niūrus iš reiso " Juodoji tulpė" grįžo leitenantas. Savaitę su nieku nekalbėjo...

- Žinai, tik po Jeriomenkos mirties aš supratau tėvo anksčiau pasakytus žodžius: "Kare mes kaunamės ne dėl vėliavos, o dėl savęs, dėl šalia esančiųjų. Taip pat dėl tų, kurie laukia namuose". Vėliava mes esame tik uždengiami tų, kurie sėdi aukštai - už rašomųjų stalų, neima ginklo ir rankų nesikruvina. Jie tarytum ir nelinki tau nieko blogo, o tu per jų malonę pakratai kojas. Ir be sąžinės graužaties sprendžia - apdengti tavo karstą vėliava ar ne, nusipelnei tu to ar ne... Priskirti tave palaimintųjų kategorijai - "Už tėvynę žuvęs" ar ne... O iš tiesų juk esame svetimame krašte, kur Ru-

sija net nekvepia... Ir ji taip toli, kad teigti, jog žuvom už tėvynę, turėtų būti nuodėmė. Net tiems "sprendžiantiems". Juk mes tiesiog įsibrovėliai... Prisimink, ar lipdamas į kalnus nors kartą pagalvojai, kad tai darai dėl tėvynės? Ar vėliavos? Jei ir galvoji, tai tik apie draugus, tėvus, kaip įvykdyti užduotį, kaip išlikti, parvesti sveikus vyrus... Negali pasiduoti baimėi. Siaubą gali pakelti, kol negalvoji apie jį. Jei tik pradėsi galvoti apie baimę - viskas, tu žuves. Ir tik atvažiuavęs koks generolas primena: "Jūs vėliavai gėdos nepadarėt"... Vėliava reikalinga jiems, ne mums...

- Nusišikt man ant tos vėliavos! Ją išvyniotą mačiau tik pora kartų. Kitame dalinyje bus kitos vėliavos, - pritarė karščiuodamasis Petkevičius. - Mums teigiama: "Broliškai tautai reikalinga pagalba". O kokia ji mums broliška? Prieš armiją vargu ar buvau apie tokią girdėjęs. Atvarė - pasirodo, juodašiknių brolių turiu. Jei tėvynė - motina, o mes juos sūnūs, tai kodėl vienas juodas, o kitas baltas. Reiškia, motina kūrva buvo, ir kokia gali tada gali būti santarvė tarp vaikų, jei jie visi skirtingo gymio ir dar atskirai auginami?

Namie man viskas suprantama, čia - nieko. Tarkim, paprašė iki šiol nematytas brolis pagalbos. Atvažiuavom, išdaužėm snukius tiems, kurie trukdo gyventi, ir važiuojam namo. Bet ne, mes pasilikome, aiškiname jam, kaip reikia elgtis ir, jei neklauso, tai užvažiuojam ir jam... Neee... Tėvus vienus turiu, seseris, draugus, o tų vėliavų - teisingai sakot - reikia generolams, ne kareiviams. Už savo šeimą galėčiau ramiai mirt, už draugus, bet ne už vėliavą ar tuos juodašiknius... Jie man ne broliai. Ir ar mano karstą uždengs vėliava ar ne, man absoliučiai nuspėjaut. Nors gal ir geriau būtų, jei uždengtų, labai jau šūdinai atrodo "cinkai"... Jums kitaip, jūs - karininkai, darbas jūsų toks. Už jį atlyginimą gaunat, o mūsų nesiteikė niekas net paklausti. Atvarė kaip nemąstančių galvijų bandą, ir viskas... O prie mirties, prie lavonų pripranti. Kaip ir prie minties, kad dūchus reikia žudyti. Nes pradėdi manyti, kad didėja šansai grįžti namo. Jei ne man, tai bent kitam mūsiškiui... Kuo tų dūchų mažiau, tuo didesni šansai.

Karininkas palingavo galva kažką giliai mąstydamas.

- Įdomiausia, kai teisme karinis prokuroras pareiškė, kad aš sutečiau pulko vėliavos garbę... Vos iškenčiau nepasakęs: "Bybį dėjau ir ant tavęs, ir ant tavo vėliavos... Ir ne tau, susna, atvykusiam vos prieš kelias dienas, spręsti, kaltas aš ar ne. Tai gali tik mano kuopos karininkai ir kareiviai, su kuriais aš metus šarinau po kalnus. Už ką, leitenante, sakykit, už ką man tie du metai disbato? Ką aš padariau, ko nedarė kiti? Iki šiol negaliu suprasti... Viskas taip, tarytum aš jus visus išdaviau... Kaip tėvams parašyti ir ką?

- Čia ne tu, o mes tave išdavėm. Mes, karininkai, negalėjome tavęs apginti nuo biurokrato iš Sąjungos. Visa jo jėga - baudžiamasis kodeksas, kuris jam suteikė neribotus įgaliojimus spręsti kiekvieno likimą. Kiek dėl tavęs buvo sulaužyta iečių... Ėjom pas pulko vadą, majoras Maniuta už

tave laidavo, pabrėždamas, kad tu geriausias bataliono seržantas. Viskas perniek... Kažkuo labai neįtikai osobistui, o šis, pats žinai, pulko vadui nepavaldus. Karininkai kalbėjo, kad osobistas iš savo viršininkų yra gavęs nurodymą paruošti baudžiamą bylą, kuri būtų nagrinėjama viešai pulke - na, parodomoji. Nes esą pašlijusi drausmė, nereti plėšikavimo atvejai. Ir kad kariai iš viso šito turėtų pamoką, sėsti turi ne koks lochas, o ferzius. Ir kažkodėl jis pasirinko tave...

- Bet aš juk esu jį net saugojęs. Buvau jo apsaugai priskirtas. Na, tada, kai dūhai pagrobė litūnų (*karinės oro pajėgos - aut.*) seržantą. Tada šukavom visą sektorių, turėjom rasti jį gyvą ar mirusį. Ir pats osobistas sakė: "Raskit bent galvą ar kitą kūno dalį, be kurios jis negalėtų išgyventi..." Jis ir dar vienas nematytas karininkas landžiojo po užrakintus namus ir juose kažko ieškojo. Aš dar pamokiau jį, kaip granata susprogdinti pakabinamas spynas, nes tas mulkis šovė iš automato į spyną ir gavo skeveldrą į pėdą. Kiaurai per batą - per arti stovėdamas šovė. Durklu iškrapščiau skeveldrą ir perrišau koją, - žiūrėdamas virš leitenanto galvos, mintimis nejučia dalinosi Petkevičius. - Dar tas asilas liepė suleisti jam promedolio. Mėginau prieštarauti, bet kur tau... Įėjus į namą, mes užimdavom gynybos pozicijas prie langų ir durų, o jiedu rausėsi haremuose - po bobų dėžes. Mačiau, kaip įsidėjo keletą papuošalų, na tų, kur jų bobos dedasi ant kaklo. Dar pagalvojau, velniams jie jiems - negi savo boboms veš, juk Sąjungoj mūsiškės tokio šūdo nenešioja... Ir žinot... - pagyvėjo Petkevičius, - vienoj operacijoje supratau. Šukavom aulą, viename name ir galvoju - reikia pažiūrėti atidžiau į tuos papuošalus. Anksčiau į juos nekreipdavau dėmesio, manėm, kad tai paprastos blizgančios skardelės, o ten - plonos senovinės monetos suvertos. Kiek suprantu, sidabrinės su arabiškais užrašais. Mums, kareiviams, jos nereikalingos - vis vien mutinėje atims, o karininkams kitas reikalas... Yra daug būdų - jei jau trofėjinius multukus ir kardus per sieną varo, kontrabandine degtine aprūpina visą Afganistaną, tai osobistui išvežti tokį niekniekį - juokų darbas.

- Va, gal dėl to ir sėdai, - žiūrėdamas į akis mįslingai tarė leitenantas. - Pamatei, ko nereikėjo matyti...

- Bet juk jis pats man liepė būti šalia ir saugoti jo subinę... - kareiviškai naiviai nustebo Petkevičius.

- Na, ir kas, - pasakė leitenantas. - O mes, kuopos karininkai, laužom galvas, kur čia šuo pakastas...

- Na, bet juk pasodino mane už laikrodį... - vis dar nelabai susigaudė kareivis.

- Už laikrodį tau pritaikė baudžiamojo kodekso straipsnį, o iš tiesų atsisėdai už tai, kad matei, ko neturėjai matyti, - jau be abejonės tarė leitenantas.

- Na, bet, kaip laikrodis? - vis dar negalėjo patikėti Petkevičius.

- Tu man Afgane surask bent vieną pratarnavusį metus, kuris nešioja rusišką laikrodį! – šiek tiek pyktelėjęs, nekantriai tarė leitenantas ir atkišo savo ranką: – Žiūrėk...

- Žinau, SEIKO-5, - patys dovanojom. Gimimo dienos proga. Bet... Dveji... Metai... - nebaigė Petkevičius ir susimąstė.

- Och, ir niekšas... Och, išgama... - kažkodėl išbalęs, lėtai ir mįslingai ištare leitenantas.

1954-ieji. Mykolas Petkevičius, kaip ir dauguma tuometinių klaipėdiečių naujakurių, buvo atvykęs iš kaimo. Jų pačių teigimu, bėgo nuo banditizmo. Gimtinėse dieną juos terorizuodavo sribai (*nuo rusiško žodžio „istribitel“ - naikintojas - tarybinei valdžiai pavaldžių ginkluotų dalinių nariai - aut.*), o naktį - banditai ar miško broliai - kas kaip juos vadino. Vieni per prievartą gynė į kolūkius, o kiti už tai, kad tu kolūkietis, smaugė. Bėgdamas nuo privalomos tarnybos sovietinėje armijoje ir prasislapstęs septynerius metus, bet ne miške su ginklu, o dirbdamas pas stambesnius ūkininkus, po Stalino mirties paskelbtos amnestijos legalizuotas, kaip ir kiti, bėgę nuo ginkluotų vyrų savivalės, atvyko į Klaipėdą.

Iš miesto su atsitraukiančia vokiečių armija buvo išbėgę visi vietos gyventojai. Po bombardavimų likusius sveikus ir vokiečių belaisvių atstatytus namus tuoj pat užimdavo paskui rusų armijos patraukę kiti “kariuomenė” - įvairaus plauko laimės ieškotojai, kaimiečiai, ar iš Rusijos komandiruočių pramonės specialistų šeimos.

Vėliau, miestui plečiantis, naujieji jo gyventojai, žinoma, atlikę visoje Sąjungoje įprastą ritualą – atstovėję privalomą eilę, gaudavo naujos statybos butus. Ir ne bet kokius, o “su patogumais”. Butuose „be patogumų“, t. y. be vonios ir centralizuoto dujų ir karšto vandens tiekimo, liko linkę nusikalsti, girtuokliauti ar dažnai darbovietes keisti piliečiai. Namai „be patogumų“, kiti net su lauko tualetais, sudarė abipus Dangės - tada ji dar taip vadinosi - upės ir palei visą uosto teritoriją esantį ruožą.

Netoli Vitės kvartalo, viename iš Jūros gatvės namų, kuriame gyveno dar dvylika panašaus likimo šeimų, ir įsikūrė Mykolas Petkevičius su šeima. Visa Jūros gatvė, kaip ir šalia esančios Uosto, Plačioji, Bokštų, Karklų, Gegužės 1-osios ir kitos, karo nuniokotos buvo gana nedaug - daugelis apgadintų namų jau nugriauti arba atstatyti. Tai buvo daugiausiai prieš karą statyti nuosavi vieno, pusantro ar dviejų aukštų namai. Atvykęliai iš kaimo kolektyvizmo dvasią pritaikė ir mieste - moterys mielai gelbėdavo viena kitai prižiūrint vaikus ar kituose ūkio reikaluose, vyrai kartu remontuodavo butus ir taip toliau. Visas trylikos šeimų namas buvo lyg viena šeima ar kaimas, kuriame žmonės neskirstomi pagal tautybę – užtekėdavo nebūti pasipūtusiais... Visas šventes - tiek rusiškas, tiek lietuviškas - šventė kartu, jei oras leidžia - būtinai lauke. Išgėrę vyrai padainuodavo liaudies dainas, kartais pasimušdavo. Moterys sunešdavo užkandžius - kas ką turi. Būdavo ir taip, kad įgėrusios ir susipykusios puldavo rodyti viena kitai užpakalius. Vaikai patenkinti – ir vyrų muštynių prisižiūri, ir bobų subinių... Po barnių suaugusieji susitaikydavo. Susitaikymas vyrams tapdavo dar viena proga išgerti, o bobos bliaudavo apsikabinusios. Vaikams liūdna - cirkas baigėsi... Buvo švenčiamos visos valstybinės ir nevalstybinės šventės, o kur dar gimtadieniai bei vardadieniai, vienų gyventojų išleistuvės, kitų, atvykusių

į pirmųjų butus, „priimtuvės“ ar net masinis važiavimas į svečius pas buvusių kaimynus. Žodžiu, progų išgerti tikrai netrūko. Ir viskas - trankiai, tarytum baliaus atgarsius turėtų girdėti gretimas kaimas. Išsiskyrusios ar netekėjusios moteriškės mielai linksmindavo ir guosdavo tolimo ar artimo plaukiojimo jūreivius, ieškančius trumpalaikės meilės bei užuovėjos. Suprantama, taip pat ne patyliukais, o su muzika ir šokiais...Nuo seno čia buvo gera tiek tokiom moteriškutėms tiek jūreiviams- šalia uostas.

Snarglėti mažiai žaisdavo kiemo dulkėse, didesni, pasivogę iš girtų tėvų cigarečių, pasislėpę traukdavo „Primą“ ar lošdavo kortomis pokerį „iš ausų“. Kilus suaugusiųjų muštynėms mesdavo viską į šalį ir bėgdavo pasižiūrėti nemokamo reginio. Jaunimas eidavo į alaus barą „Putą“ ar į „Klėtkę“ (buvusi kavinė „Vasara“ - aut.), vakare - į šokius. Pirmadienį visi suaugusieji skubėdavo į darbus, vaikai - į mokyklas, ir likdavo tik malonūs ar nemalonūs - su pėdsakais veide - prisiminimai apie smagiai praleistas išeigines dienas.

Kaip tėvai buvo susiskirstę į namų kolektyvus - bendrijas, taip vaikai - į kiemo. Bet koks pašalietis galėjo būti nubaustas už mėginimą pažeisti nusistovėjusią tvarką - esi iš kito namo, tai ir keliauk, kol negavai. Esi iš kito kiemo, irgi keliauk, nes pas mus gausi dūdon. Pašaliečiui tekdavo būti labai atkakliam ir vaišingam, jei jis norėdavo įrodyti savo gerus ketinimus.

Metai bėga. Viena šeima nusiperka tuometinę naujieną – televizorių. Kitos apžiūrėjusios ir padėjusios „aplaistyti“ pirkinį, taip pat skuba pirkti tokių technikos stebuklų. Vieni įsigyja naują baldų komplektą, ir visi kiti trūks plyš siekia to paties. Bet viskas - be ypatingo juodo pavydo, visas namas džiaugiasi vieno ar kito nauju turtu ir nuoširdžiai „laisto“. Kaimiškas mąstymas dar labai gyvas - nusipirkai gerų vištų, gal duosi pora kiaušinių išsiperinti ir mums...

Nuo mažumos vaikai girdėdavo tėvų ir kaimynų kalbas apie atlyginimus. „Na, ir ką? Aš, mūrininkas, gaunu 200 rublių, o tas sušiktas inžinierius, prasimokęs ketverius metus - tik 120. Ir dar vaidina, durnius, poną, nors subinė plika...“ Mažieji auga ir nesusimąstydami žengia tėvų pėdomis. Aišku, kiemo jaunuoliai stoja į PTM (*profesinė technikos mokykla* - aut.) - darbininkų specialybių įgyti. Prestižinės merginų profesijos - virėja („nors būsi pavalgiusi ir namo parsineši“) ir siuvėja („išmoksi susiraukti ką nors sau ir šeimai“). Tik vienetai šių rajonų jaunuolių stoja į aukštąsias mokyklas. Ten besimokantieji vadinami durneliais - kaip ir jo tėvai („koks protingas žmogus leis vaikui mokytis aukštojoje?“).

Kiemuose esančiose smėlio dėžėse žaidžia mažiai. Pirkinių žaislų jie neturi, nes, tvirtu tėvų įsitikinimu, nėra reikalo: „Mums irgi niekas nepirko, o ar neužaugom?...“ Žaislai daugiausia savadarbiai, tačiau yra

vilčių pažaisti ir pirkiniu - tiesa, reikia laukti eilės ir kuo nors pamaloninti jo savininką. Suprantama, žaidimo laikas ribotas. O populiariausi žaislai - iš šalia esančių statybų parsineštos plytos. Iš jų statomos tvirtovės, daromi tankai. Tai visai nesudėtinga: iš vakaro, gerai atsikrenkštes, ant plytos nusispjauni ir skreplį užpili smėliu, į šį mišinį įstatydamas degtuką. Kitą dieną smėlėtas skreplys su degtuku pridžiūvęs prie plytos, ir tokiu tanku jau galima žaisti smėlio dėžėje rusais ir vokiečiais. Kaukiant ir riaumojant puolama į ataką - plytos stumdomos pirmyn ir atgal, stengiantis kuo smarkiau savo tanku smūgiuoti į priešo. Pralaimi tas, kurio tanko bokštas, t.y. pridžiūvęs smėlėtas skreplys nukrenta. Visi gerai žino – norint, kad bokštas gerai laikytųsi, reikia “išgauti” kuo geltonesnį skreplį. Tai ilgai ir nuoširdžiai traukiami snargliai, galų gale išspjaunami ant plytos. Jei netinka rezultatas, nuvalius ranka, vėl ilgai krenkščinama...

Kino teatruose po keletą kartų peržiūrėjus filmus “Dakai” ar “Trylika spartiečių”, imamasi gaminti skydus, ietis, kalavijus. Ietis daromos iš statybose naudojamos armatūrinės vielos, vieną galą nusmailinant patrynus į asfaltą, o ant kito pririšant plunksnų. Akies taiklumui išmėginti buvo pasirinktos sulaukėjusios katės - neseniai mokykloje skaitytas Jono Biliūno „Kliudžiau“ netapo moralės kodeksu. Praretėjus laukinių kačių ordoms, po ranka pasipainiodavo ir turinčios šeiminkus. Tada kildavo daug triukšmo... Iš faneros pasidarytais skydais ir iš lentos – kalavijais buvo kapojamasi su taip pat apsiginklavusiu kaimynų kiemu. Kai vaikai, klaikiai staugdami, puldavo vieni kitus, abiejuose kiemuose nutildavo visos kalbos ar rietenos. Suaugusieji, prisidengę saulę ranka, stebėdavo, kaip jų atžalos nuoširdžiai vanoja vieni kitų šonus. Kiemo mergaičiukės mesdavo žaidimus su lėlėmis, iš anksto paruoštu pjuvenų bei smėlio mišiniu padėdavo savo kiemo kovotojams - žarstydamos jį priešininkams į akis. Net girti abiejų kiemų gyventojai ar šiaip pašaliečiai, pamiršę savo godas, primerkę akį stebėdavosi: “Va čia tai aš suprantu, va čia tai iš dūšios...” Mūšio vieta visada būdavo kiemus skirianti Jūros gatvė. Nugalėtoja galėdavo vadintis ta pusė, kuri įvarydama baimės išstumdavo savo priešininkus į jų kiemą ar priversdavo bėgti... Tada su pakrikusiais priešininkais prasidėdavo rimtas susidorojimas – jie buvo mušami nebesilaikant nustatytų taisyklių. Kartais gelbėti sūnų išpuldavo tėvai, iš priešiško kiemo atbėgdavo varžovų tėvai, ir suaugusieji vienas ant kito bent jau kaip reikiant išsikeikdavo, o kartais ir pasimušdavo. O mažieji kovotojai, dar neatvėję nuo savų kautynių įtampų, mielai pildavo žibalo į ugnį: “Duok jam, dėde Petrai, duok...” Tas ir duodavo... Su greta esančiu kiemu karo stovis būdavo visą laiką. Mušėsi suaugusieji, mušėsi paaugliai, mušėsi ir pypliai - škvarokais vadinami. Apmėtydavo į mokyklą einančius ar grįžtančius namo priešus akmenimis. Žiemą, iš vakaro, kol atlydys, būdavo paruošiamos ir naktį į ledą sušaldomos

sniego gniūžtės. Pataikius tokia priešininkui su plona kepurėle pasigirsdavo smagus kaukštelėjimas ir gailus spigimas. Jie atsilygindavo tuo pačiu...

Vėliau susidomėjom rimtesniais dalykais. Kartais eidavom langų daužyti - labai jau smagus buvo džeržgiančių stiklų garsas, kartais žiūrėti nuogų moterų. Stiklus daužėme mums nepatinkančioms įstaigoms, pavyzdžiui, mokykloms, bažnyčioms ar žmonėms, išdrįsusiems mus apšaukti. Pastaruosius baudėme ir šlapimu. Mat kaimo tradicijų puoselėtojai ir mieste įsirengdavo rūtų darželius, o mes sutartinai myždavom į juos. Jei nusišlapintų vienas, atrodo niekis, bet jei kas vakarą dešimt ar penkiolika - vysdavo net atspariausios gėlės.

Rimčiau susidomėti moterimis vertė ir amžius, ir... gretimame kieme gyvenantis skulptorius Majoras. Vieną dieną jo kieme atsirado skulptūra - moteris su natūralia medžio išauga, labai panašia į krūtį. Žinia bemat apskriejo visą mūsų kiemą, ir sugužėjom žiūrėti "plikos bobos". Negėdijami ilgokai stebėjimės į skulptūrą ir tikrų meno kritikų tonu nutarę, kad nepamaišytų antras papas, o kojos galėtų būti ir gražesnės, išsiskirstėm. Jau kitą dieną už sutartą užmokestį vedėmės "plikos bobos" žiūrėti bendraklasių. Jiems suglumus ("boba tai netikra, medinė"), ginčijomės: "Žadėjau tau parodyti pliką bobą - žiūrėk. Mes juk nesitarėm, kokia ji turi būti - medinė ar tikra. Norėjai plikos, tai ir žiūrėk".

O ir tikrų nuogų moterų matydavom. Pasirinkimas buvo nemažas. Vieno farsovščiko (*taip buvo vadinami tuo metu draudžiama valiutos, užsienietišų drabužių pirkimo-pardavimo veikla besiverčiantys žmonės – aut.*) žmona kas vakarą, panašiu metu, persirenginėjo nakčiai. Mes iš priešais stovinčio namo laiptinės, apsiginklavę įvairiais vaizdą didinančiais prietaisais, prieš tai koridoriuje užgesinę šviesą, kantriai laukdavom šio momento. Kitas stebėjimo objektas būdavo merginos, kuriame nors bute besinuojančios kambarį. Sužinoję, kur jos persirenginėja, koku laiku ir ar gerai užtrauktos užuolaidos, atsargiai sliūkinam pasižiūrėti. Kitoje gatvės pusėje - su ja mes nekariavom - stovėjo dar iki karo vokiečių statytas namas. Jame kažkodėl butai buvo su patogumais. Langai žemai, ir sekmadienio vakarais daugelis maudydavosi. Iš anksto apsirūpinę tuščiomis dėžėmis ar statinėmis, slenkame prie to namo stebėti vieno ar kito buto vonios langų. Tyliai statome bačkas, lipame ant jų ir akimis ieškome mūsų dėmesio verto egzemplioriaus. Pamatę ką nors įdomesnio, energingai mojame rankomis kviesdami kitus. Tie skuba su savo bačkom. Vieni kitus tildom, nes mūsų keliamas triukšmas gali išgąsdinti besimaudančiąją, o išbėgęs koks nors suaugusysis gali gerai iškaršti kailį. Aišku, jei pagaus. O pagauti mus sunku, nes esame išstatę šucherius (*sargyba - žarg.*), tuoj paskelbiančius aliarmą. Pavojaus atveju pabyrame į visas puses ir tik labai geras bėgikas gali kurį pagauti. Tiesa, vienas toks buvo - lengvosios atletikos

treniruotos lankantis Čiornas, arba, kaip mes jį vadinom, “Afrikos strutis”. Jis buvo keleriais metais vyresnis, ir, pagavęs, smagiai spardė mums šiknas ir dalino skaudžius sprigtus. Tačiau tai greitai baigėsi - pasiskundėme vyresniems vaikinams, kurie jau turėjo teisę vadintis pacanais, ir šie “stručiai” pasiūlė arba nebegaudyti mūsų, arba likusį gyvenimą vaikščioti ant rankų, nes greitosios kojos jam būsiančios sulaužytos. Čiornas nustojo mus gaudęs ir į mūsų užpakalius miklinęs savo eiklias kojas, o mes ir toliau tempdavome dėžes sekmadienio vakarais prie langų...

Į netoliese esančią dykynę atvažiavo ir išsistatė palapinės cirkas. Nuo pirmos dienos mes atidžiai sekėme visą jo įsikūrimo procesą. Tačiau jau greitai dėl per didelio įkyrumo ir nosies kišimo gauname stovėti už specialiai mums nubrėžtos linijos - ją pažeidus mus pažadėta užpjudyti liūtu ar tigru. Nedrąsiai stovime prie tos linijos ir svarstome įvairius variantus: kas būtų, jei paleistumėm plytgalį į mus gąsdinančius darbininkus - ar tikrai užsiundytų liūtu? Esame ganėtinai neryžtingi, nes po narvus slampinėjantys tigrai ir liūtai atrodo ištis grėsmingai - čia ne Andriaus Musė ir netgi ne Saškos vilkšunis Elza. Ir akimis išmatavę nuotolį nuo mūsų iki narvų ir artimiausio medžio, nusprendžiame truputį pasislinkti atgal - ne iš baimės, šiaip, dėl viso pikto, juk nežinosi - gal girtas darbininkas blogai uždarė narvą...

Atvažiavęs cirkas - didelis įvykis ne tik mums, bet ir mūsų tėvams. Jie jau seniai aptarinėja šį įvykį. Atstovėję ilgas eiles prie kasų ir nusipirkę maksimalų leistiną bilietų kiekį, džiaugsmingai perleidžia atliekamus kaimynams ir nekantriai laukia pasirodymo dienos. O mes, škvarokai, vis dar stebime ir klausomės iš įvairiaspalvės palapinės sklindančių ovacijų, orkestro muzikos ar tigrų riaumojimo. Kartais net pamirštame nueiti į mokyklą, nes cirkas įsikūrė kaip tik ties keliui į ją. Ir pagaliau su tėvais patekė į vidų, sustingę ir išsižioję stebime visą vaidinimą. Po to mielai einame į jį su atvažiavusiais iš kaimo giminaičiais, dar kartą - su klase, o vakarais įsidrąsiname prasmukti be bilietų, galiausiai supratę, kad tigrai ant žmonių nepuola - jie išdresuoti. Kieme mėginame atkartoti kai kuriuos matytus numerius. Pavyzdžiui, smėlio dėžėje iškasame duobę, o į ją įleidžiame statybose nutrenktos ilgos storos lentos galą. Vienas atsistoja ant lentos galo duobėje, dviese nuo sustatytų bačkų šoka ant kito galo. Taip esantis duobėje smagiai išsviedžiamas į viršų. Vieną dieną “kiemo cirkas” baigėsi, nes užlaipinę ant vieno lentos galo Petrį, paprašėme dviejų įgėrusių dėdžių šokti ant kito jos galo... Mums pasirodė, kad Petris išlėkė virš medžių... Kad nusileido ant pilvo - tai faktas. Savaitę nebuvo mokykloje, o jo vyresnysis brolis kirviu sukapojo lentą.

Mokslai, su retomis išimtimis, mums sutartinai sekasi ne itin. Dar liūdniau - su mokykline drausme. Savaitės vidurkis - dvi pastabos į

pažymių knygelę. Laimei, tėvai diržą išsitraukia ne už kiekvieną, tik už kas antrą. O eiti į mokyklą, kai už lango ritinėjasi saulė, atrodo toks pat nusikaltimas, kaip laisvą dieną mokytis poterių. Toks pat bjaurus dalykas - pamokų ruošimas. Tačiau nuo penktos klasės namų darbai atkritę - tėvams būdavo paaiškinama, jog nieko neužduota, o jei netiki, gali pasiklausti Andriaus, Viliaus ar Algio. Šie mielai patvirtindavo, nes pamokų taip pat neruošė. Tėvams ne itin rūpėjo sūnų mokslai - jie buvo giliai įsitikinę: „Neprapuls, kas jau iš tų mokslų...“, o mums - tuo labiau.

Kartą pavasarį visą mūsų kiemą iškasinėjo tranšėjomis. Atsirado nauji užsiėmimai - rausėmės tranšėjose ieškodami įvairių šukių, senų monetų ar šiaip buities daiktų. Ir rasdavom - ir žmonių kaulų, ir lėkštučių ar dar ko nors. Romas aptiko vokišką šalną su kaukole, Mindaugas - emaliuotą šikpuodį. Mums tinka viskas, viską galima pigiau ar brangiau parduoti, arba iškeisti į kokį nors naudingą daiktą.

Kai „archeologiniai kasinėjimai“ įkырėjo, ėmėmės linksmybių. Skersai tranšėjų kur ne kur permestos lentos perėjimui, tad mes po jų galais iškapstome žemę. Į parduotuvę per mūsų kiemą einanti moteriškė užlipa ant tokios lentos ir smagiai šasteli į duobę barškėdama tuščia tara ir spiegdama iš siaubo. Po to ilgai ropščiasi lauk, keikdama visą margą sviatą. Ir kuo storesnė moteriškėlė, tuo linksmiau. Taip pat smagu, kai į duobę įkrenta kas tuoj po lietaus - tokiu atveju keiksmų padaugėja trigubai.

Netrukus statybininkai paklojo kabelius ir užvertė duobes, tačiau mes jau turime kitų planų. Temstant pažeme nuo medžio prie medžio išstampome virves ir saugiu atstumu laukiame praeivių. Sutemus virvių nesimato ir praeiviai smagiai kraičioja. Ypač nuoširdžiai žemelę bučiuoja pagėrusieji. O mes nepamirštame visiems priminti: „Per mūsų kiemą nėra reikalo vaikščioti.“ Ir dėl solidumo pridedame kelis keiksmazodžius. Papuolusieji į mūsų pinkles labai grasinančiai keikiasi, mėgina gaudyti, bet mes visada pasirengę sprukti. Jei jie sugalvoja nupjauti virves, labai nesisielojame ir patys sau porinam: „Visiems sakome, kad tai - MŪSŲ kiemas, bet kažkodėl niekas nenori suprasti. Mūsų reikalas - perspėti...“

Motinos, nežinodamos apie mūsų krečiamas šunybes, viena kitai giriasi savo vaiko gudrumu ar pasiekimais moksle. Tėvams mes nelabai rūpime, nes daugelio jų įsitikinimu, vaikų priežiūra, kaip ir skalbimas ar maisto produktų pirkimas, yra absoliučiai bobiškas užsiėmimas. Tikri vyrai laisvalaikiu lupa kortomis ar domino.

3 skyrius

Tolimieji Rytai. Stotis Mylki. Aplink - šimtai kilometrų taigos, **sopkų** ir pelkių. Viena vienintelė gatvė. Daugiausia vargani seniai resti mediniai ir tik kur ne kur mūriniai namukai. Tiesa, kiekvienas apjuostas aukšta medine tvora su plačiais vartais įvažiuoti ir mažesniais varteliais įeiti. Šaligatviai grįsti lentomis, o važiuojamoji dalis - ištisas purvynas, todėl, norint pereiti nuo vieno šaligatvio ant kito, visada rizikuoji palikt kaliošus toje košėje. Vietos gyventojų nedaug, vos trys keturi šimtai. Beveik visi - su laikmečio nepakeičiamais vatinukais, nesvarbu lytis ar amžius, tik vyrai nešioja ausines kepures, o moterys apsigobusios šiltomis vilnonėmis skaromis. Jaunimas mėgina griauti šimtasiūlių bei veltinių madą, ir vaikšto kas su paltais, kas su striukėmis. Seniai sėdi ant suoliukų prie namų aptarinėdami paskutines naujienas, bobos tarpuvartėse gliaudo moliūgų, ar saulėgražų sėklas. Girdėti girtų dainos. Kaip patys rusai juokauja: "Čia viskas kaip buvo prie tėvelio caro, taip ir tebėra, tik prie caro buvo šilčiau".

Šalia kaimelio netaisyklingu daugiakampiu prisišliejęs apjuostas viską slepiančia trijų metrų aukščio medine tvora aptvaras su šešiais stebėjimo bokšteliais kampuose gadina šimtamečio kaimelio nekintamumo įvaizdį. Už medinės - dar dvi, tik jau spygliuotos vielos tvoros su tarpu tarp jų - vaikščioti sargybai. Teritorijos viduje stūkso du penkiaaukščiai namai - kareivinės, taip pat katilinė, valgykla ir, aišku, "šventa vieta" - placas (*pagrindinė aikštė - aut.*). Kareivinės, skirtos atskiroms kuopoms, irgi viena nuo kitos aptvertos spygliuotos vielos tvora, aplink jas taip pat patruliuoja sargyba. Lyg ir niekuo daugiau nesiskirtų nuo kitų karinių dalinių kareivinių, tik čia dar langai ir durys - su grotomis. Tai - **disbatas** "Mylki ADB-62".

Išlipę iš traukinio, veidais jausdami pavasarėjančią saulę, jie patraukė dalinio link. Ėjo išsirikiavę taip, kaip ir reikalauja karinis statusas – leitenantas priekyje, ginkluoti Sergejevas ir Garšeninas - abipus Petkevičiaus.

- Eiti koja kojon, - tarstelėjo leitenantas. Ir visi trys paskui jį sekantys kareiviai pasigavo Larionovo žingsnius - kaire, kaire, kaire...

- Tavo nauja dislokacijos vieta, - pusbalsiu šyptelėjo Sergejevas. – Kažkodėl labai jau aukštos tvoros ir vyškės - kiekvienam čia esančiam bybiui po dvi, - baigė savo mintį slopindamas kikenimą.

- Bijo, kad kas jų nepavogtų, - papildė Vasia ir, kiek patylėjęs, pridūrė: – Jaučiat, kaip žeme kvepia... Sava žeme... Rusiška...

- Palikt kalbas, tarškat kaip bobos! - subarė leitenantas Larionovas kažkoku nekantriu susirūpinimu. Ir jau minkščiau: - Žiūrėk, ten... Nepadaryk mums gėdos... Rūpi juk. Rašyk, kai tik galėsi. Mums ne vis vien, kaip ten bus mūsų gvardiečiui...

- Žiūrėk, vėl kam laikrodžio nenusek, - jau kikenė Sergejevas. - O jei jau imsi, tai imk tik gerą, kad nebūtų šūdinai sėdėt už šlamštą...

- Va, va, čia tai tiksliai, - lėtai pritarė Vasia. - Tik kur čia, Dievo pamirštam krašte, rasi tą gerą.

- O bobos, matėt, kokios? Galvojau, jog galiu mirti nepisęs, bet dabar esu ramus... Galiu ir mirti... Ne kažką prarasiu... Snukiai kaip kiauras kibiras... - salo iš laimės Sergejevas.

- Palikt kalbas! - griežtai įsakė leitenantas. Jie artėjo prie grubiai sumūryto vienaaukščio, prisišliejusio šalia trimetrinės tvoros, pastato su užrašu ADB-62 ŠTABAS.

- Visiems susitvarkyti! - tarstelėjo leitenantas ir automatiškais judesiais pradėjęs nuo kepurės, išlygino kitelio raukšles, stumdamas jas žemyn po portupėja. Ant specialiai tam įrengtos pakylėlės nusivalė batų purvą. Visi trys kareiviai atliko tuos pačius, taip pat jau tapusius mechaniškais, judesius. Tik Sergejevas ir Garšeninas, pažeisdami statutą, šiek tiek pakreipė į dešinę kepure, tarytum pabrėždami, jog jie pratarnavę po pusantrų metų.

- Laukiate čia, - tarė leitenantas, atiduodamas pagarbą prie durų įsitempusiam sargybiniui ir įeidamas vidun.

- Na, ką, broliuk, laikas atsisveikinti... - labai rimtai ir skaudžiai, su galugerklyje atsiradusiu dusuliu, ištare Vasia. - Dievas duos, gal dar pasimatysim... O jei kas... Neminėk blogu, - ir sudrėkusiomis akimis, pats šito gerokai susigėdęs, rusišku papročiu apkabino lietuvi per pečius ir tris kartus prisispaudė prie jo krūtinės tai viena tai kita savosios puse.

- Na, ką, tu, Paniurėli... - taip pat ranka plekšnodamas per nugarą sunkiai rinko žodžius Petkevičius, pavadinęs Vasią dėl jo būdo priklijuota pravarde. - Jūs ten... Žiūrėkite savęs... Man tai čia niekis, čia nešauda, nėra afganio (*Afganistane po pietų kylantis tirštas dulkes nešantis vėjas - aut.*), aš tai laisvai patempsiu... Jūs ten saugokitės... Nelyskit po kulka.

Neiškentęs Sergejevas apsikabino vis dar nepaleidžiančius vienas kito Vasią ir Mindaugą.

- Trumpiau tariant, bybis mums visiems į šikną! - norėdamas pralinksminti draugus tarė Petkevičius. - Pasakykit, kur buvo mums blogai? A?... Ten, kur mūsų nėra, o dabar mes čia.

- Aišku, kad blogai ten, kur nėra mūsų, - mielai pritarė kareiviškam pokštui aniedu.

- Ir pražys Mylkų kaimelis po Labuso atvykimo. Nusimes bobos vatinukus ir išvers papus, šaukdamos: "Užeik, Labusai, džiūstam be

tavęs, seniai prie langų rymom...” - seniskai pradėjo kikenti paniurėlis Vasia.

- Žodžiu, neprapuolei ten, neprapulsi ir čia, - nemalonų jausmų antplūdį stengdamasis nutraukti baigė Sergejevas.

Iš štabo išbėgęs kareivis šūktelėjo: “ Petkevičiaus, su daiktais pas štabo budėtoją!”

Vasia plekštelėjo per petį:

- Varyk, brolau. Ir laikykis...

Sergejevas užpyko ant pasiuntinio:

- Jis tau gvardijos seržantas, žąsine tu nepistas...

- Likit sveiki, - jau eidamas tarė Petkevičius ir rusišku papročiu nebeatsigrėžė. Lipdamas iškart per dvi pakopas, užsoko laiptais ir movė pro praviras duris į štabo vidų.

Čia sustumti stovėjo keli rašomieji stalai, už vieno jų sėdėjo štabo budintysis - aukštas, pelenų spalvos plaukais, gražiomis mėlynomis akimis ir šiek tiek mongoloidiškų bruožų kapitonas.

- Gvardijos seržantas Petkevičius pagal jūsų įsakymą atvyko. – atraportavo Petkevičius. Ir šiek tiek pasimetė staiga prisiminęs, kad iš jo atimtas laipsnis.

Kapitonas, ramiai ir tiriama žiūrėdamas į akis, išklausė šios tirados.

- Laisvai, - tarstelėjo. - Buvai seržantas, dabar esi paprastas peremėnikas. Čia mes pakalbėjom su tavo karininku. Atrodo, buvai neblogas vyras. Bet žinok, čia tu pradedi tarnybą iš naujo ir esi NULIS. Nesvarbu, kad ten pratarnavai pusantų metų ir kas buvai - čia tu visiškai NULIS. Pas mus yra vienas buvęs vyresnysis leitenantas. Pakvailiojo girtas su ginklu, mašina pasivažinėjo po miestą, stabdomas milicijos nestojo, taranavo juos. Dabar sėdi kartu su kareiviais. Iš jo atimti visi laipsniai - jis eilinis. Nors jam 24 metai, jį gainioja mano seržantai. Dirba kartu su visais kitais disbato kareiviais vienodai ir - jokių nuolaidų. Atsėdės tris metelius ir į Tėvynę - be laipsnių, apdovanojimų, pensijos. Po velnių, prasimokyti ir pratarnauti metai... - iš stalo stalčiaus išsiėmė cigaretes ir godžiai užsirūkė.

- Tu geras karys buvai ten, kalnuose. Čia turėsi būti geras darbininkas ir karinio statuto žinovas, – kapitonas aiškiai nuobodžiavo, todėl stumdamas nykias budėjimo valandas mielai ir greičiau pats sau postringavo šeimnininko balsu. - Nors tu čia pirmas iš Afganistano, bet žinok - jokių tau nuolaidų nebus. Aš suprantu ir gerbiu jus, dalyvavusius kariniuose veiksmuose, Tėvynei tarnavusius, o ne degtinę rijusius. Bet žinok - čia tu peremėnikas, nulis. Jei nebūsi kvailas, nepradėsi “laužti” šustriako, po dviejų trečdalių sroko galėsi tikėtis peresūdo, bet, kartoju, - jei nebūsi blatinaga. Žinai, kuo skiriasi disbatininkas nuo paprasto kareivio, kur jo pranašumas? - ir pats atsakė - Statuto žinojimu. Čia mintinai išmoksi statutą ir nedarysi klaidų, o jei darysi, negalėsi

pasiteisinti, kad nežinojai... O tada ir man ramu. Reiškia, gerai atlikau pareigą Tėvynei - paruošiau disciplinuotą Tėvynės gynėją. Ir apskirtai - būtų mano valia, aš visų kareivių tarnybą įsakyčiau pradėti nuo disbato, po to jau eik į dalinį. Čia geriausia gyvenimo mokykla ir ją pažinti reikia nuo dugno, tada kuo toliau, tuo lengviau bus, - giliai įtraukė paskutinį cigaretės dūmą ir užgesino nuorūką peleninėje. - O mažai primityviai laimei užtenka turėti pastogę ir maisto – tuo mes tave aprūpinsim.

Kapitono demagogija nervino leitenantą Larionovą. Mintyse jam atrėždamas: “Pažiūrėčiau, kaip tu Afgane apie statutą užgiedotum, kunige, kai tau kulkos svilina subinę. Čia, už rašomojo stalo, tu tai mandras...” Bet, bijodamas pakenkti Petkevičiui, sėdėjo ir tylėjo, nežinodamas, kur dėti akis. Kapitonas tarsi pamalonindamas pats save – “kailiniai - nuo caro pečių” be galo oriai- tarė:

- Čia, netoliese, yra čekalka. Eikit. 16.00 būkit KPP.

Leitenantas klausiamai suraukė antakius.

- Na, valgykla... - nusišypsojo kapitonas, tarytum nusimesdamas dirbtinio oficialumo kaukę ir parodydamas kitą - su žmogiškais jausmais - veidą.

Prie štabo stovėję Garšeninas ir Sergejevas su kvaila viltimi paklausė:

- Na, kaip?.. - tarytum leitenantas galėtų atsakyti: “Jiems jo nereikia, vežamės atgal.”

- Turim dvi laisvas valandas, - atsakė leitenantas.

- Irgi nesupistai, - ramiai ir solidžiai tarė Vasia.

- Rikiuojatės ir paskui mane, - mašinaliai įsakė leitenantas. Ir visi vorele patraukė ieškoti čekalkos. Kadangi visi namai išsirikiavę vienoje gatvėje, nerasti buvo neįmanoma. Eidami sveikinosi su ant suoliukų sėdinčiais seniais. Sergejevas puolė padėti nešti kibirus vandens su naščiaisėjusiai moterėlei. Ši, pamaloninta kareivių dėmesio, rausdama ir taisydamosi skarą, vis reikšmingai dairydamosi, koketuodama ir pradėjusi smarkiau kraipyti į šalis savo plačiu dubeniu, ėmė klausinėti nereikšmingų dalykų – kur kareiviai tarnauja, iš kur kilę ir taip toliau. Bet elgėsi neįtikėtinai droviai - jos manieros atitiko ikirevoliucinį moterų elgesį, matytą senuose filmuose.

- O kodėl jūs iš taip toli vandenį nešat? Jūsų šulinys išdžiūvo? - paklausė Petkevičius.

- Ne, - šiek tiek nenatūraliai vartydama akis ir dar labiau rausdama atsakė moterėlė. - Visame kaime tik du šuliniai, vienas - viename gale, kitas - kitame. Tai ir nešiojam...

- Na, o vyrai ką? - nesuprasdamas nacionalinių rusų ypatumų toliau klausinėjo Petkevičius.

- Geria, - ramiai ir paprastai atsakė moteriškutė. - O ką jiems daugiau veikti? Geria ir bobas muša.

Labusas nelabai suprasdamas kilstelėjo antakius ir papūtė žandus. Visi kurį laiką ėjo tylėdami, batais kaukšėdami į šaligatvio lentas.

- Va ir jūsų baras, toliau jau eisiu viena, - ir ilgesingai atsidususi kaip karvė, neryžtingai pridūrė: - Ačiū jums, brangieji.

Vyrai puolė prašyti moterėlę į vidų. Bet ši, vis dar vartydama akis ir sukiudama dubenį, tarytum orgazmas nebūtų pasibaigęs, paaiškino negalinti - ir taip visas kaimas matė, nuo vyro gali gauti į kailį. Leitenantas liepė Sergejevui nunešti kibirus iki jos namų. Moteriškė dar pavartė akis, lyg mankštindamasi pasukiojo riešus, dar pasiūbavo galingu dubeniu ir atlaidžiai tarė:

- Na, ir tegu...

Petkevičius vėl papūtė žandus ir klausiamai pažiūrėjo į Vasią. Tas, supratęs tylų klausimą, kai moteriškė ir Sergejevas nutolo, tarė:

- Na, ir tegu muša... - pabaigė sakinį vietoje jos.

- Kaip tai? Už ką? - vis tiek nesuprato Petkevičius.

Vasia dusliai sukikeno:

- Ach, tu, Labusai... Neruse tu. Tau ruso sielos nesuprast. Šiaip, dėl profilaktikos. Muša - vadinasi, myli. Va, jei nemuštų - būtų blogai, nerūpi ji jam. O dabar išgirs kaime šnekas - "Tavo boba valkiojasi su kareiviais", pareis iš nuoskaudos girtas ir piktas. Ir muš, stipriai muš, už plaukų tam-pys. Muš taip, kad kaimynai girdėtų, kaip boba spiegia...

- Tai gal reikėjo nenešti mums tų kibirų... Moterėlė nebloga tokia... - nesusigaudė suglumęs Petkevičius.

- Va, va, tu esi tikras Labusas... Iš Vakarų. Ir nieko tu pas mus nesuprasi. Ji pati norėjo būti pakalbinta, matei, kaip pirdilniką kraipė... - nerasdamas žodžių paaiškinti jam labai suprantamą dalyką ėmė draugiškai nervintis Vasia.

- Moteriai tame užkampyje trūksta vyro dėmesio, o mes patenkinom jos norą, - vakarietiška paaiškino leitenantas.

- Bet už tai ją muš vyras ir ji tai žino iš anksto? - vis dar nesusigaudė Petkevičius.

- Na, Labusas, na, kvailys... - muistė galvą kaip gyliuojantis arklys Vasia. - Tai panašiai, kaip rūkyti čarsą.

Išgirdęs apie čarsą, leitenantas pikta dėbtelėjo į Vasią.

- Rūkei juk, nors žinojai - pagaus karininkai, bus chana. Bet rūkei. Kodėl? Todėl, kad ieškai kaifo. Ir atchadniakai juk šūdini - žinai, kad bus supistai, bet rūkai...

- A... - vis tiek nieko nesupratęs nutęsė Petkevičius.

Taškydamas purvynus parbėgo Sergejevas. Visi trys, apžiūrinėję senovinį apvalių rąstų statinį, papuoštą pjaustytų lentų ornamentais ir virš verandos kabančiu užrašu BARAS, sutartinai paklausė:

- Na, kaip?

- Na, juos... - ir, apsidairęs į šalis, prisidėjęs prie burnos ranką, į saują riebiai nusikeikė. - Dar neprinešiau kibirų iki namo, o girtas muzikas bliuana: "Užmušiu kekšę ir tave, kuilį, užmušiu!" Eina į mane nusimesdamas šimtasiulę ir raitodamasis rankoves. Bobai siūlau: "Atjungsiau", ta: "Oi, ne, būk geras, bėk..."

- Na, ir... - grėsmingai atstatęs kaktą, suraukęs antakius ir tarytum pajutęs kraujo skonį paklausė Vasia.

- Ką "Na, ir"? Dar paklausiau, ar tikrai nereikia, sako - "Bėk, sakalėli, būk geras, bėk", - šiek tiek glumdamas tarė Sergejevas.

- Asilas, reikėjo automato buože į dantis, - vis dar neatpalaiduodamas sprando tarė Garšeninas.

- Palikt kvailas kalbas, - sudraudė leitenantas. - Smogsi jam, ir subėgs pusė kaimo vyrų su kuolais.

- Na, ir tvarkelė. Nors pasimuštumėme kaip žmonės. Juk Labuso išleistuvės. Prisimint ir kitiems papasakot būtų ką, - vis neatlyžo Vasia. - Kaip mes smagiai pasidaužydavom kaimas prieš kaimą... Daug kraujo būdavo...

- Baigt kalbas ir paskui mane, - nutraukė Vasią leitenantas ir ėmė kopti mediniais laiptukais į priemenę. Vyrai nusekė paskui.

Atidarius plačias tvirtai sukaltų medinių lentų duris, tvokstelėjo stiprus džiovintos žuvies, alaus, prakaito ir dar velniai žino ko tvaikas.

- Oho, kvapas kaip reikiant! - nušvito Sergejevas. Kiti suraukė nosis.

Visas baras buvo didokas kambarys su pasieniuose prikaltomis lentynomis užkandžiams pasidėti ir į kitą kambarį išpjautu langu - atseit, baru. Už jo stovėjusi ir nuobodžiavusi senstelėjusi būtybė klaikiai suvelta ševeliūra bei ryškiai raudonai išdažytomis lūpomis iki tol nuobodžiavusi kaip mat pagyvėjo.

Baro, kurio lauko iškabą puošė abipus dviejų putojančių alaus bokalų raudoni vėžiai, meniu buvo menkas. Džiovinta žuvis, o visa kita - konservuota, su pomidorų padažu arba aliejuje. Leitenantas užsakė po bokalą alaus, po žuvies konservų "Mintai" dėžutę ir, šiek tiek pagalvojęs, tuo labai pamalonindamas ir nudžiuginęs barmenę - keturis po šimtą konjako. Tarsi prabudusi iš letargo moteris ėmė atidarinėti konservus, ieškoti lėkštučių, į kurias galėtų išversti jų turinį, nepamiršdama pabrėžti: "Su lėkšutėm paduodam tik ypatingiems svečiams". Vis vilingai žvilgteldama į leitenantą ir kartas nuo karto smerkiamai, iš aukšto, mesdama žvilgsnį į tris vietinius, kurie stovėjo netoliese su apytuščiais bokalais.

Kai visa tai buvo išdėliota ant lentynos, Vasia pauostė stiklinę:

- Kas tai - konjakas? - Baisiu pasipiktinimu suraukė snukį. - Jis juk brangus, reikėjo geriau degtinėlių. Tris kartus daugiau išeitų...

Karininkas metė į jį piktoką žvilgsnį, pakėlė savo stiklinę ir tarė:

- Už jus, vaikinai. Už tai, kad nesupyktumėt ant Tėvynės, kuri siunčia jums tokius išbandymus... - ir, truputį pagalvojęs, tęsė: - Kartais ji elgiasi

neatsakingai, kaip kūrva su savo vaikais, bet ji vis tiek viena - Tėvynė. Už ją ir už jus.

- Ir už jus. Ir už tuos iš mūsų kuopos, kurių nebėra. Ir už tėvus, kurie mūsų laukia, - pritarė jam kareiviai.

4 skyrius

Vasaros pradžia. Saulė nuo paties ryto - kaip nesiderinantis su dangaus mėlynumu skaudus taškas. Nėra nė debesėlio. Uosto gatvė. Trys vaikinukai akis slepiančiais juodais plastmasiniais akiniais, nešini rezginiu, kuriame - lovos užtiesalas ir kamuolys, žingsniuoja kelto link. Eina kas žingsnis linktelėdami pirmyn, tarytum norėtų kažką prispausti padu ir ar linksėtų į jiems vieniems girdimą ritmą. Tokia eiseną vadinama blatnaja (*kalėjimo terminas, reiškiantis apsuokų – aut.*). Per dideli akiniai smukčioja, bet vyrukai, nepamesdami ritmo ir nekreipdami dėmesio į pašaipius suaugusiųjų žvilgsnius, žingsniuoja toliau. Jiems po dvylika. Mindaugas, tas, nusilupusiomis nuo įdegimo ausimis, - su frotiniais marškiniais. Tokiai dienai jie per stori, bet niekis, svarbu - madingi. Andriui išryškėjusios strazdanos ant nosies. Saulės išblukintais plaukais ir marškinėliais su užrašu KISS ME - Vilius. Iš visų trijų užpakalinių kelių kišenių kyšo didokos šukos, kuriomis jie kartas nuo karto persibraukia per plaukus, neišsimušdami iš ritmingo lingavimo...

Paplūdimys - kasdieninis dalykas, jei tik nevažiuojame į žvejybą arba tėvai neišveža į kaimą ar pionierių stovyklą. Mes auginame plaukus, todėl šukos reikalingos užšukuoti juos ant ausų. Kiemo senės mus vadina bidlais, iškraipydamos "The Beatles" pavadinimą. Plaukų nesikirpsime visą vasarą, nes manom, kad tai yra garbės reikalas - Rugsėjo 1-ąją nueiti į mokyklą per vasarą apžėlus. Tą dieną kaip šventę mes suprantam savaip: ateisim apaugę gaurais, tai mergos žiūrės į mus, auklypa isterikuos, tampys mus už kudlų, vadins "apžėlusiais banditais", o mes, reikšmingai sustatę antakius ir lūpas, holivudišku žvigsniu žiūrėsime į pavyzdingai apsikirpusius, tarytum sakydami: "Matėt, lochai..."

O dabar vasara. Atostogos. Saulė ir jūra. Kopos ir smėlis. Ir mes tuo labai patenkinti. Išeidami iš savo skalbinių pridžiaustyto kiemo būtinai turime užsukti į gretimuosius ir paspausti rankas saviems bičams - tai draugiškumo vizitas. Trumpai pabazarinę apie mūsų rajono reikalus ir pakvietę važiuoti drauge, patraukiame perkėlos link.

Uosto gatvėje įsiliejame į taip pat vasariškai nusiteikusių žmonių srautą. Merginoms siūlome važiuot prie jūros- pasilomalinti, o apšaukti be ceremonijų tildome: “Tylėk, nes išpisiu...”

- Pasidarom prikolą, - rodydamas akimis į storą, lengva languota suknele vilkinčią moteriškę su šuneliu, pasiūlo Andrius. Mes, žinoma, pritariame ir artėdami prie besiiriančios prieš žmonių srovę moters, imame žingsniuoti ne tokia iššaukiančia eiseną. Prasiskiriame, tarytum duodami jai kelią, bet kai moterytė su šuniuku atsiduria vienoje eilėje su mumis, klaikiai staugdami ir išskėtę rankas, tarytum ketintume griebti, pritupiam prie šunyčio. Išdidžiai ir reikšmingai saugojęs savo šeimininkę, kartas nuo karto sulodamas ir dėl to labai susireikšmindamas, šunėkas ima kaukti iš siaubo ir, painiodamasis pavadėlyje, beviltiškai slėptis po šeimininkės sijonu. Ne mažiau išgąsdinta ir moteris - ji savo šuneliui pritaria baimės falsetu. O mes staigiai atsitiesiame ir, lyg niekur nieko įsimaišę minioje, atsisukame:

- O kas čia buvo? Kas buvo? Tai chuliganai... – Klausinėjame vienas kito ir, pasigėrėję sukeltu triukšmu, vėl pereiname į blatnųjų eiseną. Bilietų neperkame, lipame per tvorą. Kelto bilietas kainuoja 4 kapeikas, o už šiuos pinigus geriau galima atsigerti gazuoto vandens su sirupu ar giros. Kelte įsitaisome prie borto ir plaukiant spjaudome į vandenį, tikėdamiesi išvysti, kaip žuvis griebia spjaudalą. Pasisaugodami virs galvų nardančių žuvėdrų kad neapšiktų.

Smiltynėje dar nenusileidus trapui iššokame iš kelto ir skuodžiam prie statinės su gira. Esame vyrai, todėl užsisakome po didelį bokalą - mažuosius tegu geria vaikai. Tiesa, išgerti pusę litro giros nėra taip paprasta, todėl, suradę priežastį - gėrimas šiltas ar neskanus, statome pusiau nugertus bokalus. Ir pagaliau traukiame pliažo link, suprantama, kartas nuo karto garsiai atsiriaugėdami. Pusiaukelėje sukame iš pagrindinio tako į dešinę. Ir eidami mišku, vertinančiai nužiūrinėjame pušų paunksnėje begulinčias moteris. Dažniausiai tai šiek tiek privengiančios saulės pusamžės moteriškaitės. Girtuokliaujančias kompanijas aplenkiamo saugiu atstumu - nėra garantijos, kad jiems patiks mūsų įžūlūs žvilgsniai. Galimi piktumai ir mūsų garbės reikalas bus juos kuo toliau pasiūsti, o tada reikės greitai ir toli bėgti, nes pagėrę yra nuoširdūs persekiotojai, o ir diena labai karšta...

Mūsų tikslas - moterų pliažas. Čia mes einame pastradalinti.

- Primesk, kai buvom su Vilku ant načiovkės, - pradeda Andrius.

- Ar kai jam primyžom fliažkę? - paklausė Mindaugas.

- Aha. Kaip Valčiara bujanino... “Užmušiu!” Aš suvintilinau donkę ir maurus nuo gruzilos mečiau į tamsą. Pataikiau Vilkui į margalą, kai tas dėjo chrapą... - pasakodamas Andrius nejučia judesiais rodė, kaip suvyniojo dugninės meškerės valą ir kaip mesdamas vandens žoles

pataikė į akį. - Vilkas pradėjo vaznikalint: „A man į akį dėti kas?“ Sakau, atvalink, aš pass, padla būsiu... O tas: „A man bybis į akį tu a ne tu?...“

- Aha. A man į akį dėti kas, a man bybis į akį... - juokėmės iš anekdotu tapusių ruselio Vytkos pastangų kalbėti lietuviškai. Vytka buvo už mus trejetu metų vyresnis, vadinome jį Vilku. Prie savo bendraamžių kieme jis nepritapo, tai šlaistydavosi su jaunesniaisiais. Buvo išstypęs ne pagal metus, turėjo brolių, kurį mes vadinom Beždžione. Kartą žiemą žaidžiant ledo ritulį Vilkas saugojo vartus, o Beždžionė ledo rituliu jam išmušė priekinius dantis. Vytikai įstatė dvi balto metalo fiksas (*danties protezai - žarg.*). Nuo tos dienos jis tapo Vilku Geležinis Dantis.

Mindaugas priminė neseną atsitikimą žvejyboje. Kai kitų meškerės jau sumerktos, Beždžionė mėgina užmesti savąją ir vis pataiko ant kito meškerės. Pirmas susipynusius valus išnarplioja Vilkas ir perspėja brolių:

- Dar sykį padarysi „barzdą“ - užmušiu...

Beždžionė pasitraukia toliau nuo Vilko, meta ir pataiko ant Andriaus meškerės. Šis ištraukia kotą, išpainioja valus, įspiria Beždžionei į šikną ir pagrasina tuo pačiu, kaip ir brolis. Viena ranka laikydamas meškerę, o kita piktai glostydamas sau užpakalį, Beždžionė paeina dar toliau. Tas nenugalimas noras meškerioti... Meta vėl - šįkart tiesiai ant ketveriais metais vyresnio Saškos meškerės. Tam tuo metu kimba žuvis. Saška žiūri į savo meškerę ir netiki savo akimis, pagaliau išlemena:

- Na, Beždžione... Tau - šakės. Užmušiu.

O Vilkas azartiškai jam pritaria:

- Užmušk jį, užmušk....

Vėliau, vos tik Beždžionė kuo prasikalsdavo, mes jau patarinėjame:

- Užmušk Beždžionę... Užmušk jį...

Linksmi juokiamės, savo linksnčia eisena pėdindami moterų pliažo link. Jaučiamės vieningi - reikšmingai patempę lūpas, pasižiūrime vienas į kitą, tarytum sakytumėm: „Taip ir toliau, brolyčiai...“ Pionierių - Tarybų Sąjungos didvyrių - poelgiai mums ne rodiklis. Mus labiau žavi dėdė Vasia, kuris grįžo iš kalėjimo atsėdėjęs „nuo skambučio iki skambučio“ septynerius metus.

Apžiūrim savo nekart ištyrinėtą moterų pliažo ruožą: 'Nieko gero, vien senos viešalkos'. Lįsti gilyn bijom - girdėjom kalbas, kad jei bobos pagautų, primyžtų į burną... Aišku to nesinori ir patraukiam į priešingą pusę - į vyrų pliažą. Čia guli audros išmestas didelis vokiečių laivas. Mūsų interesai - apžiūrėti, ar viskas tebėra taip, kaip matėm paskutinį sykį...

Iš įvairių nuogirdų sulipdome vieną ar kitą versiją, kodėl jį išmetė į krantą. Jei pasieniečiai nepikti, nemoja nuo bokštelio, kad eitumėm šalin, lipame lynais ant denio. Tai jau beveik didvyriškumas, nes ne kiekvienas suaugęs vyras užlipa... O po to, galutinai saulės įkaitinti, traukiame

maudytis į bendrą pliažą, čia nepasiliekam. Su plikais vyrais net nešnekam - mes žinom, kas yra pedikai, bijom jų ir jau nekenčiam.

* * * * *

Susiklostė tradicija - išeinantieji į armiją ar sėdantieji į kalėjimą kiemo saugojimą perduoda jaunesnei kartai. Kol kas vyresni užėmę geriausias kiemo vietas - suoliukus, sandėliukus. Jei esi normalus škarvakas, tau leidžia būti kartu, kai jie geria vyną, laužo mergas ir net už tam tikrą mokestį leidžia pasislėpus žiūrėti, t.y., stradalinti, kai ką nors dulkina. Mes norime būti į juos panašūs ir laukiame, kada kiemas pereis mums.

Visiems jauniems labai trūksta pinigų. Pacanai laukia atlyginimų dienos - kada galės nematyti pilietį, netyčia užklydusį mūsų kraštan, išjungti ir iškraustyti kišenes. Ar "prasisukti" su perekupu: iš farsovščikų gautas prekes parduoti brangiau. Parduoti galima viską, kas ne rusiška - pradedant degtukais ir kramtomąja guma, baigiant laikrodžiais ir drabužiais. Svarbu gauti iš pirmų rankų ir iškišti kuo brangiau, nes viskas yra deficitas. Išsitraukti "Pall Mall" pakelį su jame sudėtomis "Kastyčio" cigaretėmis visai nėra smerktina, o jei jame tikros firminės - tu mažų mažiausiai esi labai kietas ir nėra reikalo jų visiems siūlyti. Nes tai jau krūta, o nori būti krūtas- sukis.

Mes dar per jauni šiam didžiajam bizniui, geriausiu atveju kiemo vyresnieji patiki mums perparduoti kramtomąją gumą ar cigaretes. Pardavęs pakelį gumos užsidirbi 25 kapeikas. Cigaretes pardavinėjame po vieną, nes rasti pirkėjų, kurie už pakelį mokėtų du su puse rublio, yra gana sunku. Didžiausias mūsų pajamas sudaro mokykloje nesuvalgytų pietų pinigai ar kapeikos, ištrauktos iš girto tėvo kišenės.

Kartais vakare einame į gatvę prie uosto vartų. Užsienio jūreiviai, išleisti į miestą, dažniausiai traukdavo į vadinamąjį interklubą, esantį už kelių šimtų metrų nuo uosto vartų kontrolinio punkto. Tuometinis miestas atrodė niūrus ir nykus, parduotuvės tuščios, todėl tik visiškai avantiūristai Klaipėdoje galėjo tikėtis kažko įdomaus. Daugelis jų laisvą laiką leisdavo tik užsieniečius aptarnaujančiame klube. Norint patekti į jį reikėjo senąją Uosto gatvę, palei Vitės kvartalą, įveikti tuos kelis šimtus metrų.

Vitės kvartalas - tai vokiečių laikmečiu statyti, bet tarybiškai nenusakomai baisiai nudrengti ir apleisti vienas prie kito sustatyti vienaaukščiai ir "pusantriniai" namukai. Siauros gatvelės tarp jų buvo lyg intakai į pagrindinę šiame rajone Uosto gatvę. Kažkada buvusią pavyzdinę vokiečių planavimo tvarką sudarkė laikas - tarp namų kur ne kur buvo platesni tarpai, tarytum dantinga burna su keliais išmuštais dantimis. Tai - per karą sugriauti ir neatstatyti namai. Tose vietose gretimų namų gyventojai, sekdami kaimiškomis tradicijomis ir

bandydami nors kiek kompensuoti sovietinį maisto deficitą, susikasė daržus ir apsitvėrė juos aukštomis tvoromis.

Šiose siaurose gatvelėse stovėjo šucheriai. Jų pareigas eidavo vyrukai, stebėdavę gatveles ir netikėto milicijos pasirodymo atveju sutartinai sušvilpdavę.

Mus tris paniekinamai nužiūri vienas toks šucheris ir nusispjauna pro dantų tarpą. Nekreipdami į jį ypatingo dėmesio, tačiau stebėdami akies krašteliais, sukame į Uosto gatvę. Šucheris mums - ne autoritetas, jis mizeris ir, jei paspraigys, pakviesime kiemo vyresniuosius – šie jį atitavarins. Mums daug svarbiau, ką sakys forsai. Jei jiems nusimato koks rimtas reikalas, gali mus nuvyti. Tačiau vis dėlto nusprendžiame pereiti „trasą“. Sliūkindami uosto vartų link dairomės į šalis. Kairėje - aukšta uosto tvora, dešinėje - Vitės kvartalas. Tarpuvartėse stovi farsovščikai ir „16-osios divizijos“ merginos. Tiek vieni, tiek kiti apsirengę tarybiškai nekukliai. Merginos ryškiai išsidažiusios, su perukais, kurie madoje, avi blizgančius batus-kojines. Ir jos, ir forsai su nusitrinančiais džinsais ir ryškiomis nailoninėmis striukėmis pilkų tarybinių piliečių tarpe atrodė ryškiai vulgariai. O kur dar gumos kramtymas ir importinių cigarečių rūkymas... Va, dėl to ir puikavosi jų nuotraukos prie kino teatro „Vaiva“ kabėjusioje lentoje, su antrašte - JIE GĖDINA MŪSŲ MIESTĄ. Be to, jie dar gaudomi milicijos bei saugumo – ir ne šiaip sau, o sodinami už grotų, nes tarybiniais piliečiams draudžiama turėti piniginių ar lytinių reikalų su užsieniečiais. Todėl, šucherio perspėti, tiek vyrai, tiek merginos mikliai šokinėja per tvoras, slapstosi daržuose, kiemų labirintuose ar iš anksto nusižiūrėtuose atstoinikuose (*vietose, kur galima pasislėpti – žarg.*).

Netoli uosto vartų, kur kelios gatvelės sueina į vieną vietą ir stovi keli aukštesni namai, saugiu atstumu nuo vartų budinčiojo, stovime laukdami pirmojo užsieniečio arba, kaip juos vadinam, forino.

Uosto kontrolės punkte pasirodo keli vyrai ir pasuka interklubo link. Iš jų drabužių nusprendžiame, kad tai - ne mūsiškiai dokininkai, ir apspintame juos:

- Friend, giv mi ševengum, kaugumi, mečiz jes, van sigaret, - kaip įkyrios musės zujame aplinkui. Užsienio jūreiviai, nieko nesuprasdami, trauko pečiais, o mes juos lydime zyzdami iki pat pirmųjų forsų ir merginų. Čia esame nuvejami šalin.

- Matyt, ne anglai arba nesupranta angliškai, - nusprendžiame eidami atgal.

Laimei, kiti užsieniečiai, supratę mūsų „anglų“ kalbą, vaišina mus kramtomąja guma, kartais - cigaretėmis. Geidžiamiausio yra grįžtantieji iš klubo - jie jau gerai įkalę, todėl dosniai mus apdaliuja guma. Kartais „įsijautę į biznį“ peržengiame saugaus atstumo ribą ir forsai mus pagainioja ar išspardo šiknas. Jie sako, kad mes trukdome jiems užmegzti

kontaktą. Užstoja “divizijos” merginos - nuvalo vaikiškas apmaudo ašaras, pabučiuoja į skruostą, o kartais pavaišina “kramtoške”. Mes jas laikome kliovomis čiuvychomis, žinom jų vardus ar pravardes. Nors forsų ir prisibijom, bet juos pamėgdžiojame - mokykloje pardavinėdami gumą jaučiamės ne prastesni už juos. Tiesa, pagauti mokytojų esame baudžiami ir gėdinami. Štai Vilių už tai jau pernai išmetė iš pionierių. O į pionierius įstojom šiaip, kad auklioškė neūbautų, - mums iš visos širdies nusispjaut ant tų visų priesakų. Įdomu buvo tik pirmą dieną, kai davėme priesaiką kariniame dalinyje.

Išleisti pinigų problemų nėra. Vyresni vaikinai juos prageria su mergom ar be jų, o mes kas ką kolekcionuojam. Vilius - pašto ženkliukus, Andrius - senovines monetas, Mindaugas - senovinius banknotus. Be to, vedamės mums patinkančias klases drauges į „Du gaidelius“ ir jaučiame, jog smagu būti biču “prie babkių”.

Gera tai, kad visada gali parduoti dalį savo kolekcijos ar net visą - jei prispirs reikalas. Vyresnieji taip pat ką nors rinko, dabar pigiai pardavinėja mums - jiems kolekcionavimas nebeįdomus.

Apskritai visas rajonas - lyg nuolat veikiantis turgus. Kažkas nori išgerti ir ką nors parduoda, kitas padeda rasti žmogų, kuriam reikia būtent to daikto. Jei sandėris įvyksta, pardavėjas vaišina tarpininką.

Tuo atveju, kai norintysis parduoti arba ką pirkti būna ne vietinis, iš kito rajono ar miesto, tarpininkai dažniausiai mėgina daryti „skersvėį“. Tai nesunku. Mūsų rajone yra keletas vokiečių statybos namų su dvejomis laiptinės durimis- vienos iš kiemo pusės, kitos nuo gatvės. Iš anksto susitarus ateinama prie tariamo pirkėjo namo, tas švilpesiu kviečiamas išeiti. Išėjęs, žinoma, “piktinasi”, kad yra trukdomas dėl visokių menkniekių - stovi su šlepetėmis, jam šalta ir jis neturi noro užsiiminėti niekais. Tarpininkas aiškina - suprask, bėda žmogui, reikalas toks ir toks, padėti reikia. Niekas neįtariantis pardavėjas vildamasis klapsi akimis. “Pirkėjas” apžiūri prekę, numušą kainą ir keletą kartų eina buto link, nes prekė jam neįdomi, šiuo metu jis ne prie fliotų (*pinigų - žarg.*), bet maldaujamas vėl grįžta ir, tarytum darydamas gera, sako, jog paims prekę. Bet jis kišenėse neturi pinigų, todėl ima prekę ir neša neva parodyti motinai, kad ši paskolintų babkių. Jei pardavėjas bando priešintis, prekę kišama jam atgal ir sakoma: “Neškis, neškis, man jos nereikia. Aš tau tik gera norėjau padaryti, bėdoj padėti. Matai, stoviu beveik basas, šalu čia su tavim...” Tarpininkas irgi spaudžia pardavėją, apeliuoja į jo sąžinę. Žmogelis pasimeta, pats ima prašyti, kad “pirkėjas” neštųsi prekę. Šis, neva giliai įsižeidęs, pasilaužo, tačiau galų gale paima prekę ir nueina vis dar burbuliuodamas.

Pardavėjas svajose jau regi save miesto teikiamuose malonumuose, bet susivokia - niekaip negrįžta “pirkėjas”. Tarpininkas paaiškina, kad to motina prietranka, gal kelia cionkus, gal nebenori duoti pinigų. Žodžiu,

jis surizikuosiąs savo kailiu ir nueisiąs išsiaiškinti. Įeina į namą, dar pamojuoja pardavėjui užlipęs į antrą aukštą. Pereina koridorių ir laiptais nusileidžia vidinėje kiemo pusėje. Tada belieka sutartoje vietoje susitikti su savo bendru ir tą prekę parduoti tikram pirkėjui. Pasidalinę pinigus “pirkėjas” ir tarpininkas smagiai kvatoja iš dar vieno išdurto locho.

O vargšas “pardavėjas”, dažniausiai jūreivis arba profkininkas (*PTM moksleivis - žarg.*) ilgai, kartais net iki sutemų laukia prie skersvėjo perpučiamo namo...

5 skyrius

KPP - kontrolinis punktas - nedidelis vienaukštis namelis šalia aukštų medinių vartų. Pigių cigarečių ir kareiviško kvapo prisigėrusioje patalpoje sėdi karininkas su keturiomis žvaigždutėmis antpečiuose. Ant rankos - raudonas raištis su užrašu “Budėtojas”. Jo padėjėjai - praporščikas ir du seržantai. Karininkas atsakinėja į telefono skambučius ir įsakinėja padėjėjams, kurie atidarinėja ir uždarinėja vartus, tikrina iš zonos išvažiuojančias ar įvažiuojančias mašinas, žmonių leidimus.

Su dokumentais rankoje įeina karininkas, kareivis be antpečių ir du ginkluoti kareiviai.

- Leiskite įeiti, - tarsteli vyr. leitenantas, atiduodamas pagarbą.
- Užeikit, - sausai, prieštaraivimų nemėgstančiu balsu atsako KPP budėtojas kapitonas. Jo akys storame, nesveikai paburkusiam, veide tiriamai nužvelgia naujai atvykusiuosius. Plikė, apsupta kepurės išdraikytų plaukų, panešėjo į didelį, giliai lizde patupdytą kiaušinį.
- Kas tokie būsit? - ne pagal statutą paklausė jis.
- Vyr. leitenantas Timofejevas. Etapuoju eilinį Kondrašinę. Į paskyrimo vietą atvykom, - vis dar įsitempęs atraportavo leitenantas.
- Dokumentus, - spartindamas nutraukė budintysis. Ir, bėgiodamas akimis nuo vyr. leitenanto į jo kareivius, nedėmesingai pavartė dokumentus. - Tankistai... Iš kokios divizijos?

Raustelėjęs vyr. leitenantas pasakė divizijos ir pulko numerius.

- Aš irgi tankistas. Damansko divizija - girdėjot tokią? - perklausė kapitonas nuo nuovargio po naktinio budėjimo sustingusiu veidu.

- Girdėjom, kur negirdėsi, - sujudo vyr. leitenantas ir, šiek tiek atsisukęs į už nugaros stovintį etapuojamąjį, mirktelėjo jam, tarytum sakytų: “Nebijok, čia savi, tankistai.”

Kapitonas atžymėjo dokumentus ir, vieną gražindamas atgal, tarė:

- Dabar eikite į štabą, ten jums išrašys atgalinius kelionės dokumentus, o nuteistasis lieka čia.

Paėmęs atkištus popierius vyr. leitenantas žiojosi kažką tarti, bet kapitonas užbėgo už akių:

- Laisvi.

Leitenantas sumindžikavo vis nesiryždamas apsisukti.

- Laisvi, pasakiau! Ką, su klausa blogai? - raukdamas antakius ir įsitempdamas pakėlė balsą kapitonas. Iš pažiūros jo riebus torsas net po uniforma subangavo raumenimis.

Vyr. leitenantas ir ginkluoti kareiviai apsisuko ir vorele išėjo iš KPP. Kapitonas atsivertė budėjimo žurnalą, kažką pasižymėjo, paskambino telefonu į kuopą ir įsakė ateiti seržantui pasiimti “nulio”. Tada kažko susimąstė ir pavargusio senio žvilgsniu nužiūrėjo nuteistąjį.

- Prieik arčiau, - tarė abejingai. - Už ką nuteistas?

- Įgaliojimų viršijimas, - atsakė eilinis Kondrašinas. Jo išbalusiame veide atsispindėjo vidinė sumaištis.

- Bespredėlnikas, - sausai pavargusiai tarė kapitonas.

Eilinis sujudėjo norėdamas prieštarauti, bet kapitonas sugniaužė saują į kumštį ir pagrūmojo:

- Tylėk, svoločiau... - ir, atsisukęs į budinčius seržantus dėl neaiškios priežasties staiga piktas, subliuvo: - O jūs ko sėdit? Tuoju pamainą priduo, kad būtų tvarka, - atsikėlė nuo kėdės, užsidėjo uniforminę kepurę, užsimetė ant pečių milinę ir išėjo.

- Staigiai griebi kibirą su vandeniu ir trini sienas bei grindis! - grėsmingai pareiškė vienas budintis seržantas.

- Ė, vaikinai, aš jau “senis”. Pusantrų metų pratarnavau... - su būdinga devyniolikmečiui drąsa tarė Kondrašinas, dar labiau baldamas ir vidinėmis dvasios pastangomis stengdamasis susikoncentruoti.

Iš šono stovėjęs ir rankoje taburetę laikęs seržantas tvojo jos plokštumą Kondrašinui į krūtinę. Šis virsdamas susirietė nuo stipraus smūgio ir atsitrenkė į sieną.

- Ach, “senis”? - sušvokštė antrasis ir, smagiai atsivėdėjęs, taip pat trenkė taburete. Smūgis kliuvo į petį. Tankistas nebespėjo sureaguoti į antrąjį smūgį, nes skausmas sustingdė judesius. Seržantai - vienas iš vieno šono, kitas iš kito - taburečių plokštumomis ėmė daužyti susigūžusį tankistą.

- Plauk! Šiukšle! Plausi, svoločiau! - nesiliaudami daužyti ir spardyti kojomis niršo seržantai, tarytum ūmus kapitono pyktis staiga būtų persidavęs jiems. Tankistas, iš pradžių mėginęs dengtis nuo smūgių, su-

smuko kampe apglėbė galvą rankomis ir saugodamas keliais. Dabar taburečių smūgiai dunksėjo per nugarą ir kojas. Praporščikas sėdėjo už stalo ir ciniška šypsena stebėjo visą veiksmą. Pasigardžiuodamas rūkė cigaretę ir pelenus demonstratyviai kratydamas grindų. Per vidines KPP duris įėjo kapitono iškviestas seržantas iš kuopos. Kurį laiką stebėjęs, kaip mušamas tankistas, paklausė:

- Ką, šustriaką laužia?

Mušę seržantai sulėtino smūgius, pasižiūrėjo į atėjusįjį.

- Aha. "Senis", pasirodo... - šiek tiek pailsęs tarė vienas iš jų. - Na, nieko, jis greit supras, kad čia jis "nulis".

Aprimus smūgiams tankistas nevalingai praskėtė kojų kelius, kuriais dengėsi galvą nuo smūgių. Jis buvo tarp sąmonės ir visiško jos nebuvimo riba. Kažką nevalingai murmėjo, šiek tiek visu kūnu linguodamas į šalis. Iš nosies šnervės kabojo didelis žalsvas snarglių varveklis.

- Šlykštnė... - su pasibjaurėjimu tarė vienas seržantų.

- Tai gal med. punktui ruošiam, jei jau toks kietas? - paklausė atėjusysis ir kelis kartus spyrė auliniu batu vis dar susirietusiam ir vėl mėginusiam užsidengti rankomis galvą tankistui. Šis giliai suaimanavo. Iš nosies čiurkšle pasileido kraujas, išmušdamas snarglį. Pažvelgė į savo skriaudikus nieko nereginiųiomis, lyg nugrimzdusiomis tolumoje, akimis. Jose atsispindėjo kažkas liūdno ir skaudaus.

- Ach, tu, kūrva... Jis dar ir spjaudosi! - nevalingą spjūvį savaip suprato vienas iš mušančiųjų. Ir stipriai batu spyrė į šonkaulius. Tankistas garsiai iškvėpė orą ir, dar labiau riedamasis, nuvirto ant šono.

- Jei neatsičiūchins, reikės į med. punktą gabenti, - suabejojo vienas.

- Kur jis dings! Pagulės kuopoj ir atsigaus. PMP dar jam... Iškart matau - šlangas, - tiriamai žiūrėdamas į kraujais gargaliuojantį tankistą, tarė vėliausiai įėjęs seržantas.

- Atsigaus dar ir grindis išplaus, - abejingai, kaip į šviežiai užraugtus kopūstus, pažiūrėjęs į tankistą pasakė kitas. - KPP reikia kitai pamainai priduoti, juk patys neplausim...

- Gal leisite parūkyti, kol tas svolačius atsigaus? - kreipėsi į budinčiojo pavaduotoją vienas iš jų.

- Rūkykit. Bet po penkiolikos minučių KPP kad blizgėtų! Ir man nusišpaut, kas ją šveis – "nulinis" ar jūs, - apžiūrinėdamas savo rankas, tingiai tarė praporščikas. Jis ypač atidžiai nagrinėjo ilgesniais užaugintus mažųjų pirštų nagus. Riebiai nusikeikė:

- Nagą nusilaužiau... - ir, tarytum šis būtų staiga suskaudęs, įsikišo jį į burną. Atsistojęs pasižiūrėjo į gargaliuojantį tankistą ir nepatenkintas tarė:

- Svolačių paverskite ant šono - užsprings krauju. Snukį suplojot kaip reikia... Ir gimdom, gimdom tvarką! - išeidamas greičiau reikliai nei pik-tai pabaigė.

Bet praporščikas visur yra tik praporščikas - seržantai ramiai toliau rūkė apsėdę stalą.

- Paskambink į kuopą, tegul atsiunčia keturis “nulinius”, - žiūrėdamas į seržantą gerai įsiūtais HB tarė vėliausiai įėjusysis. - O tu pasuk jį ant šono, dar tikrai padvės... - rodydamas akimis kitam, prasčiau siūta uniforma.

- O kodėl aš turiu kocintis? Ateis svolačiai ir tegu kocinasi... – nedrasiai pasipiktino šis.

- Davai, supistas fazane, davai! Visai rankos baltos pasidarė... - griežčiau tarė kuopos seržantas. Ir, giliai įtraukęs paskutinį cigaretės dūmą, žvilgtelėjęs, ar ne per ilgą nuorūką gesina, tarė: - O tu atsimeni, Vania, kaip mudu pirmu disbato krikštu šventinom bulbašą?

- Kuri? Čia jų tiek praeina... - paklausė prie telefono sėdintis kareivis.

- Na tą, kuriam raktikaulį sulaužėm.

- A... Šitą...AHA... Prisiklausė bičas apie savo “aš neturėjimą” zonoj, tai ir čia pradėjo laužti krūtiaką...

- Pameni, kiek daužėm? “Plauk, kūrva!” - “Ne”. “Plauk!” - “Ne”. Du kartus už kojų vilkom lauk į kiemą atsigauti ir apsiprausti krauju... “Ne”, ir viskas. Taburetėm mušam - “Ne”. Spardom-„Ne“. Nusprendėm “gydyti” laužtuvu.

- Aš juo kaip trėsnulinau... - patenkintas prisiminimais, tarė Vania. - Guli gatavas. Apipilam vandeniu - čiūchinasi. Ir čia jau principo reikalas. “Plausi?” – “Ne”.

- Vėl laužtuvu - triest, vėl “lavonas”. Ir vėl vandens, - patenkintas suki-keno kuopos seržantas. - Na, bulba, na, ir užsispyręs papuolė. Galvoja, kad čia kaip buvusiamе dalinyje - pratarnavai metus ir bet ką daryti yra zapadlo.

- O kaip jam baigėsi? - paklausė - lyg pats neatsimintų - sėdintis prie telefono seržantas.

- Kaip ir visiems. Parnešėm be plionkės į laikinųjų patalpas. Paguldėm į lovą. Leidžiu gulėti dieną, dvi, po to savaitę. Peties sąnarys atrodo nenatūraliai sutinęs. Nuvedam į med. punktą, - ir, jau juokdamasis: - apžiūri PMP viršininkas kapitonas Chmelnickis ir, žinai, ką pareiškia?

- Na?

- Rūkyti mažiau reikia!..

- O prie ko čia petys?

- Jam tas pats - ar petys, ar koja, ar pilvas skauda. Jis visiems tą patį sako. O jei kas atsako, kad nerūko - pagiria, sako: “Galva neskaudės”. Ir iš-gena lauk.

Seržantai linksmi žvengia. Juokams apimus kuopos seržantas tęsia:

- Kartą atnešam vieną “nulį” - muštą laužtuvu ir negalintį eiti.

Chmelnickis nė neapžiūrėjęs nustato diagnozę: “Rūkyti mažiau reikia”. Nešam atgal į kuopą. “Nulis” išguli savaitę ir jam visai ne lafa - sutino

visa koja. Vėl nešam į med. punktą. Chmelnickis apžiūri, padaro rentgeno nuotrauką - koja lūžusi prie pat dubens, kaulai ne taip, kaip reikia, kažkaip kreivai stovi. Siunčiamas į karo ligoninę.

Į KPP, lydimi seržanto, įbėga keturi disbatininkai. Visi be antpečių, kepurėse vietoje kareiviškų kokardų - žvaigždutės. Gerokai padžiūvę, su nerimastingu akių bėgiojimu.

- Na, svolačiai! Staigiai griebiat kibirus su vandeniu ir skudurais. Trinate sienas ir grindis! - įsakmiu balsu, tarytum seniai būtų laukęs šio momento, sugriaudėja kuopos seržantas. - Kad nereikėtų jus, nuopisas, raginti! Kai baigsit, išneškit tą dvėselieną, - ir linktelėjo galva, lyg šio pokalbio tema jo nebedomintų. Tačiau staiga vėl atgijo:

- O tu ko sėdi? Fazane nepistas... Ką, AŠ turiu prižiūrėti svolačius? Aš tau kada nors suplosiu snukį, kūrva būsiu!.. - apšaukė seržantą nepersiūtu munduru. Prie telefono sėdėjęs budintysis susijuokė:

- Tas mulkis iš Maskvos. Baidyklė kaip reikiant.

Ir, kiek patylėjęs, ramiomis, protingomis akimis, kurios jau nebesijuokė, tačiau nenustojo spindėti gera nuotaika, tarė:

- Aš vakar saviškius vedžiau į med. punktą. Surinkau visus šlangus ir nuvedžiau. Keturi iš penkių - su "rožytėm"(trofinės opos- aut. past.). Kapitonas Chmelnickis liepė išrikiuoti, nusimauti kelnes ir visiems su brilantine žaluma pridegino jas. Tie raukosi kaip kūrvos, o kapitonas tą pačią vatą pamirko ir - į žaizdą... Tiems, kurių "rožės" gilios, net iki pirštų sukiša... Tai tie raitosi kaip kirminai, bet išsižioti bijo. Išmargino visus kaip leopardus ir į kuopą, - su neblėstančiu džiugesiu akyse tęsė: - O vienam "laikinajam" skaudėjo dantį, žandas ištinęs. Norėjo susitaisyti... Nežinojo, vargšas, kad čia dantys ne taisomi, o tik traukiami. Tai išlupo jam tris - skaudantį ir po vieną iš šonų - dėl viso pikto! Kad nereikėtų tankiai vaikščioti... - pabaigė visai linksmai ir pradėjo juoktis.

- Reikėjo pas mane atvesti, aš jam automato buože būčiau visus išmušęs, - piktai susijuokė kuopos seržantas ir priminė disbatininkus: - Ar ilgai dar man reikės per jus, svolačiai, čia trūnyti? Man "masę spausti" laikas, o jūs judat kaip negyvi... - nors tie sienas ir grindis trynė pašėlusiu tempu. Patylėjęs seržantas prisiminė: - O "gėlių klomba" ar med. punkte?

- Taip, pavasaris juk! Ir jis jau pražydo... - ėmė juoktis linksmų akių seržantas, prisiminęs disbatininką, kuriam pavasarį visas kūnas būdavo nusėtas trofinėmis opomis...

6 skyrius

Kelinta diena kiemo pacanai geria armėnišką konjaką. Ryte paslaptiškai pasikužda ir nusprendžia įkalt “vieną pūsle, bet tik vieną, vieną ir viskas“. Taip jau kelintas rytas. Mums, škvarokams, kuriems leidžiama sėdėti šalia jų, tai gana keista. Paprastai jie geria obuolių vyną už 1 rublį ir 62 kapeikas, kartais “Agdamą”, dar rečiau alų, o dabar staiga - konjaką. Kieme tik normalūs, pistuvu nepliaukšiantys škvarokai, galime sėdėti su pacanais, visi kiti vejami šalin. Bet ir mus gena šalin, kai ima kalbėti apie kažkokį reikalą. “Matyt, reikalas kažkuo labai jau ypatingas, jei ne pirmą dieną jis aptarinėjamas. Būtų ką “atjunge” ar išdulkinę kokią žertvą, tai tik žvengtų kaip kumeliai”, - mąstom mes. Pavyzdžiui, Saška nesislėpdamas pardavinėjo savo tėvų karinius ordinus ir medalius. Pardavė tėvo vardinį kortiką - karinių jūrų pajėgų karininko durklą, dulkino rajono laiškanešę ir iš viso šito padarė prikolą, nors tėvai baisiausiai užsiuto, o laiškanešė primygtinai prašė ją vesti. O dabar kažkas ne taip. Po kelių dienų konjako gėrimo pacanai nusprendžia - geriau vynas. Savais kanalais padišovke ima stumti konjaką, o už gautus pinigus perka ir geria dūšiai mielą obuolių vyną. Kadangi jie ne tik patys geria, bet ir vaišina svajakus, po kelių nežabotos orgijos parų rajone, be anksčiau nematytų kekšių, ima lankytis ir rajono milicijos įgaliotinis. O vieną rytą į kiemą įvažiuoja katalaškė ir susemia visus kiemo pacanus - jie su antrankiais sodinami į mašiną. Kieman lyg pagal signalą suguža

suaugusieji. Vyrai garsiai piktinasi milicijos veiksmais, bobos aimanuodamos kraipo galvas jau kurdamos įvairias versijas. Iš laiptinės išpuola - nors dar rytas, bet jau girtas - zekas dėdė Vasia vienomis trumpikėmis, basas ir berankoviais apatiniais marškiniais. Jis prikimusiu, zonai būdingu gerkliniu balsu ima staugti:

- Gaidžiai, pyderai užčmyrinti! Už ką, už ką, sakykit, imat?! Juk čia mūsų pacanai... Aš už juos galvą gulda... Mano gyvenimą suėdėt, šūdžiai, ir pacanus norit zagubilinti...

Jo gausiai tatuiruotos rankos, sulaužyta ir dėl to labai kreiva nosis bei didelė burna išsiskiria minioje kaimynų. Vyrai puola jį laikyti ir raminti, bet septynis sėdėjimo kalėjime metus rinkti į krūvą nuoskaudos keiksmazodžiai tiesiog pasipila ant milicininkų. Jo žmona, teta Valė, ašarotomis akimis trypčioja maldaudama:

- Raminkis, Vasia, būk geras, Vasilijau... Juk vėl paims... Areštuos... Bet dėdė Vasia su baltomis seilių putomis lupų kampučiuose, nutraukdamas keiksmazodžių srautą, suranda laiko ir jai - gergždamas kaip senas patefonas, jau ramiau, tačiau taip pat labai įtikinančiai, išlemena:

- Pasitrauk, moterie, nerūstink... Dievo vardu prašau, pasitrauk...

Ir nepavargdamas nuo stumdymosi ir milicininkų dergimo prablaško vyrus į šalis išsiverždamas arčiau „varanoko“. Staigiu rankos judesiu persiplėšia marškinius ir, atkišdamas širdies plote ištatuiruotus Lenino bei Stalino profilius, su nauju energijos antplūdžiu surinka:

- Šauk, mente, šauk, gnyda! Į tėvelį Staliną šauk, šūde! Pamatysi, kaip gali mirti tikras rusas!

Minia akimirksniu nurimsta. Milicininkai pasižiūri vienas į kitą, į Vasios krūtinę... Stalino nors jau nebėra, bet baimė jam dar gyva.. Pacanai tuo metu jau sėdi prirakinti antrankiais prie katalaškės sėdynių.

- Virvę neškit, suriškite jį! – pirmoji iš visos nusčiuvusios minios atgavusi amą staiga suspiegia teta Valė. Vyrai sušurmuliuoja ir, vieningai pripuolę, parverčia dėdę Vanią ant žemės. Tas dusdamas, tačiau su tokiu pačiu įniršiu, gargia:

- Mentai prakeikti, siurbėlės... „Plunksną“ duokit, tuoj aš juos...

Bet vyrai tvirtai laiko užgulę Vasią, o teta Valė ima maldauti milicininkų:

- Važiuokit, nekreipkit dėmesio, Kristaus kryžiumi prašau - važiuokit... Atleiskit jam... Juk vaikai maži... Šiaip jis geras, algą parneša, vaikus myli... Atleiskit jam, durniui...

Milicininkai dar kartą susižvalgo, vienas linkteli, sulipa į mašiną ir išvažiuoja. Vyrai dar šiek tiek palaiko pargriautą dėdę Vasią. Šio jėgos gerokai pasilpo, bet jis vis dar šnypščia apie sugriautą gyvenimą, žmoną vadina sutvėrimu, padariusiu jam nedovanotiną gėdą. Po to padedamas vyrų atsistoja. Keli jį ramina, kažkas nuo jo valo purvą, kažkas jau bėga į

parduotuvę degtinės visiems kiemo vyrams. Yra ką pakalbėti, yra ką paguosti, yra didelė proga degtine širdies skausmą apraminti.

Dėdė Vasia gers tris paras, visiems, o naktimis sau, kartodamas tą patį: „Seniai norėjau tiems niekšams viską išsakyti, oi, seniai... Och, ir nekenčiu aš jų...“ Kieme stovintis medinis stalas su suolais bus užimtas kelias dienas - vyrai gers, moterys neš užkandžius, nedrąsiai kviesdamos gerokai įkaušusių savąjį namo. Be to, lakstys viena pas kitą, pasakodamos, ką naujo nugirdusios. Kiemo pypliai krapštydami nosis ir šiknas, laikydamiesi saugaus atstumo, stebės visus įvykius, klausysis kalbų ir darys savas išvadas.

Po trijų parų, šiek tiek sutrikę ir išbalę, grįš pacanai. Ir nieko nebeslėpdami papasakos visą tiesą. „Vakaro sutemos, jie pakaušę grįžta iš miesto centro. Įsuka nusišlapinti į vidinį „Klaipėdos“ restorano kiemą. O jame stovi prekes išvežiojanti mašina. Nei vairuotojo, nei krovėjo. Alkoholio dėžės stovi kieme. Čiupo vyriokai kiekvienas po dvi dėžes konjako ir parsinešė į kiemą. Tą pačią naktį užkasė“.

- Na, aišku, kaip nepaimti... Nuodėmė būtų... - plekšnoja jiems per pečius vyrai, siūlo degtinės linkėdami, kad viskas gerai baigtųsi, ir be jokios veidmainystės pritaria jų poelgiui.

Tik dėdė Vasia, išklausinėjęs, kaip jie elgėsi mentūroje, susimąsto ir išberia baudžiamo kodekso straipsnį, dalį ir kiek pacanams gresia. Be to, išsklaido visas abejones:

- Ieškokit stūko tarp svajakų. Kažkas jums pakišo padliankę... - ir, sugriežęs dantimis, kraipydamas kažkada stipraus mušimo pasekmėmis likusiam pažymėtą savo veidą, labai įtikinamai sugergždžia: - Och, ir nekenčiu aš tos mostės žmonių, och, ir traukdavom mes juos zonoje ant bybio...

Visi susimąstę linksi galvomis ir jam visiškai pritaria.

Keletą dienų kiemas dvelkia kažkokia keista ramybe. Vakare negirdėti gitarų barškinimo, girto kirkinamų mergų spiegame. Į gretimus kiemus išsiuntinėti lazutčikai – jie perduoda saviems bičams, kas ką matė ar girdėjo. Kiemo pacanai, jei ir geria, tai tik iš po skverno. Aptarinėja, ką kalbės kitame tardyme, konsultuojasi su dėde Vasia.

Iš už dviejų kiemų esančio namo atėję Arklys ir Rondia praneša: Juzis Kultūristas matė, kaip su įgaliotiniu kalbėjo Talianas. Talianas yra armijoje atitarnavęs vaikiną, jau šiek tiek pliktelėjęs, visada santūriai besišypsantis ir nešiojantis senamadiškus marškinius. Sukviečiami gretimų kiemų atstovai, pakviečiamas ir pats Talianas. Visi eina „ant pievelės“ - į dykvietę, kur, orams atšilus, būdavo girtaujama ir dulkinamos mergos. Ten atkemšamas vyno butelis. Stiklinė eina ratu. Įpilama ir Talianui. Šis, nieko neįtardamas, išgeria ir garsiai atsiriaugėja.

- Na, ką, tvariiau... Vynas atgal nešoka, kai geri saviškius pardavęs? – piktai paklausia Rondia.

- Baikit, vyrai, jūs apie ką... - akimirksniu dingsta visada budinti Taliano šypsena. Adomo obuolys ima kilnotis aukštyn žemyn. Akimis ima bėgioti nuo vieno prie kito, galiausiai nebežinodamas, kur jas dėti.

- Tuoju tu, šūde, sužinosi, - labai storu gerkliniu balsu sudunda Arklys ir kaip visada baigęs sakinį storai nusižvengia: - Ha ha ha (todėl jis Arkliu ir vadinamas). Ir smogia Talianui į dantis. Šis visu kūnu žengteli atgal, bet išsilaiko ant kojų. Tada jau Rondė spiria jam į paširdžius. Talianas abiem rankomis griebiasi už saulės rezginio, tarytum norėtų sulaikyti lendančias lauk žarnas, ir virsta į priekį smarkiai susiriesdamas. Pribėgęs Saška dar nori spirti, bet jį sulaiko kitų kiemų pacanai ir apramina: "Ir taip esat prisvilę, geriau jau čia jūsų visai nebūtų, jei kas, turėtų atmažą, o Talianą jau mes patys perkąsim". Tuo metu Mongolas, paėmęs už plaukų, atlaužia Taliano galvą, kad matytųsi veidas.

- Skill, šūde... Apie ką su įgaliotiniu kalbėjai?

Talianas purto galvą, dievagojasi jo net nematęs. Bet nebe taip užtikrintai ir atsainiai, lyg pajutęs, kaip gęsta jo viltis. Vėl mušamas ir spardomas, tačiau taip, kad neprarastų sąmonės - visų atėjusių kiemų atstovų pakaitomis. Galiausiai, neiškentęs skausmo ir visuotinio paniekinimo, "skyla".

- Atleiskit, vyrai, tai aš "pardaviau"... Man pasimaišė protas... Atleiskit... Jeigu kada galėsit... - žiūrėdamas pamuštomis akimis su kraupiu maldavimu ir atgaila.

Pacanai susimąstė ir, truputį pasitarę, perklausė: "Gal dėl baladojimo prisipažinai? Sakyk. Jei kalti mes, atsiprašysime, ir toliau liksi savas bičas. Sakyk, pats supranti - turėti chebroj stūką nėra rezono. Jei mes "sustūmėm" dūrą, tai..."

- Ne, vyrai... Aš iš tikrųjų kaltas... Nežinau, kas užėjo... - plyšusiomis nuo smūgių lūpomis ir mėlynėmis išmargintu veidu skausmingai kartojo Talianas.

- Ach, tu, šūde, - sugniaužęs kumščius vėl prie jo puolė Arklys. - Juk ir tu tą konjaką gėrei...

- Palik, - sustabdė spėdamas tarp jų išokti Mongolas. - Tegul nukentėjusieji sprendžia.

Pasitarę kiemo pacanai pareiškia:

- Tavęs nebėra, tu mums niekas. Ir nedrįsk kieme rodytis.

Kitų kiemų atstovai linksėdami pritaria rūstokam nuosprendžiui. Tai reiškia, kad visiems kiemams bus pranešta, jog tu esi skundikas. Visame mieste greit pasklis tavo nauja etiketė - stukačius. Būsi visų niekinamas, genamas šalin ir mušamas. Niekas tavęs nebekvies į kompaniją išgerti vyno. Ir vargu ar kokia merga norės su tavimi vaikščioti, nes pribėgęs bet koks vaikigalis galės tave niekinti, o tu jam net į šikną negalėsi įspirti, nes už vaikigalio stovi kiemas, o už tavęs - nieko. Tu nuo šiol vienas.

Vakare išgertuvės. Santūrios, bet paskutiniai įvykiai aptarinėjami karštai: “Ir kas galėjo pagalvoti - Talianas. Savas bičas buvo... Na, bet dabar sėdėti bus ramiau, kai žinai, kas tave “pardavė”. Ir neša likusį konjaką pacanai, vaišina kitų kiemų korešus primindami: “Išleistuvėms į tiuriagą laikėm, bet kad tokia progą...”

Apspangęs Arklys, kartais dar Eržilu vadinamas. mėgina keisti pakasynų nuotaikas:

- O žinot, ką? Ha ha... Pripirkau naują būdą, kaip kaltis. Ha ha...

- Na, na, - paragina jį kiti.

- Tai va... Ha ha... Matai, kad bręsta muštynės, ha ha... Imi į ranką po akmenį, ha ha, ir į snukį jam kali... Ha ha... Ne kumščiu, bet atvira sauja, o joje - akmuo... Ha ha... Jungi iš pirmo smūgio. O jei bėga, iš akmens jam į kaukolę... Ha ha... Vienu vis tiek pataikysi... Ha ha... Ir kuo didesni bulvyžnikai, tuo geriau...

Arklys buvo stambaus kūno sudėjimo, gražių ilgų garbanotų plaukų, kuriuos, pamatęs panas, imdavo purtyti ir klausinėti šalia esančio draugo: “Na, kaip aš atrodau?” Išgirdęs, kad normaliai, tuoj perklausdavo: „O pričesonas kaip?” Mėgėjas pasimušti, kaip ir du jo vyresni broliai, tokie pat augaloti ir mokantys už save pakovoti. Ir kai jie imdavo pliektis tarp savęs, gražu būdavo žiūrėti. Arklys tebuvo baigęs septynias klases, ir, paklaustas, kodėl tik tiek, atsakydavo: “Pisau aš tuos mokslus, lai durneliai mokosi. Ha ha...”

Į kiemą kažką agresyviai burbuliuodamas įlinguoja šūdvežys Kuzma. Kalba jo klaiki žemaitiška, kasdien geria, dažnai muša žmoną ir savo mažamečius vaikus. Bjauraus konfliktiško charakterio paranojikas ir bet kokią visų kiemo suaugusiųjų pagarbą prarado gimus dukrai. Kai į gimdymo namus nuvažiavo ne įprastai - taksi, su gėlėmis žmonai ir saldinių dėžute akušerei, o tarnybine asenizacijos mašina. Visas purvinas ir prasmirdęs, kaip ir jo GAZ'ikas. Daugelį pasaulio nelaimių sukelia žemaūgiai, jie daug energingesni ir labiau nesugyvenamo būdo už aukštaūgius - Kuzma buvo vaikščiojantis to įrodymas. Jis buvo pilnas neapykantos - lyg rūgšties, kuri griaužė jo sielą. Jis nekenė visų ir visko. Ir, kaip ir visi bukapročiai, manėsi esąs labai įžvalgus, visur matydamas tik jam pastebimą klastą.

- Jūs, pacaną, monis nerušikiat. Aš enu savį numei i nieka neužgaunu, - kaip visada ant galvos šono pakibusia juoda berete ir baltomis traiškanomis akių kampučiuose, pradeda kabinėtis prie sėdinčiųjų Kuzma.

- Valink nachui, kol per galvą negavai, - supyksta Daliaga. Kieme galiojo taisyklė - savo kiemo senius ir bobas gerbt. Jei pamatom grįžtančią moterį su sunkiais pirkiniais krepšiais, visada atsirasdavo, kas padės pirkinius nunešti iki buto durų. Visi buvo vadinami ponais: ponis Stupelienė, ponas Kemzūra ir taip toliau. Ir tik dėdė Vasia nepripažino

jokių “ponybių”: “Mano senolis 1917-aisiais gyvybę atidavė už tai, kad neliktų ponų, ir aš jums, vaikinai, ne ponas, o dėdė”.

Melnikaitės gatvėje esančiame larioke apsistumdę ar gavę mušti kiemo seniai, vos pasiekę kiemą, būdavo išklausinėjami, kas juos palietė. Kas nors nelaimėlius palydėdavo iki buto, pacanai, pasiėmę vilkšunius, bėgdavo į aludę bausti skriaudikų. Bet turėjo būti abipusė pagarba - esate seni, bėdoje visada padėsime, bet supraskite ir mus, jaunos. Nelįskit, kai kieme garsiai leidžiame muziką, naktimis brazdinam gitarom, spiginam mergas.

O šūdvežys Kuzma nieko negerbė, dažnai net pats ieškodavo priekabių. Ir tik jo žmonos prašymu kas vakarą “nepasikraudavo malkų”.

- Tu, pacani, monis nākui nesiuntinėk, snargli tu...

Daliaga jau kėlėsi šūdvežį jungti, bet Saška pasiūlė:

- Pasidarom iš pridurko prikolą.

Daliaga tik abejingai vyptelėjo.

- Sėsk, Kuzma, pakaalbėsim apie meergas, - su stipriu akcentu ėmė kviesti ruselis Saška. - Sėdėk, o aš toj, - rodo pirštu į save ir į savo namus, tarytum Kuzma būtų kurčias.

Šis, pamalonintas dėmesio, prisėdo ant suoliuko ir, iškilmingai nutaisęs rimtą veidą išraišką, tikėdamasis būti pavaišintas konjaku, ėmė postringauti:

- Jūs, pacaną, gyvenima dą nesat matį. Vo aš kiek esu kėntis per sąva umžėlį...

- Fui, bliat, kaip jis smirdi - apsišikęs, ar ką? - pašoko nuo suoliuko Mongolas. Pasigirdo sutartinas juokas: “Ne, jis juk šūdvežys, o tu nori, kad kvepėtų...”

Saška atbėga su savo vilkšune Elza. Liepia jai sėdėti. Ir Kuzmos prašo:

- Tu paderžėk, aš toj... - ir vėl rodo gestais.

- A uns moni neikuns? - bando užsitikrinti Kuzma.

- Ne, ne, - skuba nuraminti kiti, supratę Saškos sumanymą. - Tik stipriai apsivyniok pavadėlį ant riešo.

Kuzma padaro kaip prašomas ir šnekina šunį:

- Bliat, koks valkadavs, simbirska apčiarka... Numuos mona Sargis toks bova...

Nubėgęs už namo kampo, Saška šūkteli:

- Elza, pas mane!

Dresuotas vilkšunis, iki tol ramiai sėdėjęs, staiga puola pas šeimininką. Kuzma, tempiamas pavadėlio, iš girtos sėdėsenos kaip plaukikas neria paskui šunį. Galva trenkiasi į šaligatvio kraštą ir, kurį laiką dar tempiamas šuns, lyg pritardamas tankiai ja linksi asfalto pasipriešinimui.

Pacanai pašoka iš vietų. Slopindami juoką, su dirbtine užuojauta ir atseit nustebę nuvynioja šuns pavadėlį, stato Kuzmą ant kojų ir pataria

kuo greičiau eiti namo. Kuzma pilnas bukaprotiško nustebimo ir sąmyšio, skėsčioja rankomis:

- Vuo kas čia buva! Blėdi, kad rėžiau su morza į akspaltą... Vuo blėdi blėdi... Visą sniukį nusirąrinau... Vuo čia tai sabaks! Ek tu nākui!

Ir išties - viena jo veido pusė kaip ištisas vertikalus kruvinas brūkšnys. Šūdvežys Kuzma palydimas iki laiptinės. Viena ranka laikydamasis turėklo, kita sienos, ima sunkiai kopti laiptais aukštyn, kažką giliai diskutuodamas pats su savimi. Po kurio laiko trečiajame aukšte pasigirsta riksmas ir keiksmas...

Po "skrydžio" keletą dienų šūdvežys ramus. Tik kaip visada - girtas ir prasmirdęs – eidamas piktai kažką burbuliuoja bei prisimerkęs grasina pirštu. O sugijus veido šašams vėl randa kvailumo palaikyti šunį...

7 skyrius

1979 metais generalinio sekretoriaus Leonido Iljičiaus Brežnevo vadovaujamas Tarybų Sąjungos Komunistų partijos Centro komitetas pareikia, jog Čekoslovakijoje, Rytų Vokietijoje ir kitose soc. lagerio šalyse mažinamas sovietų armijos kontingentas. Tai puikus gestas tautų draugystės vardan. Tačiau iš tiesų iš šių šalių išvedami keli pasenusios modifikacijos tankų ir šarvuočių daliniai, o jų vieton slapta perdislokuojama išformuota Ferganos oro desanto divizija. Tarybų Sąjungos teritorijoje iš trijų paliekamas tik vienas - Ferganos - pulkas. Į socialistines šalis siunčiamų dalinių kariai perrengiami motošaulių ir artileristų uniformomis, o likęs Ferganos pulkas, nuo mašinų ir uniformų pašalinus desanto emblemas, pradedant gruodžio viduriu, permetamas į Afganistaną. Vienas batalionas, į kurį atrinkti persirgusieji gelta, lieka saugoti buvusio pulko teritorijos su divizijos štabu, sandėliais, kareivinėmis ir kitomis pagalbinėmis patalpomis.

Tų pačių metų gruodžio 25-osios naktį Mindaugas Petkevičius kartu su kitais septyniasdešimt trimis Ferganos 345-ojo atskirojo oro desantinio pulko antro bataliono šeštos kuopos kareiviais ir karininkais lėktuvu An-

22 kirtu Tarybų Sąjungos ir Afganistano sieną. Lėktuvas nusileido Kabulo oro uoste. Kuopa blokavo visas uosto prieigas. Tris paras vienas po kito čia leidžiasi An-22, atskraidindami Vitebsko oro desanto diviziją. Prasideda šalies užkariavimas. Per dvi paras nuversta senoji valdžia, neutralizuoti ir nuginkluoti visi nacionalinės armijos daliniai. Buvęs generolas Babrakas Karmalis, vienas iš Afganistano demokratinės liaudies partijos įkūrėjų, jau prieš kurį laiką paslapčia atgabentas į šalį ir saugotas sovietų karių Bagramo karinėje bazėje, nakčia pulko penktos kuopos atvežamas į Kabulą ir paskiriamas šalies vadovu. Išaušus rytui dangų raižo Afganistano karinė aviacija, pilotuojama tarybinių pilotų. Nacionalinė televizija praneša apie valdžios pasikeitimą.

* * * * *

Šeštoji kuopa, vykdydama naują įsakymą ir aplinkiniais keliais apvažiavusi Kabulą, pasiekia platesnį plentą. Kolona, vedama priekyje važiuojančios vado mašinos, padidina greitį ir pasileidžia miestus jungiančiu keliu. Kareiviai pervargę nuo trijų bemiegių parų, praleistų saugant apsuptą oro uostą, bet jiems vis tiek malonu, kai iš siaurų gatvelių ir namų bėgantys žmonės mojuoja ir juos sveikina.

Parvano provincijoje, nuvažiavę nuo Kabulo šešias dešimtis kilometrų, iš pagrindinio kelio pasuka į šalutinį, vedantį į Bagramą. Už miestelio oro uosto esantys žemės pylimai, vadinami kapanyrais - jų nauja dislokacijos vieta. Karininkai paaiškina, kad karo atveju tokiuose apkasuose sustatomi lėktuvai iš oro uosto. Tarp tų žemės pylimų betonu sustiprintais šonais buvo statomos didelės - 40 vietų - palapinės. Kelias paras 74 žmonių kuopa miegojo vienoje palapinėje tiesiog ant žemės, nes kuopos inventorių, iškrautą atskridus į Kabulą, kažkas turėjo paimiti ir atgabenti čia, tačiau jis dingo. O naktimis šaltis nukrisdavo iki 15 laipsnių žemiau nulio.

Oro uoste nuolat leidosi An-22 bei Il-76 - krovininiai rusų kariniai lėktuvai, atgabendami vis naujas krovinių siuntas. Po kelių dienų kuopa jau turėjo savas palapines, o netrukus - ir metalines dviaukštes lovas su čiužiniais, nors iš vadavietės grįžę karininkai tvirtindavo, jog kariai savo darbą atliko ir tuoj tuoj būsią išsiųsti atgal į Sąjungą. Jų vietas esą užims vidaus ir statybiniai daliniai, kurie apsaugos Balandžio revoliucijos laimėjimus ir padės kurti gražų Afganistano liaudies rytą.

* * * * *

Dienos slenka pamažu. Sunku laukti, kai terminas išvykti vis atidedamas. Be to, labai ribota judėjimo laisvė: galima būti tik bazės ribose, o bet koks išėjimas už jų tolygus dezertyravimui. Bet niekas laiko

tuščiai neleidžia, aplink bazę kasa apkasus, juos jungiančias tranšėjas, kapanyrus, valo ginklus, remontuoja techniką, žygiuoja po placą, važiuoja saugoti strateginių objektų. Žodžiu, nė vienos laisvos minutės. Laisvesniu laiku, o tai būna vakare, po vakarienės, pranešę kuopos budinčiajam, kariai bėga į kitas pulko kuopas pasiklausinėti, kur jie buvo perversmo naktį, nes visas pulkas jau Sąjungoje buvo išskirstytas į didesnes ar mažesnes grupes ar junginius su konkrečiomis užduotimis. Pavyzdžiui, Ošo batalionas, esantis čia jau nuo vasaros, perversmo metu saugojo dabartinę bazę ir joje dar mėnesį prieš perversmą iš Čekoslovakijos atvežtą ir saugumiečių akylai stebimą Babraką Karmalį. Ketvirtoji bataliono kuopa dalyvavo šturmuojant Amino rezidenciją, penktoji nuginklavo Bagramo oro uosto apsaugą ir priešlėktuvinę bateriją. Abiejose kuopose buvo sužeistų ir žuvusių - jie buvo išgabenti į Sąjungą ir pristatyti kariniams apdovanojimams.

Nors ir maitinami pažadais, kad greit išvyks, vyrai vis giliau leidžia šaknis į šią svetimą žemę. Aplink bazę sparčiai daugėja naujai atvykusių dalinių – jie taip pat statosi palapines, ruošia įtvirtinimus. Atgabentos mobiliosios duonos kepyklos, dyzeliniai elektros generatoriai, kuriamas medicininis sanitarinis batalionas...

Artėja pavasaris, prasideda liūtys. Vis dažniau išvažiuojant į budėjimus arba taip vadinamus taškus - saugotinus strateginius objektus, kariai instruktuojami, kaip reikia elgtis užpuolimo atveju. Kontaktai su vietos gyventojais griežtai uždrausti. Informuojama, kad ištikimi nuverstajam ministrui pirmininkui Hafizulai Aminui ir prieš Balandžio revoliucijos idealus nusiteikę elementai, išsklaidyti perversmo metu, vėl susivienijo, ginkluojasi ir paskelbė džihadą - šventąjį karą prieš netikšas, t. y. mus. Mes jiems esame kiaulės, nešvarūs kūnu ir siela, ir kiekvieno musulmono pareiga - šioje žemėje apginti Alacho tikėjimą. Žūti per džihadą yra didelė malonė - esi Alacho išklausytas, pamalonintas ir keliauji kartu su kitų išrinktųjų sielomis į musulmoniškąjį rojų. Visi jie save vadina modžahedais - kovotojais už tikėjimą.

Pasipriešinimas reiškiasi vis labiau: jau vienur kitur užpulti nedideli kareivių junginiai – vieniems išversti viduriai, kitiems nukirstos galvos ir išbadytos akys.

Tačiau jaunatviškas optimizmas ir kareiviškas smalsumas nugali - atsargiai, nematant ir nežinant karininkams, pradedama domėtis vietiniais, ieškoma galimybių jiems ką nors parduoti ar iškeisti į cigaretes, Stebimasi menkais jų apdais, prastu apavu, nors dienos ir naktys yra gana vėsios. Jie tarybinių karių labai nesibaido – geranoriškai, net įžūliai prašo šį bei tą padovanoti ar parduoti. Bet ženklais, judesiais ar veido mimika išlaikoma saugi distancija, kartais pagrasinama ginklais, nubrėžiama riba, kurios jiems peržengti nevalia. Įkyriausi vaikai - jie nuo ryto iki vakaro kaulija iš kareivių įvairiausias smulkmenas, kartodami

išmokus rusiškus žodžius: “Ložka bakšiš”, “Šapka bakšiš” - “Padovanok šaukštą”, “Padovanok kepurę”. Iš pradžių kariai dovanoja, vėliau suvokia, kad gali visa tai tiek tiems patiems vaikams, tiek suaugusiesiems parduoti ar keisti į cigaretes, degtukus ir įvairius mažmožius.

Kovo pradžioje dienomis kaitina karštoka saulė, sniegas kasdien traukiasi aukštyn į kalnus, keliai darosi nepravažiuojamai klampūs. Dvi dienas lyja, keletą dienų kepina iki 30 laipsnių. Visur žydi tūkstančiai įvairiaspalvių smulkiažiedžių laukinių tulpių. Priskrido būriai varnėnų, bet čia jie, skirtingai nuo mūsų, nečiulba. Vietiniai - tiek vaikai, tiek suaugusieji ar seniai - šaudo juos šaudyklėmis, gauda įvairiausiais spąstais. Kareiviai trauko pečiais, nesuprasdami tokio jų elgesio su mūsų mėgstamais paukščiais.

Balandžio mėnesį pulkas pradeda ruošti karinei operacijai Bamiano provincijoje. Karininkai informuoja: kontržvalgybos duomenimis, tame rajone yra didelė neformali dušmanų (*priešas - afg.*) grupuotė. Maža to, ten kažin kokia gentis kasa deimantus ir nesiduoda kontroliuojama naujosios valdžios, be to, augina aguonas ir gamina opiumą. Ir dar - ten kažkokia šventa budistų vieta, nes palaidota Budos kūno dalis. Tiesa, budistus musulmonai jau seniai išpjovė, o jų uolose iškirstoms dievybėms nukapojo veidus.

Jau kurį laiką pulkas šlifuoja taktiką, šaudo ir kitaip intensyviai ruošiasi šalia oro uosto esančiose dykynėse. Du tris kartus per dieną rikiuojasi pulko place su visa ekipuote. Kariai, iškrovę iš kuprinių visą mantą prieš save, tikrinami - pradžioj kuopos, paskui bataliono, po to ir pulko štabo tikrintojų. Keletą dienų šarvuočiai rikiuojami į žygio koloną, tarp jų statomi sunkvežimiai GAZ-66, tempiantys 120 mm minosvaidžius ir 122 mm haubicas. Artilerijai liepta šaudyti tik kritiniais atvejais - mus palaikys ir dengs kariniai Mi-8 ir Mi-24 sraigtasparniai.

Netikėtai gaunamas įsakymas išvykti. Mašinos naujos, todėl lekia pasiutusi greičiu. Kariai sėdi ant šarvų ir grožisi nematytais vaizdais: keisti stačiakampiai lygiastogiai namai, moterys nuo galvos iki kojų apsigaubusios parandžomis, vyrai su čalmomis - galvos apdangalais. Lekinama dideliu greičiu, ir keista matyti prie aulų susirinkusius ir koloną sveikinančius žmones. Trumpam sustojus jie kviečia išgerti arbatos, bet kariai, laikydami instrukcijų, purto galvas ir neleidžia jų prie mašinų. Aukštesnio rango pareigūnai kažin ką aiškinasi per vertėjus su vietiniais, linksi galvomis ir vieni, ir kiti, rytietiškai liesdami skruostu skruostą atsisveikina ir kolona važiuoja toliau.

Nors karininkai buvo gavę naujus, smulkaus mastelio tų vietovių žemėlapius, išsukus iš pagrindinių kelių į šalutinius, rasdavosi daug neatitikimų: tai tiltai išsprogdinti, tai pažymėtų kelio atkarpų nėra. Važiuoja per ištvinusias kalnų upes, pasėlių laukus ar tiesiai per vietinių gyventojų kiemus, mašinomis tvorose išmušdami skyles. Kuo giliau skverbiamasi į kal-

nų masyvus, tuo sunkiau jie pravažiuojami, kai kurie aūlai kažkodėl nesu-
prantamai tušti. Technika jau gerokai apdaužyta, vis tankiau genda. Paga-
liau viename tarpeklyje vadai liepia eiti pėsčiomis. Iš mašinų kariai išlipa
kovingai nusiteikę, jose palikę tik vairuotojus-mechanikus ir operatorius-
taikytojus. Giriasi vienas kitam turintys 10-15 granatų daugiau nei liepta,
o vietoj lieptų 450 šovinių keliais šimtais daugiau, neskaitant BK - kovi-
nio komplekto su 120 šovinių. Kopiama kalno šlaitu kaip avių banda.

Pasigirsta šūviai iš aūlo. Atrodo, kad bus kaip visada kine, kur kulkos
niekada nekliudo pagrindinio herojaus. O ir šūviai iš toli esančio aūlo bu-
vo netaiklūs. Jei netoli kojų krenta kulka, šaukiama "Nusvilino!", jei virš
galvos - "Pakasė!". Gavę įsakymą apšaudyti aūlą, kariai pliekia su vaikiš-
ku entuziazmu. Paaiškėja, jog temstant įveikta šlaito viršūnė tebuvo kito
šlaito pradžia. Įsakymas ruoštis nakčiai - žiedinė gynyba ir išmėtyti sekre-
tai - slapti postai. Mindaugas su jam į porą paskirtu Borisu, išsirausę
duobę, sušlapę nuo prakaito kopiant, naktį styra nuo šalto vėjo, pradėjusio
pūsti nuo kalnų. Šnabždasi apie mergas bijodami užmigti įveikti
nuovargio ir nepamiršta stebėti nurodytą sektorių.

Auštant - įsakymas leistis žemyn į aūlą. Vos pradėjus eiti, sužeidžia af-
ganų karį. Pasirodo, kitoje kalnagūbrio pusėje yra mūsų sąjungininkų ba-
talionas. Gausus kraujas, vaitojimas, kitų karių aikčiojimas. Vėl intensy-
vių šūvių papliūpa iš apačios, ir sužeidžiamas dar vienas afganų kareivis
bei du mūsiškiai. Įsakymas - pliekti į žalumoje nugrimzdusius namus,
įtartinas vietas. Kažkas pašovė baltą arklį - šis iš pradžių nenatūraliai pri-
sėda ištiestas užpakalines kojas, krūptelėjęs nuo papildomų šūvių virsta
ant šono, kol galų gale po kelių mėginimų keltis lieka tysoti.

Būtent tada, po pirmo kraujo ir realaus pavojaus atsiranda iki tol kitaip
suprastas savisaugos instinktas. Gavę įsakymą kariai leidžiasi žemyn gru-
pėmis, vieni kitus dengdami trumpomis automatų serijomis. Pasiekę aūlą,
per namų langus mėto puolamąsias granatas F-1. Nuslūgus sprogimų ban-
gai iš vieno namo žiaukčiodamas išeina leitenantas Čiulkovas: rado ten
šešetą kruvinų mėsos gabalų - tai buvo šeima su keturiais vaikais. Per
klaidą nuo kalnų suvarpytos dvi bėgančios moterys. Guli negyvi keli vy-
rai, o karininkai kiekvienai grupei jau skirsto stebėjimo sektorius ir kuopa
slenka per aūlą. Visi sutiktieji stabdomi ir, paguldyti ant žemės, apieš-
komi. Bet koks nepaklusnumas - ir šūvis...

Tai vienur, tai kitur aūle nuaidi trumpos automatų serijos. Iš klausos
atskiri, kada šaudoma mūsų kaulininkais, o pagal šaudymo intensyvumą
ir tolį mintyse analizuoji, ar realus pavojus gali iš ten ateiti.

Prie patvinusios upės kariai papuola į pasalą - pirmieji Mindaugo
skyriaus nuostoliai: vienas žuvęs, trys sužeisti. Juos ir jų ginklus išneša
prie bataliono mašinų. Iš ten sraigtasparniai išskraidina sužeistuosius ir
žuvusiuosius, o skyrius gauna įsakymą vykti į pagalbą penktajai kuopai -
ji kitame tarpeklyje taip pat buvo susirėmusi su priešu, yra sužeistų.

Papildę šovinių bei granatų atsargas ir paskubomis išvalę ginklus, kariai skuba paskui vadus nurodytomis koordinatėmis.

Skyriui sustiprinti - gal ideologiniais sumetimais - skiriama afganistaniečių armijos kuopa. Sąjungininkus liepta sekti dieną naktį. Ką tik sukurtai afganų armijai ideologai pudrino smegenis jiems mažai suvokiamomis sovietinėmis idėjomis, kad mes, “šuravi askar”, t. y. tarybiniai kareiviai, kovojame už afganų liaudies laisvę ir gerovę. Bet šie net tarnaudami mūsų pusėje buvo neprognozuojami. Ir dabar jie varomi saviškių apsuptyje: prieš juos kareiviai, ginkluoti lengvaisiais kulkosvaidžiais, ir už jų. Ir įsakymas: akylai stebėti ne tik nurodytus sektorius, bet ir sąjungininkus, jei kas, išgalabyti visus.

Po kiek laiko surandama penktoji kuopa. Joje - du žuvę kareiviai ir medicinos punkto karininkas. Bataliono vadas, sužeistas į koją keliose vietose, guli neštuvuose. Jį veikia suleistas promedolis - vyras ramiausiai rūko, galantiškai purtydamas pelenus - rodomuoju pirštu takstelėdamas per cigaretę. Sudaroma grupė karių išnešti žuvusiuosius ir sužeistąjį iki galimos sraigtasparnio nusileidimo vietos, taip pat priedangos grupė. Likusieji tuo metu “išvalo” aulą, ir, užėmę žiedinės gynybos pozicijas, laukia sugrįžtant išsiųstųjų. Pirmą kartą per dvi paras pasikeisdami vyrai nusnaudžia postuose, po to, sulaukę grįžusiųjų, kelias dienas “šukuoja” vietovę. Visur - nė gyvos dvasios. Nei šunų, nei vištų, nei avių. Tarytum žmonės čia seniai nebegyvena. Po dviejų bemiegių klaidžiojimo dienų grįžtama į KP - komandinį punktą, prie mašinų.

Kiti batalionai taip pat turėjo nuostolių. Kariai ir jų technika dažnai buvo bejėgiai prieš gamtos sukurtas kliūtis - kalnus, akmenis, upes, karštį ir dulkes. O vietos gyventojai jomis mokėjo naudotis, nes jie čia - nuo amžių. Mindaugas ir jo tarnybos draugai čia gi buvo svetimi.

Dvi dienas trumpomis išvykomis “valę” tuščius aulus, jie gauna įsakymą sėsti į mašinas ir rikiotis į žygio koloną. Kol buvo bastomasi po kalnus ir aulus, mašinų ekipažai suremontavo techniką. Tad vėl dideliu greičiu, palaikant ryšį tarpusavyje ir per optinius taikiklius stebint nurodytus sektorius, siaurais takais lekiamo iš tarpeklio į pagrindinį kelią. Džeržgianti ir riaumojanti kolona kelia nepermatomą dulkių debesį. Išvažiavus iš tarpeklio išsirikiuojama į naują žygio koloną, nes ją papildė aviacinį kurą gabenantys benzinvežiai. Priekyje stoja “geležinis kumštis” - trys tankai, pirmasis iš kurių prieš save stumia minų tralą. Po tankų rikiuojasi šarvuota kovinė technika, tarp jų - įvairios paskirties ratinės mašinos. Kelias labai pavojingas - dažniausiai tai tėra aukštoje netaisyklingoje uoloje iškirstas horizontalus plyšys. Pakelės griovys - dviejų ar trijų dešimčių metrų gylio. Jo dugnu teka pavasariškai veržli ir srauni kalnų upė.

Važiuojama kelias dienas ir naktis. Keliose vietose kolona buvo apšaudyta. Labiausiai pažeidžiamos ratinės mašinos - benzinvežiai ir

GAZ-66, tempiantys haubicas bei minosvaidžius, kėbuluose vežantys po porą tonų jų sviedinių. Važiavimas paskui tokias parako statines, kad ir šarvuotomis mašinomis, didelio pasitenkinimo nekėlė. Gera nors tai, kad kulkų suvarpyti benzinvežiai nesprogdavo - jie, per skylės įvairiomis kryptimis čiurkšdami degalus, tankų buvo stumiami į pakelės griovius ar tiesiog į upę, priklausomai nuo kelio atkarpos, o kolona, šaudydama visais turimais pabūklais, judėdavo toliau.

Bamianas pasiekiamas naktį. Tai - didoka, žalia ir rami sala kalnų vandenynė. Vietovė pasiutusiai graži. Pilkai gelsvas uolas kai kur paįvairina augmenija, kalnai ir tie nevienodi, tarytum minkštesni, šviesesni. Aukštoje dantytoje uoloje, prieš kurią sustatyta technika, buvo iškaltos nišoje sėdinčios gal 30 metrų aukščio Budos statulos. Be to, visa uola kaip akytas sūris pilna skylių ir angų, sujungtų iškaltais laiptais.

Kitą dieną, benzinvežius palikę saugoti atvykusiems kitų dalinių kariams, kareiviai sėda į mašinas ir leidžiasi atgal į bazę. Kartais kolona iš pagrindinio kelio pasuka į šalutinius. Čia žmonės dar neapimti baimės, tamsesnio gymio už įprastus afganistaniečius ir, keista, - moterys be parandžių. Tai karius džiugina labiausiai, bent akis yra į ką paganyti. O šiaip visur siaubingas skurdas, niekur nėra elektros, vandens šulinių. Vanduo semiamas iš upių ir upelių, kurie atlieka ir savotišką kanalizacijos vaidmenį.

Bazėje vyrų laukia laišakai iš namų, šilta kareiviška košė, žygiavimo pratimų muštras ir net karo nesunaikinama dedovščina. Čia ji dar aštresnė, nes kuo sunkesnės sąlygos, tuo "kampuotesni" tarpusavio santykiai...

* * * * *

Į Bamiano operacijoje sužeisto seržanto Lyniko vietą vadovauti grandžiai paskiriamas Petkevičius.

Eilinis Garšeninas, kuopos sandėlininkas, jau dvi dienos kaip šuo užkietėjusiais viduriais neranda sau vietos. Vaikšto piktas iš kuopos kaptiorkės - sandėlio - į palapines, niekur ilgai neužsibūdamas, vis kažką sunkiai murmeldamas. Galų gale, lyg pribrendęs nusilengvinti, prisėda prie lovoje gulinio Petkevičiaus. Šis mėgina atsikelti, nes Garšeninas yra pusmečiu ilgiau pratarnavęs - pagal nestatutinius santykius su tokiu negalima kalbėtis gulint.

- Gulėk, Labusai! - piktokai gurgteli Vasia, tačiau netrukus jo balsas jau malonesnis:

- Žinai, man kažkokia bybiena lenda į galvą... Aš ir taip galvoju, ir taip... Ir kažkas man nesiklijuoja. Vis mąstau, kad mes kažką ne taip toje operacijoje darėme. Kartais tie juodašikniai labai jau paprastai mus perkąsdavo. Tarytum šalia mūsų visą laiką kabojo kažkokia nežinia, o jie

puse žingsnio mus lenkdavo. Ir ne mes, o jie mums diktavo sąlygas. Man tai labai nepatinka...

Petkevičius, vis labiau pūsdamas akis, intensyviai linkčioja galva, tartum būtų užspringęs žodžiais ir bijotų, kad juos pamirš, kol Vasia baigs kalbėti. Jau lauk iš palapinės ėjęs leitenantas Larionovas sustingo ir ėmė klausytis Vasios samprotavimų.

- Va, ir aš galvoju... - vis dar linkčiodamas galva tarė Petkevičius:

- Taktiškai viskas aišku: priešas - ten, mūsų užduotis - pulti, neutralizuoti ir taip toliau. Taktikoj "stumdėm dūrą", ir viskas visada buvo gerai. O Bamiane šikną plėšėm, ir vis tiek kažkas ne taip, kažko trūksta. Kai užlaužė mus prie upės, sužeidė Lyniką, Sinyčą, san. instruktorių, nukalė Arą, aš ten tokį dreifą numėčiau, kad dar ir dabar čiūchinuos.

- Nieko tu ten nedreifinai, viską darei, kaip reikia. Mudu juk iš mirties zonos visus išnešėm, ne kas kitas... Bet man tarytum kažkas vinį į krūtinę būtų įkalęs... Taip skaudu... - ir, kiek patylėjęs: - Skaudu dėl to, kad mes lyg ir ne viską padarėm. O štai ko nepadarėm, nežinau... Kažkas yra negerai, kas, pats nesuprantu.

Leitenantas Larionovas priėjo arčiau. Petkevičius ir Garšeninas pašoko, atiduodami pagarbą.

- Laisvai, ilsėkitės vyrai... - ne komandiniu tonu, o kažkaip šiltai, šeimyniškai tarė baigdamas mąstyti leitenantas. - Viską padarėte teisingai, ypač judu - praradus seržantus, perėmėt skyriaus valdymą, vadovavot sužeistųjų išnešimui, atsitraukimui. Jokios panikos, viskas organizuotai.

- Jokios panikos... - pakartojo leitenanto žodžius Petkevičius. - Aš nekalbėsiu už visus, bet turiu prisipažinti, kad taip vibratorių įjungiau, kad jei tą dieną nebūčiau triedęs, tai būčiau apsišikęs - čia tai faktas.

- Bijoti yra normalu, - labai ramiai, šypsodamasis atsakė Larionovas. - Tu galvoji, kad aš nebijau? Ir dar kaip. Svarbu, kaip tu susitvarkai su savo baime. Jeigu ji tave nugali, užvaldo - iš tavęs nieko nėra. O jeigu jos visai nėra, tai irgi nieko iš tavęs nėra, nes tu nebeprognozuojamas, gali nueiti per toli... Ir išnešti tave - bus vargo kitiems. Baimė - tai saugiklis.

Visi trys akimirksniui susimąstė.

- Va, va, čia tai tiksliai... - mąsliai ir kažkaip negrabiai tarė Vasia. - Mes kai eidavom meškos, tai viskas aišku. Šunimis pjūdai, su kartimis maišai po miegančio žvėries irštą, šautuvai paruošti... Žinom - įpyks žvėris ir puls... Mes laukiam to, širdis virpa, visai gali atsitikti - jis juk žvėris, stiprus žvėris... Kažkiek gali numatyti, pasiruošti... Jis puola - tu šauni, gerai prisitaikęs, kad iš karto, o ne tik sužeisti, kad nereikalingų kančių nesuteikti. O jei blogai pataikysi ir sužeisi žvėrį, kiti papildomais šūviais nudobs. Bet po to bars tave - žvėrį reikia gerbti, - mąsliai samprotavo sibirietis Vasia. - Ir su meška viskas aišku, žinom, kaip ji

pasielgs... O čia ne taip, kažko mes nenumatėm, manyje kažkas lyg nutrūko. Lyg trūksta...

- Girdėjau, girdėjau, ką jūs kalbėjot... - draugiškai pratęsė leitenantas. - Sakai, tarytum tau į krūtinę įkalė vinį ir kažkas nutrūko... Tai todėl, kad pirmą sykį įbridai į žmogaus kraują, ne mešką nudobei, o žmogų... Mūsiškius paguldė... - susimąstė Larionovas, tačiau tuoj pat pagyvėjo, akyse dingo drumstumas, užleisdamas vietą valiūkiškumui. - O kad kažko nenumatėm, kažką praleidom - tai atsitiktinumo faktorius. Tam mes ir tobuliname taktiką, kad būtų kuo mažiau vietos atsitiktinumui. Bet visiškai išvengti jo neįmanoma - svetima teritorija, svetima kultūra, kitoks kariavimo būdas... - ir, sustiprinęs atsiradusią šypseną: - Čia tau ne mūsų gimtojo Sibiro meška... Čia Afganistanas, dušmanai. Ir čia mes tikrai geresni, - linksmu pliaukštelėjimu per petį Garšeninui baigė leitenantas. - Tik nepradėkit rūgti - kuo geriau būsim pasiruošę, tuo mums bus lengviau, o jiems sunkiau.

- Va, va, čia tai tiksliai, - pralemeno Vasia. - O aš trečia diena laužau galvą, kad kažkas čia ne taip... Eisiu dar pagalvosiu ir pasiruošiu kitam sykiui.

Ir dvi dienas dilde statmenai bukino savo šovinių kulkas: "Mes taip eidavom meškos."

8 skyrius

Disbatininkai jau buvo baigę plauti kruvinas grindis ir išnešę sumuštą tankistą, kai Mindaugas Petkevičius, lydimas leitenanto Larionovo, įžengė į KPP. Pasikeitusi budėtojų pamaina smalsiai juos nužiūrėjo. Patalpa buvo prisigėrusi kareivių kvapo, cigarečių dūmų, drėgmės ir abejingumo. Grindys lopais dar buvo drėgnos. Leitenantas atraportavo ir padavė dokumentus KPP budinčiajam.

- Man apie jus jau pranešė, - šyptelėjęs dirbtina šypsena žiūrėdamas į stalą pasakė budintis vyr. leitenantas. Ir nors viskas štabe jau buvo nuspręsta, bet vis tiek, kaip įprasta armijoje, dar pavartė jų dokumentus po to dar kažkokius popierius, pieštuku pervedė sąrašus. Tarytum viso šio nereikalingo oficialumo būtų maža, reikšmingai tarė:

- Skiriamas į antrą kuopą. Sinycinai, - kreipėsi į budintį seržantą. - Iškviesk antros kuopos seržantą. O jūs pasirašykite čia, čia ir čia, - parodęs šratinuką, teikėsi pirmą kartą atidžiau žvilgtelėti į leitenantą, akimis užkliūdamas už krūtinę puošusių ordino ir medalių juostelių.

- Koks tai ordinas? - paklausė rodydamas antru rašiklio galu.

- Už tarnybą Tėvynei, - atsakė Larionovas, nejučia žvilgtelėjęs sau į krūtinę.

Vyr. leitenantas timptelėjo lūpas sustangindamas žandikaulių raumenis. Ant jo krūtinės buvo prisegtos vos dvi jubiliejinių medalių juostelės.

- Atgalinės kelionės dokumentus ir maistpinigius gausite štabe, - tarė kažkodėl pyktelėjęs.

- Gal leisite atsisveikinti? Kieme kareiviai laukia... - šiek tiek ne pagal statutą, švelniau pasakė Larionovas.

- Ne, - griežtai ir sausai, atsakė budintysis. - Ir taip jau jums padarytos nuolaidos. Dabar jis - mūsų žinioje, - parodė į Petkevičių šratinuką ir, pradėjęs kaisti, kažko vėl ėmė ieškoti popieriuose. - Seržante Sinycinai, nuvesk jį į kuopą...

- Bet juk, - suabejojo Sinycinas, - iš KPP "nulinius" pasiima paskirtos kuopos seržantas...

- Vesk, sakiau! - rūsčiu baksu suriaumojo, kažko karštligiškai ėmęs ieškoti ant rašomo stalo, galiausiai nervingai pradėjęs traukyti stalčius.

- Paskui mane, - tarė Sinycinas. Petkevičius žvilgtelėjo į Larionovą. Šis skausmingai akimis mirktelėjo, nevykusiai mėgindamas išgauti šypsni. Lietuvis ir Sinycinas išėjo per vidines KPP duris.

Larionovo akys grėsmingai susiaurėjo, žvilgsnis sustojo prie vis dar besiblaškančio už stalo budėtojo. Akimirka pamastė, stebėdamas dvasinės pusiausviros neatgaunantį vyr. leitenantą, paėmė nuo stalo reikiamus popierius, paprastai, ne pagal statutą, apsisuko ir, neatidavęs pagarbos, išėjo.

- Leitenante, grįžk! Ir atlik viską kaip pridera! - suspigo susireikšminimu pratrūkęs vyr. leitenantas. Bet Larionovas trenkė durimis. Jis akimirkai sustojo šalia lauke jo laukusių Garšenino ir Sergejevo. Giliai įkvėpė, veidu be lašelio kraujo pažiūrėjo kažkur į tolį ir sušvokštė:

- Na, ir niekšas... Būtų be uniformos, aš jam snukį išmalčiau... Gal Dievas duos, ir mūsų keliai dar susikirs...

Petkevičius, eidamas paskui seržantą Sinyciną, žvalgėsi į šalis - visur kelių eilių spygliuotos vielos tvoros. Tik kareivinės grotuotais langais apsuptos viena tvora. Tarp tvorų, ginkluoti automatais, vaikščiojo sargybiniai. Placas, valgykla su katilinės kaminu... Viskas būtų kaip bet kuriame kitame dalinyje, jei ne tos vidinės tvoros ir sargybos bokšteliai. „Afgane tokioje vyškėje ilgai nepabūtum... - nejučia pagalvojo Petkevičius, žiūrėdamas į nuobodžiaujančius kareivius stebėjimo bokšteliuose, - snajperis tuoj nukaltų. GSM(kuro ir tepalų saugykla- aut. past.) buvo betoninės vyškės, ir tai, kai kalė iš granatsvaidžio nuo vynuogyno, ilgai "ginklo broliai" vemdami trynė sienas ir aimanavo dėl saviškio žūties."

Petkevičių užplūdo prisiminimai apie Bagramo kuro ir tepalų stoties užpuolimą. "Pakėlė naktį. Aliarmas - užpultas GSM. Dvi kuopos nulėkė ten, apšaudė iš mašinų pabūklų ir kulkosvaidžių aplink esančius namus ir vynuogynus. Ir buvome palikti dar parai - jei dušmanai mėgintų vėl pulti. Kuro ir tepalų sandėlį saugojo Afganistano armijos kariai buvo baisiai persigandę - iš kareivinių neišginsi, apie sargybą nebuvo net kalbų. Mes žvengiame iš jų kaip kumeliai, nes teritorija aplink visą GSM

užminuota signalinėmis ir "priešpėstininėmis" minomis, laisvas tik įvažiuojamasis kelias. Iškastai ir betonu sutvirtinti apkasai, juos jungiančios tranšėjos - geresnės gynybinės pozicijos nerasi. Sėdėk sau apkase ir pliek ramiai iš automato, vis tiek puolantieji arti neprieis - minos. Jei ir reikia ko pasisaugot, tai tik snaiperio. Bet sąjungininkai tik linguoja galvomis, aimanuoja ir vis rodo į prašautą sargybos bokštėlį. Tiesa, į valgyklą visi eina drąsiai. Mes mažom - kaip išginti sąjungininkus į postus.

- Va, bybį jiems, ne parašos! - staiga susivokia Sergejevas ir kikendamas bėga pas skyriaus vadą. Netrukus "ginklo broliai", nors ir karštai tarpusavyje besiginčydami, stovi postuose. Jiems iškelta sąlyga - kas neis į sargybą, negaus maitinimo. O mes stebim aršiai rytietiškai besiginčijančius sargybinius ir spjaudomės - supisti čmo, jokios iš jų naudos. Už parašą gali vienas kitą parduoti, o mus - ir su visais batais", - kažkodėl su graudžiu malonumu prisiminė Petkevičius.

Antros kuopos patalpos - angaro tipo metalinių konstrukcijų patalpa. Pravėrus duris tvokstelėjo nežmoniškas prakaito, kerzinių batų ir kažko labai nemalonaus kvapas. Seržantas Sinycinas, atvedęs Petkevičių prie išilgai viso angaro einančių lovų eilės, tarė:

- Va, tavo koikė ir tumbačka, - atsainiai neapibrėžtai mostelėjo ranka. - O, būras ateina... Na, jis tau nurodys tiksliau, - ir dar kartą žvilgtelėjęs į aukštą, augalotą tamsaus gymio, bet ne azijiečių išvaizdos vyrą, išėjo.

- Kas toksai būsi? - nepriėjęs arčiau ir nepadavęs rankos pasisveikinti, remdamasis savo masyviu torsu į dviaukštę lovą, paklausė tas.

- Mindaugas Petkevičius, - atsakė šiek tiek nuo neįprastos aplinkos sutrikęs ir pajutęs, jog iš pažastų šonais ima bėgti prakaitas, lietuvis.

- Bybį dėjau, ar tu Mindugis, ar Perkevičius! - sunkiai tardamas lietuviškus vardus tarė pyktelėjęs būras. - Sakyk, kokios rūšies daliniai, dislokacijos vieta ir už ką sėdai...

Mindaugas pasakė straipsnio numerį ir dalį, pagal kurią nuteistas.

- Žiurkė, - nukirto būras. - Kokie daliniai?

- Ferganos atskirasis oro desanto pulkas, Bagramo bazė, Afganistanas, - dar labiau pasimetęs, tikėdamasis velniai žino kokių nemalonumų, ištarė Petkevičius. Būras šiek tiek kryptelėjo. Suraukė antakius ir lėtai ištarė:

- Nagi, pakartok.

Petkevičius, kaip buvo mokytas, nejučia atsisuko kairiu šonu, kūno svorį perkeldamas ant dešinės kojos - jei būras smūgiuos kojomis, kad galėtų blokuoti jas, saugodamas saulės rezginį, kepenis ir kiaušinius nuo tiesaus smūgio. Būras, piktoką veido išraišką pakeitęs valiūkiška, stebėjo Petkevičiaus "persigrupavimą". Ir staiga, prapliupęs linksmu neįžeidžiančiu juoku, tarė:

- Atsipalaiduok... Atsipalaiduok, brolau... - ir, artėdamas prie jo atviru korpusu, atkišo į priekį rankas - tarytum rodytų: "Juk matai, aš su taika".

Priėjęs prie Petkevičiaus apkabino jį per pečius ir, rusišku papročiu tapšnodamas ranka, tris kartus keisdamas krūtinės šonus, prisiglaudė: - Sveikas, brolau.

Petkevičius suglumęs murmtelėjo:

- Sveikas... - visai pamiršęs nerašytą oro desanto taisyklę, vėliau perimtą tarnavusiųjų Afganistane - kad ir kur, kad ir kada besutiktum tarnavusį oro desante, priimk jį kaip brolių ir, jei gali, padėk. Nes visam gyvenimui mus suvienijo VDV - karinis oro desantas.

- Eime pas mane, brolau, užsičefyrinsim... - su rusišku nuoširdumu tarė būras. Ir, eidamas šalia, vis pasižiūrėdamas į Petkevičių, tarsi pats savęs klausinėjo: - O aš ir žiūriu, įveda - ne įneša subaladotą, kaip visus, o įveda... Nudegęs nuo saulės... Manau, gal koks pulkininko sūnelis – “turistas” papuolė. O čia svajakas - desantūra. Aš iš DŠB (*desantinė šturmo brigada - aut.*), bet tik mėnesį Azet-Baše atitarabaninau. Supistą čmo prapariūgą prajungiau... Pripaišė bespredėlą... Tris disbato įpiso. Lochai, bliat. Bet čia ne taip jau ir šūdinai. Atvežė, KPP atbaladojo - į mano nugarą dvi taburetes sudaužė... O kuopoje aš jų buvusį būrą dar sugebėjau atpisti, - ir, užvertęs galvą, smagiai nusikvatojo.

Pasiekus sustumtų kelių dviaukščių lovų krūvą būras rankos mostu pakvietė:

- Užeik į mano “praėjimą”. Svečiu būsi.

Ir, į priekį praleidęs Mindaugą, ranka parodė, kur sėsti. Pats tuo metu atstūmęs dviaukštę lovą iš vienos jos kojų ištraukė arbatžolių, iš kitos - savadarbį, iš dviejų skutimosi peiliukų padarytą prietaisą vandeniui užvinti. Į metalinį puoduką iš grafino, stovinčio ant spintelės, pripylė vandens, įkišo degtukais izoliuotus peiliukus ir įjungė į elektros tinklo rozetę. Mindaugas dairėsi aplink: “Nieko neįprasto, tokios pat dviaukštės lovos, spintelės, tik grafinas su vandeniu stovi pas būrą, o ant kitų tumbačků nėra.”

- Na, kaip ten, Afganistane? Čefyrinot? - užpildamas arbatžolės verdančiu vandeniu paklausė.

- Ne, mes ten čarsą lupom, - atsakė Mindaugas.

- Kas tai? - dengdamas maloniai pasklidusį kvapą iš puoduko lėkštute, vaikiškai nustebo būras.

- Na, hašišas...

- Oho, - dar nuoširdžiau nusistebėjo jis. - Iš kur pinigėliai tokiam reikaliukui?

Mindaugas padarė trumpą pauzę, nusteбęs, tarsi tokių dalykų gali kažkas nežinoti:

- Ten jo pilna... Kiekvieno aūlo turgelio dunkanuose gali nusipirkti, išsikeisti į ką nors. Gali ir vietoje kaljaną parūkyti... Ir kainuoja kapeikas. Kiekvienas dūchas jo turi...

Būras, vis dar nustebeš, klausiamai pakeltais antakiais, lyg kažką prisiminęs, greitakalbe išbėrė:

- Tu, brolau, atleisk, supranti - tu pirmas iš Afgano, ir tie tavo žodžiai - drunkanas, kaljanas, dūchas - man neįkertami.

Mindaugas jam įprastus daiktų pavadinimus, vis pagalvodamas, persakė kitais žodžiais. Būras, niekaip neatbundantis iš nuostabos komos, kraipydamas galvą tarė:

- Tu atleisk, broliuk, bet apie Afganą... -padarė pužę.- Aš tokių bazarų esu prisirinkęs... Kad ten chrenovai. O tu varai lažą, kad ten tipo - lafa...

- Na taip, dėl čarso tai lafa, o viskas kitkas... Bet gyventi galima...

- Na, o jūs, desantūra... Ką jūs ten darote? Gal girdėjai ką nors apie mūsų DŠB, ką jie veikia?

Mindaugas vėl, lyg užklaustas seniai išmoktų ir primirštų dalykų, pradėjo rinkti mintis, stengdamasis išgirsti save tarytum klausytųsi iš šalies. Nors jam atrodė - pasakei, kad tarnavai Afgane, ir visiems viskas tampa aišku, na, gal tik pasitikslins rajoną, kur tarnavai...

- Na, kaip... Mes ten po operacijas, po kalnus šarinamės. O jūsų brigada, kiek girdėjau, prie Salango stovi. Mes į operacijas - savo chodu, važiuojam BMD (*karinė desanto mašina - aut.*), o jūsiškiams - vykiduškę - iš sraigtasparnių meta.

- O ko ten šarinatės? - vis dar nelabai susivokė būras.

- Bliat, aišku, kad ne bybį prieš saulę vartom kalnuose... - tokio nuoširdaus nesupratimo suglumintas Petkevičius pradėjo nekantraudamas pykti. - Na, supranti, žvalgyba praneša - ten ir ten pasirodė dūchai. Tiek ir tiek. Ginkluoti tuo ir tuo. Štabas paruošia tos vietovės maketą. Parengiamas operacijos planas. Išskviečiami batalionų ir kuopų karininkai. Ant smėlio maketo parodo operacijos eigą. Išaiškinama kiekvienos kuopos užduotis. Išdalina tos vietovės smulkaus mastelio žemėlapius. Grįžę kuopos karininkai sukviečia kuopos seržantus ir žemėlapiuose nurodo, ką turim atlikti. Pasiruošimas operacijai, po to aliarmas - šokam į mašinas ir važiuojam į numatytą vietą. Atliekam užduotį: jei liepia - "šukuojam", jei liepia - sėdim ant zekso.

- Krūtai... - vėl vaikiškai nustebedamas nutęsia būras.

- Na, nėra taip krūtai, kaip tau atrodo. Ten visur kalnai ir jei įvažiavo kolona į kokį tarpekį, tai jame tik vienas kelias. Važiuodama kolona kelia didelį triukšmą, o tie pyderai - dūchai - spėja surengti pasalą. Pastato prieštankines minas ir laukia pasaloj. Mašina užvažiuoja ant minos - sprogimas. Kažkam - chana. Per racijas įsakymas - "išvalyti" savo sektorius. Vieni šaudo į nustatytus sektorius, kiti puola prie užlipusios ant minos mašinos. Reikia ištraukti sužeistuosius ir suteikti pirmąją pagalbą. O tada tie pyderai lupa iš būrų, kai traukiam iš mašinų sužeistus ir žuvusius kareivius.

- Jei šaudo, vis tiek traukiet? – prisimerkęs, nepatikliai paklausė būras.

- Na, tai aišku. Juk jei neištrauksi ir nesuteiksi pagalbos, sužeistasis gali nukraujuoti ir mirti vien dėl tavo kaltės, nes tu dreifanulinai. Bėgi, trauki, nes žinai, kad tave dengia kiti. Tavo mašina “užlips” ant minos - žinai, kad ir tau padės.

- Maladec chebra, - nejučia tarė būras.

- Buvo ir taip - kol vieną iš mirties zonos išnešam, dar aštuoni krenta. Ir nė vieno nesam palikę. Jei sugulsim, tai tik visi. Ir visi tai žinom. Niekas tavęs nepaliks, net žuvusio. Lavonus išnešam, ginklus surenkam, ir tik tada atsitraukiam.

- Maladec. O ar yra buvę, kad peršikę “neštumėt mėsas”?

- Dreifą tai visada “numeti”, bet “nešti mėsas”, viską palikus, neteko. Na, kalbėjo, kad motošaulių batalioną visą nakrylino, tipo prasidėjo pas jų panika chujanika. Bet kas ten žino... O ir kur ten bėgsi? Tėvynė - toli, tai ir laikomės vienas kito. - Ir šiek tiek pagalvojęs: - Ten turi perlipti per savo “negaliu” ir padaryti dėl kito viską, nes kitas viską, ką reikia, padarys dėl tavęs.

- Na, čia ne taip... – niaukdamasis ir pamažu įpuldamas į apmastymus tarė būras. Ir staiga pagyvėjo. - O teisybė, kad ten nėra dedovščinos?

- Pizdiožas, ir dar koks... Jaunas taip pisa, kad net dulka.

- Na, o kai išeinat į operacijas, juk gali savi, jauni “pūstelėti”...

- Supranti... - truputį pamastė Petkevičius. - Viskas aplink svetima - kalnai, aūlai, dūchai... Juk jei ką “baigsi” - turi bėgti, nes saviškiai padarys razborus ir tave pistelės - čia tai faktas. O kur bėgti? Pas dūchus? Jie geriausiu atveju kiaušius nupjaus, o kad odą gyvam nulups - tai faktas. Mūsų kuopoje buvo ara, na, juodašiknis, gandonas, kaip reikiant... Prie manęs pastoviai pisdavosi... Jaunas buvau... Ne sykį galvojau - išeisim į kalnus, nukalsiu pyderą... - santūriai, bet kažkaip skaudžiai nusišypsojo Petkevičius ir, prisimerkęs, tęsė: - Ir žinai, kaip baigėsi?

- Na?

- Kai jį nukalė, tris kilometrus nešiau iki mašinų! - jau pralinksmėjęs tarė Petkevičius. - O toks šūdinas subinlaižys buvo... Kai nukalė, tai net gaila pasidarė... Na, ir supranti, dėl veteranstvos - kažkaip operacijoje tu ją pamiršti. Tau saviškis, kad ir tave šugalinantis diedas, yra tūkstantį kartų artimesnis už barzdotą dūchą. Nes saviškiai balti, jie tik metus pašugalins, ir viskas, o tie juodašikniai - vidurius tau išvers ar skūrą nulups... – Kiek patylėjo.-Bet aš negaliu paaikškinti tau to, ko pats negaliu suprasti... Nes pulke yra keli tadžikai ir uzbekai. Nors jie ir čiurkos, bet savi...

- Apie čefyrą visai pamiršau! - susizgribo būras ir paėmė puoduką, vadinamąjį faničių, su jau nusistovėjusia labai stipria arbata: - Na, būkim sveiki ir laisvi, - ir, nugėręs du gurkšnius, padavė faničių Mindaugui. - Bliat, pamiršau prisistatyti. Aš - Ivanovas Ivanas, - atkišo ranką pasisveikinti. - Vadink Vania.

- Mindaugas Petkevičius... - atsakė spausdamas ranką ir žiūrėdamas į rudas būro akis lietuvis. Vania užvertė galvą ir nusikvatojo.

- Galvoji, ko aš toks juodas ir Ivanovas? Iš vaiknamio aš... Nežinau, nei kas motina, nei kas tėvas, - ir, šiek tiek surimtėjęs, bet vis tiek linksmi: - O tokį kvailą vardą ir pavardę vaiknamyje įpiso... Tu, bičas, nemyžk, čia neprapulsi... Vaišinkis... - paragino, rodydamas akimis į puoduką. - Čia yra visokių... Yra daug gerų bičių, supažindinsiu... Čefyrą reikia gerti po du chapus... - ir, pamatęs klausiamą Petkevičiaus žvilgsnį, paaiškino: - Po du gurkšnius, ir perduodi ratu kitam. Bet yra ir kocinų... Čia viskas paprasčiau: esi normalus bičas - būsi šustriakas, gal blatniaga, na, gal muzikas. Esi lochas - būsi šeškė. O jei esi stukačius ar šiaip gandonas - būsi kocinas, - ir, staiga pralinksmėjęs, nusijuokė: - Na, tu nei kocinu, nei šestiorke, nei muziku nebūsi. Aš to neleisiu...

Mindaugas nugėrė gerklę sutraukiančio čefyro, apsidairė aplink ir paklausė:

- O kur kuopa?
- Darbo zonoj, - atsakė Vania.
- O tu ko?
- Aš būras. Brigadininkas. Bybį dėjau, - šypsodamasis atsakė Vania.
- Galvojau, kasilini, - nugėręs dar gurkšnį ir pajutęs iš vidaus užliejančią keistą šilumą, tarė Mindaugas.
- Čia nepakasilinsi. Tik aš galiu. Kuopą su konvojumi išveda į darbą ir duris - "ant rakto". O aš "spaudžiu masę" - na, miegu...

- Dabar tu man paaiškink, kas tie kocinai - tipo jauni?

Vania vėl linksmi, neįžeidžiančiai nusijuokė:

- Na, tikrai ne. Supranti, čia kokia sistema: nesvarbu, kiek tu iki teistumo ištarnavai - metus, pusantrų ar du. Čia tu nulis, čia tarytum pradedi tarnybą iš naujo. Čia aš sprendžiu - kokiame sektoriuje kas gyvens ir kas bus. Kocinai... - vėl linksmi susijuokė. - Tai esantieji "žemiau kanalizacijos". Žodžiu, jie ne žmonės, jie kocinai, - akimirkai susimąstė pasitrinčdamas ranka nosį. - Na, jie beveik kaip "gaidžiai" zonoje, tik čia jų niekas netrachina į šikną. Prie jų negalima netgi liestis - užsikocinsi. Jie turi savo "praėjimą" - į kurį negalima įeiti. Iš jų niekas neatiminėja siuntinių. Jei jis spėjo prisiliesti prie siuntinio, siuntinys - užkocintas. Iš jų niekas neima cigarečių. Va, pavyzdžiui, tu. Neseniai papuolei į disbatą ir, nežinodamas, kad jis - kocinas, paprašai cigaretės. Jis turi pasakyti: "Aš kocinas, aš negaliu tau duoti cigarečių".

- O jeigu nepasakys? - dabar jau Mindaugas nustebęs klausėsi jam negirdėtų dalykų.

- Na, tada kociną taip subalados, kad myš kraujais.
- Tai kaip juos pyzdinti, jei negali liestis?
- Kocinai pyzdinami tik apautomis kojomis ir taburetėmis. Batus nuvalys šeškė, o taburetė, kuria mušei, bus įmesta į kocinų "praėjimą". Jie turi

savo lėkštes ir šaukštus, naudotis bendrais įrankiais negali.

- Na, o jei chebra dėl ponto įmestų ką nors iš saviškių...

- Čia tokių pontų nebūna... Jei nusprendžiau ką užkocinti, pasitariu su blatnaisiais, ir jis įmetamas pas kocinus. Iš ten kelio atgal nebėra... Tu visam laikui kocinas.

- O už kokį zaliotą gali tapti kocinu?

Vania vėl užversdamas galvą linksmi nusikvatojo:

- A, tai labai paprasta... Čia galioja įstatymas: "Mano liežuvis - mano priešas". Ką nors savo "šluota" neatsakingai sušnekėjai, įskundei karininkams, esi stūkas - tu kocinas. Kas nors pamato, kad užsiticharinęs čikalini siuntinį - tu kocinas. Krysini, darai "neteisingus judesius"... Būk savo vietoj. Nelįsk į zalupą ir viskas bus gerai, - ir staiga susijuokė: - Kocinai turi savo verchą, jis juos tvarko, skirsto darbus - kas kokį parašniką plaus...

- O šeškės?

- Ta mostė truputį aukštesnė už kocinus. Kiekvienas "praėjimas" turi vieną ar dvi šeškes. Jie rūpinasi savo "praėjimu": kloja lovas, plauna savo teritoriją. Žodžiu, "atlieka šucherį" ir gali trintis tarp žmonių, bet iki žmonių jiems taip pat toli. Tik ne tokie purvini, kaip kocinai, - šiek tiek patylėjęs. - Daugiausia tai muzikų. Jie tempia visą vežimą. Jie nedirba zapadlianskų parašnų darbų. Tai gana normalūs ir garbingi čiuvai. Bet vienas kasiakas - nusižengimas, ir tave gali nuleisti į apačią...

- Pas mus kasiaku buvo vadinama čarso cigaretė, o būru- toliašaudis vintarius - nusišypsojo Mindaugas. Vania nustebęs pastatė antakius.

- Na, po to eina blatnieji - tai sava chebra, daugiausia desantūra ir DŠB, dar šiaip krūtesni bičai. Jiems dirbti zapadlo, nors juos ir varo į darbus, bet jie kasilina. Ant jų ir laikosi visa tvarka, jie čia kaip dievai.

- Kaip armijoje - dembeliai ar civiliai? - paklausė Petkevičius.

- Na, panašiai... - raukydamasis tarė būras. - Tik armijoje atėjo srokas - va, tu ir diedas, o čia turi savo elgesiu įrodyti, kad nesi čmošnas.

Mindaugas patempė lūpas, tuo parodydamas nustebimą ir supratimą.

- O kodėl tiek štabe, tiek tu, vos pasakiau straipsnį, pagal kurį sėdau, sakai - žiurkė.

Būras linksmi išsišiepė.

- Supranti, čia skirstoma pagal nusikaltimus, už kuriuos sėdai. Žiurkė - tai asmeninio turto vagystė. Turistas - už samavolkes ar dezertyravimą. Bespredėlnikas - muštynės, įgaliojimų viršijimas, na, ir ubijca - netyčinė žmogžudystė. Čia pagrindiniai straipsniai.

Paaiškinęs Vania susimąstė ir rimtai, be šypsenos, paklausė:

- O namie turi kas laukia?

- Taip, tėvus turiu, tris seseris, kiemo draugus... - pagalvojo ir truputį pyktelėjęs pridėjo: - Čiosą turėjau, beveik pusantrų metų laiškus rašė, bet, atrodo...

- Tau gerai... - labai rimtai truputį skaudžiai tarė Vania. - Kai žinai, kad tavęs laukia, kad turi pas ką grįžti, ištversi viską. Aš artimųjų neturiu, namų, kuriuose lauktų, irgi neturiu... Prieš armiją, kai iš vaiknamio išstūmė, susidėjau su chebra - bandiūgos bespredėlnikai. Ėjau keletą kartų su jais "ant reikalo" - chatos bombinti. Jiems dzin, yra chatos šeimininkas ar nėra. Jie rauna montiruote jam per stogą ir švarina chatą. Aš taip negaliu. Vos spėjau išnešti subinę į armiją, o juos visus "parišo". Chatą bombanulinam, viską priduodam perekupščikams. Ir geriam, juodai geriam. Bliadės, kabakai, pritonai. Toks jausmas, lyg paskutinę dieną gyventum. Atsėdėjęs mostelėsiu kur nors į naujas statybas, gal į BAM'ą (*Baikalo-Amūro magistralę - aut.*). Ten ieškosiu vietos sau. Dalis gyvenimo man dar liko. Visą gyvenimą vien valdišką duoną čikalinu. O kai žiaumoji valdišką duoną, tau visada kažkas įsakinėja, stato į rėmus ir jiems pabalalaikė, ar tu turi smegenų, ar ne. Gal tu nori kažko kito ir kažką moki... Yra rėmai, ir nemėgink rypalintis. Visas mano gyvenimas - vien balansavimas ant ribos. Žingsnis į šoną ir - baudžiamasis kodeksas. Aš irgi turėjau čiuvychą. Bet jai jau tada rūpėjo tik gerti ir pistis. Nesvarbu, su kuo, kada ir kaip. Nieko iš jos ir nesitikėjau. Tau - kitas reikalas... - tęsė atsitiesdamas ir nusišypsodamas: - Turi namus, kuriuose laukia. Na, papuolei į Afganą - toks likimas, bet likai gyvas, nes pasodino į disbatą - vėl likimas. Todėl nereikia lenkti pirštų prieš likimą, - ir, pamatęs klausiamą Petkevičiaus žvilgsnį, paaiškino: - Na, nereikia prieš likimą į žalūpą lįsti, nes prieš likimą visi lygūs. Jei tau buvo lemta papulti po traukiniu, tu nenuskėsi. O disbatas - laikina. Baigsis srokas, ir turi kur važiuot...

Prie durų į angarą pasigirdo ritmingas batų trepsėjimas, komandos ir spynos trakstelėjimas. Vania sustingo žvilgsnyje į duris:

- Iš rabzonos (darbo zonos – aut. past.)- grįžo.

Įbėgusi kuopa išsirikiavo trimis eilėmis išilgai angaro. Priekyje - gerai įsiūtomis HB, net po darbo blizgančiais auliniais batais ir diržų sagtimis. Antra eilė truputį netvarkingesni, po jų - jau netvarkingi, murzini ir pasimetę. Nevilties pagimdyto liūdesio pilnos akys leido suprasti, kad jie dar turi kažko žmoniško, bent jau akis, o visa kita - kaip šešėlių.

Duryse pasirodė seržantas. Aukštas, raudoni antpečiai, išpuoselėta HB, nublizginti batai. Ir visiems labai tolimas bei orus, nekreipdamas dėmesio į išsirikiavusią kuopą, nuėjo prie būro. Brigadininkas ir Petkevičius atsi-stojo.

- Na, sveikas, Vania, - tarė abejomis rankomis į viršutinius gultus pasi-rėmusiam būrui seržantas. Ūgiu ir kūno sudėjimu vienas kitam jie nenusi-leido. Tik ryškus prigimtinis skirtumas: būras - tamsaus kaukazietiško gy-mio, seržantas - šviesaus europietiško. Ir, kas keista, būro prigimčiai per maža, trumpa nosis, o seržanto - per ilga, su kuprele ir raudona nuo nuša-limo.

“Per muštynes tokia nosis - vienas vargas. Gerai pataikys į ją, ir tau – amen”, - dar spėjo pagalvojo Mindaugas, kurio nosis taip pat buvo nemaža ir gerokai kreiva.

- Girdėjau, Vania, yra naujas “nulis”? - taip pat pasiremdamas į viršutinius gultus tarė seržantas.

- Yra, o ką? - rodydamas tariamą abejingumą, su pasitikėjimu saviminužvelgė jį būras.

- Noriu su juo seržantų kambaryje pabazarinti, - ramiai, kaip į stiprų varžovą, bet be baimės, žiūrėdamas savo žydromis akimis į būro rudas, paaiškino seržantas.

- Su juo nereikia bazarinti, - pabrėždamas žodį “nereikia” tarė būras. - Aš jau pabazarinau, - vėl pabrėždamas “jau”, taip pat žiūrėdamas į akis seržantui, pridėjo. Tarp tų galingų vyrų jautėsi abipusę pagarba.

- Na, tavo reikalas. Tau spręsti, - tarė atsitiesdamas seržantas ir, nukeldamas rankas nuo gultų, atsisuko į kuopą:

- Kuopa, valanda susitvarkymui! Išsivaikščiok! Dvi šeškęs - pas mane, - ir nuėjo durų link. Patys purviniausiai, kurie netgi rikiuotėje stovėjo nuleidę akis, su buku beviltišku siaubu puolė į savo sekcijas. Kiti sustingo stovėsenoj, bijodami prisiliesti prie lovų ir pro šalį einančių geriau apsirengusių nuteistųjų. Visi jie buvo purvini, buki ir išdžiuvę, tarsi iš jų seniai būtų sunkiami syvai. Tie tai tikrai kocinai, pagalvojo Petkevičius, o šitie - blatnieji, - apie ateinančią grupelę besišypsančiųjų.

Pastarieji artėjo išskėtę rankas, pasiruošę apsikabinti:

- Sveikas, Vania, sveikas, brolau. Na, kaip tu be mūsų, neužsipisai? Girdėjom, naują “nulį” turim... Kas per fruktas? Žiūrėk, jie čia snukius atšerinėja, čefyrina, kai mes ariam...

Vania santūriai, draugiškai šypsojosi ir spaudė rankas. Iš visų pusių tebesklido nereikšmingi klausimai, kurie pilkai, oficialiai armijos kasdienybei suteikdavo, kad ir menkavertę, bet šilumą.

- Svajakas... Labusas... Iš Ferganos pulko. Metus atpiso Afgane.

- Niu, tiu ziurėk, Būriata. Jums jis svajakis, o mian... Peziurėsime... - pašaipiai prabilo kelių tamsaus azijietiško gymio kareivių apsuptyje stovintis disbatininkas. Gerai įsiūti HB, blizgantys batai reiškė, kad jie - aukštos kastos. Apie būrą klegėję kareiviai sutartinai nutilo. Vania vėl dilbiais pasirėmė į viršutinius gultus, suraukė antakius ir lėtai, įtikinamai, ginčų nemėgstančiu balsu prašneko:

- Klausyk, Tadžike... Čia aš pasakiau, kad jis savas. Ir man tai spręsti, ne tau.

Stovėdamas šiek tiek priekyje savo žemiečių, rankoje rinkdamas čiotkes (rytietiški rožančiai – žarg.), Tadžikas su panieka atsakė:

- Niu, niu. Aš tą ziniau, bet jei jis atsibius nektį pias kicenus... Tiau reikės atsekyti... - minkštu rytietišku akcentu pašaipei tarė Tadžikas.

Būro veide nesujudėjo nei vienas raumuo. Tik dingo lūpos, vietoj savęs

palikdamos brūkšnį, akys susiaurėjo. Ir labai lėtai, neatleidęs į vieną liniją lyg sustumtų savo ryškių antakių, jis tarė:

- Na, tik pamėgink... - ir ant kaklo išryškėjo pjautas randas.
- Mian tai kas, tiu atsekei... - sukdamasis nuo Vanios, vis nesustodamas skaičiuoti čiotkių, kažką gerklinė kalba pasakė savo žemiečiams. Šie dirbtinai pergalingai nusijuokė, plekšnodami Tadžikui per pečius.
- Jis kažką pasakė apie bybį, - tarė Petkevičius.
- Tu ką, supranti, tadžikų kalbą? - raukdamas antakius paklausė būras.
- Dalis afgansų kalba tadžikiškai, - sutrikęs paaiškino Mindaugas. - Kai kuriuos žodžius žinau. Žiūrėk. Hub hastid? - paklausė nueinančių azijatų.
- Hub, - atsakė šie sutrikę, žvalgydamiesi, kas galėjo į juos kreiptis.
- Ką tu jiems? - paklausė būras.
- Pasiteiravau, kaip jaučiasi.
- Šit kaip... - raukdamas kaktą, vėl sujungdamas savo antakius ir kažką mąstydamas tarė Vania. Ir, kelias sekundes pagalvojęs: “Plekšne, veskis Labusą su savimi ir liepk šeškėm tavo parėjime paruošti jam vietą. Ir liepk surask čefyrbaką”. Mostu pakvietęs arčiau stovėjusiuosius, ėmė jiems kažką dėstyti. Šie linkėjo galvomis, kartas nuo karto pritardami: “Seniai taip reikėjo”.

- Po atbojaus, - užbaigė Vania ir visi pritariamai paspaudė jam ranką. Mindaugo palydovas tikrai priminė plekšnę: po lūžio kreivai sugijusi ir sustorėjusi nosis, dėl jos sulaužytos pertvaros visada pravira burna bei natūraliai atsikišęs apatinis žandikaulis. Prieš prabildamas jis su garsu prapūsdavo iš nosies orą ir, žioptelėjęs, pratarė žodį. Bet kažkaip sunikiai, lyg kalbėti išmokyta žuvis.

Jis ranka parodė, kur sukti, liepė sėstis, o tuoj prisistačiusiam šeškei nurodė paaimti iš slėptuvės čefyrbaką ir paruošti zavarę aštuoniams.

- Ką jie ten tariasi? - paklausė Mindaugas, galva rodydamas būro pusėn.

Plekšnė prapūtė kažkada buvusią nosį, žioptelėjo ir lyg didelę slogą turinčio žmogaus balsu tarė:

- Tau vietą ruošia... - atsakė nerodydamas nė mažiausio susidomėjimo pašnekovu ir besiklostančiais įvykiais. – Mažiau kalusinėk, ilgiau gyvensi.

Naktį Tadžikas buvo išverstas iš lovos. Nors ir blaškėsi, buvo sugriebtas už rankų bei kojų ir įmestas pas kocinus. Apimtas pykčio ir nevilties puolė atgal, bet taburetės plokštuma gavo stiprų smūgį į krūtinę. Nuo šurmulio prabudęs kocinų verchas akimirksniu įvertino padėtį:

- Mušk jį!

Ir purvinos rankos, vienos užimdamos burną, kitos griebdamos už rankų ir kojų, su baisiu, slopintu įtūžiu ilgai įžeidinėjamų ir žeminamų žmonių, puolė mušti Tadžiką. Sujudę jo šalininkai buvo sutramdyti - kas prispausti kitų kūnų, kas laikomi už gerklų. Akimirksniu kilusiam šurmuliui

atlėgus, jiems pasakyta:

- Žiūrėkit, kūrvos. Dar žodis, ir jūs visi būsite ten.

Jų akiplėšiškumas virto bailumu, o dar prieš valandą buvusi drąsa ištirpo kaip snaigė ant įkaitusio kūno. Gerkliniai rūstus balsai staiga tapo itin atsargiu meiliu priekaištavimu...

9 skyrius

Nebuvo senamiestyje neužrakintų rūsių, o pajūryje - karo laikų dzotų, kurių mes nežinotumėm, laikas nuo laiko neaplankytumėm, vis kurdami naujas istorijas apie tai, kaip “fricai” ginasi, o “ivanai” puola. Kreivos pajūrio pušys, smėlis ir vis kitokia jūra kaip magnetas traukė mus nuo mažumės iš miesto dulkių ir triukšmo.

Kopgalyje, vadinamoje Švedų tvirtovėje, ekskavatoriai kažką intensyviai rausia. Jau pirmomis dienomis sužinoję apie mus dominančio objekto ramybės drumstimą vykstame vertinti naujų aplinkybių. Reikšmingai apeiname visą nuo pat karo ramybėje buvusią teritoriją, dabar pilną statybininkų ir technikos. Žvilgterim į tvirtovės vidų, palipam ant pylimų. Keldami nemalonų triukšmą ekskavatoriai iš vidinio kiemo kabina žemę ir pila ją į MAZ’us. Šie labai nesivargina – pavažiuoja kiek ir išverčia netoli Kuršių marių.

Vilius išsitraukia aptrintą “Primos” paketį ir pro praplėštą šoną pasiūlo Mindaugui ir Andriui nuorūkas.

- Čia prie „Klaipėdos“ kaboko rinkai? - paklausia Mindaugas. Vilius linksmai išsišiepia.

- Jo, ten geri bikai... Krūti... - žinovo balsu pritaria Andrius ir, pasukęs galvą šonu, kad nenudegtų lūpų, prisidega trumpą nuorūką, giliai užsitraukia ir perduoda Mindaugui. Ir, lyg norėdamas delnais atsistumti nuo Mindaugo ir Viliaus, demonstratyviai ištisia rankas:

- O dabar gaudykit momentą... - ir plastiškais mago judesiais iš marškinėlių kišenės už filtro ištraukia mažai nurūkytą cigaretę:

- Fokus marokus. Na, lochai... Pagavot momentą?... - gracingu judesiu prisidega, užtraukia dūmą, pižoniškai išsiima iš burnos cigaretę ir, laikydamas dviem pirštais, trečiu patapšnoja per ją nukratydamas pelenus.

- Oho... - nustemba tiedu, raukydamiesi nuo trumpų savo nuorūkų keliamo karščio ir stipraus dūmo.

- Kaip sako šūdvežys Kuzma - “su pilteriu” ir beveik nuliova. Matyt, koks čiosas numetė... - rodydamas mėlyną užrašą KOCMOC ant cigaretės šono ir lūpdažių likučius ant filtro.

- Palik po zatiažkę, - paprašo Vilius.

- Jasnyj chui! - atsako Andrius ir, dar patraukęs vieną dūmą bei nupūtęs nuo cigaretės pelenus, paduoda Mindaugui.

- Įdomu, ką tie lochai ten driučina? - mįslingai taria Andrius.

- Cher žino... - atsako Mindaugas.

- Jo, buvo kliovai šarintis po tuos tunelius... - atsidūsta Andrius ir staiga: - Ė, chebra, visas šitas šucheris - gal dėl tos kliuškos?

- Dėl kokios? - nesupranta Mindaugas.

- Na, dėl tos, kurią čia uždubasino. Kur rado galiaku su išbadytomis akimis...

- Ai, tą, iš Maskvos...

- O įdomu - ją trachnulino ar ne? - paklausė Mindaugas.

- Jasnyj chui! - žinovo balsu tarė Andrius. - Išrengė, trachnulino, apibombino ir margalus išbadė.

- Sako, margaluose lieka kaip fotkė matyto paskutinio žmogaus...

- Pizdiožas...

- Tai kam margalus badyti?

- Gal kokie pridurkai papuolė.

- Girdėjot, kad parišo tą babcę, dėl to - iš Trinyčių prūdo...

- Tą, kur rado sukapotą?

- Nu... Ta babūsia juk savo chachalį uždubasino...

- Iš kur žinai? Pisi protą!

Andrius prasižiojo, nykščio nagu spragtelėjo per dantį:

- Bliadė būsiu, dantį duodu. Girdėjau, kaip pachanai su Brazdeikiu bazarino.

- Nu... - susimąstydami nutęsė abejojusieji: - Brazdeikis - mentas, turėtų žinoti...

- Ne paprastas mentas, o PROKURORAS.

Ir kai draugai jau nustebo balsu - "Oho!", Andrius pridėjo:

- O taip! Čia jums ne šuns bybis - mentas, čia mentų verchas - prokuroras.

Visi nutyla ir susimąstę žiūri į apačią - kaip visi vyriškos lyties atstovai, galėdami technikos darbą stebėti visą dieną.

- Valinam iš čia, pažiūrėsim, kur visą tą fufelą verčia. Gal ant parako "prasisuksim"... - staiga topteli mintis Andriui.

- Davai, - entuziastingai pritaria Mindė ir Vilka. Ir visi trys tekini galopu nušuoliuoja nuo pylimų žemyn. Taip tik šunys ir vaikai, vos atgavę kvėpavimą, gali su nauju energijos antplūdžiu šturmuoti naujas kliūtis. Tereikia truputį atsipūsti ir vėl su užsidegimu - pirmyn, o vyresni aptingsta ir sunkiai beišsijudina.

Viena prie kitos gulėjo savivarčių išpiltos grunto krūvos. Buldozeris "Stalinec" nebuvo spėjęs visko išlyginti – jis stovėjo pakeltais variklio gaubtais lyg iškastruotas. Tepaluotas traktorininkas, palinkęs prie motoro, stengėsi kažką atsukti, garsiai keikdamas "sušiktą rusišką techniką".

Susiradę pagalius imame knistis po žemes. Ir ko tik ten nebuvo... Daugelio surastų daiktų paskirties mes nežinojome, bet be šiaudinio parako prigrūstų kišenių jau turėjome du cinkus – pakuotes - signalinių raketų, įvairaus kalibro šovinių, netgi kelis zenitinio pabūklo šaudmenis. Nulaužus jų galvutes iš tūtos iškrisdavo maišeliai su stambiagrūdžiu juoduoju paraku. Viskas buvo gerokai parūdiję, todėl nulaužti kulką nebuvo sunku. Radome ir kelias minosvaidžio minas. Bet Mindaugas kategoriškai liepė jų neliesti ir papasakojo, kad kartą Mažajame Kaimelyje su bendraklasiu Virgiu tokią įmetė į sodininkų sukrautą šiukšlių laužą. Jie nespėjo nė iki autobuso stotelės nubėgti, kai ta sprogo, o juos puolė vyti seniai iš sodų: "Laikykite juos!" Į miestą per Poilsio parką abu grįžo bėgte, nė karto nesustoję.

Kadangi ir be minų čia buvo visokio gero, tai jas greit ir pamiršom. Ir Andrius rado pistoletą... Aprūdijęs, per nuskeltą vieną rankenos pusę besimatančiais šoviniais, bet tai buvo PISTOLETAS. Vienas po kito čiupinėjome, vartėme, taikėmės juo, o visi rasti šoviniai ir pilnos kišenės parako tapo niekingi palyginti su juo.

- Reikia kažkur gerai užtarinti, - tarė Vilius - Vilka arba Filka, kaip kada kas jį vadino.

- Tiktai taip... - reikšmingai ir tuo pačiu išgastingai pritarė Mindė su Andrium. Ir taip besvarstant pasigirdo balsas:

- Ei, špingalietai, ką gero radot? - staiga kaip iš po žemių išdygo Smiltynės bičai ir vienas kareivis - pasienietis.

- Jei ką radot, tylėkit! - tarė už mus keleriais metais vyresnis Ryžas, matytas naktinėse žūklėse. Jis ir jo bachūrai buvo vietiniai Smiltynės gyventojai ir kartą mus, atvažiavusius per naktį gaudyti plekšnių,

apdaužė. Norėjo atimti spiningus, bet mes ir spardomi neatidavėm. Grįžę pasiskundėm kiemo pacanams. Tą pačią dieną šie, grįžę iš Smiltynės, tarė: “Dabar būkit spakaini”. Ir išties, nuo tos dienos mes galėjome ramiai zuiti pro ten stovinčius lūšnynus. Ir nei Sigis, nei Ryžas, nei kiti mūsų nelietė, tik nulydėdavo žvilgsniais.

- Tas ruskis lietuviškai - nė bum bum, - suokalbiškai tarė Sigis galva rodydamas į kareivį.

- Dam ja tebe nibumbum... - tarė pasienietis. Ir, Smiltynės vietiniams pareiškęs, kad šie - laisvi, atsisuko į mus: - O jūs - su manim, į pasienio punktą, - ir, kiek patylėjęs: - Ir nesugalvokit bėgti, šunį paleisiu...

Mes susimąstę, patempę lūpas, ėjom pagranzastavos (pasienio postas-aut. past.) - link. “Jei ne šuo, šūdą tu mus sugaudytum, bet čia juk pasieniečių šuo - paleis pėdsakais ir kur tu čia Smiltynėje dingsi... Ras ir išdraskys šiknas”, - mąstėm prisimindami tarybinius filmus apie protingus pasieniečius ir dar protingesnius jų šunis.

Pasienio punktas buvo netoliese. Kaip ir dera, su stebėjimo bokšteliu bei piktai po aptvarą besidaužančiu vilkšuniu. Mus, gerokai persigandusius, įvedė į štabą. Viena koja prisėdęs stalą, viduje buvęs leitenantas tarė:

- Na, “miško broliai”, visą kišenių turinį kraukit ant stalo, - leitenantas atrodė linksmas. Virš stalo ant sienos kabėjo Lenino portretas.

Mes nenorom ant stalo didinom parako ir šovinių krūvą, linksmo leitenanto vis raginami: “Viską, viską kraukit”. Jis atbula ranka plekštelėjo Andriui per kišenę:

- O čia kas?

Andrius truputį atsitraukė ir, sunkiai išlupęs iš kišenės, pistoletą, atkišo į leitenantą:

- Ruki v verch!

Leitenantas iš nuostabos kilstelėjo antakius, ir mikliai atėmęs ginklą, ėmė plūstis:

- Ach, jūs kalės vaikai, aš jums parodysiu - ruki v verch!- Ir dar ilgokai kikendamas visu kūnu apžiūrinėjo pistoletą, burbėdamas sau po nosimi: - Šit koks pyplys, ir jau “ruki v verch”. Paaugs ir saugokis jo... - ir, pakvietęs kareivuką, tarė:

- Liepk tiems “miško broliams” nuskusti bulvių, - ir vėl smagiai kikendamas: - Dar snargliai, o jau rankas aukštyn...

Bulves skutome, kol ėmė temti. Atėjęs leitenantas šypsodamasis vaišino mus sausainiais.

- Na, o parakas jums kam? - jau kikendamas, - Karas tai juk seniai baigėsi... - čia pat beveik dirbtinai surimtėjo, nors linksmumas iš akių neišnyko: - Juk nusisprogdinsite pirštus, o jie jums bus reikalingi mokslui ir darbui... Surūdiję šoviniai pavojingi, - ir vėl linksmi, bet tuo pačiu griežtai:

- Tai sakykit, kur paraką ir šovinius dedat?
- Nu... - numykėm nežinodami, ką greitai ir įtikinančiai sumeluoti.
- Gerai, “miško broliai”. Bėkit prie kelto, nes tuoj išplauks paskutinis.
Ir kad aš jūsų čia daugiau nematyčiau! - ir su akyse šokinėjančiais
linksmiais velniukais pridūrė: - O jei pagausiu vėl šovinius renkant,
numausiu kelnės ir iki pat kelto pjūdysiu vilkšuniu...
Mes lakia vaikiška fantazija tuoj įsijautėm į tokį vaizdą ir patempėm
lūpas. Leitenantas vėl nusijuokė, išdalino dar po pakelį sausainių ir,
išvedęs iš pasienio punkto, pagrasino:
- O dabar kad jūsų čia nė kvapo neliktų! - ir sutrepsėjo savo
blizgančiais auliniiais.
Mes skubiai skutom kelto link. Leitenantas, žiūrėdamas į prietemoje
tirpstančius mūsų siluetus, mažliai tarė:
- Berniūkščiai visur lieka berniūkščiais.

* * * * *

Paraką buvo galima išmainyti kieme, mokykloje ar parduoti arba
panaudoti berniokiškoms linksmybėms. Dažniausiai darydavom
“raketą”: šiaudinį paraką tampriai apvynioji aliuminio folija, užsuki
galus ir vieną jų kaitini, kol užsidega parakas. Raketa šnypšdama lakioja
po patalpą, atsimušdama į sienas ir keisdama kryptį. Mes vos spėjame
lankstyti ir trauktis, stengdamiesi išvengti karšto ir skaudaus bučinio.
Mums smagu...

Darydavome ir taip: pagauname katiną ar balandį, į jo išeinamąją angą
prikišame šiaudinio parako ir padegame. Katinas, kaip plaukuota torpeda,
lekia neįsivaizduojamu greičiu, nuoširdžiai prabuksuodamas posūkiuose
ir su įniršiu lipdamas į stačią lygią sieną. O balandis laksto po kiemą
pažeisdamas bet kokius aerodinamikos dėsnius. Senės stebisi: “Pasaulia
pabinga, mona Murka kap patrakus daužuos, musiek vėl morčius užėja...
Kūrva ta...”

* * * * *

Dar tik vasaros pradžia, ir mūsų jauni organizmai reikalauja vitaminų.
Parduotuvių lentynos beviltingai tuščios, jose, be bulvių, kopūstų ir
raudonųjų burokėlių, nieko nerasi. Apelsinai ir mandarinai prekyboje
pasirodo tik prieš Naujuosius metus, ir nusidriekia milžiniškos eilės -
žmonės šala trepsėdami, laukdami leidžiamų dviejų kilogramų šventiniam
stalui. Apelsinai iš Kubos prastesni nei Maroko, bet mums tinka. Kartais
daržovių kioske Plačiosios gatvės pradžioje, prie sifonų užpildymo
punkto, pasirodo arbūzų ar mangų. Kartą buvo bananų. Išzygę iš tėvų
rublį, skubam jų pirkti. Pakartodami multikuose matytą bananų nulupimo

būdą ragaujam. Ir gerokai nusiviliame jų gaižiu skoniu. Nei mes, nei tėvai nežinom, kad bananai buvo nesunokę. Vienintelė vieta, kur galima lengviau apsirūpinti kai kuriais vaisiais - turgus. Jame kaukaziečiai keistomis kepurėmis, kurias vadina „aerodromais“, pilnomis burnomis auksinių dantų, šnekina praeivius, ypač blondines, ir siūlo riešutus, obuolius, arbūzus, granatus ir kitas Kaukazo gėrybes. Bet viskam „užlaužę“ žvėriškas kainas. Daugelis miestelėnų šias gėrybes perka tik nedideliais kiekiais ir tik ligoniams.

Į mūsų prašymus pinigų riešutams ar kokiems vaisiams tėvai dažniausiai mosteli: „Ateis ruduo, ir dėdė Petras atveš iš kaimo maišą obuolių, tada galėsi graužti.“ Todėl norint prasimanyti kad ir rublį kainuojančiai riešutų stiklinei reikia suktis. 2 rubliai ir 40 kapeikų, gauti savaitės pietums mokykloje, jos valgyklos kasos taip ir nepasiekia. Geriausiu atveju nusiperki bandelę už 7 kapeikas ar pončikų. Jei tėvai užgeria, įtemptai lauki, kada tėvas bus jau gerokai „šiltas“, tada prieini ir maloningai prašai kapeikų kokiam išgalvotam tikslui. Būna, kad duoda. Kartais tėvo sugėrovas, išsitraukęs piniginę, atkiša rublį. Be to, visada - kol mama nespėjo - susirenki tuščius butelius iš pastalės. Net jei butelio kakliukas nuskeltas, ne bėda - su dilde išlyginam tą vietą, ir taros supirktuvės priėmėja storų stiklų akiniais nieko nepastebi. Kartas nuo karto aplankome visus rajono supirkimo punktus, susirenkame iš dėžių išbrokuotus butelius ir, kaip visada trise, įnirtingai pasidarbuojame dildėmis. Draugiškai įvertinę vienas kito triūsą, įmaišę keletą sveikų butelių, velkame pusaklei supirkėjai. Ir įnirtingai ginčijamės su ja dėl kiekvieno įtartino butelio. Ši neapsikenčia mūsų čirškimo ir įmeta butelius į dėžes. O mes, dėkingai patempę lūpas, patys sau sakom: „Kliova babcė...“

Užsimezgs obuoliukams ar agrastams įgavus rūgštumą, jau lendame į svetimus sodelius. Mažiausia tikimybė būti pagautiems buvo senųjų elektros tinklų sode. Sargas - senyvas žmogus, sodas gana nemažas. Pasiskirstome į dvi grupes: viena nubėga į kurią nors sodo vietą ir, lazdomis daužydami metalinę tvorą, šaukdami bei keikdamiesi, kelia pragarišką triukšmą, vėliau koliojasi su atbėgusiu sargu, stengdamiesi kuo ilgiau išlaikyti jį šioje vietoje, o tuo metu kita grupė ramiausiai perlipa tvorą ir, radę „skanesnę“ obelį, prisiskina pilnus užančius žalių obuoliukų. Sutartu švilpimu nutraukiame operaciją ir dalinamės grobiu.

Bet labiausiai vitaminų gausa vilioja Bokštų gatvėje, šalia karo ligoninės, esantis vienkiemis. Suaugę vaikai paliko šį vienaukštį namelį su sodu ir tarp vaismedžių esančiomis daržovių lysvėmis, liko tik sena, reumato išsukinėtomis kojomis, močiutė ir didelis bei piktas šuva. Visas žemės rėžis apjuostas aukšta medine tvora su net dviem eilėmis spygliuotos vielos. Net ant tvoros tepamas tepalas ir barstomos smulkios stiklo šukės neatbaido mūsų, kai ima nokti sodo pakraščiais augančios

vyšnios. Pasiskirstę keliomis grupėmis, kaukdami kaip mongolų ordos kariai, sodą atakuojame staigiais išpuoliais įvairiuose jo vietose. Barškiname tvorą, kaukiame ir stengiamės kuo ilgiau išlaikyti močiutės bei palaido šuns dėmesį. Šuo loja lyg pamišęs ir blaškosi iš nevilties taškydamas seiles, močiutė tai pasiremmdama, tai grūmodama lazda, savo kreivomis kojomis artėja prie kaukiančių užpuolikų. Kai ji ima svaidytis akmenimis, šis flangas atsitraukia. Tada pašėlusį triukšmą sukelia priešingoje pusėje esantys būrys - kol močiutė klibikščiuoja į priešingą pusę ir plūsta juos, atsitraukusieji jau tyliai skina ir kiša į burnas vyšnias. Netrukus "atidaromas" trečiasis ir ketvirtasis frontai. Paklaikęs šuo be perstojo blaškosi, todėl įkristi į kiemo vidų labai nepatartina. Išvargusi močiutė stovi vidury sodo į dangų grūmodama lazda, beviltingai šaukdama:

- Izvergi!

Ji rusė, šio žodžio reikšmės mes nežinom, bet mielai tebeskindami uogas ir jau nebeskubėdami pritariam:

- Taip, mes tokie, na ir kas?

* * * * *

Baigėsi muštynės tarp mūsų ir Plačiosios gatvių. Apsidaužę vyriokai kuolais, grandinėmis. Kurį laiką išeiti iš savo rajono buvo pavojinga. Kieme nuolat būriavosi apie 20 muštynėms pasirengusių mūsų ir aplinkinių kiemų pacanų. Gavo ir mūsiškiai, gavo ir anie. Labiausiai nukentėjo Saška - jam grandine kelis kartus kirto per nugarą ir galvą. Mongolo tėvas, kuris ne laiku pasimaišė, irgi buvo sudaužytas Plačiosios gatvės pacanų. Rajone vėl pasirodė įgaliotinis, visur šniukštinėjo, bet nebuvo besiskundžiančiųjų ar jam besigiriančiųjų. Tarp gatvių buvo sutartos paliaubos. Krūtesni bičai kartu išgėrė vyno, paspaudė vieni kitiems rankas, atsiprašė už neleistinus veiksmus, tai yra Mongolo tėvo sumušimą. Pažadėjo - reikalui esant - tarpusavio pagalbą. Konfliktinėmis dienomis mes, škvarokai, stovėjome zeksuose, grįždavome į kiemą su pranešimais, taip pat gaudėme anos gatvės išstatytus zeksuose škvarokus ir karšm jiems kailį, o jie mums.

Viskas aprimo. Vėl einant į mokyklą nereikia daryti lanko apeinant Plačiąją gatvę. Per pertraukas mokykloje nebereikia bijoti būti užspeistam į kampą. Dabar mes karifanai - tiek dideli, tiek maži.

Šiaip muštynės rajone nestebina nieko. Nėra dienos, kad pavargusi nuo vyro girtuoklyščių moteriškė nepabildintų keptuve į vyro galvą ar girtas kaimynas išmaišytų pats savo ar kito langus. Pacanai tarp savęs pasimuša, mes, škvarokai, irgi ko nors nepasidalinam.

Jūros gatvė kol kas dar barbariškai neišgriauta miesto viziją kuriančių vadovų. Aprūnijusių, sukiužusių ir sukrypusių namelių piešti ateina

dailininkai. Jei tai mergina, pacanai mėgina ją “kabinti”. Bet po kelių sakinių, ištartų kad ir gerai apsirengusių bei atrodančių tekintojų ar šaltkalvių, merginai kartu su šypsena išblęsta noras bendrauti. Tada dažniausiai pikta pasiūloma:

- Rinkis savo supistas dėžes, dažus ir valink iš čia, kol negavai per birbynę, o tai išpisim.

Ir dažniausiai tekintojų kalbų nesužavėtos merginos skubiai ir noriai valindavo. O jei kuri būdavo protingesnė ir pabrėžtinai neparodydavo savo aiškaus požiūrio į darbininkų ir inteligentijos klasių skirtumą, pacanai apeidami nužiūrėdavo ir ją, ir piešinį:

- Panašu, panašu... O ar negalėtum manęs šalia to namo nupiešti. Va, pavyzdžiui, čia tas sušiktas namas, o aš - stambiu planu - sėdžiu ant suoliuko ir groju gitara. Šalia - išgertas butelis vyno...

Protingesnės linksmi juokdavosi žadėdamos vėliau pripaišyti, kvailesnės, išplėtusios akis, imdavo aiškinti apie kažkokius žanrus. O kadangi jokie žanrai mūsų pacanams nerūpėjo, tai jie tiesiai ir sakė:

- Bybį dėjau aš ant tų tavo žanrų. Paišai mane ar ne? Jei nori, einu, užsitempsiu džinsus ir šunį pasiimsiu, kad ir jam liktų vietos. Dar gerai būtų, kad matytųsi mano nakolkė ant rankos. Na, tai kaip? Pasirašai? O kai baigsi maliavoti - vyniulės įkalsim... Aš statau...

Dažniausiai net ir tos, protingosios, staiga prisimindavo “netyčia” pamirštus reikalus ir paskubomis susirinkusios mantą išskubėdavo. Kiemas vėl likdavo savas - inteligentijos apraiškos čia neužsilikdavo...

Jei ateidavo koks pagyvenęs, barzdotas, su skarele po kaklu ir berete žmogėnas, galėdavo savo kūrybinį įkvėpimą išlieti popieriuje. Tačiau, kaip ir visi, pašnekintas, paklausinėtas. Jei normalus būdavo diedas, su humoru, dar ir vyno “ant šaros” gaudavo išgerti. Bei pritarimą:

- Maliavok, peckeli...

O jei būdavo piktas ir “pasikėlęs”, jo laukdavo nuosprendis: “Raus”...

Kartą pacanai kieme sėdėjo ant suoliuko kažko labai suirzę ir, kaip visada, gėrė vyną. Iš tarpuvartės išsukęs jaunuolis, nešinas dailininko dėže, apžiūrėjo gatvę: iš vienos pusės, iš kitos. Išleido teleskopines dėžes kojas, prisiseigė švarų popieriaus lapą ir pieštuku ėmė kažką matuoti. Pacanai nuščiuvę stebėjo įsibrovėlį.

- Jausmas toks, kad jis turi “gorkinių” “stogą”, - tarė Mongolas.

- Aha, net “sabačnikas” (*Klaipėdoje buvusios gaujos narys - aut.*) taaaip naglai nesielgtų, - nutęsė suglumęs Saška.

- Ei, tu, bybi! - šūktelėjo dailininkui Mongolas. - Tu, loche, tu... Tu leidimą savo teplionėm gavai? Barane tu.

Suglumęs dailininkas apsižvalgė ir klausiamai parodė sau į krūtinę rankoje laikomu pieštuku.

- Žiūrėk, durnelį “įjungė”... - tarė Saška.

- Ei, pridurke, tavęs klausiam - turi leidimą mūsų gatvę piešti?

Dailininkas nustebeęs gūžčiojo pečiais, nebežinodamas, kur dėti rankas. Ir galų gale nususuko nuo jų, bandydamas tęsti pasiruošimo piešimui darbus.

- Ot, bliadė! Visai išbybėjo! - jau piktai tarė Mongolas.

Saška, giliai kvėpuodamas ir sukinėdamas galvą kaip nirtus bulius, sušvokštė:

- Einu, "išjungsiau".

- Davai, su "posūkiu"? - linksmai pasiūlė Mongolas.

Saška pritariamai linktelėjo, ir abu ristele pasileido prie nieko nenujaučiančio dailininko. Prabėgdamas Mongolas griebė dailininką už pečių, staigiai atsuko jį veidu į Sašką, o tas nesustodamas puslankiu, „atvira pirštine“, kirto dailininkui į pažiaunę. Šis, nors ir būdamas menininkams nebūdingo stamboko stoto, nuo stipraus smūgio tiesiog iššoko iš savo vietos ir su visa paruošta įranga smagiai plojosi į vokišką akmenų grindinį. Pacanai nurisnojo į gretimą kiemą ir pasiruošė stebėti - eis atsigavęs peckelis į mentūrą ar ne.

Kieme pasirodęs rajono milicijos įgaliotinis, aišku, nieko nesužinos - nieko blogo apie kiemo pacanus žmonės negirdėję, o sužinoję, apie ką kalbama, neabejodami tvirtins: „Šito mūsų kiemo vaikinai tikrai negalėjo padaryti. Jie gerų tėvų geri vaikai“. Šitaip pamaloninti, "geri vaikai" toliau sėdės kieme ant suoliuko, leis ratu vyno butelį ir daužys snukius neįtikusiems praeiviams.

* * * * *

Iš gretimo kiemo, apsirengusi vėsiam vakarui akivaizdžiai per lengvais drabužiais ir net mūsų kiemui neleistinai susivėlusiais plaukais, atskuba ponia Stupelienė. Ašaros paplovė blakstienų tušą, akis - šviežiai pamušta. Jau savo kiemu ji bėgo tik viena šlepete. Pusiaukelėje nusiavė ir ją, nes ši smukčiojo ir jai trukdė. Spausdama ją abiem rankomis prie krūtinės, lyg likusį vienintelį brangų jaukių namų prisiminimą, prabilo:

- Vaikinai... Pagelbėkit bėdoj... Mano Stupelis pablūdo... Girtas... Akys baltos...

- Na, o mes ką?.. - nustebo Mongolas.

- Nežinau... Šaukia, kad užmuš... - suglumusi tarė. Kieme įprasta žemaitiška tarmė, o ponia Stupelienė kalbėjo mums keista aukštaitiška šnektą, todėl kiemo senių buvo vadinama "Amerikonka".

- O, ar atpyzdint galim? - stengdamasis būti mandagus paklausė Saška.

- Kaip tai?.. - nesupratusi šio žodžio reikšmės, paklausė Stupelienė.

- Na, aš jam... - dar vis stengdamasis, trinkelėjo sau kumščiu į saują Saška. Ir neberadęs tinkamesnių žodžių: - Į jabalą...

- A... Na, taip, taip, kažką reikia daryti. Visai išprotėjo... Už kirvio griebėsi, - pasimetusi, lyg pagauta keisto svaigulioir nežinanti kaip elgtis ponija Stupelienė. – Tik, jei galima, nelabai smarkiai...

- Na, tai pošli... - stodamasis sušnypštė Saška: - Mes jį mygom...

Jau po kelių minučių Mongolas, Saška ir Daliaga grįžo labai patenkinti pajvairintu vakaru ir mielai pasidalijo įspūdžiais su likusiaisiais sėdėti ant suoliuko:

- Įeinam į chatą. Mongolas jam triest į padychą. Stop, sakau, diedas net nepirpirks, už ką ant pizdiulinų prasisuko. Kai atsičiuchalino, jam ir dėstom: “Žiūrėk, debile, ką privirei” - per jabolą. “Pripirk, pridurke” - vėl per jabolą. “Dar sykį “prasuksi” kipišą, pasiskųs tavo babcė ar špingalietai mums, tau - krantai”. Ir vėl per jabolą. “Mes visada kieme, ir dabar tave pasinsim. Supratai, žąsine?”. Tas linktelėjo kruvinu pistuvu. Vo tada ir atjungiau. O Stupelienė išrašė puzyrį vadiaros...

- O... - visi staiga nudžiugę ėmė trinti rankas. - Zakusio reikia.

- Davė ir zakusio, - traukdamas iš kišenių dvi dešreles - sosiskas - ir duonos gabalą, tarė Mongolas.

- O aš jai uchodia ir sakau - jei bus diela, ne tik dėl diedo, kreipkis... - ir, delnu pliaukštelėjęs į kumštį iš viršaus - rodydamas nepadorų gestą, pratęsė Saška.

Pacanai pradėjo žvengti, nes ir “iš niekur” atsiradęs degtinės butelis, ir tokios kalbos visiems labai patiko. Pasigirdo komentarai:

- Nu, nebent s goloduchi - jai juk za sorok... Nors prie pivos tiktu... Bybis akių neturi ir nežino, kiek jai stuknulino...

Džiaugsmingas pakilimas, nusukus buteliui „galvą“, degtinei senkant ėmė slūgti. Atsirado dilema - iš kur gauti pinigų kitam buteliui, o dar geriau - dviem ar trim. Visi apmąsto - kada kas gaus algas, kiek jau yra kam skolingi ir iš ko dar būtų galima pasiskolinti. Dažniausiai kas nors vis tiek padeda bėdoje, ir vėl pakyla sunkiai žabojama jaunatviška nuotaika. O jei ne, skirstosi po namus nuliūdę, lyg gavę blogą žinią ar šaukimą iš tardytojo.

* * * * *

Kiemas - kaip vientisas gyvas organizmas. Anksčiau ar vėliau sužinoma apie visus nusidėjėlius - vagis, paleistuvius, veidmainius, melagius. Čia galioja nerašytas įstatymas: “Nekišk nagų, jei tai ne tavo”. Yra ir kiti: “Nesikelk” bei “Žinok savo vietą”. Tai - pagrindiniai principai, kuriuos sovietų valdžia sugebėjo įskiepyti buvusiems kaimiečiams bei jų vaikams, ir kurie prigijo. Tiesa, įprastą kaimišką kuklumą išstūmė savaip suprantamas miesčioniškumas, o naujai iškeptų miestiečių galvose bei elgsenoje terpę rado kaimiškas stačiokiškumas su rusišku chamizmu. Nenuostabu, nes ir didžioji dalis pokario sovietų

gamybos filmų buvo paskata formuotis naujam sąmonės pamatui. Vaikinas iš kaimo atvyksta į miestą: plačios kelnės, rankos - kišenėse, kepurė - ant šono, su iš po jos išlindusiu garbanotų plaukų kuokštu. Visur ir visada dantyse papirosas. Jis moka šauniai išlenkti taurelę, bet dar šauniau dirbuojasi darbe, viršydamas nustatytas normas. Jei reikia, gali šauniai atsikirsti, ne tik žodžiu, bet ir kumščiu. Buvę "frontovikai" filmuose - vis dar su auliniiais batais ir galifė. Jų rankos - taip pat kišenėse, taip pat šauniai pūpsa kepurė ir plaukų sruoga, dantyse papirosas. O jei pasirodo inteligentijos atstovas, jis būtinai yra su kvailio barzdele ir pasimetęs tarp tikrų šviesaus rytojaus statytojų. Jis - lyg visada svetimas.

Visa šita kukliems kaimiečiams nauja ideologija greitai prigijo. Pusė kiemo vyrų vis dar vaikščiojo galifė kelnėmis ir pas batsiuvius siūdinosi aulinius karininkų batus, nors kare jie nedalyvavo, o kalendorius jau skaičiavo 1972-uosius. Inteligentai, kuriuos anksčiau trėmimais sėkmingai naikino sovietai, o konclageriais - vokiečiai, sėdėjo tyliai, nereikšdami savo nuomonės. Buvę kaimiečiai, pokariu baigę aukštąsias mokyklas ir ėmę vadinti save inteligentais, vargu ar galėjo ir norėjo tautai aiškinti apie tikrąsias vertybes. Jei kuris ir suprato, kad šitoje santvarkoje kažkas ne taip, tylėjo - tarytum kaip perspėjimą prieš akis matytų savo mėšlinus guminius batus, iš kurių ką tik išlipo... Ar palyginsi juos su dabartimi - kabinetu, sekretore ir valdiška mašina...

Kieme inteligentų nebuvo. Jei ir buvo, niekas jų tokiais nevadino, paprasčiausiai sakydavo: "Tas mandagus žmogus". Tačiau visada daugiau atsirasdavo norinčiųjų šliūkštelėti srutą ant baltai iškrakmolytų marškinių: "A, tas durnelis, mačiau prisprogusį... Vaidina šikantį katiną... Tfu..." Jų niekas kaimyniškai nekviesdavo į svečius, o vyrai einantį pro šalį palydėdavo pašaipiai: "Durnelis..." Užtat kieme nebuvo jokių politinių ginčų. Tiek rusai, tiek lietuviai ne itin mylėjo komunistų valdžią ir, gerdami butelį, vieni daugiau, kiti mažiau ją keikė. Ir keikė ne dėl vykdomos politikos, apie kurią nė vienas neišmanė, nes nebuvo kas paaiškina, o dėl to, kad kam nors ko nors nedavė. Vienam nedavė buto su patogumais, nors davė Petrauskui, kitam - talono sekcijai, nors tokį gavo subinlaižys Jonaitis, trečiam nekliuvo siuvimo mašinos ir taip toliau, ir taip toliau. Tai jau buvo laukiančiųjų "kada valdžia ką duos" karta, savo širdgėlą plaunanti ar džiaugsmą laistanti degtine. Visi lygūs, visi laukiantys - anksčiau ar vėliau kiekvienam ką nors duos. Prie vieno stalo galėjo sėdėti buvęs "miško brolių" pasiuntinys, su ištatuiruotu ant peties "Lietuvos šaulio" ženklu, dar būdamas penkiolikos nuteistas kalėti septynerius metus Vorkutos lageryje, ir buvęs liaudies gynėjas Mikalauskis. Prigėrę pasipyksta, pasibado špygom, vienas kitą paniekinančiai pavadina stribu ar banditu, bet kitų sugėrovų apraminti vėl puola į malonius prisiminimus apie gimtąjį kaimą, šokius juose, įvairius

šposus ir, aišku, muštynes. Bet mes, nors būdami dar tik dvylikos, jau abejojome jų kalbomis, neva kiekvienas galėdavo įveikti po tris ar penkis kaimo bernus: “Jau aš kad rėždavau kam į morzą, tai krisdava kap nukirsts... O paskui untram, trečiam ir klausu: A benorit?” Tiesa, ir mūsų tėvai seniai mums nekėlė pasididžiavimo, nutįsusiais iš nuostabos snargliais nebesiklausėm jų pasakojimų, nes buvom priėję išvados: “Arba į miestus suvažiavo visi kietiakai, kaime palikdami lochus, arba pachanas išgėręs trina...”

Smagiau buvo klausytis įgėrusių vyrų dainuojamų kaimo dainų. Kiti net ašarodavo, lyg sodžiuje būtų palikę dalį savęs... Ir partizaniškas, ir stribų dainas vyrai dainuodavo vienodai nuoširdžiai, nes žmonių likimus triuškinanti karo mašina buvo skausmingai sutratinusi tiek vieną, tiek kitą barikadų pusę. Ir toli gražu ne dėl idėjos ir vieni, ir kiti guldė savo jaunas galvas, o išlikusieji taip ir nesuprato, į ką buvo įveltį, nes buvo mažaraščiai kaimo bernai... Užtat mielai visi pritarė stribo Mikalausko dainai apie tarybinę partizanę Marytę Melnikaitę, o iškart po jos traukdavo “miškinių” posmus:

“Parneš pames mane ant gatvės NKVD sušuks – VALIO,
Nepažins mane Motinėle, nes ant veidelio daug smėlio...”

Arba tatuiruotojo šaulio blevyzgas:

“Sudiev sudiev, greit nebegrįšiu
Ant jūsų rūtų jau nebemyšiu...
Sudiev sudiev, milinės plačios
Sudiev, mergaitės, kur davėt stačios...”

Ir visus pasisėdėjimus baigdavo finaline daina:

“Liubliu vodka, liubliu piva
Liubliu devočka krasiva
Liub gert, liub dainiuot
Liub pas mergas nuvažiuot...”

Po jos tiek buvę stribai, tiek miško broliai juokdavosi:

- Čia tai liuks dainikė...

Pakaušusių suaugusiųjų kalboms įgrisus, mes vis ilgiau ir giliau prapuldavome mieste. Miestas traukė savo įvairialypiškumu - vieni kažkur skuba, kiti nuobodžiaudami stovi ilgose eilėse dėl bilietų į kino teatrą, degtinės ar retesnių maisto produktų. Mums viskas įdomu - tiek naujos statybos, tiek griaujami pastatai, tiek įvairios eilės. Statybos ar griovimo darbus būtinai turime įvertinti patys ir nuspręsti, ar tai bus klovai, ar fufelas. Žinoma, gerokai tarp savęs pasiginčydami. Ramiausias - Vilius. Jis retai užsidegęs gina savo nuomonę, jam viskas, kaip pats sako, “su penkiais per vieną”. Andrius visur ir visada viską pradeda - iš paties ryto jis jau pilnas naujų idėjų ir naujienų, nekantriai trypčioja kieme, sutartiniu švilpesiu kviesdamas laukan Vilių ir Mindaugą. Paspaudę vienas kitam rankas ir draugiškai pasibaksnoję alkūnėmis

pradedą pasakotis naujienas. Mokykla - šulė, be jokios abejonės, nė vienam neteikia žavesio. Į ją visi trys eina kaip už bausmę. Pamokos tiesiog varginančiai ilgos, mintimis tu jau gatvėje, kartais net pamiršęs mokyklinę uniformą su idiotiškais prie švarko prisiuavamomis - keičiamomis - baltomis apykaklėmis pasikeisti į paprastesnius kiemo drabužius. O snūduriavimas paskutinėse pamokose reikšdavo pastabas pažymių knygelėse. Dar tik įpusėjus mokslo metams į Mindaugo ir Andriaus knygeles jau įklįjuojami papildomi lapai, nes pastabų prirašyta tiek, kad kitoms nebėra vietos. Mindę motina muša diržu už kas antrą pastabą, Andrių - tėvas rimbu kiekvieno mėnesio gale. Ir tai jau tapo tradicija. Negauna nuo tėvų lupti tik Vilius. Nes visos pastabos jam vienodos: "Neatidus, išsiblaškęs" ir taip toliau. Jo matkelė guodžiasi kaimynėms:

- Mona Viliuks kap tėvs, toks pat ramus. Nors baisę unoravs...
- Vo jau mona Endris - vingrus kap žaltys, - porina jai Andriaus motina.

Jei einame "į miestą", persirengiame geresniais drabužiais, užsišukuojame plaukus ant ausų ir užsidedame akinius nuo saulės, net jei jos ir nėra. Manome esantys krūtiakais, ir "bet kaip" pasirodyti gatvėse "nifason". Jei turime tik kapeikų, tai šarinamės pirmyn atgal po senamiestį. Žinoma, kelis kartus atsigerdami gazirovkės iš automatų. Stiklinė gazuoto vandens su sirupu kainuoja 3 kapeikas, ir mes, nužiūrėję, ar eilėje nėra įtartinų charių, specialiomis vielelėmis paleidžiame vandenį bėgti nemesdami kapeikų. Geriame patys ir vaišiname kitus eilėje stovinčiuosius, nepamiršdami pabrėžti:

- Jūs, ponija, nežiūrėkit, kad mes blogai apsirengę, mes laaabai gerai išauklėti... Ir gerkit į sveikatą, kol mano širdis gera...

Aišku, eilė kikeną. Mūsų pastebėjimu, visada linksmesni storuliai. Nuo mūsų kalbų ir dirbtinų manierų - paduodant stiklinę būtinai atlenktas mažasis pirštas - jie pradeda liūliuoti savo kūno atsargomis. Mums taip pat linksmą.

Arba einame už tilto, į kulinariją. Ten dirba dramblialige serganti pardavėja. Jos nesveikai stambus veidas, rankos bei kojos. Mes apsvarstome visas galimas gyvenimo perspektyvas:

- Norėtum turėti tokią žmoną? O gal sistrą ar čiosą? - sustoję laisvame nuo eilių kampe purtomės nuo lakios paaugliškos fantazijos sukurtų vaizdinių.

Kartais užsukame pažiūrėti, "kaip bobos myža" - prie visuomeninių tualetų. Kad ir nudažyti langai, o vyrų ir moterų sektorius skiriančios sienos užkalto aklina, mes žinome visus plyšius...

Jei turime kiek pinigų, einame į "Tulpę" arba į "Neptūną" pavalgyti. Žinoma, stengiamės pralįsti be eilės ir su padėklais stumiamės palei išrikiuotus valgyklos rakandus. Šnekiname įmitusiais raudonskruostes

virėjas, prašydamis švystelėti lėkštėn didesnį šnicelį - “nuo karo nukentėjusiems beglobiams vaikams”. Šios kikeną, įpila daugiau guliašo, paieško didesnio kepsnio. Kasoje sėdi išdžiuvusi pikta kasininkė, kuri mikliai skaičiuoja pasirinktų patiekalų kainą. Ji nepakeldama akių nužiūri lėkštes, suspaudo kasos aparato mygtukus, pasako sumą ir greitai atiduoda grąžą.

- Tu čia man baik, vėl kažką sumakliavojai! - pastorinės balsą, išmuša iš pusiausvyros kasininkę Andrius. Įprastinis metalinių indų barškėjimas ir šurmuliavimas valgykloje nutyla. Kasininkė beviltiškai griebiasi medinio skaičiuotuvo, iš naujo įvertina Andriaus padėklo turinį ir sulemena keldama į pirkėją akis:

- Viskas teisingai, devynias... - ir nuščiūva, vietoje solidaus dėdės pamačiusi vaikigalį.

- Pats žinau, kad teisingai. Peilį duok! - tuo pačiu griežtu, solidžiu balsu nukerta Andrius. Ir, paėmęs nevalingai atkištą peilį, taria:

- Nu, tai ačiū! - tardamas „ačiū“ klaikiai nusiraugėja. Kasininkė, apimta transo, išsprogusiomis akimis ir nevalingais rankų mostais blaškosi, galiausiai atsigaudama subliauna:

- Chuliganas!.. Snargliau tu!..

- Pats žinau... - tuo pačiu griežtu, solidžiu balsu, jau ieškodamas laisvo stalo su padėklu rankose, ištaria Andrius. Ir prideda: - O man į akį dėti kas...

Nuščiuvęs šurmulyje ir indų barškėjimas padidėja su dviguba energija. Tarytum vėl kas būtų įjungęs radiją ir padidinęs garsą. Vieni piktinasi chuliganais, kiti tuo, kad sustojo eilė. O mes valgome ramiai, stebėdami aplinkinius. Andrius būtinai išsitraukia didelę, nuo gulėjimo kišenėje bei nosies šnypštimo suglamžytą, nosinę, demonstratyviai nusivalo ją stalo įrankius, vis pavartydamas ir apžiūrėdamas, ar jie jau blizga. Užsikišęs nosinę už apykaklės ir atlenkęs mažuosius pirštus ima valgyti. Triukšmas aprimsta, bet valgyklos lankytojai - vieni linksmi, kiti pikti ir vis dar nepatikliai - žvelgia į mus. Andrius vėl garsiai atsiraugėja. Ir pajutęs tylą ir aplinkinių žvilgsnius, neskubėdamas įsideda burnon paskutinį šnicelio gabaliuką, nusivalo nosinę lūpas, bet taip atsargiai, lyg jos būtų dažytos, ir, pažvelgęs į nuščiuvusias virėjas, vėl sodriu balsu reikšmingai taria:

- Na, tai, merginos, ačiū. Skaaaniai gaminat. Kažkam dėl žmonos laaabaai nuskilo...

Storulės virėjos springta juoku, sausuolė kasininkė ima putotis:

- Chamai... Milicija...

O mes išeiname blatnųjų eisena - pritūpdami su kiekvienu žingsniu:

- Patys žinom...

Raugėti Andrius mokėsi dvi savaites - tiesiog sėdėjo ant suoliuko už namo ir raugėjo. Galiausiai jis išmoko nusiraugėti itin garsiai ir šlykščiai,

bet koku metu, net ir tardamas kai kuriuos žodžius. Labiausiai pavykdavo sakant „ačiū“.

* * * * *

Skverelis prie Dangės upėje neseniai pradėjusios plūduriuoti “Regatos” dar nesutvarkytas. Vyksta įvairūs darbai, statybininkai kažką lygina, kažką stato. “Bus kliovai”, - įvertiname jų pastangas.

Netoliese sukinėjasi taip pat smalsaujanti elegantiška moteriškaitė. Ji vilki palaidinę ir sijoną, cheminiu būdu susukti plaukai, padažytos lūpos, auskarai. Įpratę prie monotoniškai „sarafanuotų“ kiemo bobų, nusprendžiame, jog ši bus inteligentė. Be to, apie jos kojas sukinėjasi kudlotas Bobikas su kaspinėliu. Tai ne mūsų kiemo dvarniaška - po kaklu jam kabo raudonas medalis.

- Davai, padarom bobusei podkolą! - kaip visada, visų niekšybių iniciatorius Andrius.

- Padarom babčę, - pritaria Mindaugas, o Vilius beveik abejingai kilsteli antakius - lyg nustebdamas, lyg pritardamas, lyg suglumęs.

- Gerbiama ponja, - pagarbiai pradeda Andrius: - Gal malonėtumėte mums paaiškinti, kaip pasiekti Lenino aikštę.

- Mes atvykom su ekskursija iš Vilniaus, pasimetėm nuo grupės... – tuoj pat pagauna Andriaus mintį ir talkina jam Mindaugas.

- Jūs, ponja, nežiūrėkit, kad mes blogai apsirengę, bet mes laaabai gerai išauklėti, - neleidamas moteriškai atsitokėti toliau nuoširdumu stebindamas Andrius, žodį “labai” ištesdamas ir tuo ypatingai sureikšmindamas. Vilius stovi šalia, šypsosi patikliai klapsėdamas akimis. Pamaloninta mandagaus vaikinų dėmesio, tokio reto chamiškumo pritvinkusioje sovietinėje epochoje, moteris gracingu judesiu delnu kilsteli nesuprantamai surangytus plaukus, sustato lūpas, tarsi tartų “oho”, ir, tokiu pat atsargiu judesiu kilstelėjusi kitos galvos pusės plaukus, nenuleisdama rankos riešo mostu parodo, kurioje pusėje yra Lenino aikštė. Tokį judesių plastiškumą turi tik inteligentiškos miesto damos ir šokėjos, na, dar pederastai. O sunkus fizinis darbas visą graciją paverčia grubiais, kampuotais judesiais - šitą mes jau pastebėjome mūsų kiemo moteryse.

- Ana va, iškart už upės... - tarsi nuo pečių nusimesdama dešimt metų, lengvai ir valiūkiškai taria ji.

Mes sukišame galvas į krūvą, surauktais antakiais, ištiesę kaklus idėmiai žiūrėdami rodoma kryptimi.

- Ten, anapus upės, medžių paunksnėje? – reikšmingai prisimerkęs klausia Mindaugas, prisimindamas kažkur girdėtą frazę. Net Vilius ir Andrius nustebę pasižiūri į jį.

- Taip, taip, - staiga nudžiugusi dar labiau ir net nevalingai sutrepsėjusi, visa švytėdama prataria moteriškutė.

Ir tada Andrius savo sodriu, dirbtiniu gerkliniu balsu lyg kūju užtvoja per šią krištolo džiaugsmo srovę:

- Man rods, tu čia mums kažką pisi!

Moteriškaitė linkdama atgal instinktyviai, nors taip pat plastiškai, kelia prie veido rankas, lyg mėgintų išvengti smūgio.

- Tu čia munei nemalok, malagi tu! - dar rūsčiau ir klaikiau suriaumoja Andrius.

Moteris vis dar sustingusi nemaloniam pakvaišime. Bobikas, pajutęs klaikų šeimininkės išgastį, prisėdęs drebina iškeltą letenėlę ir žiūri į mus ašarotomis akimis. Įvertinęs, kad viskas klostosi pagal mūsų scenarijų, Andrius taria:

- Na, tai ir už tai - ačiūūū, - ir paskutinį žodį palydi pragarišku raugalu moteriškei į veidą.

Visi kartu apsisukam ir einam tolyn. Iš patirties žinome, kad moteris tuoj atsitokės ir ims nuoširdžiai klykti: "Chamai! Milicija!", o mes sau sakysime: "Patys žinom."

10 skyrius

- Ei, Labus, Labus! - iš kažkur pasigirdo labai netikėtas, viską griauantis ir į sapno tikrovę sumaišties įnešęs balsas. Jis pajuto esąs purtomas už peties. Pravėrė akis, ir valandėlę jam atrodė, kad grįžta iš labai toli. Burnoje tebesijautė kartus baimės skonis - atsiduodantis kiaušiniiais, paraku ir lipnus, šleikštus, varinis - kraujo. Venose tvinkėsėjo slogus įtari-

mas, tačiau stingdantis nerimas ėmė slūgti, užleisdamas vietą susijaudinimui ir vilčiai. Ir pamažu viskas išsidėliojo į savo vietas: ten - klaikus siaubas, parako ir kraujo kvapas, čia - pridusęs oras ir miegančiųjų ramybė.

- Fuuuu... - atsipūtė ir lūpų kraštu nusišypsojo Mindaugas. Tarsi labai realiai grėsęs pavojus staiga būtų atlėgęs: - Ką tik buvau labai vienišas ir atskirtas nuo viso pasaulio kaip niekada gyvenime....

- Tu staugi miegodamas, - kaip visada šykštus žodžiams, tarė Plekšnė. - Kokius šugniakus matai?

Mindaugas, jau visai išsibudinęs ir tamsoje besišypsodamas, vis dar negalėdamas atsidžiaugti esama ramybe, staiga pajuto nenumaldomą norą išsipasakoti. Jis pasisuko visu kūnu ant šono, galvą pasirėmė ranka.

- Supranti, kur visas cinkas?.. Grįžtant iš operacijos papuolėm į pasalą. Buvome tokiam gyvenamajame punkte - Durmana. Dūchai į mūsų mašinų koloną lupo iš įvairiausių vietų. Ant šarvų sėdintys sąjungininkai krenta kaip obuoliai. Juos dūchų kulkosvaidininkai šienauja. Mūsų šarvuota kolona negali sustoti, nes tie keliose vietose kala ir iš granatsvaidžių. Sustosi - darai kamštį, stabdai visą koloną, ir mes tampam dar geresniais taikiniais. Prasilenkti dviem BMD nėra vietos - labai siaura gatvė, be to, galimos prieštankinės minos. Granatomis "išvalyti" aulą komandos negauname, nes labai stipriai dūchai kala iš kulkosvaidžių - bus daug aukų. Tai važiuojam į priekį šaudydami kulkosvaidžiais ir traiškom vikšrais sužeistus ir negyvus sąjungininkus, gulinčius ant provėžių. Pabūklais šaudyti negalim - per mažai vietos. Mes kaip tunelyje - iš abiejų pusių namai. Sąjungininkų kareiviai puola slėptis į vieną ar kitą namą, juos visur galabija. Aidas, ir mes nichrena "neįkertam", iš kur šaudo. Todėl iš kulkosvaidžių pliekiam į viską iš eilės: duris, langus, tarpuvartes, praėjimus tarp tvorų. Ir judam į priekį. Sąjungininkai prašosi "po šarvu" - neleidžiam, tokia instrukcija. Vidiniu kuopos ryšiu praneša: iš granatsvaidžių lupa ten ir ten; pamušta viena kuopos mašina, kita, trečia. Įsakymai, kam ką daryti: vieni pridengia kulkosvaidžių ugnimi, kiti traukia iš pamuštų mašinų žuvusiuosius ir sužeistuosius, ruošia jas tempti. Viskas kaip visada tokiais atvejais. Yra baimė, bet nėra panikos. Ir pranešimas: pamušta dar viena mūsų mašina. Ekipažui, kurio vadas esu, įsakymas - "Apiforminti".

- Kas yra "apiforminti"? - paklausė Plekšnė.

- Na, trauki lauk sužeistuosius, suleidi jiems promedolį, jei reikia, dedi timpas - stabdai nutrauktų galūnių kraujavimą, perriši EPP paketais.

- O EPP kas?

- Specialūs žaizdų perrišimo paketai specialiame guminiame apvalkale, kurį uždedi, jei peršauti plaučiai.

- Na, ir... - sušnypštė Plekšnė.

- Ką "na, ir"? Klausyk, jei klausai! – kažkodėl pyktelėjo Petkevičius. - Perduodu kuopos vado komandą, šokame iš mašinos, joje lieka tik varuotojas-mechanikas Ptica ir operatorius-taikytojas. Šis dengia mus, šau-

dydamas iš bokšto kulkosvaidžio, o mechanikas, neiškrypdamas iš provėžų, važinėja pirmyn atgal, kad granatsvaidininkams netaptų stovinčiu taikiniu. Mes vieni į artimesnius namus mėtom efuškes ir šaudom iš AKS-ų, kiti bėgam prie pamuštos mašinos. Ant kelio guli sąjungininkai: vieni - gatavi, kiti, sužeisti, raitosi dulkėse, tretį kosina negyvus. Daug kraujo, daug iššauto parako smarvės, daug baimės prakaito. Į mus šauda pleištinė ugnimi, o nustatyti, iš kur, sunku, be to, tam neturim laiko. Bėgdamas sąjungininkams rodau: "Denkit, kūrvos", bet tie tik guli ir apsimeta negyvais. Iš pamuštos mašinos iššoka Safonovas ir Marininas, vienas ruošia buksyravimo lyną, kitas, atidaręs liuką, traukia lauk sužeistąjį, bet gauna kulka į pakaušį. Gatavas. Mes pribėgam. Atidarau mašinos vado liuką: viduj sėdi mano draugelis Ovčnikovas. "Tu gyvas?!" - surinku į liuką, bet tas sėdi galvą su šalmu įrėmęs į trimpleksą, tokį optinį prietaisą. Pagriebęs jį už pečių staigiai trūkteliu lauk. Ir žinai, ką pagalvojau?

- Na?

- kažko labai jau lengvas... O jis nuo staigaus trūktelėjimo išlindo virš liuko, ir jo veidas atsidūrė ties manuoju. Žiūriu - pilkas, skausmo praverta burna ir negyvomis atmerktomis akimis. "Per lengvas" - atsitokėjau ir pažiūrėjau žemyn. Jo buvo tik pusė. Žemiau krūtinės kūno nebebuvo, tik kabojo įvairaus ilgio kruvinų žarnų galai. Iš jų man ant kelių krito kruvini šūdai. Aš, lyg gavęs elektros iškrovą, išmečiau jį iš rankų. Dėbtelejau į liuką - ten liko sėdėti kita jo kruvina kūno pusė... Pats nebeatsimenu. Kiti pasakojo, kad atsisėdau šalia Ovčnikovo "pusės", nusivaliau į kombinezoną kruvinas rankas ir užsirūčiau. Chebra sakė: "Šaukiam: saugokis, iš kulkosvaidžių muša. O tau dzin - sėdi ir rūkai". Atsičiūchinau tik mašiną, kai kažkas iš chebros užpiso į dūdą - kad greičiau atsigaučiau. Žodžiu, buvo pilnas atstojus.

- O kas jį perkirto? - pasigirdo Plekšnės balsas iš tamsos.

- Granatsvaidžio kumuliatyvinė srovė, - ir, kiek patylėjęs, kažkaip nesmagiai: - Va, man dabar ir sapnuojasi - pribėgu prie mašinos, joje arba nieko nėra, arba ištraukiu pats save, o ne Ovčnikovą, ir vietoje žarnų kyšo kruvinos gyvatės, kurios raitosi ir gelia man į kojas...Staiga visi kiti kažkur dingsta ir aš nebesuprantu nei kur esu, nei ką toliau daryti. Ir dar visokia kitokia chernia...

- Ne lafa taip "masę spausti"... - numykė Plekšnė.

- Po to dar buvo prikolas... - su staigiu nauju užsidegimu tęsė Mindaugas: - Išbuksyravom pamuštą mašiną iš apšaudymo zonos. Sustojam ant platesnio kelio ir kartu su kitomis mašinomis iš pabūklų pridengiamo atitraukiančiuosius. Atskridusios vertuškės "apdirbo" rajoną iš NURS'ų - (reaktyvinių sviedinių). O mes gauname naują užduotį: lydėti BTR'ą (**.šarvuotis..**) su sužeistaisiais į sanbatą. Tas neturi pabūklo - tik kursinius kulkosvaidžius. Tai mes turime jį pridengti, jeigu kas, o kad nevažiuotumėm pustuščiai, mums "įkalė" tris lavonus. Lekiam: BTR'as priekyje,

mes jam iš paskos. Aš - BMD bokšte, šaudau iš suporinto su pabūklų rėminio kulkosvaidžio, pilu skeveldriniais į namų langus, kumuliatyviniais - į duvalus, na, tvoras, ar namus. Šaudau "na chodu". Temsta, per optinį taikiklį nepastebėjau kelio vingio, gal ne visiškai buvau išėjęs iš transo. Kulkosvaidžiu "apdirbinėju" šalikelę, ir netyčia pabūklo valdymo skyde lyje nuspaudžiu paleidimo mygtuką. Pabūklas užtaisytas sviediniu, tas išlėkė, slystelėjo pakele ir nuskrido pirmyn, į kelio vingį. Pralekia skersai kelio, o po akimirkos ton vieton įlekia BTR'as. Tik maža sekundės dalis, ir būčiau pamušęs saviškius. "Granatsvaidžiu lupa", - ryšiu klykia BTR'as. "Pridėk apsukų", - atsakau klaikiai peršikęs.

- Na, ir kaip baigėsi? Chebrai sakei? - mieguistas paklausė Plekšnė.

- Norėtum - už tokį dalyką snukį taip daužytų... Geriau tegu chebra girusi, kad ir į juos iš granatsvaidžio pylė.

Iš tos pusės, kur gulėjo Plekšnė, pasigirdo šnarpštimas, būdingas sulaužytų nosies pertvarų savininkams...

Mindaugui, kaip kiekvienam žmogui, ką tik išgyvenusiam didelį pavojų, atlėgus baimei, dabar labai norėjosi kalbėti. Jis jautiesi esąs numigęs ir pailsėjęs, be to, dažnai sapnai jį baugino. Tad apsisuko ant nugaros, pasikišdamas abi rankas po galva, ir susimąstė: "Čia viskas ne taip. "Ten" viskas buvo aiškiau ir paprasčiau: vienoje pusėje savi, kitoje - dūchai. Treti - sąjungininkų armija, kuri pasitikėjimo nekelia - bet kada gali į tavę mesti granatą ir išeiti į kalnus, pas dūchus. Vietiniai? Jie musulmonai ir mums svetimi. Mes jiems - purvinos kiaulės, netikėliai - kafirai. Jie niekada nesupras mūsų, mes - jų. Jiems džihado metu mirti garbė, ypač trokštama vyriška mirtis - nuo kulkos ar peilio.

O mums ta sušikta internacionalinė pagalba nesuprantama, ji - kaip bausmė. Tiek mums, labusams, tiek bulbašams, tiek rusams. Ir guldyti galvą už ją - jokio noro. Mirti gali už Tėvynę, šeimą, draugus, bet ten viso šito nėra. Svetimi ir nesuprantami žmonės, jų papročiai, jų kalnai, net paukščiai kitaip gieda. Atgrūdo mus ten, net nepaklausę, norime mes to ar ne, ir - pirmyn. Ankstesnis gyvenimas trūkte nutrūko, atsirado kitas mums nelabai priimtinas ir suprantamas - priešprieša su vietiniais, kuriems mes turime teikti "brolišką pagalbą". Išeina taip: tie juodašikniai, kurie su mumis, yra broliai, o kiti tos pačios tautos atstovai, kuriems nepatinka naujoji tvarka, mums ne tik ne broliai, bet priešai..."

Mindaugas gaižiai nusišypsojo nakties tamsoje. "Ta "brolystė" gal kuriam Kremliuje sėdinčiajam ir reikalinga, tačiau man - tai tikrai ne. Dieną jis - brolis, o naktį išeina į kalnus ar šauna tau į nugarą. Negana to, jei papulsi tiems "broliams" į rankas, tai geriausiu atveju tau tik perrės gerklę, o kad iš tavo lavono pasityčios - tai faktas. Nes jiems mes esam netikšos ir mirti garbinga kario mirtimi - nuo kulkos - neturim teisės. Kaip gyvuliams nupjauna galvas, išniekindami mūsų lavonus. Nesvarbu, kad prieš kelias minutes žuvai mūsųje. Jokios pagarbos palaikams... Šūdžiai, supisti

juodašikniai laukiniai... Painšere mūsų kuopos žuvęs skyrius jų rankose tepabuvo vos keletą minučių, ir tai visus subadė, supjaustė. Leitenantui Jeriomenkai nupjovė ausis, nosį, akis išbadė ir dar degino... Pyderai... Tas pats su penktos kuopos skyriumi - visus išmėsino, leitenantui sulaužė rankas, kojas. Kam tyčiotis iš žuvusiojo? Juk jis karys. Mes iš jų tokių izdivonų nedarėm... Tu gyvam įrodyk, kad esi stipresnis - vienas prieš vieną - tada tu vyras. Bet ne, likę vienas prieš vieną jie šypsosi iš baimės peršikę, o tik atsuk jiems nugarą - ir kirs kastuvu, kaip užkapojo du artdiviziono artileristus. Į tavo gali šauti vaikas, tu į jį - negali, sužinos - nu-teis. Numetė ginklą, jis tau tampa dust - draugu - šauti negali, nosisukai - ir pila į nugarą... Karinių uniformų jie juk nenešioja... Visur rytietiška klasta, gali ir vienas kitą parduoti.

Ne, mes ten tikrai svetimi... Nieko širdžiai malonaus, nieko... Tik draugai, tik saviškiai atstoja viską. Užtat ten tikrai greitai pajunti, kas geras bičas, kas - ne. Kuo operacijoje gali pasitikėti šimtu procentų, kuo ne. Ir jei žinai, kad jis nepaliks tavęs sužeisto ar užspausto į kampą, kaip gali neatsidėkoti tuo pačiu? Ir mirt lengviau už gerą bičą, nei už kokią čmo - ne taip apmaudu.

Čia man kažkas nepatinka. Ten vienintelis mūsų noras buvo išgyventi, bet garbingai, ne kitų sąskaita, kad vėliau nereikėtų kankintis, norint sau ir kitiems pažiūrėti į akis: "Likimas man iškrėtė bajerį, na, ir ką - tvarkelė, padariau viską kaip reikiant". O čia jų vienintelis užsiėmimas - laukti sroko pabaigos. Ir iš neturėjimo kas veikti atsiranda visokie debiliški įstatymai: kocinai, užkocinti... Nepatinka snukis - tu kocinas. Numetė kasiaką - kocinas. Ir kocinams nebėra nieko švento, tik daug buko beviltiško siaubo ir gyvybė, į kurią jie laikosi įsikibę bet kokia kaina... Iš tos pamoikės kelio atgal nėra, visam gyvenimui lieki kocinu. Kaip toliau gyventi? Ir ar bevarta?

Pas mus, būdavo, imi ir sustumi dūrą, tai chebra drėbs tau viską į akis, gali į snukį užmesti, bet visada yra šansas pasitaisyti. Nes ten, jei nuo tavęs visi nusigręš, vienas prapuls: ėsti gausi, eisi pareigas, bet neturėsi draugų. Nebus kam sielos juodulio išlieti, ir tada pradės "važiuoti stogas". Aplink ir taip viskas juoda ir svetima, o jei dar saviškiams pasidarai svetimas, jau pirmoje operacijoje pats sau pasirūpini "cinką" ir "Juodoji Tulpė" tavo gabena tėvams. Ten nevilties pagimdytą liūdėsį gali paversti neapykanta ir išlieti per operaciją. Įrodyti sau ir kitiems, kad tu dar tebesi vyras, kad sustumta dūra buvo tik momentinis silpnumas... Ir tavo supras, atleis.

Čia - lyg viskas sava, ramu, čia nėra ore tvyrančios mirties, bet jie tarp savų prisidaro svetimų. Štai apsaugos kuopa - juk tokie patys kareiviai, kaip ir mes. Na, likimas toks: aš sėdau, tau - mane saugoti. Aš - irgi kareivis, tik man dvigubai nenuskilo - disbatą "įkalė". Neprašau manęs gailėti - savo likimą tvarkysiuosi pats. Bet kam tie izdivonai? Tai - kaip

kokia užkrečiama liga, kurios čia visi apimti - pradedant karininkais, baigiant disbatininkais. Disbatininkų kuopą prižiūri ir jai vadovauja būtiniosios tarnybos seržantų kuopa. Dvidešimt keturi žmonės. Penki skyriai po keturis seržantus, plius trys grandies vadai ir skyriaus vado pavaduotojas. Seržantui disbate pačiam kažką daryti yra "v padlu". Eina seržantas, o vėjas nupučia jam pilotę nuo galvos. Seržantas jos nebeims - ji užkocinta, ir lenktis prie jos yra zapadlo. Geriau pasiims iš kaptiorkės naują. Arba plyšta ar stipriai išsitepa HB. Siūti, valyti - "v padlu". Nukrenta ant žemės cigaretės, pinigai, viską - išskyrus duoną - pakelti yra "v padlu"... Zonos teritorijoje ką nors nešti - "v padlu", tik maistą nešioti nėra zapadlo, ir dar už jos ribų esančiame čipoke (*kalėjimo parduotuvė - žarg.*) nusipirktą maistą galima nešti per zoną. O nešti tuščią kuprinę - jau zapadlo. Vos įėjęs per KPP duris į zonos teritoriją, meta žemėn bet kokį nešulį ir eina į kuopą ieškoti dūcho, kuris paims nešulį. Jei reikia ką išnešti iš zonos, disbatininkas neša iki KPP, ten perduoda nešulį seržantui, o tas už zonos ribų jau vėl nešasi pats. Siuva, skalbia už jį asmeninė šeškė - iš disbatininkų. Disbatininką seržantas kelias dienas daužo, kol "prisijaukina", ir padaro šeškę. Šeškė rūpinasi seržantu, kloja jam lovą, prisiuva švarias apykakles, blizgina batus, diržo sagtį.

Ryte, po komandos "Kelk", dembeliai pučia į akį toliau arba apsimiegoję šlitinėja pakampiais, fazanai kelia seržantus dūchus, duoda jiems nurodymus dėl tvarkos ir eina į KPP paklausti, ar yra šviežių "nulių". Kartais "nulius" atsiveda į seržantų klasę ir įkinko į darbą: plauti grindis, kloti lovas, išlyginti lovų kantus (antklodė, aptempianti čiužinį, turi būti su kantais - kaip gulinti knyga). Jei "nulis" buvo "pašventintas" KPP, jis daug "nesispardo", bet būna, kad pradeda muštis į krūtinę teisindamasis: „Iki pasodinimo pratarnavau dvejus metus, man plauti - zapadlo, aš - ne šeškė". Tokius auklėja juodai: spardo, taburetėmis daužo nugarą, pilvą, galvą ar delnais kerta per ausis taip, kad trūksta būgneliai. Veidą šiek tiek prisaugo, nes karininkai gali supykti, pamatę supyzdintą disbatininką: ką gali žinot, atvyks staiga koks tardytojas, tada aiškinkis... O atmušti inkstai ar kepenys - tai ne įrodymas: myžti kraujais gali ir persišaldęs".

"Supisti čmo", - įtūžęs sušnypštė Mindaugas, prisiminęs kalbą su seržantu Švanu. Prabėgus gal dviem buvimo čia savaitėms, niekada nekreipęs dėmesio į jį, stambus šviesiaplaukis, jo skyriaus vado pavaduotojas, priėjęs tarė: "Einam į seržantų kambarį..." Mostelėjo ranka, kur sėstis ir, liepęs šeškei padaryti arbatos, pradėjo kalbą: "Matau, neblogai įsikūrei. Aš irgi iš Lietuvos - iš Kauno. Galim kalbėti lietuviškai, - kiek patylėjęs. - Nors mums su disbatininkais uždrausta bendrauti, bet tu - išimtinis atvejis. Kaip tau čia?" - "Normaliai, nešauo..."

Seržantas iš Kauno padūkusiai nusikvatojo. "Na, apie tave vos ne legendos sklinda... Tu čia pirmas iš Afganistano. Kuopoje sakė - tavo bylą

skaitė, ten seržantu buvai, medalį „Už narsą“ turėjai“. „Ir kas iš to? - abejingai paklausė Mindaugas. - Dėjau skersą aš ant to medalio...“

Švanas vėl linksmai nusijuokė: „Na, nesakyk, vis tik kovinis medalis - retas karininkas tokį turi“. „Tai tegul prašosi į Afganą čia šūdo nemalę, ten ir ordinus dalina... Daugeliui posmertno. O čia baisiais delašais dedasi...“ „Ko rauniesi? - piktai paklausė seržantas. - Žinok savo vietą ir į žalūpą per daug nelisk. Ne tau spręsti, kas kur turi būti. Tu čia - kaip ir kiti, esi „laikinas“ - nusikaltėlis, atliekantis bausmę... Per daug nesipūsk, nes ragus galiu tuoj pat taburete nudaužyti. O jei nebūsi durnas, atsėdėjęs du trečdalius eisi „ant perteisimo“. Tik nepradėk čia „pirštų lenkti“. „Man visą tai jau kuopos vadas sakė, - užsiplieskęs atsakė Mindaugas ir patylėjęs: - Tu pats pagalvok: išeisiu iš čia pagonu - atsėdėjęs du trečdalius. Čia chebra žiūrės į mane kaip į subinlaižį, kaip žiūri į visus pagonus, o aš iš čia apsišikęs - tiesiu taikymu atgal į Afganą. Ten buvusi mano chebra - jei per tą laiką nežus ar nebus sužeisti ir komisuoti - bus dembelizuoti. O naujų aš nieko nebepažįstu... Kas ten manęs laukia? Niekas. Tie patys supisti kalnai ir dar didesnė garantija gauti kulką. O prasėdėjęs „iki skambučio“ išeisiu iš čia prieš chebrą neapsišikęs. Ir vis tiek pistels į Afganą, tik būsiu pusmečiu pragyvenęs ilgiau... Ir man tai didelis skirtumas.“

„O kodėl tu manai, kad tave būtinai gali nukalti?“ „Matai, kol sėdėsiu čia, rotacijos principu bus pakeisti ir karininkai, o naujiesiems aš tapsiu nepatikimu fruktu, štrafniku, žmogum su nenormalia praeitimi. Ir siųsdami mane su abejotina užduotimi jie niekuo nerizikuos, visada prieš vadovybę galės pasiteisinti: neaiškus, galintis bet kada bet kokią fintą išmesti. Paaukodami gerą kareivį, jie rizikuoja gauti nuo vadovybės pizdiulinę. Kare abejotinių situacijų gausu, ir jas kažkas turi „iščiulpėti“... Be to, buvo kalbama apie mūsų pulko išvedimą iš Afgano. O kol sėdėsiu, gal ir išves...“ „Na, žiūrėk, tau spręsti. Bet atmink ir tai - tu kol kas čia. Ir kad nereikėtų į tavo nugarą sudaužyti taburetės. Kas mėnesį jų užsakom dvidešimt naujų ir visas sudaužom į jus“, - ir dirbtinai nusijuokė. Tuo pokalbis ir baigėsi.

Mindaugas krūptelėjo nuo minties: „Kodėl likimas taip nevienodai įverčia šūdo - vienam kaip užvaro, tai kojos nuo svorio linksta, kitas, kad ir mėšlinos prigimties, visą gyvenimą nugyvena labai jau lengvai, pats šūdo neėsdamas, o versdamas jį aplinkiniams. Papultų visi tie disbato seržantėliai į Afganą, kur vien kuprinė - be broniko, automato, šovininės ir durklo - sveria 30 kilogramų, ir taip į kalnus dviem trim paroms... Čia tiems gaidžiams per zoną nešti zapadlo, tik ne zapadlo mušti disbatininką, kad kraujais myžtų... Taip mes mušėm tik Korčiaginą, bet buvo už ką - šovinius dūchams pardavinėjo. Būtų juos bent išviręs, bet ne - gerus. O paskui jie tais šoviniais į mus... Tas legendinės knygos revoliucionieriaus bendrapavardis už kruvinus pinigus cigarečių ir saldainiukų nusipirko... Supistas išgama... Gal ir gerai, kad kombatas jį pas save iš kuopos

pasiėmė, nes mes po kokios nors operacijos būtumėm jo tėvams paruošę siuntinį, kuriam paslėpti reikia 2 metrų ilgio ir tiek pat gylio duobės...

Gera, pas mus - dedovščina. Tai, kuopos vado Čerkesovo teigimu, gerai suderintas mechanizmas tvarkai ir drausmei palaikyti. Tai - sistemingas tavojo "aš" ištrynimasis, ir kuo mažiau jo lieka, tuo geresniu kariu, geresniu komandų vykdytoju tampa. Kuopa - septyniasdešimt keturi žmonės, ir jei kiekvienas turės savo nuomonę, tai yra savąjį "aš", bus nebe armija, o turgus. Todėl ir yra dedovščina, kuri padeda karininkams panaikinti tavąjį "aš" - kuopoje tik keturi karininkai, ir visų septyniasdešimties nesužiūrėsi. Štai afgansai - jie net kartais puola prieš mus. Kodėl? Todėl, kad jiems savojo „aš“ neleidžia turėti Koranas. Todėl džihade mielai ir guldo galvas."

Mindaugas su šypsena prisiminė buvusį kuopos vadą Čerkesovą. "Mėgo pafilosofuoti, geras rikiuotės, taktikos žinovas, o jau pirmoje operacijoje subliūško. Papuolus į pasalą pamiršo vadovavimą kuopai, gulėjo už akmens sustingęs iš baimės. Po to kelias dienas bijojo kuopai pažiūrėti į akis. Ir komisavosi. Niekas nepyko ant jo - negali, tai pasitrauk... Visi žmonės skirtingi. Mes, kareiviai, neturime kur trauktis - mums terminas. Karininkas turi vienu šansu daugiau... Ten jie paprastesni, mažiau to idiotiško pasipūtimo. Čia jie įsivaizduoja esą genialūs napoleonai... Supisti čmo... Daug kartų mūsų pulkas tokių "genijų" vadovaujamus karius traukė iš pasalų ir užpuolimų. Vėliau su tais kareiviais įsišneka: juos pastatė į "tašką" ir pamiršo. Vyrai sėdi apkase, aplink kalnai, saviškiai - geriausiu atveju - už kelių kilometrų. Net radijo ryšio nėra, kelinta diena nieko neėdę... Kuopos viršila ar koks supistas praporas bijo atvežti maistą į pozicijas, nes gali papulti į pasalą. Ir sėdi vildamiesi - gal nepuls "taško", gal ištempsim iki kitos pamainos... Jei užpuolimas, mes greičiau atlekiam jų gelbėti, o ne jų pulkas. Aišku, kareiviai čia niekuo dėti, bet karininkai...

O disbatininkus - į Afganą. Juk Antrojo pasaulinio karo metais buvo zekų junginiai - štrafbatai. Nori išpirkti savo kaltę prieš Tėvynę - įrodyk šį norą mūšyje. Į paprastų dalinių nepralaužiamas fronto linijos vietas atvaro štrafbatą. "Pralaušit vokiečių gynybinę liniją - jums anuliuojamos bausmės, bėgsit atgal - patys iššaudom kulkosvaidžiais". Vokiečiai jų fanatiškai bijojo ir vadino "Juodąja mirtimi" - štrafnikai darė neįmanomus dalykus, pasirinkimo jie neturėjo. Su tokia kuopa mielai Afgane tarnaučiau. Aišku, jei joje nebūtų kocinų, nes tie - jau nebe žmonės, ir pasitikėjimas jais - nulinis. Ir jei vadovautų kiti karininkai, nes šitie - jau ne vadai. Kapitonas Čebanas sakydavo: "Kareivis iš dyko buvimo tunka, tukdamas darosi nerangus, o būdamas nerangus praranda budrumą. Nebudrus karys - visos kuopos nelaimė..." Ką bekalbėti apie "nutukusį" karininką... Apie dvasiškai nutukusį karininką... O kiti kareiviai - geri vyrai. Afganistane į kuopas - kaip bausmei - irgi siųsdavo

visus vadinamuosius pulko raspizdiajus. Ir jie tapdavo geriausiais, patikimiausiais kuopos kareiviais. Tiesa, ūkio, valdymo, ryšio kuopose jie neprigydavo - gal dėl nebaigtų niveliuotis charakterių ten jiems neužtekdavo vietos. Tačiau aktyviuose veiksmuose dalyvavusiose kuopose vietos jų fantazijai vystytis ir energijai išsilieti buvo į valias - mes nuolat judėdavome, operacija sekdamo po operacijos.

Ir it bakstelėtas pašoko- mintis sujaukė skruostu ropinėjanti utelė. Mindaugas raukydamasis stengėsi paimti tą plokščią padarą. “Bjaurybės...” Susiraukė tamsai: “Ten tai aišku, ten penkioliktas amžius, jų tūkstančiai ir turėti jų tarytum normalu, na, bet kaip čia neišnaikina... Ten vietiniai nežino gyvenimo be drabužinių utėlių. Ir mes šių gyvių neišvengėm, pasigaudavom šukuodami aūlus ar sėdėdami pasaloje jų namuose. Grįžtam iš operacijų vežini jų galybėmis. O tas prakeiktas utėlių gajumas ir veisimasis. Ko tik nedarėm - patalynę ir HB virinom vandenyje, mirkėm saliarkoje, vis tiek jų ištisi tuntai. Ir kasytis utėlių sukąstus šonus tapo norma. Net karininkai kasėsi kaip suskio apsėsti. Pačios utėlės dar niekis, bet kad tos bjaurybės visokias ligas platina. Pulko žvalgybos kuopa nakčiai įsitvirtino dviejuose namuose. Juos sukando utėlės ar blakės, tai pusė kuopos, drugio krečiama, išgulė, temperatūra - per 40. Medikai sakė, kažkokia karštine užsikrėtė. Visam pulkui buvo išdalintas dustas ir liepta nakčiai juo apsibarstyti. O mes pasielgėme kareiviškai paprastai - dešimteriopai viršydami bet kokias normas prisibarstėm jo į lovas ir į uniformas. Smarvė nepakenčiama, galva svaigsta, o tos bjaurybės vis vien ropoja. Ptica, - prisiminęs nusišypsojo Mindaugas: - Oi, kaip putojosi: “Uzpisiot su ta smarve, man diar piusę miatų tarnybos ir namio... O jūs norit mani nuniodyti kaip utialį”. Sakom, tam dustą ir barstom, kad tokių kūrvų, kaip tu, neliktų, o Ptica: “Jau geriau utilis nei diustas, nuo utilis nedvėsi, o nuo diustas bus chana!” - stovėdamas prie palapinės išėjimo angos, traukia gaivų orą, vis atsisukdamas į mus savo siauromis gudriomisakutėmis. Ir vis burba: “Diurneliai... Supisti diustiniai narkosos...” Mes žvengiame, kviečiame Ptica į vidų: “Ateik, paukšteli, tuoj padarysim dozę“, ir vaidiname: prispaudę pirštu vieną šnervę, kita atsieit traukiame į save dustą - kaip heroino miltelius. Vartome akis - atseit “apsinešėme”, dūsaujame kviesdami jį: “Ateik, iki galo nedadarytas Paukšti. Koks kaifas, kaip veža...” Ptica, nesitraukdamas nuo gryo oro šaltinio, paniekinančiai žvelgia į mus akies krašteliu, liūdnai linguoja galvą ir murma: “Niu, diabar pizdiec, tie liochai prisikumarins diusto ir atmes paciūzas... Ai.. Ai.... Ir liksiu vienas, visiai vienas... Kulvos diulneliai... Vo siu tokeis diulneliais dembliu ir nesulauksiu”. Mes, kaip meiteliai nuoširdžiai žvengiame iš Perepiolkino, plekšnodami jį per petį: “Nemyžk, Paukšti, dar pusė metų, ir galėsi toliau pisti savo čiukčę ir pridaryt jai daug bukų čiukčiukų Perepiolkinukų”. Ptica dar raukosi, bet jau su linksma gaidele.”

“Įdomus tas Ptica, - vis dar tebesišypsodamas, įrėmęs nieko nematančias akis į tamsą, Mindaugas mąstė toliau. - Jo kažkoks sulėtėjęs mąstymas - pašnekiuose visada atsilieka vienu sakiniu: matyt kol mintyse iš rusų kalbos išsiverčia į čiuvašų ir priešingai. Kartą ruošėmės operacijai: mašinos šalia bazės išrikiuotos į žygio koloną, tik mašinų vadai ir mechanikai-vairuotojai stovi šalia jų laukdami pulko štabo karininkų, tikrinančių mašinos paruošimą operacijai. Laukiam ir nuobodžiaujam. “Einam, - sakau Ptica. - Iš “dūdininko” prikola padarysim”. Ptica, pagalvojęs ilgiau negu kiti, pritaria: “Einam”. Nuėjus pusę kelio labai rimtai klausia: “O kaip darysim?” “Pamatysi, - atsakau. - Tu tik pri-tark ir linkčiook galva”. Po kurio laiko Ptica: “Gera”. O aš nustembu, nes jau spėjau pamiršti, ką sakiau Ptica, ir jau galvojau, kaip įtikinamiau “iš-durti” pulko orkestro muzikantą, stovintį kapanyro viršūnėje įrengtame sargybos poste.

“Ei, babajau! - šūkteliu. - Girdėjai naujieną?” (Pulkas visada buvo skli-dinas įvairiausių kareiviams aktualių naujienų - atkeliamą dembelizaciją, ligos, numatomos sunkios operacijos ir t. t. - jas lyg plintančias infekcijas ar utėles pernešdavom eidami į svečius pas kitose kuopose tarnaujančius žemiečius ar draugus).

“Niu?” – nepatikliai paklausė pulko orkestro muzikantas, maždaug tris-dešimtmetis uzbekas. “Bybiška naujiena... Tau tikrai nepatiks...”, - tyčia delsiu. “Niu, sekyk”, - su didele atsargumo doze paragina ūsuotas, pagal kontraktą čia esantis “virštarnybininkas”. “Ar jums niekas nieko nesakė apie operaciją?” - tempiu, mėgaudamasis jau pastebimu sargybinio neri-mu. “Ne, nieko... - mąsliai ištaria jis. - O ką?” “Na, juk yra pulko vado įsakymas - jums, “trubadūrams”, vietas mašinose paruošti. Rytoj su mu-mis važiuojat į operaciją.”

Sargybinis gunkteli, tik akys nepatikliai ima bėgioti nuo manęs prie Pticos, ieškodamos klastos įrodymų. Akies krašteliu žvilgteliu į Ptica - tas stovi be jokios išraiškos lyg grožėtusi saulėlydžiu ir, matyt, viską verčia į čiuvašų kalbą. “Paukšti, pritark!” - sakau jam puse lūpų, bet Ptica vis dar sustingęs, lyg transe. “Ptica!..” - grėsmingai išstenu. Ir šis atsigauna: “Taip... Taip... Taip... Jo, liepė paruošti... Darom...”

Muzikantas lyg gavęs į paširdžius žiopteli kartą, antrą. Jo veide atsiran-da keistas neapykantos ir skausmo mišinys. Ir sunkiai valdydamas įniršį: “A... A... Prie kio čia aš, Machmudas? Aš ne kareivias, aš muzikentis!.. Tu kareivias, tu važiuoji ir šaudyti, aš Machmudas - muzikentis, aš gro-ju”, - ir rankomis parodė, kaip jis pučia dūdą. “Tu, babajau, juk žinai, kad pulke jau 140 žuvusiųjų, per tris šimtus sužeistųjų, o kur gelta, dizenteri-ja... Mašinų ekipažai pustuščiai, nėra kam eiti į kalnus”, - dėstau jam ra-miu neklystančiojo tonu, nes matau - jis užkibo, o ir Ptica vis tebelinguoja galva. Tai tęsiu: “Palkačius išleido įsakymą - jūs, orkestrantai, papildysite

kuopas. Sakyk, Paukšti!” - baksteliu Ptica alkūne. “Jo... Jo..., pildysit, ir dar keip pildysit...”

Uzbekas ima blaškytis kaip šuo, nerasdamas vietos šikti ir šaižiai, tarp ikvėpimų, suspiegdamas: “Mian nepriklauso... Aš muzikentis... Aš kontraktį pasirašiau - valtorinį piūsti... O ne į kialnius eiti!” “Valtorinį piūsti... - pamėgdžioju įsiutusį uzbeką: - O ko tada sargyboj stovi? Todėl, kad nebėra kareivių. O į operaciją, į Bamianą važiuot reikia... Laaaaabai šūdina operacija... Ir jums, nepratusiems kalnuose, bus liaaaaabai bliogai. Mums kojos dreba pagalvojus, o jums... Aš tavo vietoje geriau dabar nusišaučiau. Namo tave - tavo babaikėi - parvežtų švarų, gražų... O kalnuose tu iš baimės prišiksi kelnes, o tavo ziomos - dušmanai - padarys tau “sikir baška”... Jauti, kaip atrodyti? Sakyk, Ptica”. “Jo, jo, - įtikinamai ima linguoti galvą Ptica ir nuoširdžiai atjausdamas: - Apsišikęs ir “sikir baska”. Ir nuo savęs prideda: “Tau, ciurka, pyzdec”.

Nustembu iš kažkur netikėtai atsiradusio Pticos nuovokumo. Muzikantas pakvaišta - keldamas dulkes trypia kojomis, nukabinęs nuo peties automatą drebia jį žemėn ir ima jį trypti. Staiga sustingsta, pakelia delnus prieš veidą ir, užvertęs akis į dangų, ima kažką uzbekiškai be galo graudžiai burbuliuoti. Suprantam tik: “Alach, Alach”.

Mėgaujamės stebėdami uzbeką, Ptica net čepsi... Ir lyg dar to negana, šliūkšteliu žibalo į įniršio laužą: “Pagalvok pats. Tavo kontraktas - dūda pūsti, bet su parašiotu šokai. Juk šokai?” Uzbekas sekundei susimąsto sustingdamas: “Niu taip, visi, kas terniauja desiantiniame pulke, tiuri biūti šioke”. “Na, va, - sadistiškai, su malonumu tęsiu. - O kas bendro tarp šuolių ir tavo dūdos? A? Ir sargybos? Kontrakte mažomis raidėmis yra parašyta - išimtiniais atvejais, pavyzdžiui, karo, gali būti pervestas į kuopas... O kas čia, Afgane, vyksta? Karas! Kontraktą prieš pasirašant gerai skaityti reikia!”

Uzbekas melsdamasis jau ašaroja, o Ptica su tikru apgailestavimu: “Oi, pyzdec tau, ciurka, oi, pyzdec... Labiusas gerei siako - juk siu parasiutiu sokai...”, - vis nepamiršdamas uzbeką įvadinti čiorka, t.y. pliauska, nors paties išvaizda nelabai nuo jo ir skiriasi - toks pat siauraakis.

Muzikantas vėl iškelia į dangų rankas ir degančiomis akimis, lyg maldaudamas, lėtai pradeda tarti žodžius. Sulyg kiekvienu žodžiu greitis vis didėja, o paskutinius tiesiog susiurbė į save. Sekunde nuščiuvo ir vėl tęskęs žemėn ginklą ėmė trypti kojomis.

Mudu su Ptica dar kurį laiką grožimės muzikanto dvasiniu diskomfortu. Nusprendę, jog gana, leidžiamės kapanyro šlaitu žemyn prie mašinų. Vis dar įsijautęs Ptica labai rimtai tarsteli: “Jo... Jo... Kalniuose jam bius pyzdec, baska sikir...Aja jai...” Aš nebeatsakau nieko.

Švito. “Dar pora valandų, ir bus komanda: “Keltis”. Reikėtų snūstelėti, bet nesinori. Miego čia pakankamai. Afgane labai jo trūko. Naktys, kai galėjome numigti kareiviui priklausančias aštuonias valandas - retenybė.

Operacijų metu džiaugiamės pasnaudę porą, trejetą valandų per parą, nes dažniausiai įsakymas - budėti postuose, nemiegoti, nors prieš tai visą dienąėjai kalnais, nešdamas 25-30 kilogramų mantą. O kur dar jausmas, kad įtave bet kada gali šauti. Eini ir nuolat "filtruoji" aplinką - iš kur gali šauti, kur ir už kokio akmens kristi, jei pasigirs šūvis. O kristi turi taip, kad ne tik apsisaugotum nuo staiga atsiradusio šaulio, bet dar ir „aprūpintum“ nurodytą sektorių - stebėtum ir, reikalui esant, apšaudytum pridengdamas kitus, taip pat dengiančius tave. Kiekvieno apšaudymo metu tapdavome ežiu, pasiruošusiu atremti puolimą iš bet kurios pusės. Tada, įvertinęs pavojų, grupės vyresnysis pergrupuoja pajėgas, stiprindamas vieną ar kitą flangą. Niekada nepaliekama plika tokio ežio nugara ar šonai. Taip "pasivaikštinėjęs" po kalnus, ypač jei eini ne pirmą dieną, "lūžti", krenti į savotišką duobę. Bet išgirsti ką nors besiartinant, ir miego kaip nebuvo - vėl įtemptai žiūri į tamsą, esi pasiruošęs sviesti granatą ir "čiupinėti" AKS'u.

O čia miego daug, gali snausti ramus, bet kažkas iš vidaus neleidžia... Aš vis dar ten. Kaip ten jiems?.. Čia diena panaši į kitą, žinai, kad rytoj bus tas pats, kas buvo šiandien, lyg vienodais lašais iš čiaupo bėgantis vanduo... Ten džiaugėmės dviem trim dienomis ramybės - lyg apdovanojimu už sėkmingai įvykdytą operaciją. O mintis, kad visa tai baigsis mirtimi, vis stumiama į šalį. Stengiamės apie tai negalvoti, nors ir nesiseka. Ši mintis kaip gyvas priekaištas - rankomis jos neapčiuopsi, bet ji visada šalia. Kaip mirties nuojauta... Po kelių pirmų operacijų atsirado kažkoks nesuprantamas naujas pojūtis, signalizuojantis apie pavojų. Tiesiog pajusdavom - eini kalnais valandą, dvi, viskas lyg ir normalu, tik staiga imame vieni į kitus žvalgytis rodydami tą pačią kryptimi: "Šaulys". Nematai jo - akmenys tokie pat, kaip ir kitur - tiesiog pajunti. Ir ne vienam taip, o keliems iš karto. Ir dažniausiai nuojauta pasitvirtina. Ne visada - jei jo ten nėra, džiaugiesi, kad šį sykį pasisekė, nesmerki nei savęs, nei kitų. O jei šaulys yra, ir pavyko jį pričiuoti, vienas kitam santūriai prisipažįstam: "Subinė jaučiau - jis ten..." Tas pats važiuojant kolonoje - pervaziuoji vieną aulą, kitą, artiniesi prie trečio, ir kažką pajunti. Lyg jis dvelktų šalčiu, tamsesnė spalvomis, kažkas ne taip, kaip anuose... Ir ištis - pasala. Bet tu tam jau pasiruošęs ir kitus perspėjęs. Tik kas bus toliau, nenumanai. Gali pajusti, kad bus, bet kas ir kaip - neaišku. Čia kaip su lavono tvaiku. Ar mes save tuom itikinom, ar taip yra ištis, nežinau. Bet atvyksta iš Sąjungos papildymas. Zonduoji juos, kalbiesi, gainioji stengdamasis įvertinti, kuris ko vertas, kaip elgsis kalnuose. Ir, atrodo, mus vienija kareiviškas kvapas - rūgtelėjusio prakaito, kerzinių batų, bet lyg ir pajunti nuo kai kurių sklindant pajunti salstelėjusį lavono kvapą. Ir akys atrodo ne tokios, lyg ėmusios stingti. Lyg jis jau būtų gavęs kulką. Pasitikslini su kitais, atsargiai, nenorėdamas gąsdinti ("jis man lavonu atsiduoda"), ir jei dar kuris patvirtina tą patį, operacijoje

stengiesi jį apsaugoti - statai į priedangą, į ne tokias pavojingas vietas. Jei jis vis dėlto žūsta, teisiniesi - mėginai saugoti, bet kulka - ne kvailė, renkasi...

Mes per daug sudvasinom kulką, bet gal taip geriau nei permąstyti ir bandyti suprasti, kodėl būtent tas ar anas ją gavo. Ji juk švino, vario ir plieno gaminy, jai tas pats, į ką kirsti - tave, medį ar akmenį. Bet mes vis tiek tokiais atvejais visada sakom: "Kulka pasirinko ne mane, o jį..."

Buvo pavasaris, ir mūsų trys mašinos, kurių kiekvienoje vietoj septynių tebuvo po tris ar keturis ekipažo narius, gavome įsakymą lydėti elektros technikų brigadą į paskirties vietą ir garantuoti jų saugumą, kol remontuos dušmanų susprogdintą elektros liniją. Dvi jų GAZ-66 ratinės mašinos su šešiais darbuotojais ir mes atvykome į nurodytą vietą. Komandos aiškios: "Pirma – priekis ir kairė, antra - dešinė, trečia - užnugaris". Užimam gynybinę poziciją ir per optinius taikiklius pradedam žvalgyti nurodytus sektorius. Atraportavus, jog sektoriuje ramu, mašinų vadai kviečiami pas grupės vyresnįjį. Leitenantas Larionovas iššoka iš mašinos: "Labai šūdina vieta". Su Garšeninu apsižvalgom. Išties - netoli aūlas su jau žaliuojančiais ir matomumą apsunkinančiais medžiais, iš kitos pusės - labai dantytas kalnagūbris. Tarp aūlo ir kalnagūbrio - plynlaukis, kuriuo nutiesta aukštos įtampos linija. Elektros laidai guli ant žemės. "Tikiuosi, bent srovė atjungta, - prabyla Vasia. - Labai jau šūdinai viskas atrodo." Ir suprunksčia lyg pašautas arklys. "Už kalnagūbrio reikėtų pastatyti dvi mašinas, kad saugotų nugaras, - sakau. - Vienai per platus apšaudymo sektorius". Leitenantas žvilgteli į žemėlapi: "Ten, už kalnagūbrio, iškart aūlas. Iš mašinų nebus naudos. Prieš mus esantis aūlas irgi per arti, visas mašinas reikėtų laikyti šitoje pusėje. O kalnagūbriui nebelieka..." "Sekretus išstatyti reikia, - linkteli galva į kalnus Vasia. - Mūsų per mažai, kalnagūbrio ilgis gal pusantro šimto metrų, be to, tai - ne lygi **sopka**, žiūrėk: jis ištiesai dantytas, vieni akmenys". "Sekretą lengvai gali apeiti, arba juos reikia tankiai išdėlioti... O iš mašinų ekipažų, be operatorių ir juose liekančių mechanikų, esame penkiese. Ir priėjimas prie kalnagūbrio iš anos pusės geras - iškart aūlas", - tariau. "Mūsų per mažai ir per didelis apšaudymo sektorius, - pasikasęs žandą burbteli Larionovas. - Einu, susisieksiu su štabu, kad atsiųstų dar kelias mašinas". Mudu su Vasia nenustodami žvalgytis užsirūkom. "Mes galim blokuoti tik vieną pusę - arba kalnus, arba aūlą. Nugara lieka plika", - vėl lyg sau tariau. "Čia tai tiksliai... - nesigilindamas į žodžius sumurma Vasia. - Jei neatvarys pastiprinimo, mums gali įvaryti laaabai storą bybį į šikną..." "Ir kelnės tikrai nesmuks... - pridėjau taip pat susimąstęs. - Čia galvok negalvojęs, visaip šūdina..." Keikdamasis iš mašinos lauk išlindo Larionovas: "Žinoma, štabe viską žino geriau! Pasakė - bus užpuolimas, atsiųsim oper. grupę". Mudu su Vasia susijuokėm. "Lavonų rinkti... Kol jie

atvažiuos, mus tikrai išgalabys - labai maži atstumai. Išstatei granatsvaidininkus - ugnis, mašinų nebėra, o šauliai susitvarko su mumis. Mes čia jiems kaip karpa ant apyvarpės. Tiek nuo kalno, tiek iš aūlo”, - kažkodėl linksmas tariau. “Draugas leitenante, o gal nedarykim nieko, tegu tie supisti dūchų elektrikai dirba savo darbą, o mes miegam. Šiaip ar taip, nieko negalim. Puls - mums chana, nepuls - kam saugotis... O taip nors išsimiegosim...” - nusižvengė Vasia. “Darom taip: Labusai, tavo mašinos sektorius - dalis aūlo, iki aukštesnio namo, ir dalis kalno, iki štai ano išsikišimo. Vasia, tavo aūlo dalis - nuo čia iki čia, kartas nuo karto atsisukant į kalnus, man - kas liko. Operatoriai sėdi mašinose ir stebi nurodytus sektorius, mechanikai prie mašinų - sargyba, o mes lipsime į kalnus. Renkamės po trijų minučių”, - leitenanto instrukcijos. Mes išsilakstėm į savo mašinas, pastatom jas į nurodytuose sektoriuose ir sulipam į kalnus. Kas kelias valandas keičiame sekretų padėtį, tačiau vis nepridengta lieka arba nugara, arba šonas. Kare nieko nėra bjauriau, kai žinai, kad tavo užnugario niekas nesaugo. Priekis priklauso nuo tavęs, o nugara... Jei ją saugo draugas - tu ramus, žinai, kad jis padarys viską. O jei ten nieko nėra, tu visą laiką įsitempęs, nes reikia gręžiotis atgal. O kol sukiesi - nebekontroliuoji priekio. Palaipsniui mums išsivystė reakcija į užnugario garsus - iš karto smogti, ir tik po to aiškintis kėslus. Todėl jei nori ką užkalbinti, niekada negriebk ar nesėlėnk iš už nugaros, apeik iš priekio ar šono.

Elektrikus saugojome tris bemieges paras. Pradžioj apėmęs siutas dėl padėties beviltiškumo užleido vietą gailėjimui savęs. Mes jautėmės lyg išjuokti. Virš mūsų pakibo atsitiktinumas. Visi justom realų pavojų, tik nežinojome, kada TAI įvyks. Vieną dieną kalno šlaite mašinos operatorius-taikytojas Griaznovas pamatė dvi galvas su čalmomis. Guodėmės meluodami sau, kad tai – smalsuoliai, nors žinojom, kad tokie žiopliai ateitų nuo aūlo tiesiai prie mašinų. Čia buvo žvalgai. Dabar liko tik laukti... Visą likusį laiką jautėmės labai bjauriai... Per daug stiprus pavojaus jausmas ir per daug laiko. Papuolus į pasalą viskas vyksta akimirksniu - parako, kraujo, baimės, mirties kvapas susilieja į visumą, bet tu neturi laiko analizuoti šios visumos sudedamųjų dalių. Turi atlikti tai, ką privalai, ir tu darai. O čia dar nebuvo kvapų, čia buvo tik nerimas, laukimas ir pareiga.

Staiga mus visus atšaukė, ir išlėkėm į bazę laimingi, palikę labai nelaimingus elektrikus. Nors grįžti reikėjo tuo pačiu keliu, kuriuo atvažiavom - per tris aūlus, kur jau galbūt stovi prieštankinės minos ir pasalos, bet geriau mirtis netikėta nei ilgai ir nenoriai laukta...

11 skyrius

1975-ųjų pavasarinė saulė kankinančiai maloniai šviečia per klasės langus. Noro mokytis - nulis, o į senstančios ir kasmet vis labiau isterikuojančios klasės auklėtojos raginimą "garbingai baigti nors aštuonias" mums nusišikt. Taip jau likimas patvarkė, kad trečius metus triname tos pačios klasės suolus. Vyko kažin kokia klasių reorganizacija, ir mes visi trys - Andrius, Mindaugas ir Vilius - papuolėme į vieną klasę. Tiesa, jau po pirmos savaitės buvome išskirstyti po skirtingas suolų eiles ir visos mokytojos, lyg susitarusios, ėmė kartoti: "Taip bus ramiau". Žinoma, susodino į vieną suolą su pačiomis bjauriausiomis klasės merginomis. Tik anglų kalbos pamokoje galime susėsti kaip norim, nes anglistė gerokai trenkta. Ilgametė senmergystė ir pedagoginis darbas šią moterį padarė nevisprote. Per jos pamokas visi daro, kas ką nori: vieni ruošia namų darbus, kiti skaito, merginos apkalbinėja viena kitą, vaikinai, jei netingėdavo, daužydavosi kuprinėmis ar mėtydavosi knygomis. Mūsų trijulė netingi ir gąsdina anglistę, kad ją vėlai vakare - nebūtinai mes, bet gal būt kas nors kitas, gal mūsų paprašytas - užpuls, atims pinigus ir ims smaugti. Mokytoja baugščiomis akimis bėgioja nuo vieno prie kito, nesusigaudydama, juokai tai ar tiesa. Ir sukaupusi valią stengiasi suvaldyti drebančias kojas. Jos akmeninę veido išraišką ima keisti gyva nuostaba ir siaubas. Garsiai gurgteli nejučia nurydama seiles ir, nenuleisdama nuo mūsų baugių akių, netvirtu vaikišku staigiu smagumu randa išeitį:

- O aš miliciją pakviesiu... - ir jos akys maža viltimi nušvinta.
- Nepakviesi, - nukerta Andrius. - Kaip tu ją pakviesi, jei aš tave „piervym delom“ imsiu smaugti? - ir, abiem rankom suėmęs savo kaklą, ima save dusinti. Jo veidas pamėlynuoja, smilkiniuose iššoka venos, tarytum transo apimtas varto akis ir kažką lemena. Atleidžia rankas ir, žiūrėdamas į buko, beviltiško siaubo sklidinas mokytojos akis, kuri nejučia liūnai šūkteli- ak, neklystančiu žinovo balsu paklausia:

- Na, ir kaip tu ruošiesi pakviesti tą savo miliciją?

"Tą savo miliciją" jis ištaria paniekinančiai, kaip ypač šlykštų ir nepriimtina dalyką.

- Taip, tamsta mokytoja, atrodo, tau "pareina šakės"... Ruošk nugarą, - užgulęs suolą ir abi rankas pasikišęs po smakru, tingiai išlemena Mindaugas, iki tol nuobodžiai klausėsis Andriaus gąsdinimų. Pavasarinė saulė jį pavertė viskam abejingu.

- Jo, tau pareina pyzdec... - abejingai pritaria ir Vilius.

Kol mokytoja beviltiškai mintimis ieško išeities iš šios aklavietės, jos veidą ima tampyti nerviniai traukuliai. Jai neįdomu, ką daro kita klasės dalis - jai dabar gyvybiškai svarbu išspręsti dilemą su "tais trim

banditais“, kurie susėdo į vieną suolą prieš jos stalą ir gąsdina kraupiais dalykais. Tarytum jau dabar jai grėstų mirtis, o tie vyrukai šiame reikale atrodo labai jau praktiški.

- Na... Na, tai ką dabar daryti? - su maža viltimi, bet apsimestinai entuziastingai paklausia ji. Smakras su balstančiomis lūpomis atsikiša vis labiau į priekį – stingdanti baimė beveik užvaldžiusi vargšę mokytoją, ir jai sunku ją užgniaužti.

- Ką, ką... - piktai ir paniekinančiai taria Andrius. - Anksčiau reikėjo galvoti, ką daryti, dabar jau chana. Kapinėse nusimato šventė... Dūdų orkestras gros... Bus daug gėlių... Bendradarbiai kalbas sakys... Bet tu viso šito grožio jau nebematysi - gulėsi grabe mėlynu veidu ir išsprogusiomis akimis, - ir vėl labai vaizdžiai parodo skausmo iškreiptą veidą su nukarusiu liežuvio.

- Na, vaikinai... - nejučia nusipurčiusi nuo siaubingų reginių ir lyg vėl atgavusi vilties kibirkštėlę, valiūkiškai akis pavarto išgastingai šypsodamasis mokytoja. Ir tarytum ragina padėti surasti išeitį: - Na... Na...

- Gerai... Gyvenk... - atlaidaus dėdės balsu taria Andrius. - Bet rašyk visiems po keturis.

- Man užteks trijų, vis tiek matkelė nepatikės... - lėtai užprotestuoja Vilius.

- Bet iki pamokos pabaigos sėdėsite su plaukų segtukais! - lyg nusimetusi slegiantį nešulį ir tuom atgaudama viltį gyventi, strykteli iš užstalės visa nušvitusi, nerimastingai judindama sulenktas rankas. Akys sublizga, burna tuoju plyš nuo šypsenos, po akimis sutvinksi gysliukės.

- Varyk... - abejingai taria Mindė. Andrius lyg abejodamas parauko fizionomiją, o Viliui, kaip visada, “su penkiais per vieną“. Jis mosteli pritarimo vardan ranka, ir nuraudusi kaip aguona laiminga mokytoja, akių kampučiuose atsiradusiomis raukšlėlėmis, iš nekantrumo gniaužydama kumštelius, nustraksi prie merginų, iš jų plaukų ištraukia sagutes ir su nežabota euforija prisega mūsų kirpčiukus. Atsitraukia kelis žingsnius atgal su meile žiūrėdama į mus ir iš pasitenkinimo pliaukšteli delnais.

Ji senmergiškai nemėgsta merginų, bet tiesiog dievina vaikus. Ir ypač mėgsta būti gąsdinama, todėl mes, jei netingim, mielai tenkinam jos įgeidžius. Aišku, visada įvairiausius anglistės mirties scenarijus kuria Andrius, reginius papildydamas talentingai suvaidintomis priešmirtinių konvulsijų scenomis. Kiekvieną kartą mokytoja sėdi klaikiai persigandusi, bijanti net krusteleti, tik Mindė kartais išblaško ją žavintį siaubą pareikšdamas:

- O aš jus, mokytoja, gelbėsiu: prišoksiu ir tam banditui - bankę į dichalką, iš apavo per pautus. Tas krenta, o aš jam dar iš avalynės į martiufelį... Atimu iš jo jūsų piniginę ir gražinu jums...

Mokytoja ašarotomis akimis pašoka ir, glostydama Mindaugui galvą, dėkingu, drebančiu balsu taria:

- Tu - mano riteris... - ir, pamąsčiusi: - Aš tau metiniame išvesiu keturis... - o Andriui staiga susiaurėjusiomis akimis: - O į tave, kaip į kruviną, negaliu žiūrėt...

Mindaugas iš nuostabos kilteli antakius ir pralemena:

- Davai... Gaudau ant žodžio, - vis dar negali patikėti siūlomu ketvertu.

Andrius, labai jau nepatenkintas “kruvinumu”, dirbinai įsižeidęs: “Nu, zdraaaasti...”

Skambutis nutraukia “atsipalaidavimo” pamoką. Anglistė trijulę išlydi žmogaus, žinančio kažkokią paslaptį, žvilgsniu. Per trejus mokslo metus anglų kalbos mes išmokome mažiau nei prie uosto vartų...

“Klasės valandėlė” - tai 45 minutės mokinių debilinimo ir merginų vadinimo pasileidėlėm ir kekšėm, kurioms rūpi ne mokslai, o bernai. Vos jai prasidėjus klasės auklėtoja “įjungia” isteriją, klykia, daužo knyga savo stalą. Ir taip visas 45 minutes. Išdžiūvusi, kažkada buvusių gražių veido bruožų vokiečių kalbos mokytoja mus pastato “ant ragų” ir laiko visą pamoką. Pasigirdus pertraukos skambučiui, kaip visada užklykia:

- Aš dar nebaigiau!

Ir laiko klasėje pusę pertraukos. Po šios “valandėlės” koridoriuje lengviau atsipučiam. Andrius konstatuoja:

- Jos tikriausiai niekas nepisa, užtat ir puola ragais į sieną...

- Jo, akurat - jai trūksta... - pritaria Mindaugas.

- Aš per tą prietranką parūkyt nespėjau, - išsunkia Vilius.

Ypatingą knygų daužymą į stalą ir sinonimų antonimų žinojimo demonstravimą kartą sukėlė Mindaugas. Tada aštuntos klasės kursas artėjo pabaigos link, o auklėtojos pareiga buvo “atsijoti moksluokus nuo debilų”. Pirmieji lieka “eiti vienuoliktos”, likusieji - “raus”. Jiems parašomos charakteristikos, įteikiami aštuonmetės baigimo diplomai ir pirmyn į PTM suvirintojų, statybininkų ar kitoms “garbingoms” specialybėms įgyti. Geriau besimokantieji gali mėginti laimę Jūreivystės mokykloje ar politechnikume, merginos - medicinos seserų mokykloje. Auklėtojos užklausti, kur stos, Vilius ir Andrius atsakė: “Į profkė”.

Tačiau Mindaugui kažkas šovė į galvą, ir jis išdižiai užtikrintai pareiškė:

- Aš eisiu vienuolika... Noriu studijuoti mediciną, daktaru būsiu...

Klasė nuščiuvo, net Vilius ir Andrius, netikėtumo pritrenkti, žiūrėjo į jį per surauktus antakius. Pirma atsigavo auklypa:

- Debile tu! Kretine! Ar tu bent supranti, ką kalbi?! - klykiant ant jos senstelėjusio gysloto ir lieso kaklo iššokdavo venos, kurios tuoj pat dingdavo užsičiaupus.

- Taip, aš vienuoliktą eisiu...

- Asile! - vėl suspigo auklypa. Jai ėmė tirtėti galva. Veidą išmušė nesveikos dėmės. Kaip visada, laikydama vadovėlius už kraštų, itin smagiai trenkė jais per stalą. - Tu bent žinai, kas yra tas gydytojas?!

- Taip, neseniai du dantis plombavo, - lavono ramu, tarė Petkevičius.

- Idiotas! Protiškai atsilikęs! Bukaprotis! - vis įkvėpdama ir kaskart išklykdama naują epitetą, su kiekvienu žodžiu itin smagiai daužydama stalą knygomis: - Tu... Tu... Tu kiek iš chemijos, iš fizikos?..

- Iš visko pas mane trys, tik anglų ir fizinis keturi.

- Tai va, durniau... Tai tu žinai, ką tai reiškia?! - jau springdama siuto vokytk. Jos galva ėmė dar labiau tirtėti, atrodė, jog jai tuoj kas nors atsitiks.

- Tai reiškia, kad aš pradėsiu geriau mokytis ir būsiu daktaru. Jei eisiu vienuolika klasių, tėvas motociklą "IŽ Planeta Sport" nupirks, - ramus, lyg apsiėdęs eleniumo, baigė Petkevičius.

Auklėtoja visai patrako: ėmė dar įnirtingiau daužyti vargšą niekuo dėtą stalą knygomis, šios sprūsdamos išlėkė iš rankų, tada nusitvėrė liniuotę ir rėžė ją, tai lūžus, pasiutusio bokserio žvilgsniu apsidairė po tuščią stalą, nieko neradusi, nusitvėrė kėdę ir ėmė garsiai ja belsti į grindis. Staiga skambutis. Klasė apmirė - niekas nedrįsta net sujudėti. Auklypa akimirkai sustingo.

- Lauk! Lauk! Lauk! – suspigo širdį stingančiu balsu.

Atsidūrę koridoriuje, visi trys su veido išraiškomis "Oho!" atsipučiam, Andrius :

- Tu ką, rimtai?

- Baik tu, - ne be pasitenkinimo atsainiai mosteli ranka Mindė. - Aš dėl prikolo, lai ta sūka žino... Vien šiais metais matkelę tris kartus ant pizdako kvietė... Močė sriūbauja grįžus...

Paskutines tris aštuntos klasės valandėles Mindaugas sėdėjo išdidus lyg jau būtų gydytojas. Auklėtoja kažkodėl nebeklykė – gudriai šypsojosi kaip kūrva ir akies krašteliu stebėjo Mindaugą. O paskutinėje pamokoje, šiam pareiškus, kad persigalvojo, net šaunuoliu pavadino ir savo trijų spalvų tušinuką padovanojo.

Aštuoneri metai, praleisti mokykloje, didžiąjai daliai moksleivių nekėlė jokių sentimentų. Kaip ir visi penkiolikmečiai, jie savo gyvenime jau norėjo kažką keisti: taip pasireiškė esamų autoritetų ignoravimas ir naujų ieškojimas. Visa tai daroma su jaunatviniu įkarščiu, viskas - maksimaliai. Ilgai ir kantriai laukta jaunystė sprogdino iš vidaus. Vaikiniai laukė nesulaukė pirmųjų pūkų ant viršutinės lūpos ir plaukų ant gaktos, nes visos bendraamžės merginos jau buvo papingos, tuo slapta labai didžiavosi ir visaip stengėsi atkreipti kitų dėmesį į savo padidėjusius biustus - visų pirmą vyresnių vaikinių, taip ignoruodamos bendraamžius. Vyrukai dėl viso šito viduje išgyveno, pavydėdami tamsesnio gymio bendraamžiams tamsėjančių pūkų, nors šių ūsais toli gražu nepavadinai.

O kai kurios merginos, nors dar tik penkiolikos, atrodė kaip gerai imitusios moteriškės. Jos strimgalviais puolė į suaugusiųjų gyvenimą. Iš perskaitytų knygų, eilėraščių ir filmų susidariusios savitą požiūrį į gyvenimą, jos jau alsavo meile ir intensyviai ieškojo, kam ją skirti. Todėl tapdavo lengvu grobiu vyresniems niekšiškos prigimties vaikinams, kuriems nebuvo sunku prikalbinti malalėtką. Jos kaip plaštakės skrido į liepsną, visam laikui nusvildamos. Mokyklose jokio seksualinio paauglių švietimo nebuvo, o anatomijos pamokose dalis merginų rausdamos atsisakydavo atsakinėti į mokytojos klausimus apie juosmens srityje esančius žmogaus organus.

* * * * *

Dvi okupacijos ir senosios inteligentijos išnaikinimas sunokino savo vaisius ir švietime. Buvę kaimiečiai ar tie, kurie gimė miestuose buvusių kaimiečių šeimose, baigę mokslus pradėjo mokytojauti, nuolat pabrėždami esantys pedagogai. Jie tapo geresni ar blogesni savo dėstomų dalykų žinovai, tačiau beveik visi save vadino inteligentais, nors neturėjo pagrindinio inteligento bruožo - tolerancijos. Kilus kad ir nekaltam konfliktui su mokiniu jie kaip kirviu kirsdavo: "Ką tu man aiškini, aš jau tiek ir tiek metų kaip pedagogė". Taip buvo žlugdomas mokinio noras diskutuoti, gilintis į dominantį klausimą, nors daugeliu atveju jis būdavo teisus. Įgimta muzikiška baimė prisipažinti klydus mokytojus tolino nuo mokinių. Ir tik savam rate, sustojusios kaip žąsys, dirbtinomis išminčiaus fizionomijomis gargsėjo vis nepamiršdamos pačios sau ir savo kolegoms priminti stebuklingą dalyką: "Mes - pedagogai". Kaip ir kiekvienoje specialybėje, vieni mokėjo ir norėjo dirbti savo darbą, kiti tik užėmė vietą neturėdami tam pašaukimo. Žodžiu, vieni buvo savo srities specialistai, kiti - tik amatininkai.

Lietuvių kalbą ir gramatiką dėstė Mokytoja Skeivienė. Ji neklykė, neisterikavo, neleisdavo sau įžeidinėti mokinių, bet jos pamokuose visada buvo tylą, ir net blogiausi klasės mokiniai stengėsi. Jautėsi, kad mokytoja supranta kiekvieno moksleivio individualumą, moka paspausti ten, kur reikia, ir pajuokauti tada, kai galima. Nors ir garbingo amžiaus, ji buvo lankstaus proto, nepadengto storu buko egoizmo šarvu - "Aš - pedagogė". Per vieną pamoką klasė deklamavo lieptą išmokti proletariato dainiaus Juliaus Janonio eilėraštį "Kalvis". Visi sėdime klausydamiesi atsakinėjančiojo, tik staigiai užsidegęs Andrius ima kažką rašyti. Pamąsto čiulpdamas tušinuką ir vėl su nauju įniršiu brauko, rašo. Baigęs užverčia sąsiuvinį, įsikiša rašiklio galą į burną, kurį laiką įsistebeilija neregio akimis į langą. Galutinai apsisprendęs atsisuka lentos pusėn ir ima purtyti iškeltą ranką, nekantriai kartodamas "Mokytoja, mokytoja" - taip nekantriai, lyg būtų kankinamas šlapimo nelaikymo problemų.

Žvilgtelėjusi į tylos drumstęją, Skeivienė klausia:

- Na, kas tau, Andriuk?

- Atsakinėt norėčiau... - su staigiai tirpstančiu ryžtingumu ištaria Andrius. Ir visai menkai, beveik kukliai: - Jei galėčiau, savais žodžiais...

Mokytoja kilsteli senatvės išblukintus antakius ir įdėmiai pasižiūri į jį per akinių viršų:

- Nagi, nagi, eikš... Įdomu bus išgirsti. Kaip galima eilėrašį savais žodžiais? - su neslepiamu susidomėjimu sako Mokytoja.

Atsistojęs prie lentos Andrius šiek tiek pamindžikuoja, sakytum, ieškodamas geresnio atspirties taško. Mokytoja, pasisukusi į jį liemeniu, ramindama paragina:

- Na, pradėk... Savais žodžiais... Turėtų būti įdomu...

Andrius, lyg ruošdamasis gerti neskiestą spiritą, ryžtingai išpučia orą ir su giliu įkvėpimu:

- Julius Janonis. "Kalvis". Žodžiai savi, tai yra mano, na, galima sakyti liaudies... - ir:

- Kanalink iš čia, gal neprimargalini, kad vkalyvalinu.

Su tavimi vesti bazarą nėra rezono...

Bėspas tau triochintis, kai lapatnikas prištabeliuotas...

O aš fliotų užkalt negaliu...

Nors kaip šeštas vjabavalinu...

Dieną naktį vkalivalinu...

Jau nuo pirmos eilutės klasėje stoji mirtina tyla. Mokytoja klausė nuoširdžiai nustėrusio žmogaus veido išraiška. Andrius baigė deklamuoti ir sustingo, šnairuodamas į Skeivienę.

- Čia kokios šalies "savi žodžiai"? - mažliai paklausė ji.

Andrius šiek tiek susigūžė, pavartė akis, ir nedrąsiai:

- Na... Mūsų kiemo...

Klasėje - vis dar mirtina tyla. Mokytoja pradeda ritmingai krutėti nuo slopinamo juoko, kol pagaliau pratrūksta balsu. Klasė padlaižūniškai ima šypsotis ir kikenti. Jau rimdama, bet vis dar kamuojama juoko, Mokytoja šluostosi ašaras:

- Na, manau esi vertas keturių. Ka-na-link iš čia... - įgudusiais judesiais skepetaite valydamą akinius, trumparegio žvilgsniu palydėdama į suolą Andrių ir vėl vėl ritmingai be garso pakrūtėjusi:

- Na, Andriau, kadangi tu esi lyg koks Lietuvoje gyvenantis zulusas, nuo šiol tau vienu balu kelsiu pažymį - sunku juk užsieniečiui tarp lietuvių... Kad būtum kaip lygus su lygiu.

Mindaugas klausiamai atsisuko į Vilių, tačiau šis jau žiūrėjo į jį su nuoskauda: "Juk ir mes iš to paties kiemo..." Bet Mokytojos autoritetas neleido to garsiai pareikšti...

Mes mylėjom ją ir gerbėm. O buvo ir tokių "pedagogų", kurie, nors pamokos prasidėdavo aštuntą ryto, apie dešimtą valandą jau būdavo

kasdieniškai tvarkingai įraudę ir smirdėjo alkoholiu. Tai - visa mokyklos vyrija, pradedant direktoriumi, kuris dėstė braižybą, ir baigiant fizikos, muzikos, darbų mokytojais. Šie pasirodydavo arba pamokai įpusėjus, arba, davę užduotis, “trumpam” išeidavo. Ir grįždavo padėrusiomis akimis, “įjungę autopilotus”. Suprantama, jų išėjimas “trumpam” bent jau mūsų trijulės neglumino, o ir dėstomi dalykai nekėlė žavesio, bet erzino uolus jų noras pasikviesti į kabinetą labiausiai išdykusius. Ten mums duodavo į kailį, kol neapsikentę pasakėm kiemo pacanams, o tie “nusaugojo” mūsų dyriką ir užkalė jam į ragą. Sekantis “ragų” eilėje buvo muzikos mokytojas, kuris labai mėgo mus išrikiuoti prie sienos ir iš apačios barkštelėti per smakrą: mes - smagiai viršugalviu į sieną. Arba kalti “per kepenis”.

Klasės auklėtojos kalba iškilmingame atsisveikinimo vakare buvo pasūdyta jos ašaromis. Tiesa, peزالai apie tai, kaip “mes, pedagogai, įdėjom širdį į jums perduotas žinias”, mūsų nesugraudino, o sukėlė juoką. Pasirodo, ji velniškai mus mylėjo! Ir, žinoma, mes turime visą gyvenimą “pedagogus“ gerbti už “į mus įdėtą jų triūsą”. Savimeilei patenkinti pasisakymo gale išsitraukė vėrinį, išardė jį ir visiems išdalino po karoliuką su pravirkdyti turėjusia preliudija: “Mes - kaip sutrūkęs vėrinys, dabar išsibarstysime, gal po kiek metų vėl susijungsime į vientisą“. Save, suprantama, ji pasivadino svarbiausia vėrinio dalimi bei visus jungiančiu siūlu. Ir nė žodžio apie debilizmą ar kūrvas. Jos veido išraiška tarytum liudijo, kad šią sceną ji jau seniai šimtus kartų piešė ir repetavo vaizduotėje. Ir pagaliau jos svajonė išsipildė. Ji tirpo iš meilės... Sau...

Gavę po brangųjį karoliuką iš karto sugalvojome, kaip su juo pasielgti: Andrius pakabins jį savo šuniui po kaklu, Mindaugas prarys, kad galėtų iššikti, nes “tarp šūdo jam vieta”, o Vilius išmes į unitazą ir gerai nuleis vandenį, kad “neprimintų tos liemos bjaurybės”.

Po “iškilmingos dalies” su bendrąklasėmis gėrėme vyną, braidžiojome po fontanus ir aušrą sutikome tikrai be gailėsčio mokyklai ašarų. Tebuvo akyse įrėmintas klausimas: “O ką dabar daryti?” Falšą nuo tikro mes jau šiek tiek mokėjome skirti, nes viską, dėl ko mes buvome auklėtojai mieli ir brangūs, ji surašė į tuo metu stojant reikalaujamas charakteristikas. Mindaugo su ja nepriėmė net į šaltkalvius. Mūsų charakteristikos labiau tiko įkalinimo įstaigai, o ne galimoms mokslo šventovėms. Tiesa, mums tai nebuvo staigmena - žinojom, kad ta gyvatė gels...

* * * * *

Pacanai išeina į armiją. Iš darboviečių, pagal galiojančią tvarką, avansu gauna pinigines 14 darbadienių išmokas ir atsisveikina su miestu - jo gatvėmis bei, suprantama, kiemu. Pagėrę, bijodami nežinomybės gailisi savęs ir virkdo mergas. Tačiau tas gailėstis sau nėra viešai reiškiamas, tai

- gėdinga. Jis slypi kažkur giliau, bet, kaip ir daugelis kitų emocijų, yra juntamas. Nenorėdami parodyti savo silpnumo jie visa tai slepia po agresijos kauke. Paskutines dienas visi labai prieštaringi - pikti ir nuoširdūs, už menkniekį galintys vienas kitam išmalti dantis ar susigraudinę apsikabinti bei tik vyriškai draugystei būdingu tekstu prisiekti: "Pyderu būsiu, jei kada tave pamiršiu". Snukiai vienas kitam daužomi irgi su meile, su tokiu velnišku nuoširdumu, kad nedrįsk kištis. Bet kuris, pamėginęs juos išskirti, gauna nuo abiejų, todėl niekas ir neskiria, tik prižiūri, kad neįsismagintų vyriškai ir, pykčio pagauti, neperžengtų ribos. Visi žino - apsikapos, susikruvins, po to apsikabins ir vienas kito ilgai atsiprašinės... Ir abu kruvini, bet kažkodėl labai laimingi, eis išgerti, gers patys ir vaišins kitus. Džiaugsis, kad yra "tokioje chebroje" ir turi "tokius bičus". Tokiu laiku po ilgai slėpto nerašytomis kiemo taisyklėmis nustatyto santūrumo pliūpteli emocijos - į akis atvirai pasakomos nuoskaudos dėl kažkada "sustumto fufelo". Nuoširdžiai atsiprašinėjama vienas kito - "kad išėjus į voiską ant dūšios nuodėmė negulėtų..." "O jei negrįšiu? – liūdnai retoriškai klausia patys savęs. - Taip ir mirsiu su apšikta siela..." Ir vėl kabinasi per pečius, dar kartą vienas kito prašo atleidimo...

Jau atitarnavusiems bičams arba mums, jaunesniems, nuoširdžiai dovanojami daiktai, drabužiai. Potekstė paprasta: "Nešiokit, chebra, gal prisiminę geru žodžiu paminėsit, o man gal nebereiks..." Ir alkoholio sutirštintas liūdesys "stiklina" akis. Chebra dėkoja, ramina liūstantįjį: "Nuimk gazą, parvirinsi iš voiskos, mes su tavim dar tiek bobų perpisim, tiek vynelio išgersim, kad tik sveikatos būtų ir nepasodintų."

Sekasi ir mums. Net keista girdėti, kaip vienas kitą drausmina: "Nebevadinkim jų škvarokais, dabar jie jau urkos, ir turi kiemo markę laikyti." Nusako, kur yra mūsų kontroliuojama teritorija, į ką iš kitų kiemų kreiptis ištikus bėdai, žada per išleistuves suvesti su reikalingais žmonėmis ir prisako šucherio atveju visada patarimo kreiptis į tatuiruotąjį dėdę Vasią - jis šių reikalų specas... Mes santūriai linksime galvomis, nors viską jau ir taip žinome. Dabar prižiūrėti kiemą atėjo mūsų eilė. Šis tomis dienomis pavirsta į tikrą širšių zoną, ir pašalietis gali labai greitai sulaukti nemalonumų...

Na, ir išleistuvės. Visų tėvų pareiga - iškelti sūnui išleistuves ir sutiktuves iš armijos. Šioms išskilmėms pakviečiamos artimiausi giminės, kaimynai. Nukraunami valgiais ir gėrimais stalai. Sūnus paprašo leidimo pakviesti draugus, bet tai - tik ceremonijos dalis, nes iš anksto aišku, jog tėvai atsakys: "Na, žinoma, sūnau, juk tai tavo šventė, čia mes pabūsim nuošalyje ir tik pasidžiaugsim, kad užauginom sūnų - kareivį". Vėl nuoširdumo ašaros ir seniai nebūta santarvė - sūnus dėkoja už tai, kad jį užaugino, tėvai gaudinasi linkėdami sėkmės.

Išsipuošę renkasi mūsų ir aplinkinių kiemų pacanai. Visi atsineša po butelį degtinės ir, iš anksto atsiklausę leidimo, atsiveda merginas. Kitų, atėjusių be kvietimo, atsiprašoma: “Nepykit, chebra, chata ne guminė, negaliu visų priimti”. Jie būriuojasi lauke - tikrai nesupykę, vienas kitam guosdamiesi “jasnyj chui, juk negali čiuvas viso rajono pas save suštabeliuoti”, stato atsineštus butelius kieme ant staliuko. Taip jie neakivaizdžiai dalyvauja išleistuvėse, išeinančiojo armijon prašydami tik vieno: “Jei gali, išnešk zakusio”. Kaltininko motina atbarška su pora lėkščių, dėkodama ir taip pat atsiprašinėdama. Ir su padedančiomis ruošoje kaimynėmis graudinasi: „Gerą vaikų paauginom, ne kliunkį... Kiek draugų, kiek draugų...” Tėvas, su pasididžiavimo ašaromis žiūrėdamas į sūnų, kelia taurelę, kitų kiemo vyrų skatinamas: “Išgerkim, Untanai, diktą sūnų paauginai... Gers vaiks, ne koks švancas - ne į tūrma, į armiją išein. Nesvarbu, kad į ruskių, bili į vaiską. Mūsų ramybę gins. Juk į mes daba visi po skeltanagiais”. Prasideda dviejų rūšių tostai: “Už tėvus” ir “Už tuos, kurie nešioja kerzavus”. Pradžioje, matyt, iš pagarbos seniems, jaunimas nedrąsus, įgirtę paleidžia magnetofoną arba, brazdinant gitarą, iš pradžių pavieniui, vėliau visi, šaukia populiarias kiemuose dainas, palikdami senius “antrame plane”. Šie geranoriškai su tuo sutinka, guosdami save: “Čia anų šventi”. Švenčiantieji kieme taip pat nelieta nuskriausti: eidamas parūkyti jaunimėlis nuo vaišių stalo nukniaukia butelį kitą ar ką gardesnį ir paslapčiomis neša lauke sėdintiems draugams. Anksčiau ar vėliau kompanijas skiriančios buto sienos nustos būti kliūtimi ir abi dalys susijungs kaip išsiliejęs gyvsidabris. Ar visas jaunimas nuo valgiais apkrauto stalo išgužės į kiemą ir taip panaikins visą laiką buvusį nesmagumą dėl likusiųjų “už borto”, ar visi susigrūs į vidų prisiekinėdami: “Užtenka ir vietos, ir lėkščių, tik jūs nesijaudinkite”. Ir anksčiau ar vėliau “už borto” liks seniai. Jei jie supratingesni, išeis baigti baliaus pas kaimynus, kartas nuo karto įbėgdami pažiūrėti, “ar ko netrūksta”. O jei seniai užsispyrę ir laikysis savo namų - savo tvirtovės, butas liks tuščias, nes jaunimas ilgam užsisibus lauke, tenkindamasis viena užkandos lėkšte, viena šakute - jaunam reikia jausmų, o ne valgių.

Išleistuvės trunka iki paryčių. Atspariausieji gers iki galo, nusiteikę pasidulkinti ir atsivedę prastos reputacijos - tėvų akimis žiūrint - kiemo mergų, išgulės su jomis kaimynių gėlių darželius arba nusives jas į nuošalesnes pieveles, sandėliukus. Kiti ryte spjaudysis: “Pripisau, o tą kalę tas ir užtraukė”. Bet viskas - optimistinė gaida, nes bet kokius alkoholio sukeltus pykčius gesina blaivesni: “Riškite razborus, prieš pachanus neudobniakas”. Didžiausiu dvidieniu autoritetu yra tapęs išeinantysis į voiską - jo žodis šventas, net jei jis neteisybų.

Rytą kiemo bobos, laukdamos šiukšlių surinkimo mašinos, aptarinėja išleistuvių smulkmenas: “Tas ir tas bova baisę prisprogi, tas net sniukį

nusirarina. O ale matei kiek bova mergų, visas prigėri, rūka, laužos pakampes, i nebija. Nieka šventa toms kūrvoms nēr... Pasaulia pabinga... Tap į prisidirb vakų, o paskeu bėda... Vo kam en gult su kas pašauki? Kap kales, grynas kūtvėlas...”

Įdienojus pradeda rinktis jaunimėlis, dalindamasis prikolais: kas vakar kaip lūžo, kas kurią trachnulino. Kiemo mergos sėdi tarp vaikinų, gašlumo pilnomis akimis žvelgdamos į šinaktinį draugužį ir laukiančios progos be ypatingų sentimentų pasipasakoti viena kitai, su kuo vakar ėjusios ir kaip buvę... “Kieminėms” ne taip jau ir svarbu, “su kuom eiti”, svarbiau, kad jas pamalonintų nors kiek dėmesio vertas vyrukas, o jau jos šio pastangoms neliks neatsidėkojusios. Per vienas išleistuves “pamalonins” vienas, per kitas - kitas. Keistu merginų įsitikinimu, į ją “pamaloninusį” vaikiną jos įgydavo kažkokių, tik joms suvokiamų teisių, nes pasiūstos velniop jausdavosi lyg išduotos - tarytum jos vienpusiškai kažką labai brangaus suteikė, o jis, niekšas, kaip ir visi, neįvertino. Ir labai pykdavo pavadintos bliadėmis. Tačiau jos vis tiek priklausė kiemui, buvo lyg bendros - keitė vieną vaikiną kitu, kaip floristės gėlių puokštėje pavytusią gėlę tuoj pakeičia nauja, šviežia... Pacanai draugavo su rimtomis panelėmis, ten buvo meilė, o čia - iliuzija ir aistros patenkinimas. Jos galvojo, jog naudojasi kiemo pacanais, pacanai - kad naudojasi jomis. Merginoms to pakako, pacanams tuo labiau.

Prabudęs šauktinis išeina kieman ir vėl kviečia visus vidun. Šiek tiek pasikuklinę visi sueina, droviai ir mandagiai sveikindamiesi su tėvais. Motina maloniai priima atsiprašinėjimus, patikindama, jog nieko tokio neįvyko, o “šukės neša laimę”. Tiesa, ji šiek tiek skersuoja į merginas, lyg gyvas priekaištas: “Žinokitės, juk taip nevalia...” Bet šios veja šalin paskutinius drovumo likučius ir su apsimestiniu laisvumu žvelgia motinai tiesiai į akis: “O ką, mes ir be tavęs žinom, kas bus, ko vakar negalėjom, o gal nenorėjom išvengti... Va jiems tai galima viskas, o mums ne?” Jos taip ir nesupranta, kad gyvena pasaulyje, kur moralė ir tarpusavio santykiai paremti katalikiškomis dogmomis, ir kur vyrams yra leidžiama daugiau nei moterims. Bet jos buvo „kieminės“, nedidelio išprusimo...

Prieš šeštą visi vakarykščio baliaus dalyviai, prisijungus ir kitų kiemų atstovams, lydi išeinantįjį į Sportininkų gatvės gale esantį stadioną. Ten suplaukia minios, girtos minios. Nenuostabu - viso miesto jaunimas imamas į armiją, tad visas miestas juos ir lydi. Ir jei tarp gatvių įtempti santykiai, jie, alkoholio paskatinti, išsilieja muštynėmis - gatvė prieš gatvę. Bet dažniausiai sutariama: “Razborai nepabėgs, dabar jūs savo svajakus, o mes savo palydėkim garbingai”.

Karinio komisariato praporščikas per girtą minią, lydimas grėsmingų šūksnių “Supistas prapore!”, prasibrauna į stovintį autobusą ir, palypėjęs laipteliais, surinka: “Šauktiniai - į autobusus!”. Tada, spiegiant merginoms, o tėvams šaukiant sūnų vardus, jaunuoliai keliami ant ištiestų

rankų ir nešami į autobusą. Minia pratrūksta įvairiabalsiais šūksniais: “Petrai, aš tavęs lauksiu!”, “Laikykis, biče, nepadaryk kiemui zapadliankės!”, “Nepasiduok skeltanagiems ir čiūrkoms!”, “Mušk baltus, mušk juodus...” ir taip toliau. Ir, žinoma, kareiviškos dainos:

“Bet tik tai po dviejųųų
Tiktai po dviejųųų
Po dviejųųų
Po dviejų pavasariųųų
Atitarnavęs
Atitarnavęs, grįšiu aš
Bet tiktai po dviejųųų
Po dviejų žiemųųų
Po dviejų
Po dviejų pavasarių
Atitarnavęs
Atitarnavęs, grįšiu aš...”

Autobusuose šauktiniai patikrinami pagal sąrašus. Pagal komandą pajudėjusi kolona signalizuoja, ir autobusai, skirdami girtą bei emocijų pritvinkusią minią, nurūksta Sportininkų gatve. Minios erzelis pamažu ima rimti. Išlydinčiųjų kompanijos įsitikina, kad visi sveiki, niekas nepapuolė po autobusų ratais ar nenuklydo prie priešiška nusiteikusios kitos gatvės chebras. Vienas kitam primena “būti ant striumo ir atsitraukti krūvoje”, dėl viso pikto išlydėto draugo tėvus apsupa glaudžiu žiedu ir eina savo rajono pusėn. Po vieną ar keliems nevalia, nes gali užsirauti ant priešiškų kiemų pacanų. Kol mes krūvoje, esame stiprūs ir turime atlikti pareigą - parlydėti tėvus, o vėliau - kaip Dievas duos. Jei buvo rimti konfliktai, bėgame užkirsti kelio iš palydų grįžtantiems priešams, pakeliui pasikviesdami pagalbon chebras iš gretimų kiemų ar draugiškų rajonų. Tačiau ne visada šie konfliktai baigiasi muštynėmis - būna, apsidaužom, bet kartais tik apsižodžiuojame, kartais išsirenkam kietiakus - mes iš savo chebras, jie iš savo - muštis garbingoje dvikovoje vienas prieš vieną. Apie peilio panaudojimą negali būti net kalbos - tokie išsišokėliai gautų net nuo saviškių. Mušamasi tik kumščiais ir kojomis. Jokių nukritusiojo spardymų - tai zapadlo. Būna, kad mušasi tie, kurie vienas kitą įžeidė, tačiau jei įžeistasis silpnas, vietoje jo dvikovon pasisiūlo kitas. Kartais po dvikovo su priešų kiemu korišilinamės, kartais sutariama dėl bendrų masinių muštynių. Neateiti į tokias iš anksto sutartas kautynes yra didelė negarbė - visas miestas netruks sužinoti, kad esi pamoinas. Praėjus kuriam laikui po išleistuvių aistros nurimsta, užleisdamos vietą kasdienybei. Gyvenimas grįžta į normalią vagą.

* * * * *

Prie atėjusio pavasario netikėtumų prisidėjo dėdės Vasios - Zeko - mirtis. Kaimynės lingavo galvomis apgailėdamos tetą Valią, vis lyg naujieną primindamos viena kitai: "Vėžys suėdė". Kieme kažkodėl bet kokios mirties priežastis - jei prieš tai buvo atlikta chirurginė intervencija - vėžys. Ir visiems giliai nusispjauti į bet kokias kitas oficialias patologanatomų tyrimo išvadas. Kiemas turėjo savo diagnozę - "vėžys", o oficiali išvada buvo melagystė. Visi vyresnio amžiaus kiemo gyventojai bijojo vėžio, kalbėjo apie jį kaip apie gyvą padarą: "Vėžys bijo peilio". Tikėta, kad mirtį nuo vėžio galima nutolinti dedant ant vėžinės opos žalią vištieną: "Vėžys mis ja, neėsdamas ligonio..." O populiariausias patarimas gydytis nuo nepagydomo vėžio - besaikis gėrimas. "Koks skirtumas, nuo ko mirsi - vėžio ar degtinės? Vienas žmogelis susirgo vėžiu ir ėmė gerti. Gėrė gėrė ir pergalejo vėžį..."

Degtinę įveikti vėžį mėgino ir dėdė Vasia. Nusilpusiam kūnui apsvaigus nuo aplankyti atėjusių kaimynų atsineštos degtinės vis sunkiai švogždamas pasakodavo:

- Pats zagubilinau savo kiškas... Zonoj sdūry mastyrkes rijau... Per sroką tris rijau... Ir tris kartus padriežą darė...

Nesusigaudymo susuktoms kaimynų fizionomijoms švokščiančiu balsu košė per dantis, kad mastyrkė yra vienas iš būdų papulti į ligoninę. Galima buvo susilaužyti rankų ar kojų kaulus, pirštus, galima buvo ryti suspaustą ir siūlu perrištą plieno spyruoklę, kuri skrandžio sultims suėdus siūlą iššaudavo, pramušdama skrandžio sienelę. Skausmas, vidinis kraujavimas, operacija.

- Na, ir kuriems galams viso šito reik? - kiekvieną kartą klausdavo kaimynai ir kaskart dėdė Vasia glergenčiu balsu nervingai ir piktai:

- Dėl ponto. Įsiėdusią zoną pakeiti į ligoninę. Ten guli, patalynė švari, nėra utėlių, į darbą nereikia...

Jo laidotuvėse susiliejo mišrūs papročiai: kaimynai prie velionio elgėsi katalikiškai santūriai, bet kitame kambarėlyje mielai degtinę gėrė - pravoslaviškai.

Likusi viena teta Valė vaikščiojo juoda kaip šešėlis - užtinusiomis nuo ašarų pilnomis beviltiškumo akimis, galų gale įkyrėdama kaimynėms su prisiminimais apie "man Dievo siųstą žmogų Vasenką". Gedėdama ji susikūrė idealizuoto vyro paveikslą, minėjo jo nuostabaus charakterio bruožus, kurių iš tiesų nebuvo. Paslapčia pirkdavosi visokius niekučius ir, rodydama kaimynėms, sakydavo: "Tai mano žmogaus, mano Vasenkos dovana... Mylėjo jis mane be galo..."

Tarytum kiemas dar taip neseniai nematė vieną kitas keitusių mėlynių ant jos veido. Kaimynės moteriškai solidariai tik lingavo galvomis... O vieną dieną, net geriausiomis draugėms neprasinešusi, teta Valė susikrovė į užsisakytą sunkvežimį būtiniausią mantą ir išvažiavo nežinoma kryptimi.

Jų vieton atsikėlė rusų tautybės šeima. Buvo kalbama, kad vyras - inžinierius, o žmona - mokytoja. Su niekuo iš kaimynų jie nesibičiuliavo, tik santūriai linktelėdavo į pasisveikinimus ir abu kaip susitarę stengėsi kuo greičiau įveikti kiemo teritoriją, lyg jame smarkiai smirdėtų... Ir tik retkarčiais, gerai įgėręs, inžinierius sėdėdavo savo neseniai nusipirktoje mašinoje ir, prasidaręs dureles, grožėjosi automobiliu ir pats savimi. Tai buvo pirmieji nuosavi "Žiguliai" mūsų kieme.

* * * * *

"Tatuiruotas partizanas" jau kurį laiką gydėsi Švėkšnos psichiatrinėje ligoninėje. Jo žmona, kiekvieną šeštadienį vedina dviem mažamečiais sūnumis, su lauktuvių ryšuliais skubėdavo į stotį ir perpildytu autobusu važiuodavo lankyti savo vyro.

Vieną pavakarę, kaip visada tvarkingai įgėręs, buvęs "miško brolis" parsiūbavo kieman piktas ir karingai nusiteikęs. Namie sukėlęs didelį barnį, išsvyravo į sandėliukus. Po kurio laiko visur zujantys ir viską matantys kiemo vaikigaliai pranešė jo žmonai naujieną: "Jūsų vyras sandėliuke ruošiasi kartis". Moteriškė sukvykė nesvietiško stiprumo balsu ir puolė pagalbos pas kaimynus. Šie - urmu į sandėliukus. Čia, prie pravirų durų, jau būriavosi vaikai ir šaipėsi iš buvusio partizano pastangų įvartyti visiems baimės. Jis stovėjo ant taburetės, laikydamas rankoje kirvį, su kilpa ant kaklo. Išgirdęs atbėgančius kaimynus, su nauju įtūžiu ir energija ėmė mosuoti kirviu, sekdamas visus išsprogusiomis krauju pasrūvusiomis akimis. Ir klaikiai nusijuokęs, putotomis apdžiūvusiomis lūpomis pradėjo deklamuoti:

"Už Lietuvą tėvynę,
Man mirti nebaisu
Ir teateina ruskis.
Aš jį tuojau..."

Ir pagrasina visiems kirviu. Pacanai tyčiojasi:
- Reikia keisti paskutinę eilutę - nesirimuoja. Chrenovas iš tavęs poetas.

Kiti ragina:
- Tai tu karsies ar ne? Kiek čia galim stovėti... Cirkas bus ar ne? Pinigai tai sumokėti...

Pasinaudoję sumaištimi, vyresni vyrai puolė vidun, nuvertė buvusį šaulį nuo taburetės, atėmė kirvį ir, surišę ta pačia virve rankas, iškvietė greitąją medicinos pagalbą. Nevykęs aktorius ir savižudis buvo išvežtas į Švėkšną ir prabuvo ten pusę metų. Grįžęs visiems reikšmingai pranešė: "Pusę metų prabuvau Švėkšnoj pas Rubinšteiną".

Kaimynai, nesuprasdami to pareiškimo svarbumo, nutęsavo: "A..."

12 skyrius

Krovininis desantinis oro laineris Il-76 savo šasi stiprokai stukteli į Kabulo oro uosto nusileidimo taką. Hermokameroje sėdintys 14 kareivių ir leitenantas, įsikibę į sėdynes, stengiasi nugalėti smarkią stabdomo lėktuvo vibraciją ir kratymą. Karininkas kilsteli ranką atkreipdamas kareivių dėmesį ir pirštu parodo į savo žandikaulio judesius, padedančius atkimšti padidėjusio slėgio ir švilpesio užgultas ausis. Lėktuvui sustojus užsidega užrašas “Išhermetinimas”, spragteli durų užraktas. Karininkas įsakmiai mosteli ranka į duris, ir visi, pašokę iš savo vietų bei nejučia sustoję į vorą, skubiu žingsniu palieka kamerą. Auliniais batais kaukšėdami metalinėmis lėktuvo grindimis ir laviruodami pro krovinių skyriuje į štabelius sukrautas ir pritvirtintas dėžes, kariai nuvingiuoja paskui leitenantą lėktuvo uodegoje atsidariusio trapo link. Lauke stovi krovinius iškrauti pasiruošęs kareivių būrys.

- Sveiki, šikniai! - pikdžiugiškai sutinka iš lėktuvo iššokančius kareivukus. - Ką, lochai, ramus gyvenimas Sąjungoj atsibodo ir nusprendėt paieškoti nuotykių savo subinei?

- Ne, jūsų, susnos, supistas reikalas! - šypsodamasis dirbtina aktoriaus šypsena atsako Andrius. - Savo subine rūpinkitės, o mes savąja pasirūpinsime patys, - ir nusivalęs nesamas dulkes nuo šlaunų, atidžiai apžvelgia iškrovimo komandą bei netoliese iš visų keturių pusių stūksančius kalnus ir krenkštumu prasivalęs gerklę:

- Ar ne per daug čia rudos spalvos? – su šaltu apmaudu veide mosteli ranka į horizontą riebiai nuspjaudamas. - Dėdės, atvykimui galėjot kai ką ir žaliai nudažyti. Mano poetiškai sielai šioje vargo paletėje trūksta spalvų...

- Oi, spalvų, susna, tai jau tu čia rasi, - su tariamu pasipiktinimu, nustebinti tokio Andriaus pamaiviško akiplėšiškumo, atsako tie. - Jau tookių spalvų čia rasi... Jei, geriausiu atveju, liksi gyvas, spjaudysies visą likusį gyvenimą.

- Na jau, na jau. Aš nesiruošiu su jumis galynėtis, kas aukščiau lėktuvą apmūsų, - žaismingai pakilnojęs antakius tarė Andrius. - O tuose konteineriuose kas?

Ant tako, prie viena ant kitos sukrautų medinių dėžių krūvos, iškrovimo komandos karininkas kažką aiškino iš lėktuvo išlipusios grupės leitenantui ir ranka rodė į palapines.

- Čia - "Krovinys 200", - atsakė vienas kareivukas.

- Gal gali konkrečiau... - pasitaisęs panamą, įgudusiu judesiu abiem rankomis mabutos (vasarinė kasdieninė apranga) raukšles nuvaręs už nugaros ir persisegęs diržą, paprašė Andrius.

- Na, čia tie, kurie jau baigė kariauti... Namo važiuoja... - truputį surimtėjęs tarė kareivukas. - Kaip tu ten sakei - paletėje trūksta spalvų... Na, tai tie, - mostelėjo ranka neatsisukdamas, - juodos jau turi į valias... Mes tą "Krovinį 200" dabar pakrausim į lėktuvą ir jis skris į Sąjungą šaukiniu "Juodoji tulpė".

- Normaaaliai... Skamba neblogai, bet... - staiga dungstelėjusia širdim, nejučia atsisuko į lėktuvą, kuriuo ką tik atskrido ir, lyg pirmą kartą jį matydamas, apžiūrėjo. - Tai tu ką nori pasakyti? Tipo, mes atskridom katafalku?

Kareivukas išsiviepdamas išskėtė į šonus rankas. Suprask: "Yra taip, kaip yra". Kurį laiką suglumęs Andrius stebėjo jį - ar nebus čia kokios klastos, o po to taip pat dirbtinai išsiviepė į kartu su juo atskridusią komandą:

- Normaaaliai... Na, sutinka tai mus tikrai normaaaliai... Vietoje dūdų orkestro maršo - lavonai, vietoje boingo - lavonvežis... O kur gėlės, kur chalatas ir tiubeteika, kur susižavėjusių rytiečių moterų šūksniai??? Kur bent jau duona ir druska? A, susnos?

- Bus tau ir šūksniai, ir dūdų orkestras. Po mirties, jei čia ilgai tarškėsi, - tarė priėjęs karininkas. Ir sukomandavo stipresniu balsu: "Į koloną po du rikiuot!" ir rikiuotės žingsniu nuvedė atskridusių kareivių koloną palapinių link.

Po trijų laukimo deginančiai varginančioje saulėje valandų ir jie buvo susodinti į bortinį GAZ-66 sunkvežimį, jau užėmusį savo vietą formuojamoje žygio kolonoje.

- Kodėl mes vis niekaip nepajudam? - paklausė Andrius karininko. Šis gūžtelėjo pečiais, pusę lūpų tardamas: - Ne aš kolonai vadovauju, ir man niekas ataskaitų neduoda...

- O kodėl būtinai turim važiuoti kolonoje?

- Dėl galimų apšaudymų ir pasaulų, - tingiai, lyg įjungęs autopilotą, kažką mąstydamas, atsakinėjo karininkas. - Užpuolimo atveju mus ugnimi pridengs priekyje ir gale važiuojantys BTR'ai (*šarvuočiai – aut.*), be to, jie palaiko radijo ryšį su vadaviete. Jei bus reikalas, iškvies pastiprinimą...

Dar būdami Tarybų Sąjungoje visi naujokai buvo prisiklausę įvairiausių kalbų. Jos baugino, bet intrigavo kiekvieno vyro noru išbandyti save kare. Ir visos ankstesnės mintys “Jei ten papulčiau...” liko už valandos trukmės skrydžio lėktuvu. Dabar bet koks “gal” tapo “čia” ir “dabar”. Per daug naujos informacijos ir per mažai laiko ją suprasti. Ir visa tai gerokai daugiau ar mažiau baugino.

- O kodėl mums neišdavė ginklų - jei papulsim į susišaudymą, kuo ginsimės? - paklausė vienas iš kareivukų.

- Dievą melskit, kad neapšaudytų... - vis dar pusiau susimąstęs atsakė leitenantas lyg galutinai nuvijęs įkyrias mintis: - Ginklus gausite jums paskirtoje tarnybos vietoje. O jei būsime apšaudyti, visi krentate ant grindų. Kolona stengsis kuo greičiau įveikti apšaudymo ruožą ir lėks visu greičiu. O jeigu bus pamušta kuri mašina ir kelyje susidarys kamštis, po mano komandos šokate iš mašinos ir slepiatės po ratais arba pakelės griovyje. Būti labai akyliems. Mano komandas vykdote greitai ir tiksliai. Čia “palauk” nėra. Jei pasakysiu “Į mašiną!”, kad ir kokio intensyvumo būtų apšaudymas, sušokate vidun ir krentate ant grindų. Kolona šikančio nelauks... Nespėjai, pasilikai - tai tavo diiidelė bėda. Niekas čia tavęs palikto neieškos. Jeigu ir ieškos, neras... - ir vėl nugrimzdo į savotiškus “budinčius” prisiminimus. Norėjo papasakoti, kaip randa išniekintus tarybinių kareivukų lavonus, bet susizgribo - pirmam kartui gali būti per daug... Ir lyg darkart nubudęs: - Nepaliekat vienas kito. Matai, kad blogai, sužeidė - padėk įlipti, ir taip toliau. Čia negalima galvoti tik apie savo subinę. Mes - vienas kumštis...

- Žodžiu, jeigu kas, teks bybiu kaip patranka atsišaudyti, - ir, abiem rankomis suėmęs savo klyną, Andrius keletą kartų iššovė: - Buff... Buff...

Karininkas nužvelgė nesuvaldomai balstančius vaikinukus ir šyptelėjęs tarė:

- Na, tik iš anksto nepradėkit į kelnes stumti. Juk dar niekas nešaudė... Gal visai ramiai nuvažiuosim. Šiuo keliu nuolat pirmyn atgal siuva kolonos, ir nereiškia, kad būtinai visos jos yra apšaudomos. Be to, kas kelis šimtus metrų yra mūsų “taškai” - į žemę įkasti tankai ir BTR'ai. Šitas kelias yra pagrindinė arterija, jungianti Kabulą su Sąjunga, todėl yra gerai saugomas. Bet būna visko... O ginklus gausite vos tik atvykę į dalinį. Spėsite jų diržais dar pečius nutrinti...

Kareivukai prisivertė nusišypsoti.

- O mes kur važiuojam, kur paskirti?

- Į Salangą, jeigu jums tai ką nors sako. Salango tunelį saugosime. Tai - strateginės reikšmės kalnų tunelis, mūsų inžinierių iškastas keturių kilometrų aukštyje. Priešui susprogdinus šį tunelį, būtų perkirsta magistralė, todėl dar prieš armijos įvedimą 1979-ųjų rudenį čia buvo išmesta DŠB. Perversmo metu jie kontroliavo šį objektą, nes per tunelį einančiu keliu iš Sąjungos važiavo armija. Tai buvo gerai suplanuota

stambaus masto operacija... - vėl “nuplaukdamas”, tarsi sapnuotų nemiegodamas, tarstelėjo leitenantas.

- O Bagramas nuo Salango toli? - paklausė Andrius ir, nelaukdamas atsakymo, reikšmingai patempęs lūpas, tęsė: - Jame nuo 1979-ųjų gruodžio va toks mano geras korešas tarnauja! - ir papurtė ranką su atkištu nykščiu. - Bratanas. Mes su juo va nuo tokio amžiaus korifanai, - ranka parodė pusmetrį nuo grindų.

- Šalia Bagramo mes važiuosime, jis liks dešinėje kelio pusėje... Tai - maždaug 60 kilometrų nuo Kabulo, - karininkas pasikasė žandą. - O nuo Bagramo mes dar truputį toliau į kalnus. Pervažiuosime tunelį - ir mūsų bazė.

- Kiek suprantu, nuo savo korifano būsiu ne taip jau ir toli... - priglaudė pirštus prie lūpų ir garsiai pakstelėjo, lyg siųsdamas oro bučinį. - Zauber, gal svajaką sutiksiu.

- Na, gal... - nenorėdamas atimti džiaugsmo santūriai numykė karininkas ir pagalvojo: “Tu, vaikinė, dar nežinai, kad tarp jūsų bus Gindukušo kalnai ir daug, oi daug dūchų...”

- Kalnas su kalnu nesusieina, o mes su bratanu... - papurtė sugniaužtus kumščius džiugus Andrius. - Tikrai taip...

- Na, na... - pralinksmėjęs šypstelėjo leitenantas. - Jei Dievas duos, kodėl gi ne... - jam patiko šis guvus, akcentu kalbantis, bet niekada žodžių neieškantis ir sunkiai iš pusiausvyros išmušamas pabaltijietis.

Pakilo užkardas. Iš kolonos priekinės mašinos bokštelio išlindęs karininkas pasuko ranka virš galvos ranka: “Paleisti variklius!”, ir mostelėjo pirmyn. Technika užriaumojo įvairaus galingumo variklių garsais, apsipildama juosvu dusinančiu debesiu, ir pajudėjo. Pravažiavo dviejų kalnagūbrių suspaustą, aukštyn kylantį, kelią, apačioje palikdama lygiašonių stačiakampių formos namais aplipusius kalnus.

- Iš Kabulo tikėjaisi kažko daugiau, - užpildydamas atsiradusią nesmagią tuštumą, perrėkdamas mašinų variklių gausmą, iššaukė Andrius. - Sostinė vis dėlto... O kur liko ekskursija po miestą, žymesnių vietų lankymas, limonadas “Buratinas”, ledai “Eskimo” ir kinas apie basmačius? Ir kada gi prasidės mūsų aklimatizacinis periodas? Kiek žinau, keičiant laiko juostas, organizmui reikia prisitaikyti - atsigulėti. Kas jau kas, o kareiviška subinė laaabaai mėgsta būti lepinama...

Visi kiti kareivukai šypsodamiesi klausėsi. Jiems nereikėjo ko nors klausti karininko, nes arba jie nespėdavo, arba laukdavo, kad tuoj tuoj tas labusas paklaus. Kareivio sielai tai priimtina - nereikia sukti galvos, kaip suformuluoti klausimą, o kvailai paklausus gali užsiutinti karininką, ir šis geriausiu atveju išvadins tave asilu, kuriam smegenų vietoj užaugo bybis. Geriau sėdėti pusiau letargo būsenoje - dėmesys tai susikaupia ties Andriaus ir karininko pokalbiu, tai nejučia lengvai nuplaukia į praeities prisiminimus - tėvai, namai, mergina... Būtent tai šiuo metu tavo sielai

yra maloniausia, ir nusipurtai nejučia pagalvojęs: “Jei dar ir šito nebūtų, tai ar beverta...” Neseniai mokomajame pulke patirti žeminimo ir gainiojimo mėnesiai krūtinę spaudžia šlykščiais, protu nesuvokiamais, gniaužtais. Kiekvienas klausė savęs: “Negi norint padaryti tave geru kareiviui reikia versti ant sadizmo ir fizinių jėgų ribos balansuoti visus pusę metų? Ar as esu tik nevykėlis, kuriam tik vienam taip atrodo” Ir nė vienas nerado atsakymo į šį klausimą. Tiesiog susidūrė su labai gerai suderinta sielų traiškymo mašina, prieš kurią visi tampa absoliučiai vieniši ir bejėgiai. Visi guodėsi viltimi, kad dalinyje bus geriau - iš kalbų žinodami, kad taip nebus, bet vis tiek mėgindami apgauti save. Buvo aišku, jog dalinyje lauks seniai, kurie tyčiosis iš tavęs... Vėl jausiesi kaip į kampą užspeistas vilkas, kuriam išmušti dantys ir nukarpyti nagai, o už kiekvieną suurzgimą esi daužomas. Vienintelė paguoda - sulaukti termino, kada pats būsi pervestas į diedus. Tačiau armijoje pusę metų atstoja pusę viso tavo gyvenimo...

- Kas čia per baidyklės? - mosteli ranka į vietos gyventojus Andrius. - Kokius jie ten bybius ant galvų užsidėję?

Karininkas tik prieš metus baigęs karininkų aukštąją mokyklą, dar draugiškas, nesusirgęs saldafoniškumu, kai vien povyza duodama suprasti, “kas čia šeimininkas”, rusiškai nuoširdžiai nusišypso:

- Tai babajai... Jūs čia vadiname dūchais... Dūšaromis. O tie... - jis šiek tiek suglumo ir, nejučia apsižvalgęs, tylesniu balsu tęsė: - Bybiai, kaip tu juos pavadinai, tai - čalmos, toksai galvos apdangalas. Tai keturiolikos metrų ilgio vientisas audinys, kurį jie labai įmantriai susuka. Pakilus afganiui - smėlio audrai, - patikslino jis, - jie juo apsimynioja visą kūną, palikdami tik siaurą plyšį akims.

- A... - supratingai numykė Andrius, nors nė velnio nesuprato.

Kolona važiavo gerai asfaltuotu keliu. Peizažas buvo nykus. Rudeniniai lietūs dar neprasidėjo, ir pusės metų kaitros vienodai rudai nudažyto landšafto fone kur ne kur išdygdavo didesnėmis ar mažesnėmis grupelėmis susispietę namai. Tarp jų augo topoliai ir šiokia tokia augmenija, savo žalumu pagyvindama jau spėjusią įsiesti rusvą spalvą. Tos namų grupelės su savo topoliais ir vynuogynais tai priartėdavo, tai nutoldavo nuo kelio. Kartais kelias kirto jas pusiau atverdamas dar keistesnę vaizdą: išoriškai atrodantis lyg išmiręs, centre aūlas pasirodydavo esantis neįtikėtinais gyvas. Centras - tai ištisa prekyvietė, pilna nedidelių krautuvėlių - dunkanų - su jų viduryje, tarp išdėliotų ir iškabinėtų prekių, rytietiška sukryžiuotomis kojomis sėdinčiais savininkas. Vietiniai eina nuo vienos parduotuvėlės prie kitos, ilgai sveikinasi liesdamiesi skruostais, intensyviai ginčijasi dėl kainų, kažką aptarinėja. Vieni geria arbatą, kiti rūko kaljaną, treči kraunasi ant asilo ką tik pirktas sveriamas malkas ar kažką ilgai matuojasi. Visur - klegesys ir salsvas kiziako (išdžiovinto galvijų mėšlo naudojamo kurui) dūmų

kvapas. Greitį sumažinusioje mašinos sėdintys kareiviai žvalgosi į šalis, kalbina vietinius, vietiniai - juos. Vaikigaliai, nusitvėrę mašinų bortų, mėgina pavažiuoti ir šaukia: "Šuravi ložka bakšiš, šapka bakšiš".

Kareiviai atsako: "Buru, buru" ir, pridėdami rusiškų keiksmazodžių, veja juos šalin.

- Na, matau, kad namo dalelę Rytų - kokį čainiką - tai tikrai parsisiųsiu, - trina rankas Andrius. Ir blizgančiomis akimis: - O kur bobos? Aplink vieni vyrai, vaikai ir seniai. O ir sveikinasi visi kaip pedikai... Bobų tame krašte yra ar ne? Neblogai būtų apsikeitus adresėliais su kokia paslaptinga Rytų nepažįstamąja. Laiškai pajvairintų skurdžią kareivišką nūdieną... O vėliau gal ir meilę "susuktumėm"...

Karininkas nuoširdžiai vaikiškai nusijuokia. Jis tik pora trejeta metų vyresnis už tuos kareivukus sunkvežimyje, ir šalia nėra aukštesnio rango karininkų, kuriems esant turi pasidaryti pusfabrikačiu su Ginkluotųjų pajėgų statutu galvoje ir sukaustyta statutine "buratino" eiseną. Todėl jis, mėgaudamasis trumpalaikė laisve, yra nuoširdus ir atviras.

- Merginos ir moterys - va tos, su žydrais gobtuvais, parandžomis vadinamais. Jaunos užsideda ir nusiima tik tapusios senėmis.

- Ė... - beviltiškai liūdnai sumykė Andrius. - Čia tas dalykas man nepatinka, nežinau, ką pakėlęs... tą... na, tą suknią, pamatysi. Tu jai: "Zuchra, parodyk veidelį, na, parodyk veidelį", o ta kai parodys, tai nesuprasi - veidą rodo, ar subinę...

Visi sutartinai smagiai nusikvatoja, o karininkas - vis dar linksmas ir savas:

- Va parandžos tai kelti nepatariu... Jų net liesti ar kalbinti negalima. Čia tai laaaaabai didelis įžeidimas. Jas lydintis vyras puls peiliu. Ir, jei būsi žioplus, jis tuo peiliu nupjovęs tavo kiaušius, susmulkins smulkiai smulkiai - kaip svogūną...

Kareiviams sutartinai sužvengus, Andrius dar kartą galutinai liūdnai numykė ir paniuro, o kolona, išvažiuavusi į laisvesnę nuo tarp mašinų šmirinėjančių vietos gyventojų kelią, padidino greitį.

Kuriam laikui buvo girdėti tik mašinų riaumojimas. Visi žiūrėjo į pralekiančius aūlus ar kalnus. Kalnagūbriai čia buvo kaip venos - besijungiantys su kitais, aukštesniais, ir tas jų junginys nueina kažkur tolyn į horizontą. Visas vaizdas aplink prasideda ir baigiasi kalnais. Kalnų viršūnės snieguotos - tai panašu į baltą kremzlę tarp kalnų ir mėlyno dangaus. Ir jokio debesėlio, tik skaudus, akis varginantis taškas - saulė.

- Taaaip, - nutęsė Andrius. - Atrodo, mano jaunystės svajonė pamatyti kalnus pildosi į valias. Netgi su kaupu, sakyčiau... Keista - juk aš nesu toks uolus katalikas, kad Dievulis taip nuoširdžiai ir nuosekliai pildytų mano norus. Taaaip, kažkas čia netaaaaip. Kažkur įsivėlė klaidelė... - ir staigiu užsidegimu: - O žinote, draugas leitenante, aš - iš Lietuvos. Tai lygumų kraštas, bet ir pas mus yra kalnų. Jie net po du šimtus metrų

aukščio. Yra ir vienas bulvžnikas, na, akmuo. Jis net keturių metrų... Įsivaizduojat? Net vardą turi - Puntukas... Iš visos Lietuvos ekskursijos važiuoja tos gamtos sukurtos galybės apžiūrėti.

Karininkas kikenė pritardamas kitų kareivių juokui.

- Ir aš graždankėje su ekskursija buvau apžiūrėti tų stebuklų... O papuoliau čia... Neee, čia tikrai kažkas ne taip...

- Dėmesio! - staiga surimtėjo karininkas. - Tuoju važiuosim į padidintos rizikos zoną. Visiems būti budriems. Dėl viso pikto visi sėdat ant grindų. Kolona padidino greitį - iš mašinų spaudžiama maksimali galia. Kažkur pasigirdo intensyvus automatų tratėjimas ir sviedinių sproginiai, tarp jų - sraigtasparnių birbimas.

“Sveiki atvykę į Parvano provinciją” - skelbė automato serija perlietas pakelės stendas anglų ir arabų kalbomis. Abipus kelio kas kelis šimtus metrų buvo įkasti tankai ir gynybiniai dzotai. Tolėliau dešinėje ratus suko Mi-24, “čiupinėdami” vietovę greitašaudėmis patrankomis ir reaktyviniais sviediniais NURS. Kažkas rūko, kažkas degė. Bet visa tai vyko už kelių kilometrų esančiame gyvenamajame punkte.

Karininkas, stengdamasis neiškristi per mašinos bortą, perlipo per pritūpusius kareivukus arčiau Mindaugo.

- Bagramas, - rodydamas ranka dešinę, į susišaudymo pusę. Ten tavo zioma tarnauja.

Andrius iš nuostabos skausmingai išsiviepus ir tarė šiek tiek pasimetęs:

- Bet juk tai karas... Ką, visą laiką čia jam taip?

- Ne, - nusišypsojo karininkas. - Matyt, vyksta kokio rajono “valymas”, - ir, žvilgterėjęs į Andrių, stumtelėjo jį į petį:

- Tu dėl savo draugo nesijaudink. Bagramas - didelė bazė. Ten ir pėstininkai, ir tankistai, ir artilerija... Nežinia, kas kariauja... - ramindamas paplekšnojo.

- O mes ką... Irgi darysim “valymus”? - suglumintas paklausė Andrius.

- Neee, - nusijuokė leitenantas. - Mūsų užduotis - saugoti Salangą. Už mums priskirtą sektorių esam atsakingi. Būsim sargyboj. Bet pašaudyti teks...

* * * * *

- Draugai kareiviai! - išrikiuotai naujai atvykusiai grupei, ne pagal statutą laisvai, rodydamas, kas čia vyriausias, paniūrusiu liguistu žvilksniu pradėjo kuopos vadas. - Tėvynė nusprendė: mes turime būti čia. Tai būkime pasiryžę pateisinti šį pasitikėjimą.

“Va, va, prasideda... - stovėdamas rikiuotėje pagalvojo Andrius. - Tuojuims suokti apie tautų draugystę”.

Tarsi išgirdęs jo mintis, kuopos vadas tęsė:

- Broliškos afganų tautos prašymu jau metus ribotas Tarybų Sąjungos karinių pajėgų kontingentas yra čia, - sekunde susimąstė ir, panašu, nusprendė būti ne toks oficialiai sausas: - Aš suprantu, tarnyba čia nėra lengva. Neturim kareivinių, gyvename žeminėse ir palapinėse, dažnai trūksta maisto ir vandens. Bet tai - tik laikini nepatogumai. Greitai viskas susiderins, ir turėsime normalias tarnybos sąlygas. Nepaisant visų nesklandumų ir nepriteklių, mes neturime pamiršti, ko čia atvykome. O atvykome čia padėti broliškai tautai teisingoje kovoje už Balandžio revoliucijos iškovojimus, kovoje su vietinėmis kontrrevoliucinėmis gaujomis ir jas remiančių Amerikos ir Vakarų imperialistų noru pavergti laisvę bei darbą mėgstančią tautą, priverstinai primetant jai supuvusio, griūvančio kapitalizmo idėjas. - Kuopos vadas nutilo, nuleido akis, lyg ant žemės tikėdamasis rasti likusią teksto dalį.

“Na, - niūriai pagalvojo Andrius, - jei taip gieda kuopos vadas, tai kas bus, kai žodis bus suteiktas zampolitui? Jaučiu, kad šioje kuopoje ilgiau kaip dvi savaites netapęs komjaunuoliu neištempsiu. Gal šustranulinti ir, prisidengus kokia sušikta fraze apie tautų draugystę, pasiprašyti į komjaunimą...”

Kuopos vadas, tarytum suradęs tai, ko ieškojo, pajudėjo iš pusiau sustingusios stovėsenos ir ėmė pamažu slinkti palei išrikiuotus naujokus. Kartas nuo karto stabteli ir beveik paranojiškai pažiūri į kurį nors kareivuką - nužvelgia, paklausia pavardės, ir toliau varo savo mintis:

- 1979 metų gruodžio pabaigoje mūsų šlovingoji armija padėjo nuversti afganų tautos tironą Aminą. Jam ištikimi pakalikai išėjo į pagrindį ir vykdė ginkluotus išpuolius prieš liaudies rinktą valdžią. Mūsų kuopai suteikta garbė užtikrinti Salango tunelio ir jo prieigų saugumą bei veiksmingumą. Šis kelias, - mostelėjo ranka, - yra vienas iš dviejų pagrindinių kelių, nutiestų per Afganistaną į Tarybų Sąjungą. Salango tunelio susprogdinimas sukeltų rimtų nesklandumų aprūpinant tiek mūsų pačių, tiek mūsų ginklo brolių armijas. Todėl dar gerokai prieš Amino rūmų šturmą, 1979-ųjų rudenį, čia, ant Salango, buvo “pasodinta” mūsų mūsiškė - Azet Bašo desantinė šturmo brigada. Čia jie yra iki šiolei, tik aukščiau į kalnus. Kitoje upės pusėje, kalno šlaite - taip pat mūsų kariai. Gausite instrukcijas apie stebėjimo sektorius, kad dėl nesusipratimo nepradėtų vieni pliekti į kitus... - trumpam susidėjo rankas už nugaros ir skustu veidu dar kažką pamastė. - Ir, neduok Dieve, pažeisite mano, kitų karininkų ar seržantų įsakymus, - nejučia pagrūmojo masyviu įtikinančiu kumščiu. - Neturiu net menkiausio noro būti atsakingas prieš jūsų motinas už jūsų aplaidumą. Už bet kokią nusižengimą negailestingai bausiu... - sužaibavo akimis veidą surakindamas mėšlungiu. Neginčijamas ryžtas ir tvirti kumščiai išskleidė bet kokias išsirikiavusių kareivių abejones.

- Mūsų užduotis, - tęsė vadas, su pasitenkinimu pastebėjęs jau įprastą jo teiginių vertinimą. - Kasdien 30 karių išvyksta į budėjimą burbuchaike... - šiek tiek patylėjęs patikslina: - Autobusu PAZ nuvežami prie tunelio. Ten jūs būsite išmėtyti po "taškus". Po vieną du į "tašką". Jums nurodys apžvalgos ir gynybos sektorius. Už juos atsakote galva. Supraskite viena: jeigu išsigąsi pamatęs ginkluotus barzdylas - dūchus, praleisi juos savo sektoriuje, jie nudurs kitame taške sėdintį tavo draugą, kuris saugo tavo nugarą. Ir kaltas dėl jo mirties būsi tu. Jis saugo tave ir tiki, kad ir tu saugai jį. Jei taip ir darysi, niekas nebus nudurtas. Neduok Dieve, paliksi savo postą - tu suardysi visą gynybinį žiedą. Tada bus daug subadytų nugarų. Daug verkiančių ir mane smerkiančių motinų... - jis vėl susimąstęs nutilo. Tačiau, pavaikščiojęs išilgai išsirikiavusių kareivių voros, lyg pats sau, lyg kareivukams, tęsė:

- Turite suprasti mūsų padėties svarbą. Gulbuldinas Hekmatiaras, vienas iš ginkluotos opozicijos vadų, saviems pareiškė, kad ne tik vyrai, bet ir berniukai turi imtis ginklo ir apšaudyti kelius. Negali šaudyti - padavinėk šovinius, tokia Alacho valia. Ir viskas, ką pasiims tiek vyras, tiek vaikas iš pamuštos mašinos ir nukautų rusų kareivių, bus Alacho dovana... - vėl kiek patylėjo ir švelnesniu balsu: - Poste būkite budrūs. Ir nesvarbu, kas artinasi prie tau patikėto posto - vaikas, vyras, moteris ar iš pažiūros mūsiškis - veikite pagal sargybos statuto reikalavimus: "Stok, kas eina?", tada šūvis į orą. Jei pažeidėjas nereaguoja į komandas - šauk tiesiai. O naktį dar paprasčiau - slaptažodis, nežino, naikink.

Kuopos vadas dar kurį laiką gąsdino, grūmojo savo reikšmingu kumščiu, vėliau pažadėjo būti antru tėvu, į kurį, bėdai prispyrus, visada galima kreiptis, ir pristatė kuopos vado pavaduotoją politiniams reikalams - zampolitą. Šis aukštas, pradedantis pilnėti, mėsinga nosimi ir žvitriomis kiaulės akutėmis karininkas lyg prieš startą per akinius apžiūrėjo visus ramiu, protingu žvilgsniu. Trumpos pauzės metu visi naujokai spėjo pagalvoti: "Dabar ilgai ir nuobodžiai bus cituojamas karinio laikraščio "Raudonoji žvaigždė" pirmasis puslapis". Bet zampolitas buvo mažiau "zampolitiškas" už kuopos vadą. Jis lakoniškai papasakojo keletą ČP - ypatingų atvejų, susijusių su nestatutiniais santykiais tarp kuopos senių ir jaunų kareivių, pasakė, kaip už tai yra baudžiama. Pabrėžė, kad čia tarnaujant bet koks aplaidumas gali kainuoti ir tavo, ir draugų gyvybes. Prisakė būti budriems, klusniai vykdyti karininkų įsakymus ir - jokios savivalės. Net minties apie kuopos ar posto palikimą neturi būti mūsų galvose, nes aplink minų laukai ir didelė galimybė papulti į dušmanų rankas. Trumpai išanalizavo kelis kuopos saugomų postų apšaudymo atvejus - kas buvo atlikta gerai, kas - blogai. Užsiminė, kad tų pačių 1980-ųjų vasarį dėl kilusios panikos ir karininkų įsakymų ignoravimo tunelyje užduso ir tarp savęs išsišaudė keturiolika raketų dalinio kareivių ir du karininkai. Tai buvo kad ir kraupus, bet pamokantis atsitikimas.

Tąkart į tunelį dėl postų aplaidumo buvo įleista per daug raketinės-zenitinės brigados, vykstančios iš Sąjungos į Kabulą ir Bagramą, technikos. Nuo išmetamųjų dujų šaltame ore susidarė dusinantis rūkas. Vairuotojai ėmė netekti sąmonės, mašinos susidūrė viena su kita, užblokuodamos kelią. Susidarė kamštis, matomumas - nulinis. Į sustojusias mašinas trenkiasi dar kelios, kolona sustoja. Variklių išjungti nevalia: temperatūra - daugiau nei 30 laipsnių žemiau nulio, gali nebepasileisti. Ima trūkti oro, išdalinti respiratoriai nepadeda. Kareiviai alpsta, prasideda panika, šaudymas. Tunelis buvo "išvalytas" tankais ir ėmė funkcionuoti tik kitos dienos rytą. Užduso ir nuo saviškių kulų žuvo 14 kareivių ir du karininkai.

* * * * *

Andrius nežinojo, o ir negalėjo žinoti, kad zampolito nupasakoto atsitikimo metu, kitoje Salango pusėje aliarmo pakelti, su nuoroda-užtikrinti ypatingos paskirties kolonos vykimą, kas keliasdešimt metrų abiejuose kelio pusėse išdėstyti Ferganos desantinio pulko kariai, tarp jų - ir Mindaugas.

Ima švisti, tačiau nuo pusiaunakčio laukiama kolona taip ir nepasirodo. Tik pirmyn atgal su savo BMD mašinomis siuvo pulko štabo karininkai, vis tikrindami, ar "gyvame" - iš kareivių sudarytame tunelyje - nėra spragų. Petkevičius dar tebuvo eilinis, ir skyriaus vado įsakymu gulėjo ant drėbto molio sargybos namelio stogo, prie posūkio iš pagrindinės magistralės į Bagramą. Gulėjo paruošęs savo RPKS-74 - lengvąjį kulkosvaidį - ir žiauriai šalo. Nuo šalčio keikėsi ne tik jis, bet ir visi jo pulko kareiviai, suguldyti į sniegą abipus kelio prieš aštuonias valandas. Nors ties Bagramu temperatūra tesiekė -15C, gulėti sniege aštuonias valandas buvo bjauriai šalta. Ėmus brėkšti, šaltis dar labiau spustelėjo, laimei, netrukus iš už kalnų pasirodžiusi saulė visa kas gyva privertė po truputį atkusti inešdama auksinio atspalvio. Nuo kalnų pusės pasigirdo pirmų mašinų riaumojimas. „Pagaliau“, -pagalvojo turbūt visi kareiviai iš karto, ir visi - kas mintyse, kas balsu – tirštai nusikeikė. Mašinų kurį laiką nesimatė, jas užstojo kalnai, girdėjosi tik maksimaliai varomų variklių riaumojimas. Tekant saulei asfaltas pasidaro slidus kaip stiklas, tačiau dvi ratinės mašinos, išnirusiuos iš kalnų masyvo, lėkė į juos slidinėdamos ir vos išsitekdamos slydime nuo vieno kelkraščio iki kito, neleistinu kalnų keliuose greičiu. Vairuotojams buvo mojiama- stabdyti, bet tie ginė mašinas "gyvu" tuneliu kaip išprotėję. Ties posūkiu į Bagramą stovėję trys pulko karininkai, matydami, kad zenitininkai net nesiruošia stoti, paleido automatų seriją virš mašinų. Dar prieš imant šaudyti vyresnysis sukomandavo: "Įsakymo nevykdymo atveju antra serija sunaikinti vairuotojus!". Bet po pirmų šūvių mašinas imta stabdyti. Po gero gabalo

slydimo jos sustojo, o vairuotojai, pribėgusių karininkų piktai purtomi ir apšaukti dėl įsakymo nevykdymo, ėmė balsu raudoti ir glėbesčiuotis atsiprašinėdami:

- Vyručiai, brangieji, dėl Dievo, atleiskit... Ten taaaip buvo... Ten taaaip buvo... - rankovėmis valėsi išmetamų dujų išgraužtas, ašarojančias raudonas akis ir vis purtė galvas, sakytum, patys negalėdami tuo patikėti:
- Mūsų vaikinų ten tieek liko...

Pamatę, kokios būsenos yra vairuotojai, karininkai pyktį pakeitė vyrišku gailesčiu – atsainiai, bet godžiu smalsumu tebespoksodami mostelėjo ranka, lyg sakydami: “Tik nepradėkite rūgti - kareiviai esat”, ir, palikę juos vienus, piktai ir tuo pačiu su džiaugsmu:

- Vos vaikinų nepaguldėm. Dar truputis, ir...

Vienas suriko:

- Petrovai, pasiimk dar du ir prie tų vadylių! Nuginkluok juos, - ir nebe taip įsakmiai bei nervingai: - kad kokios nesąmonės iš apdujimo nepadarytų. Pakalbėkit su jais... - jau visai “nestatutiniu” balsu: - Lai sielą išlieja...Matyt kliuvo vaikinams...

Iš mirtinų Salango tunelio gniaužtų ištrūkę kareivukai, labai laimingi, kad nebuvo atstumti, ėmė broliuotis su priėjusiais kariais. Vaišino juos cigaretėmis ir patys traukė vieną po kitos, vieną po kitos. Drebančiais pirštais laikydami cigaretes, padrikai vis pasakojo...

* * * * *

- Klausot, šūšaros, čia! - pabrėžtinai valdingai subliuvo į vieną vorą išsirikiavusiems naujokams. - Pranešu jums, šunys, kad vėliau nesakytumėt: “Nežinojom”. Aš - Sidorovas Michailas Anatoljevičius, motošaulių pulko seržantas, pratarnavęs Tarybų Sąjungos ginkluotose pajėgose jau dvejus metus, mėnesį ir penkias dienas, dar esu čia. Girdite, šunys? Aš vis dar čia! Vietoje to, kad namie gerčiau degtinę ir dulkinčiau mergas, aš čia! – reikšmingai, degdamas vilkišku goduliu, trinkelėjo kumščiu sau į krūtinę. - Aš čia! Kol neparuošiu ko nors iš jūsų, šūdžiai, į savo vietą, aš ir tarčialinsiu čia. Kaip koks priedurnis ir lochas... Jau mėnuo ir penkios dienos, kaip turiu būti namuose ir pisti mergas, bet aš čia, tarčialinu kaip koks tarčiokas! Todėl pisiu jus.

Narkotikų paveikti dembeliai, vieni gulėdami, kiti sėdėdami ant suolų ar lovų, vangiai kikenė iš Sidorovo kalbų, neiškęsdami be komentarų:

- Per pistuvus tu jiems, Miša. Per pistuvus.

Apsvaigimas nuo hašišo pavertė juos pasyviai besišypsančiais, tik Sidorovui užplaukė gliukai.

Jis ėjo išilgai išrikiuotos voros, įsistebeilydamas blausiomis akimis į kiekvieną naują ir kaskart suklykdamas:

- Į akis žiūrėk man! Į akis!

Atrodė jis baisiai: blausios, išsprogusios akys, išsidraikę, demobilizacijai “paruošti” ilgesni plaukai, balsas - tai glamžomo popieriaus, tai staigus šaižus spigus klyksmas: “Dabar sakyk tu - tai kodėl aš dar vis čia?!”

Naujokai, visi kaip negyvi, tylėjo, bijodami atsakymu sukelti dar didesnę isteriją ir mušimą.

Paeiliui paklausęs visų naujokų, kodėl jis čia, ir neišgirdęs atsakymo į šį gyvybiškai jam svarbų klausimą, netikėtai nuliūdo ir paniuro. Atsisėdo ant taburetės ir ranka pasirėmė nieko nematančią galvą.

- Gerai, šiandien jūsų nedubasinsim, - pratarė jau tingiai, nutaisęs veido išraišką, lyg turėtų reikalą su lupta jautienos skerdiena. - Bet rytoj jūs turite man ir kitiems kuopos dembeliams įrodyti savo diiiidelį norą pamatyti mus kuo greičiau išvykstant namo... Nebus jūsų baiiisais noro įrodyti, kad esate geri kareiviai, vakare jus pyzdinsim. Mušim ilgai, skaudžiai ir nuobodžiai... Kraujais myšit, jei nebus diiiidelio noro, oi, myšit... Ir taip kasdien, kol mes būsimė čia.

* * * * *

“Čiūcelos”, - galvojo Andrius, po kurio laiko prisiminęs šį “pasikalbėjimą”. “Po vieną aš juos nukirsčiau kaip obuolius. Du ar trys iš jų atrodo normalesni, verti dėmesio, kitus aš viena kaire sutvarkyčiau. Bet pulti prieš visus - “truba delo”. Iš naujokų vargu ar kas padėtų, kiti kuopos kareiviai, aišku, eitų už senius. Taaaip, ne kokie reikaliukai... Gerai, kad tie kvailiai jau greit išvažinės... Geriausia man būtų bėgti, bet čia... - jis apžvelgė tamsą, - arba užsirausi ant posto ir nušaus, arba minų lauke subinę nutrauks. Norint nugalėti mintį tepti slides, reikia prisiversti tapti primityviu. Galvok kaip visi, ir tai tave išgelbės nuo išprotėjimo ar dezertyravimo. Pasisakysi karininkams - būsi stūkas visus dvejus metus... Rotnas lyg ir nieko, bet per daug skaito karinius laikraščius. Zampolitas - statistas, kolekcionuojantis įvykius. Kuopos viršila, praporas Kotovas - čmo, kokių reta. Mėgina kažką paveikti tik šikdamas ant kitų, o įsiplieskus nesutarimams, lenda suraukęs savo šlykštų gudrų snukį: “Aš nenoriu kištis, bet tas ir tas apie tave sakė tą ir tą”. Na, o armijoje razborai trumpi - greit nustatomas ne tik kaltininkas, bet ir kirasinščikas, intrigantas. Dažniausiai pastarasis - Tarybų Sąjungos ginkluotųjų pajėgų praporščikas Kotovas - nelieka nepastebėtas. Jame per daug tuštybės, nepalikusios vietos apgailestavimui. Tiek karininkai, tiek kareiviai žiūri į jį kaip į šliužą. Nori atrodyti kietas, reikalingas, bet temoka malti šūdą. Keista tik tai, kad jis sugeba vėl įgyti prarastą pasitikėjimą, tačiau galutinis variantas - dar viena niekšybė. Kitaip negali. Matyt, tokia jau veilė: kur prašliaužia - palikti po savęs glitų taką. Tfu, sušiktas sundukas”, - armijoje įprastu žodžiu pavadinęs praporščiką nejučia

užsiplieskęs nusipurtė Andrius. Apsidairęs įsiklausė į tamsą ir vėl nugrimzdo į apmąstymus.

“Skyriaus vadas kažkoks liūdnai tūpas, kaip bobos užčmyrintas, ir visą susikaupusį įniršį kartas nuo karto išlieja ant skyriaus, lyg ant paklusnaus šuns, - vėl įsiklausė. Nė garso, tik kažkur toli kaukia šakalai. - Tfu, bjaurybės. O gal ir nieko - jie nors tokį šūcherį kelia, nuo visiškos tylos stogas nuvažiuoti gali. Taaaip, čia bent oras tyras... Tyras oras, onanizmas, sustiprės tau organizmas, - ir pats sau nusišypsojo. - Bet tokiam šaltyje net nusimyzti pimpalą baisu išsitraukti. O kaip mes, dar būdami škacais, Gangos namo palėpėje šešiese lupom visu būriu į saują... Ohoho, manėm jau vyrai esą, - nenustojo šypsotis Andrius. - Baisiai norėjosi kuo greičiau vyrais tapti...”

Staiga visiškoje tyloje labai aiškiai, tik nesuprantama, iš kur, pasigirsta: - Alach... Alach... Alach...

”Kas čia per chernia?” - iš baimės Andriaus viduriai šasteli ir susitraukia taip, lyg kristų iš didelio aukščio žemyn. Su kvapą gniaužiančiu siaubu jis griebia po ranka padėtą automatą, prisideda prie peties ir per taikiklį ima žvalgyti savo stebėjimo sektorių. Žvaigždėtas dangus ir mėnulis neblogai apšviečia aplinką. Nematyti nieko įtartino, bet ką gali žinoti - kampu šviesdamas mėnulis už bet kokio iškilimo palieka juodą neižvelgiamą šešėlį, o ir gomurinė lyg giesmė, lyg daina nesibaigia. Baimė įsiskverbė į kūną kartu su tuštuma ir neapsakomu vieatvės jausmu. Galvoje kažkas ima tvinkčioti. Balsas nutilo. “Gal čia jų kokia daina prieš ataką, tipo “Draąąsiai į mūsų eisim mes, už taryybų valdžią”, - Vėl krūpteli vien nuo minties, kad jam gali kas nutikti. Ir nenuleisdamas akių, stengdamasis labiau įsižiūrėti į šešėlius, Andrius iš kuprinės išsiima dar dvi F-1 granatas. Nugara ir pažastys ėmė vėsti. “Fiuu, atrodo net suprakaitavau,” - šiek tiek pralinksmėjo jis, bet negalėdamas priversti savęs nebebijoti. Mėnulis pasislėpė už menko debesėlio ir stojo tamsa bei tyla - tartum, esi po žeme, kur nieko nėra. “Tu vienas, visai vienas!” – su siaubu pagalvojo jis. Užėjo baisus noras sušukti, kad įsitikintum, jog taip nėra. “Nu, blemba, šugniakai, - vydamas vienas mintis kitomis nusipurto Andrius. - Juk netoliese kiti “taškai”, juose - saviškiai”. Staiga pasigirsta aulinių batų kaukšėjimas į akmenis.

- Stok, kas eina!! – nuoširdžiai subliuvo Andrius.

- Pizė ant ramentų! – tingus atsakymas.

- Stok, šausiu! – smagiai surinka jis.

- Aš tau, kūrva tu, šausiu... Aš tau šausiu...

Andrius atpažįsta sargybą išvedžiojančio seržanto Nikolajevo balsą. Ir jau labai nudžiugęs, su šypsena, atsiradusia suvokus, kad elgiasi pagal statutą:

- Slaptažodis arba šaunu.

Savo žodžiams sustiprinti Andrius lengvai, kad neišlėktų šoviny, trūkteli automato spyną ir paleidžia. Pasigirsta spragtelėjimas.

- Ė... Ė... - ne juokais išsigąsta seržantas Nikolajevas. - Kas žino, koks šianakt slaptažodis? Juk ten Labusas, nežinosi, koks myžalas tam “miško broliui” į galvą trenks...

- Kankorėžis, - tingiai pasufleruoja kažkuris iš vedamų į postą kareivių.

- Labusai, kankorėžis... Ar girdi? - pasitiksline seržantas.

- Stovėt ir nejudėt! Žingsnis į kairę ar dešinę - šaunu! - surinka Andrius. - Tai koks tiksliai - “pizė su ramentais” ar “kankorėžis”? Neteisingai atsakius, metu limonkę...

- Va Labusas, va kvailys... – pokštą pagaliau suprantęs artėja mieguistas sargybos pamainos vyresnysis:

- Teisingas atsakymas: “Pizei su ramentais įvartytas kankorėžis”.

- Teisingai! - džiugiai taria Andrius. - Kas čia klykavo? Aš vos kelnes iš baimės neprišikau. Ir apskritai - ar čia kada nors prašvis?

- Klykauja mula. Naktinis namazas. Dar prieš aušrą užbliaus, - ir nekantriai: - Greičiau keičiatės. O šviesa tau bus. Tunelio gale, tokia akinanti, jei darsyk čia mus pakamantinėsi...

Apkase įsitaiso kareivis, o Andrius suspindusiomis akimis- jis jau ne vienas. Tramdydamas kankinantį norą pakalbėti, voroje nuvingiuoja prie kitų postų.

Valandą pasišildę kiek įmanoma giliai iškastame ir paviršiuje sukrautais akmenimis sustiprintame blindaže, prie buržuikos, ir pakalbėję apie šį bei tą, jie išvedami keisti kitų postuose esančių kareivių, lindėjusių apkasuose.

Vėl apkasas, šaltis, bauginantys šešėliai, vėl klausimai sau: “Tas šešėlis jau buvo ar tik dabar atsirado? O jei atsirado - kas tai? Šauti ar ne? Iššovus paskelbs aliarmą, atbėgs pastiprinimas ir nepasiteisinsi, kad pasirodė... Bus daug, oi, daug guzų... Bliacha, aš vis dar bijau, bet gal tai protinga baimė, neleidžianti užsiliūliuoti?” Šiaip ne taip Andrius prisivertė nusiraminti. “Kaip būtų nechilai, jeigu čia atsirastų Mindaugas ir Vilius... Abu - tikri korešai, ir kapojasi gerai. Vilius per muštynes - kaip bulius. Negirdi jo, bet žinai, visu šimtu procentų žinai, kad jis visada šalia. Ir nesvarbu, kiek priešininkų - du ar šeši. Kausis tyliai, su baisiu įniršiu, lyg išprotėjęs kurčnebylis. Greičiau pajutęs nei pamatęs, kad Vilius stovi ir pridengia tavo šoną, pajusdavai jėgų antplūdį, pasijusdavai dvigubai stipresnis. Žinotai, kol Viliaus neiškirs, jis ir kruvina galva mušis ir laikys flangą. Mindaugas mąstytojas - per daug “tuščio bazaro”. Vietoj to, kad staigiai - kaip peiliu - pistelėtų tarp trečio ir ketvirto šonkaulių, jis prašo kaip bukas rusas: “Na, smok man, smok”. Tačiau gavęs, jei priešininkas jo neatjungia pirmu smūgiu, mušasi gerai - tobulas situacijos ir atstumo vertinimas, kirčiai tikslūs ir stiprūs. Vilius pradžioje kapojasi kaip kaimietis - trenkia “atvira pirštine”, primityviai mojuoja

abiem rankomis, kaip kultuvėmis. Laimei, reikiamu momentu visada atsiranda lyg trečia ranka, kuri blokuoja jam skirtą smūgį, ir tada iš karto seka atsakas - trumpas, staigus šoninis ar iš apačios. Sekundę pastovi boksininko pozoje, stebėdamas, kaip užšokęs ant jo smūgio priešas krenta, ir vėl be jokių emocijų puola naują priešininką. Tokiose kautynėse jis nenuspėjamas - kartais smogia stipriai ir staigiai, nesulaukęs įžeidžiančio žodžio pabaigos, kartais tik gerai paragintas. Bet visada galingai, į smūgį sudėdamas visą savo nuožmumą. Jis nerodo jokios pergalės euforijos, tik pasižiūri į kitus lyg klausytų: "Dar norinčiųjų bus?", o, nesulaukęs atsakymo, pasitraukia į šoną. Tiesa, pasitraukia tik tada, kai yra įsitikinęs, jog tu su likusiais susitvarkysi pats. Muštynėse Vilius šaltas kaip marmuras. Kartais, kai kapojamasi "vienas prieš vieną", įeina į rato vidurį, nustumia sau už nugaros jau kruviną, gumbais apaugusį Mindę ar mane, be žodžių baksteli sau į krūtinę - "Dabar aš" - ir labai piktai nužvelgia visus, išdrįsusius tam prieštarauti. Ramiai, su vos juntamu įniršiu stebi bešokinėjantį prieš jį priešininką ir, sulaukęs momento, smūgiuoja - stipriai, labai stipriai. Niekas negali patikėti jo pergale, nors ši abejonių ir nekelia - priešininkas guli. Taip yra todėl, kad Vilius mušasi per daug paprastai - ne galva, ne kojomis, - jis muša kumščiu. Apie jį greitai pasklido kalbos mieste, ir ne vienas "autoritetas", išskietęs jį garbingai dvikovai, būdavo nuožmiai apdaužytas. Į miesto "verchus" Vilius, net turėdamas galimybę, nesiveržė. Jo žvilgsnyje buvo užrašyta: "Nelipk ant manęs, ir liksi gyvas". Daugiau jam nieko nereikėjo.

Mindė - kitoks. Jis su kiekvienu šikniumi iki įkyrėjimo aiškinasi, kur kuris kaltas, kur ne, judesiais ir mimika stabdo mane bei Vilių. Jis tapo perdėtai apsiskaitęs ir, savo kvailą galvą prikišęs visokių "fortuna non penis" ar "penis in okulus" ar "rektum", stengiasi visus lochus imti pontu. Mudu su Viliumi nekantriai, nors ir pagarbiai, laukiam kancovkės, o tas kvailys, net gavęs per snarglį nuo drebančio iš neapykantos priešininko, nuryja smūgį, nusivalo prakirstą antakį, nosį ar lūpą, pasižiūri į kraują ir cituoja Bibliją: "Nežudyk". Su Viliumi kraipome galvas, o tas, kaip rusiškoje ikonoje matytas šventasis, iškelia ranką su trim užlenktais pirštais ir toliau porina netikšoms pagonims: "Nežudyk ir nebūsi žudomas". Galų gale, kaip "priprašyta kūrva", ima muštis, nors prieš tai galėjo išvengti nereikalingų smūgių. Gal jis, gavęs į galvą, pajunta orgazmą ir tik tada puola? Bet kai mašina įsivažiuoja, gražu pažiūrėti - keliomis serijomis vaikiš stipriai kala į vieną korpuso dalį, kita ranka - į kitą, muša keliais, galva. Tiesa, pontai nesibaigia - finale Mindė filosofo žvilgsniu pasižiūri į susileidinėjantį priešą: "Juk sakiau - pakėlęs kardą, nuo kardo ir krisi".

Jo... Būtų labai nechilai, jei šalia būtų Mindė ir Filka... Kuopoje bybio vietoje perimtumėme občiagą..." - ir Andriaus krūtinę užplūsta vyriškos draugystės šiluma. Tokiuose santykiuose nėra vietos egoizmui, kvailai

savanaudiškai tuštybei, egzistuoja tik protingos ir paprastos žmogiškos nuostatos: “Žinok, žmogau, savo vietą, neužkliūk kito, ir tu neužkliūsi niekam...” Jei ne supista veteranstva, kentėti būtų galima, tik užknisa diedai. Kai kurie visiškai dochli - pistelėčiau ir subyrėtų, bet vis tiek “laiko fasoną”: “Kas per aš!”. Jų daug, o aš vienas. Atitavarins ir žvengs... Och, kaip gaila, kad negali savo likimo pareguliuoti... Būtų čia Mindė, Filka, tai mes trys juos kaip... Bliat, kaip man jūsų, chebra, trūksta... Ne tik dėl razborkių - už save aš pats pastovėsiu - šiaip pasiilgau... Bet nieko nepapisi, kunigėli, rūgstu čia vienas. Nors rūgti, atrodo, nereikės...” – vėl sukausia šakalas. “Gera būtų nušauti kurį, nors pasižiūrėčiau, kaip atrodo...” - ir vėl nugrimzta į prisiminimus. Nejučia ima kikenti: “O buvo, ir ne kartą, kai “parvirindavom” po vieną ar visi trys kruvini, sudraskytais drabužiais... Kartą ant suoliuko sėdėję seniai, pamatę mus kapitaliai sutašytus ir tik autopilotu grįžusius į kiemą, konstatavo: “Mona kaime vaikę ardi bombą, ta kap daavi... Kurie bova arčiau, išlaksti į šmotus, kurie tolėliau, palika kap tie trys...”

13 skyrius

Rugpjūčio 15-ąją - I profesinės technikos mokyklos priėmimo komisijos išvada: “Su tokia charakteristika nepriimsime net į šaltkalvius. Jei yra pageidavimas, įrašysime į tekintojų ruošimo grupę.”

Minties šioje profkėje įsigyti automobilių remontininko specialybę pamažu atsisakyti Mindaugui teko dar pavasarį, gavus stojimui reikalingus dokumentus - aštuonmetės baigimo diplomą ir voke užklijuotą klasės auklėtojos rašytą charakteristiką. Prieš nešant mandatinei komisijai vokus buvo atidarytas jį pakaitinus garais. Perskaitęs savo charakteristiką, Mindaugas piktai patempė lūpas ir trumpai sušvokštė: “Kūrva ta”. Dokumentus priėmęs stojimo komisijos narys apžiūrėjo diplome surašytus pažymius ir, perskaitęs charakteristiką, tarė:

- Vyruči, autoremontas - paklausi specialybę, ir tu, Mindaugai Petkevičiaus, su tokia charakteristika net vilties neturėk. Jei nori, įrašysiu į šaltkalvius, bet ir tai kažin... Labai jau nekaip tave apibūdina buvusioji auklėtoja...

Pasiūlius tekintojo specialybę, Mindaugas mintyse prisiminė kažkada matytą plakatą: šalia didelių staklių, apsirengęs kombinezonu, su berete ant galvos, stovi ūsuotas vyras ir, slankmačiu matuodamas detalę, kažką aiškina jaunesniajam. Užrašas po iliustracija bylojo: “Patyręs tekintojas moko savo amato paslapčių jaunimą”. Mindaugas nejučia nusipurtė ir komisijos pasiūlymą kategoriškai atmetė. Jam grąžinamas diplomą ir charakteristika. Išėjęs į kiemą, paniūręs ir sudirgęs stebi kitus stojančiuosius: “Susirūpinusiųjų vienetai - anie, kaip ir aš, pralėkė kaip faneros, kiti patenkinti - matyt, tiko... Didesnė dalis - kaimo lochai. Ir čiosų nemažai... Bet visos derevenskos - tikriausiai į telefono-telegrafo ryšininkes taikosi. Gaila, mano pimpaliukas čia turėtų darbo... Atgal, į vidurinę, manęs tikrai nebepriims, o ir tik dvi savaitės beliko iki mokslo metų pradžios. Neįstojus niekur, močia užsiklyks. Reikia ieškoti, kur dar priima net tokius lochus kaip aš”.

Ir rado. Važiuodamas pas pažįstamą į pietinius miesto rajonus, pamatė užrašą ant keturaukščio pastato - 41-oji PTM. Iš autobuso išlipęs artimiausioje stotelėje, nuėjo tiesiai pas Direktorių. Čia jam pasiūlė tapti mūrininku-statybinių konstrukcijų montuotoju.

“O ką, grynas oras, dedi plytą prie plytos, o ir uždirba jie visai neblogai...” - pagalvojo, ir, bijodamas, kad ir čia jo bus atsisakyta, paklausė:

- Ar jau visą grupę surinkot?

Direktorius, traumos patempta akimi, nekantriai sublerbė:

- Turim dar tik keturiolika, o reikia trisdešimties... Tai nori ar ne?

- Taip, taip, taip, - bijodamas, kad Direktorius gali persigalvoti, sulinksėjo Mindaugas. Direktorius, perskaitęs jo charakteristiką, kilstelėjo akis į lubas, pagalvojo ir nusišypsojo mostelėjęs ranka: “Tiks”, patvirtino rezoliuciją.

- Ateisi rugsėjo 1-ąją devintą valandą ryto, - tuo pabrėždamas, kad pokalbis baigtas ir isispitrino į kažin kokius sąrašus.

Išėjęs lauk Mindaugas apžiūrėjo būsimos mokyklos aplinką.

“Gaditsa, - pagalvojo. - Mano pachanas apsišiks iš laimės”. Vaizduotėje jis jau matė kaimynams besigiriantį savo tėvą: “Mona Mindaugs ne koks maušas, nusprendi tėva pėdomsėti - bus stroitelis”.

* * * * *

Rugsėjo 1-oji. Prie mokyklos ir jos koridoriuose būriuojasi statybos specialybių moksleiviai. Vieni baugščiai dairosi, lyg laukdami netikėto spyrio į užpakalį, kiti iššaukiančiai sėdi koridoriuose ant palangių. Pastarieji - proftechninės senbuviai.

Mindaugas prisėdo ant iš grindinio akmenų sumūrytose sienelėse įrengtų suoliukų, dar visiškai nesuvokdamas, kaip čia dabar prasidės

nauji mokslo metai. Šalia demonstratyviai išsidrėbę sėdėję du vyrukai pažvairavo į jį. Vienas, aiškiai norėdamas “sumiesčioninti” tauragietišką tarmę, paklausė:

- Bakuriuks, iš kur būsi?

Mindaugas pasižiūrėjo į jį ir, pajutęs kaimiečių norą prisikabinti, užsiplieskė, bet nieko neatsakė: ”Man prie tokios charakteristikos betrūko dar susimušti rugsėjo 1-ąją, net neprasidėjus pirmajam pamokai...”

Tačiau kaimiečiai, nesulaukę atsakymo, bakstelėjo vienas kitą alkūnėmis:

- Veizėk, veizėk, bakuriuks apsišika...

Staiga, kaip spyruoklė, Mindaugas pašoko, pagriebė juos už sprandų, lyg slapta tariantis prisitraukė jų galvas arčiau savosios ir, žiūrėdamas jiems į akis, sušvokštė:

- Klausot čia, lochai... Ką yra? Fiksos spaudžia? Kuris pirmas nori feisą pasigražinti?

Tauragiškių pasitikėjimas dingo kaip kondensuotas pienas, prieš šventes išmestas į parduotuvių lentynas. Veiduose įžūlumą pakeitė kvailos, pasimetusios šypsenos.

- Nu, tu nepyk. Ko iš karto nepasisakei, kad esi miesčions? Kokiai šaikai priklausai?

Mindaugui pamažu atslūgo pyktis. Žvilgsniu įvertinęs abu “kasilinti pagal miestą” mėginusius, bet dar pilnais šiaudų plaukais kaimiečius, nusišypsojęs atsakė:

- Jūros...

Tuo metu pabrėžtinai pedagogiškai pedagogė šaižiu, spigiu falcetu sukvykė:

- Gerbiamus moksleivius prašome į aktų salę iškilmingam Rugsėjo 1-osios minėjimui.

Mindaugas nuėjo kartu su kitais moksleiviais, srūvančiais iš visų pakampių. Likę kurį laiką sėdėti vieni, kaip ir dera senbuviams, tauragiškiai pasižiūrėjo vienas į kitą ir, nuoširdžiai papurtę galvas, išlemeno:

- Eik tu nakui... Bakuriuks kaip reikals... Čiut ant pezdaka neužlipova... Nešpietnas vaikas. Čiut neprisiprašėv...

* * * * *

Įpusėjo pirmieji mokslo metai. Laikas viską sustatė į savo vietas. Visiems moksleiviams, kurie kitų buvo vadinami, o ir patys save vadino profkininkais, mokyklą - pyzdauške, buvo išduota apranga - kasdieninė ir gamybinei praktikai. Vien pamatęs privalomą kasdien dėvėti mėlyną, blizgančiomis vario sagomis, uniformą, Mindaugas tarė sau: “Na, jau ne, jei mane tokį mieste pamatytų chebra, apsimyžtų iš juoko, o kur dar

beretė... Tegu kaimo lochai nešioja”. Grįžęs kostiumą atidavė tėvui. Tas laimingas čepsėjo ir piktinosi, kad užaugino išpuikusi vaiką, ir dešimtis sykių - reikia nereikia - pasakojo pirmas milo kelnes įsigijęs tik būdamas penkiolikos, o pas svetimus piemenavęs jau nuo penkerių metų, vargęs, trupinius nuo stalo rinkęs ir bulvių lupenas nuo šeimininko slėpęs. “Tai ko taip idealizuoji tuos Smetonos laikus?” - kirsdavo Mindaugas, o tėvas pasiusdavo, blaškydavosi po butą negalėdamas savo primityviu protu rasti atsakymo, kuo buvo geriau Smetonai valdant, ir galų gale apkaltindavo savo vaikus bei žmoną nedėkingumu. Butas visada buvo tamsus, priplėkęs, atsidavė drėgme, virtais raugintais kopūstais ir tėvo agresija. Tuo namai ir buvo šalti. Liko gatvė ir PTM.

* * * * *

Mindaugo grupėje buvo 14 moksleivių - trisdešimties taip ir nesurinko. Lapkričio pradžioje buvo pasirodęs penkioliktas - jaučio sudėjimo vaikinai, kuris neįstojo į Kretingos traktorininkų mokyklą. Čia jis tiko, bet išbuvęs savaitę nusprendė: jam per sunku. Visa grupė - pačių tikriausių mulkių komanda: visi mėginę kur nors stoti, bet dėl blogų pažymių ar charakteristikų nepriimti ir kaip gelbėjimosi ratą pasirinkę profkę. Visiems buvo po 15-16 metų, tad iki neišvengiamos tarnybos sovietų armijoje reikėjo prastumti laiką. Ir visi ne mokėsi, o stūmė tą laiką. Jau pirmomis savaitėmis paaiškėjo, kas yra kas. Beveik visi jau turėjo pravardes ir vardais nebesivadino. Pamokose, palyginti su vidurine mokykla, vyravo visiška anarchija - visi darė tai, ką norėjo. Vieni žaidė “laiveliais”, kiti kažką piešė, tretį snūduriavo, dar kiti mėtėsi užgaulaus turinio lapeliais. O dėstytojai, nekreipdami į visa tai dėmesio, aiškino savo dalyką. Jiems kaip kokiems magnetofonams buvo “dzin” - šoka kas pagal muziką ar verkia, groju sau, ir viskas. Tiesa, buvo ir pastatančiųjų ant ragų. Kai kurie net namų ruošos darbus užduodavo. Ir pirmamo kurs pradžioj grupė juos ruošė. O vėliau suprato, kad dėstytojų bauginimai už nepažangumą išmesti iš mokyklos, yra absoliutus blefas, nustojom. Iš kitų moksleivių sužinojė: mokyklos pedagogų kolektyvas yra davęs socialistinius įsipareigojimus kasmet paruošti tiek ir tiek įvairių sričių specialistų. Tad ką iš jų grupės beišmesti - jų tik 14... Visai grupei namų darbus ruošė dviese - vienas nuo Plungės, kitas nuo Telšių. Ne tik ruošė namų užduotis, bet ir savo sunkiai prikrautuose sakvojažuose nešiojo visos grupės sąsiuvinis. Jie, kaip amžini budėtojai, valydavo lentą ir tvarkydavo klasę, prieš pamoką išdėliodami ant stalų sąsiuvinis su pačių paruoštais namų darbais, o po pamokos surinkdami juos atgal į savo bedugnius nešulius.

Mokytojai greitai perkando namų darbų gudrybę - visų moksleivių sąsiuviniai rašyti viena ranka ir visur tomis pačiomis klaidomis. Ir, sutartinai „supykę“, ėmėsi baisingų represijų: vėl pradėjo bauginti išmetimu iš mokyklos, nors niekas jau to nebijojo, pažymių mažinimu, nors visus tenkino minimalūs, ir tėvų kvietimu į mokyklą. Štai čia nukentėjo klaipėdiečiai profkininkai, nes pakvietimus su grasinimais pyzdauškė jų tėvams išsiuntinėjo registruotais laiškais. O didžioji grupės dalis į gąsdinimus iškviesti tėvus reagavo abejingai:

- Aha... Taip mana motka iš Biržės ir atlėks... Sulauksi... - ramiai konstatuoja du biržiečiai.

- Tik pasakyk, kada. Tuoj, virsdamas, mana mamuliuks ir atlakins... - kvatojasi tauragiškis, pridurdamas: - Ji net nežina, kokiam miestuke jos vaikiuks... Ale tuoj... Tuoj... Sulauksi...

Visa grupė kvatojasi, visiems labai smagu matyti sutrikusius pedagogus, kurie tik skėsčioja rankomis ir kartoja:

- Ką su jumis, kvailiais, daryti... - ir patys siūlo kompromisą: - Tai nors tyliai sėdėkit...

- Galiu... - kirčiuodamas pirmą visų žodžių skiemenį, už visus tvirtai prižada biržietis Janušonis, jau antri metai vadinamas Kreivašoniu, ir prideda: - Negi sunku.

Kai kurie klaipėdiečiai irgi išsisuko, „už vargą“ pažadėję butelį degtinės ir vietoje motinos ar tėvo atsivedę pageriančius kaimynus. Šie ilgai liejo gausų pagirių prakaitą, kol pedagogai nuoširdžiai sielojosi dėl nesukalbamo jų „sūnaus“ charakterio. Kitą dieną moksleivis vaidino pasimetusį, neviltingai skėsčiojo rankomis, lyg atsiprašinėdamas:

- Na, patys matėt... Bet yra kaip yra, ir man su tokiais tėvais sunku... Aš iš vaikų vyriausias, reikia brolius ir seses prižiūrėt...

* * * * *

Ruduo. Vytka, pravarde Vilkas, išeina į armiją. Tėvai iškelia išleistuves, ir visas mūsų kiemas nedrąsiai sėdi prie vaišėmis ir baltomis staltiesėmis nuklotų stalų. Prieš kiekvieną, šalia lėkštutės su peiliu ir šakute, stovi sklidas kaip akis degtinės stikliukas. Kostiumuotas Vilkas sėdi stalo gale ir šypsosi kaip kvailys rodydamas geležinius dantis. Oficialioji dalis, kurios metu pirmi tarti žodį turi tėvai, dar neprasidėjo, todėl mes tarpusavyje santūriai šnabždamės ir akimis vis rodome Vilku į taureles klausdami: „Ką, viskas?“. Vilkas nejaukiai muistosi ir trauko pečiais. Jo motiną, Kamanauskienę, nuo mažens tarpusavyje vadina Vilkiene. Ji aukšta, sausa, aikštinga, ir su savo trimis vyrais tvarkosi diktatoriškai, todėl mes nekantriame laukime mąstome: „Negi tai visa išleistuvėms skirta degtinė?“ Į valgius mums nusispjaut, pavalgyti galime ir namie, o va išgerti... Mums po

penkiolika šešiolika metų, tik Vilkui devyniolika - jis nesuspėjo su jau tarnaujančiais bendraamžiais, nes mokėsi politechnikume.

Sėdime, nekantriai laukiame ir tyčiojamės iš Vilko brolio Beždžionės. Jis ne pagal metus išstypęs ir liesas, lyg amžinai neprivalgęs. Jam “išimtis” - prieš jį ant stalo ne degtinės stikliukas, o briaunuota stiklinė su limonadu “Diušės”. Todėl mes jį patyliukais erziname: “Limonadą mauksi, kol apžels kūšys, o vos tik jis apžels, tau močia žmoną suras - seną, bjaurią ir apaugusią karpomis. Gerk, Beždžione, savo limonadą, gerk, o eidamas gulti nepamiršk padaryti “sisiuko”, nes primyši į lovą...” Beždžionė sėdi vaikiškai piktai suraukęs antakius ir sučiaupęs lūpas. Jam tik dvylika. Prie stalo jis jauniausias, tik vienas su limonadu, ir jam baisiai pikta, kad “klijuojasi” nauja pravardė: “Limonadinė Beždžionė”.

Pagaliau Vilkienė teikiasi įžanginiam žodžiui: kaip ir visos motinos, viena nuo kitos nusiklausiusios, vis apie tą patį: dėkoja draugams, kad atėjo, linki sūnui geros kloties, prašo nepadaryti gėdos šeimai blogu savo elgesiu ir taip toliau. Staigiai mostelėjo talpų degtinės stikliuką į didelę lūpdažiais išryškintą burną ir trenkė jį į grindis. Krestelėjo atgal plaukus ir šūktelėjo:

- Linksmintis tai linksmintis! Eeech...

Mes sutartinai “zalpu“, iki dugno, vyriškai mostelėjom savo stikliukus. Pabarškinom lėkštes šakutėmis su mėsos salotomis, tuo metu vadintomis vinegretu, ir vėl reikšmingai nuščiuvom laukime.

- Kas? Kas yra, vaikinai? - nesuprasdama nuo vieno prie kito ėmė puldinėti Vilkienė. - Gal persūdžiau...

Ir puolė ragauti mišrainių, nesuprasdama mūsų kolektyvinio nevalgymo priežasties.

- Nu, mam... – prašomai mostelėjo ilgomis savo rankomis Vilkas. Iš kostiuminio švarko rankovių išlindo marškiniai, susegti sagutėmis, kuriuos vadino akulionikais. - Mam, - dar kartą skėstelėjo Vilkas. - Mam...

Vilkienė iš nuostabos sužiopčiojo savo iš pažiūros ėdria burna, nužvelgdama mus paeiliui. Šiai moteriškei lyginant su josios vyresniais vyrais, nors ir išstypę, beveik visi atrodėme netvirtai sukabintų jaunų kūnų.

- Tai va, kur kipšas slepiasi... O aš jau persigandau, kad neskanius vinegretus pagaminau...

Visu stalu sutartinai ėmėme girti valgius, kukliai nutęsdami: “Na, bet...”

- Ne, vaikinai, ne, - kategoriškai pareiškė šeimininkė. - Jauni dar degtinei. Išgėrėt po taurelę, ir kvit. Ką aš jūsų tėvams pasakysiu, kaip į akis žiūrėsiu?

Mes virsdami puolėme įrodinėti, kad tėvai mums seniai jau nieko nebesako, be to, juk jie žina, kad išėjome Vytkos išlydėti. Vilkas vis graudžiai mykė: "Nu, mam..." Mūsų besiklausydama Vilkienė kovojo su savo sąžine. Kokį stiprų moralės stuburą reikia turėti, kad atlaikytum pora dešimčių prašančių jaunų akių. kažkas po stalo ragindamas įspyrė mygti nustojusiam Vilkui. Šis numykė:

- Nu, mam...

Ir moteriškai palūžo.

- Ech, - atsainiai numojo ranka. - Kas bus, tas bus... Linksmintis tai linksmintis... Ne kasdien sūnų į armiją išlydžiu... Kaimynai mirtinai neužkaupos...

Visas stalas palaižūniškai pritardami nutęsdavo kiekvienam jos teiginiui:

- Tikrai taip... Tai žinoma, kad ne... Tikrai nebijokit...

Iš virtuvės atnešusi tris butelius degtinės, ryžtingai kaukštelėjo juos ant stalo, kad net subarškėjo indai:

- Linksminkitės, vaikinai... Už mano Vytį... Kad turėtų ką prisiminti, jei... - staiga sustingo, akyse pasirodė siaubas ir prisidengė burną, purtydama galvą, lyg pati sau sakytų: "Ne, tik ne tai...", sudrėkusiomis akimis išskubėjo į virtuvę.

- Eik, apramink matkelę... - atsigavę iš nesmagaus sustingimo, paraginome Vilką. Šiam išėjus, pilstėmės į stikliukus degtinę. Andrius gerą šimtgramį suvertė į nugertą Beždžionės limonadą. Vaikis nušvito ir mostelėjo vienu ypu ir pareikalavo dar.

- Na, pizdauskas, tas šiandien lovą tai tikrai primyš... - nepatikliai pažiūrėjo į jį Andrius: - Tu, Beždžione, tik pamėgink matkelei pasakyti... Tik pamėgink...

Vėl prisipylėm. Užkandom. kažkas pasiūlė:

- Tai gal pavarom? - ir išgėrėm vėl. Užkandom. Vilko žvilgsnis kuo girtyn, tuo darėsi nelaimingesnis. Beždžionė pablūdo - ėmė visiems siūlyti "į ragą" ir kviesti po vieną į kiemą, savo žodžius palydėdamas baisiausiomis grimasomis. Atbėgusi motina užsiautė jam per sprandą ir ginčų nepripažįstančiu balsu sukomandavo:

- Roma, gult.

Andrius dar suspėjo sušnibždėti:

- Žiūrėk, neprimyšk lovos...

Roma, lyg valgydamas būtų įsikandęs į liežuvį, perkreipė veidą ir šoko ant Andriaus. Vilkas spėjo nutverti brolių, motina dar sykį užmetė į sprandą, ir jisverkiantis buvo nutemptas į kitą kambarį. Minutei tapo nejauku.

- Taaaaaip, va ir daryk žmogui gera... Teisingai mano pachanas sako: "Malalėtkom nėra reikalo gerti..." Taaaaaip... - nutęsė Andrius.

Grižo Vilkas, rodydamas ženklais ir snukį raukydamas: “Neimkit į galvą, viskas tvarkoj...” Vėl įkalėm. kažkas prisiminė, kaip prišnekinom Vilką jo 18 metų gimtadienį atšvęsti “Žvejuose”. Tada taupusis Vilkas pragėrė 25 rublius, po to klaikiai ilgai mus keikė ir grasino. Mes juokais vis kvietėme Vilką alaus, o šis vis dar piktas:

- Jo, jo... Su jumis nueisi... Tada pasiėmiau dvidešimt penkis, o parsinešiau - nieko...

Nuo to laiko frazė “Pasiimk 25 ir parsineši nieko” tapo naudojama galimoms netektims numatyti. Vietoje to, kad sakytumėm: “Nedaryk to ir to, nes gali “įkalti skersvėį”, patardavom: “Jei esi lochas, pasiimk 25 ir parsineši nieko...”

Žodžiu, Vilką į voiską išlydėjome su visomis iš vyresniųjų perimtomis tradicijomis: pagėrėme, pakirkinom “kiemines”, o į autobusą jį įnešėm ant rankų.

Grižę kieman, kurį laiką sėdėjome santūriai tylūs. Ausų dugne tebeskambėjo muzika, girtų mergų šūksniai, kūnus kaitino prisiminimai apie praėjusią naktį. Buvom jauni ir nepavargę, tik galvose kažkas spengė.

- Taaaip... – nutraukė nejaukę tylą Andrius: - Būtų ne kokia bėda dar įkalti. Kas prie babkių?

- Aš pass, - tarė Mindė. - Viską, ką buvau pasitaupęs, prašvilpiau...

- Aš irgi švarus, - pralemeno Vilius. - Galiu mėginti pachaną “nusunkti”, bet vargu...

- Taaaip, - numykė Andrius. - Reikaliukai ne akty... Gal einame į miestą iš korifanų pašubalinti?..

- Dochlas numeris, - beviltiškai mostelėjo ranka Mindė.

- Tai negi per visus čia... - ėmė skaičiuoti: - Su čiosais - dešimt. Nesurinksime ant poros butelių obuolių?

Vaikinai ėmė ieškoti kišenėse užsilikusią kapeikų, merginos rausėsi rankinėse. Surinkom du rublius ir šešias kapeikas. Tai - beveik pusantro butelio obuolių vyno, kainuojančio 1,62 rublio ir mūsų vadinamo obuolių.

Per kiemą namų link, kaip visada, girtas ir smirdantis, su juoda berete sunkiai judėjo šūdvežys Kuzma.

- Chebra, kas žino jo vardą, - staiga „pasigavo mintį“ Andrius.

- Kuzia...

- Ne...

- Kuzma...

- Ne...

- Gal Kazimieras...

- Tikrai ne...

- Untis...

- Vo, tiksliai. Prisiminiau, mano pachanas jį Antanu vadino! - pašokęs iš vietos pratarė Andrius. Ir džiaugsmingai maloniu balsu: - Sveiks, Untonai...

Kuzma iš nuostabos net sustojo ir pasižiūrėjo į Andrių girto žmogaus nuostabos piktu veidu. Lyg susiprotėjęs reikšmingai pakėlė ranką:

- Sabakas aš jums nelaikysiu. Eikit nakui...

Mes sutartinai nusižvengėme, bet tuoj pat ėmėme tildydami vieni kitus, bijodami įžeisti "klientą".

- Ne, Untonai, - atkišo ranką pasisveikinti Andrius, kita lipšniai plekšnodamas jam per petį, - aš ne toks žmogus. Kaimynus aš gerbiu, - Kuzmos paspaustą dešinę nejučia valydamasis į kelnes. Kalbėjo jis pataikaujamai saldžiai: - Untanai, y diela. Supronti, juk esi tikras vyrs... Turim mergų, ir reik biški padaryti čia... - spragtelėjo sau į kaklą. - Nu, pats supronti, ne mažas vaks esi... Be to diela, - vėl spragtelėjo sau į gurklį, - su mergom, nu, nikak... Pats supronti...

- Nieka neturu! - piktai atrėžė Kuzma.

- Nu, Untanai, nu, nebūk bybis. Paskolink riublį, - suokė Andrius.

- Užmušk - neturu, - kietu žemaitišku užsispyrimu atsikirtinėjo Kuzma.

Andrius vėl plekšnojo jam per petį, nepamiršdamas valytis ranką, vis merkė akį, šnibždėjo kartodamas: "Diela", "Yr diela". Bet Kuzma buvo kietas kaip granitas:

- Užmušk - neturu...

Ir kai Andriaus kantrybė išseko, kai jis pasiuntė šūdvežį ir, pavadinęs pravarde,ėjo šalin, tas susvirduliavo, pasitaisė savo "klasikinę" beretę ir, pasirausęs po kišenės, iš aukšto tarė:

- Nu gerai, gerai. Kad jau toki bėda... - įsižiūrėjo į ištrauktą suglamžytą trirublę:

- Imk tris, - ir, lyg prisiminęs: - Bet žinokitės... Monės neužkliūkiat...

- dar grasinamai pamojavo purvinu pirštu.

- Ne, ką tu...

- Niekados, Untanai...

- Ar esam kada tave, Kuzma, užkliuvę...

- Bus reikalas, sakyk...

Visi nuoširdžiai ėmėme porinti beveik įtikėdami tuo, ką sakom. Andrius triumfuojančia morza valėsi rankas į drabužius. Priėjęs prie Mindės pasiūlė:

- Paimk "ant niūcho". Vychlapas bespas ar ne?

Mindė trūktelėjo nosimi ir, susiraukęs, užjaučiamai pakinkavo galvą.

- Ladna, - kurviškai dirbtinai pavartęs akis, padėties šeimnininko balsu tarė Andrius. - Dėl patirtų neudobniakų prasuksi du stoparus be eilės. Kas bėga parnešti?

Visi be ginčų sutiko su Andriaus "už vargus" nusistatyta kaina - dviem vyno stiklinėmis be eilės. kažkas skaičiavo, kiek vyno išeis,

kažkas kėlėsi parnešti, kažkas patarinėjo ir taip žinoma dalyką: “Bėk į “mūsų” parduotuvę”, ten pardavėjos “savos”, neprašys paso”. Kažkas paklausė:

- Chata gerai būtų... Neudobniakas su čiuvom kieme vyniulę kvasinti...

- Pas mane galim, - pasiūlė Alvydonis, ir pats persigando savo pasiūlymo. - Matkelė grįš tik vakare. Bet be bajerių... Penktą vakaro chata turi būti tuščia.

- Aišku, be bajerių... - nuoširdžiai pritarė visi: - “prasukam” ir išsibėgiojam.

Alvydonio tėvas žuvo dar tam būnant vaiku, vyresnysis brolis tarnauja armijoje, motina išvykusi į kaimą. Tai mes sėdime ramūs ir su pasimėgavimu ratu leidžiame vyno stiklinę. Kalbame apie muziką, šokius “Stroikėje”, “Dofė” ir parke. Juokiamės vienas iš kito dėl kartais “nukabinamų” baisuolių ir guosdami plekšnojame per petį:

- Papjane ir krokodilas bespas atrodo...

- Vo, vo, tik iš ryto atsibust baisoka...

- Ir pirmas žvilgsnis į galą, tarytum jam galėjo kažkas atsitikti, jei kliuška baisi.

“Kieminės” šypsosi apgirtusiais veidais, tokios kalbos jų seniai neerzina. Žino - jei ir supyks, vis vien niekas nekreips dėmesio. Perdėtai “pasisklaidžius”, gali išgirsti: “Raus”. Tai kam blaškytis... Ir dar jos tvirtai žino: tuoj vyrukai įgers ir jas, sublizgusiomis akimis, po vieną kviesis į miegamąjį. Joms to pakanka - dabar mes priklausome joms, o kas bus vėliau - nuspjaut. Mums irgi. Jų neniekinam, bet mergos turi žinoti savo vietą.

- Kieno kojos čia taip vanialina? - užbliuona kažkuris. Visi puolam uostyti pastalės - esame kultūringai nusiavę batus.

- Mano... - šiek tiek raustelėjęs taria Andrius. - Chebra, nepykit, kentėkit. Kasdien kojines keičiu, bet vis tiek vychlapas galingas... Kentėkit. Aš šiandien nusipelniau...

- Eik tu šikt...

- Į parašniką eik su tokiu vychlapu.

Visi rauko spangtelėjusius snukius ir draugiškai, be pykčio, Andrių stumia šalin:

- Varyk... Varyk iš čia...

Andriui vis dar nepraėjęs raudonis dėl atskleistos jaunatvinės paslapties, bet jis pasiūlo: “O jūs įkalę obuolį “ant niūcho” mano “varškėčius” paimkite... Vietoj sūrio bus...”

Visi vėl rauko apsvaigusius veidus ir šaukia: “Fui!”. Kažkas pasiūlo užsimauti ant kojų polietileno maišelius.

- O ką? Idėja... - reikšmingai iškėlęs smilių pritaria Andrius ir grįžta iš virtuvės apsiavęs polietileniniais maišeliais, virš čiurnų užveržęs juos

izoliacine juosta. Visi sparčiai girsta, vynas tuoj baigsis. Alvydonis atsargiai pasiūlo - vieną butelį paimti iš baro. Jis suranda paslėptą raktą ir atidaro sekcijos dureles. Mes nuščiūvame - bare gal dešimt įvairiausių deficitinių gėrimų butelių.

- Jei vieną paimsim, gal močia nepastebės... - dar galutinai neapsisprendęs kasydamas galvą abejoja Alvydonis. - Dvejus metus rinko... Ateina kokia senė, jos draugė, išgeria po stikliuką. Ir laimingos durnelės... Kaip manot, pastebės?

- Neturėtų, - netrokdami imtis visiškos atsakomybės, bet norėdami išgerti mykiam:

- Sam barin, sam choziajin...

Kažkuri mergina lyg tai būtų ypač aktualu paklausia:

- O kiek tavo matkelei?

- Aaaa...Virš keturiasdešimt, - beviltiškai numoja ranka Alvydonis ir apsisprendžia:

- Davai, imam tą... Ji jau pradaryta, jeigu kas, vandens pripilsiu.

- Vo, vo, reikia dar tirpios kavos dėl spalvos įkvasinti! -

džiaugdamiesi draugo ryžtingumu apžiūrinėjame nematytą butelį.

“Dainava”. Geriam, giriam skonį. Užkasti, žinoma, nieko. Tik užgeriam su vandeniu sumaišyta agrastų uogiene.

Dar labiau girtėjam. Ir jau niekas nebesilaužo, kai Alvydonis ima antrą, po to trečią, ketvirtą butelį... Kuo ilgiau geriame, tuo natūraliau atrodo ant stalo atsiradęs naujas butelis. Niekas neklausia “Iš kur?”, tik “Įpilk” arba “Kieno eilė?”. Pirmos vėmti puola merginos. Iš pradžių dar spėdavo viena kitai užleisti vietą tualete, bet vėliau viskas išsiderino, nes į vemiančiųjų komandą įsijungėme ir mes. Vėmalais užsikimšo vonia, virtuvės kriauklė. Kažkas privėmė balkoną. Miegamajame paguldyta Muska privėmė lovą. Pradžioj blaivesni, patys žiaukčiodami, valė kitų vėmalus, tačiau vemiančių buvo per daug... Ir likę “gyvi” keturiose nusprendžia: “Ar šiaip chana, ar taip. Davai, dar įkalam...”

Baras su atviromis durelėmis atrodė išniekintai tuščias...

- Man kranty... Motina mane pridauš! – kančios perkreipta burna sustingusiam veide blausiomis akimis į nežinią žvelgė Alvydonis.

- Nemyžk, nepridauš... Pizdaką išrašys, ir viskas, - uždėjęs ranką ant peties ramina Andrius. Jam virš čiurnų kabo suplyšusių maišelių likučiai. Ir tik jam suprantamai užakcentuoja: - Nes nieko pasaulyje nebebus kaip buvę...

- Girdi... - prisiminęs tarė Mindė. - Kai šokom, buvo atėjusi tavo kaimynė, o aš ją pasiunčiau...

- Tu ką?! Tūpas? - sekundeį praskaidrėjo persigandusio Alvydonio blausios akys. - Ji juk gydytoja... - akys vėl pasidengė drumstu stiklu. - Nu, dabar močia mane tai tiksliai užmuš...

- A ko ji - ką čia dirbat, ką čia dirbat, ko taip muziką garsiai leidžiat?
- pagyvėjo Mindė. Ir nuliūdamas: - Nu, tai aš ją... Ir pasiunčiau...
- Man šakės, - tvirtai liūdnai konstatavo Alvydonis. - Davai, dar įkalam. Vis tiek pyzdec.
- Nori, aš su tavimi lauksiu močios ir priimsiu visą ugnį į save? – draugiškai pasisiūlė Andrius.
- Ir aš...
- Ir aš...
- Ne, chebra, savo neudobniakus aš kaip nors pats... - atsakė Alvydonis. Ir staiga pagyvėjo: - O kas žino, kiek dabar valandų? Šešios?
- net riktelėjo iš nustebimo. - Atas, chebra, atas... Po valandos močia turi grįžti.

Su Alvydoniu atsisveikinom kaip nouširdūs vargšai giminaičiai: jį galutinai apėdę ir skaudančiomis širdimis palikdami kažkam lemtingam ir baisiam...

Ir nešėme, tiksliau, vilkome vieni kitus virsdami, susitrenkdami į anksčiau nepastebėtus kampus, brūžindami savo ir tempiamų draugų veidus į rupiai nutinkuotas koridoriaus sienas. Išneštus guldėme į eilę prie laiptinės - kaip nušautus “miško brolius” miestelio aikštėje, tačiau visų evakuoti nepajėgėm. Merginoms apmovėm kelnaites ir apklojom antklodėmis. Šalia jų, atsikvėpęs giliu trūkčiojančiu laimės atodūsiu, įsitaisė visai ne laiku lūžti ėmęs Alvydonis. Bandėm jį atkalbėti, bet žvilgsnis jo užgeso, vokai sunkiai nusileido. Jis jau buvo paraleliniame pasaulyje...

Dvi dienas girdėjosi Alvydonio motinos spigus klyksmas. Tiek pat jis nesirodė kieme, o jo močia į mūsų pasisveikinimus neatsakinėjo metus laiko...

14 skyrius

Aikštė prieš valgyklą švari - sniegas nukastas ir nušluotas į pakraščius. Atžygiuoja kuopa, visi vienomis HB. Komanda “Stot!”. Disbatininkai sustoja ir ima skausmingai laukti kitų dviejų bataliono kuopų, keikdami viską, kas ateina į galvą. Jie nejučia susikūprina, lyg tai padėtų apsisaugoti nuo kiaurai veriančio 40 laipsnių šalčio. Trepsėdami šąla ir apsaugos

seržantai, nors jie apsirengę PŠ, stora žiemine apranga. Tik tada, kai aikštėje susirinks visos trys kuopos, bus duota komanda: “Vorele, po vieną į valgyklą bėgte marš!” Ir tik tada taisyklingi rikiuotės stačiakampiai ims tvarkingai tirpti - kaip mezginys traukiant siūlą. O kol kas reikia stovėti nuožmiai šalant. Tokia tvarka, ir nėra kam pasiskųsti. Ką kariuomenėje reiškia skųstis tokiomis smulkmenomis... Ir apskritai - argi galima kareiviui kariuomenėje skųstis? Be to, tu čia net ne kareivis, tu - disbatininkas. Tu - “laikinas”. Disbatui vadovaujantys karininkai kareiviais vadina tik apsaugos seržantus, o disbatininkus - svolačiais. Ir jiems nusispjaut, kad lauke - minus 40, o tu - tik su HB. Du šimtai išrikiuotų kuopos disbatininkų stovi sustirę, besidžiaugdami nors tuo, kad, kad juos prie valgyklos atvedė seržantas, o ne kuopos vadas. Kaip ne kaip, seržantas yra toks pat kareivis, o karininkas gali būti be nuotaikos, pavyzdžiui, dėl to, kad šianakt nepamalonino žmonos. Ir tada jis ims irzliai, paniekindamas prie visų kabinėtis. Kuopa įsitempusi stovės lyg du šimtai nebylių kolonų, bet net ir tai jį gali užgauti - išlaikys aikštėje dar dešimt, penkiolika papildomų minučių. Tačiau šįkart kuopą atvedė seržantas, kuriam taip pat klaikiai šalta, kuris taip pat nori namo. Ir jam nusišikt ant amžino vadų noro, kad būtent jo kuopa būtų geriausia.

Silpnas vėjo dvelktelėjimas, ir visu kūnu jausdami šį gūsi, daugelis disbatininkų pagalvoja: “Ko gero šianakt apsimyšiu”.

- Man taip sustiro nugara, kad pajutau šlapimo pūslę. Bliat, visai nebejaučiu kojų... O ir keliai žiauriai gelia... Šianakt tikrai apsimyšiu, - sušnabžda Mindaugas. Tai - jo pirma žiema disbate, todėl jis, sakydamas, kad šianakt apsimyš, mano laiku ir vietoje pajuokavęs.

- Ne tik tu, pusė kuopos myš... - kaip visada sunkiai sušvokščia Plekšnė.

- Ką, rimtai? - nustebęs tyliai klausia Petkevičius.

- Ne, myš dėl prikolo, kad būtų šilčiau gulėti! - piktai suniurna Plekšnė.

Greta stovintys disbatininkai mimikomis ima reikalauti nutilti. Viena po kitos į aikštę įžygiuoja dar dvi kuopos ir, vos spėjus joms užimti savo vietas, karininkas mosteli ranka. Jam irgi šalta. Seržantai sukomanduoja, stačiakampiai paeiliui ima tirpti. Disbatininkai vorele bėga į valgyklą, užimdami savo vietas prie stalų. Tada bus duota komanda “Sėst!”.

Paskirti maisto dalintojai atsistos ir dės į lėkštes valgį. Ir kai prie visų stalų visi maisto bakeliai bus išdalinti porcijomis, seks įsakymas: “Ėskit!”. Bet viso šito gali ir nebūti, jei kuriam karininkui ar seržantui nepatiks per daug garsus lėkščių ar šaukštų skambesys. Ar dar kas nors. Tada kuopa bus išginta į šaltį ir šals alkana laukdama kitų valgančiųjų.

Valgykla - toks pat metalinių konstrukcijų angaras, kaip ir antrosios kuopos, kuriai priklauso Petkevičius, patalpos. Šalta nors stauk. Į katilus sudėta košė greitai atvėsta. Rankos - kaip neužbaigtos galūnės: pirštų tarytum nebėra, tiksliau, jie yra, bet iš jų jokios naudos - jie šalčio suriesti

ir nesilanksto. Disbatininkai it susitarę košę kabina kažkaip keistai sunkiai, lyg visi sirgtų cerebriniu paralyžiumi. Visus metus maistas tik konservuotas: agurkai, pomidorai ir kopūstai - rauginti, o bulvės ir morkos - džiovintos. Tik rudenėjant atveža šviežių bulvių ir svogūnų. Bet neilgam.

Visas bataliono valgis verdamas trijuose didžiuliuose katiluose - sriubai, košei ir arbatai. Kūrenama malkomis - aplink taiga. Patyręs virėjas, matydamas, kad košė išvirusi, ima belsti samčiu į katilo šoną - taip nuo dūmų dūstantiems disbatininkams duodamas ženklas gesinti ugnį. Košė vadinama paraša, nesvarbu, iš kokių kruopų, paruošta. Jei virėjas nepatyręs, gesinti ugnį liepia ne laiku, tada košė arba prisvyļa, arba kruopos būna neišvirusios. Bet kareivis - ne kiaulė, suės viską, o disbatininkas juk net ne kareivis, tad tuo labiau... Šią patarlę patvirtina gyvenvietės vyrai, atvažiuojantys į disbato valgyklą maisto atliekų savo gyvuliams - jie košės neima, nes jos net rusų kiaulės neėda.

Košės prieskonis - tarakonai. Jie dideli. Žiemą, kai šalta, šios ūsuotos bjaurybės sulenda į virš katilų esančius garų ir dūmų surinktuvus - ten šilčiau. Virėjas, norėdamas dirstelėti, kaip verda košę, nukelia katilo dangtį. Karštų garų nuplikyti tarakonai sluoksniu sukrenta į verdantį katilą. Virėjas samčiu pamaišo, pamaišo, ir verda toliau. Tarakonai bus vietoje spirgų. Dalijant košę kiekvieno lėkštei tenka po kelis ūsuotus spirgus. Mažesni gyviai, kurių taip pat netrūksta košėje ar sriuboje, niekam nekelia susirūpinimo, o didesnieji be ypatingo pasipiktinimo išgraibstomi ir išmetami, lyg tai būtų lauro lapai ar pipirai. Ir valgoma toliau. Lengviau su sriuba - joje tarakonai iškyla į paviršių, todėl išgraibai ir srėbk. O košėje jie aplimpa kruopomis - skubiai ją kabindamas tik iš trakstelėjimo supranti, kad tratini "spirgą".

* * * * *

Bataliono štabas stovi už aptvaro, juosiančio visą disbato teritoriją. Prie durų sargyboje trypia šalantis kareivukas. Pamatęs iš zonos KPP išeinantį antrosios kuopos vadą kapitoną Oleiniką išsitempęs sustingsta ir, šiam žengiant pro duris, atiduoda pagarbą. Kuopos vadas automatiškai kilsteli ranką prie kepurės ir įeina į vidų. Durims trinkelėjus, kareivukas vėl atsipalaiduoja ir, nekantriai trypdamas, mintyse toliau keikia visą margą pasaulį.

- Sveiki, - atiduodamas pagarbą budinčiam karininkui taria kapitonas.
- Ir jums sveikatos linkiu, - atsistodamas ir taip pat atiduodamas pagarbą atsako štabo budėtojas.
- Šaltukas spaudžia kaip reikiant... - kapitonas nusiima kepurę ir sagstosi puskailinius.

- Taaaip... Paspaudė kaip reikiant, net medžiai pokši, Stepanai Vasiljevičiau, - abipusio mandagumo maniera tęsia budėtojas. - Nusirenkite, Stepanai Vasiljevičiau, čia šilta. Budintis kareivis krosnį tiek prikūreno, kad net... Tuoj jus arbata pavaišinsiu.

- Nesivarginkit, - irgi nespjaudamas į gerą toną, atsako antros kuopos vadas. - Aš neilgam.

- Na jau, na jau, būkite malonus... Tuoj vanduo užvirs, - ir, įjungęs virdulį, subarškina iš rašomojo stalo ištrauktais puodukais. - Aš net gabalinio cukraus turiu, galime arbatėlę gerti juo užsikąsdami... Negaliu išleisti į tokį šaltį karštimu nepavaišinęs.

Kapitonas nusisiautė puskailinius, pakabino juos ant pakabos ir, žvilgtelėjęs į ruošiantį stalą budintįjį, atsistojo prie lango. Į jį įsmeigė akis, tačiau nieko nematė. Ir lyg savotiškoje transo būsenoje ėmė rinkti žodžius, po truputį atsibusdamas:

- O kaip jūsų kuopa, Denisai Petrovičiau? Ar daug į PMP pas Chmelnickį išsiuntėt?

- Jūs, Stepanai Vasiljevičiau, ką turite galvoje? - trumpam dirstelėdamas į jį ir verdančiu vandeniu užpildamas arbatžolės, tuo štabe paskleisdamas malonų kvapą. - Apsaugos kareivius ar svolačius?

- Ir vienus ir kitus, - nejučia nurijęs užplikytų arbatžolių pasklidusio kvapo sužadintas seiles tarė kapitonas.

Pasirausęs rašomojo stalo spintelėje, budėtojas ištraukė du ryšuliukus, išvyniojo juos ir, visą turinį sudėjęs į lėkštutes, kaip vaikas, patenkintas savo darbu, pakraipė galvą:

- Maloniai prašome, Stepanai Vasiljevičiau. Kukliai, bet, kaip sakoma, iš visos širdies... Kuo turtingi... - valandėlei nuščiuvo, kol kapitonas sėdosi prie vaišių, jam į puodelį pildamas arbatžolių užpilą, po to - verdantį vandenį. Tą patį atliko su savo puodeliu. Ir pasijutęs, lyg būtų atlikęs itin svarbų darbą, grįžo prie kapitono klausimo. - Klausėt, ar serga... Serga, niekšeliai, serga... Sąnariai jiems, matai, skauda, inkstai... Pusė kuopos į lovas myža... Galvoja, kad aš kvailys - tuoj juos pas Chmelnickį siųsiu... Be reikalo, oi, be reikalo stengiasi niekšeliai - Chmelnickio diagnozė vis vien juk visiems vienoda: "Rūkyti mažiau reikia", - ir garsiai nusiurbė karštos arbatos. Lyg prisiminęs:

- Stepanai Vasiljevičiau, jūs sausainių kąskit, būkit malonus.

- Kąsiu, Denisai Petrovičiau, kąsiu, - iš puoduko nupylė arbatos į lėkštutę, prieš tai burnon įsidėjęs gabaliuką cukraus, ir garsiai patraukė į save: - Žinot, ką dabar pagalvojau...

- Nagi, nagi, - tokia pat maniera persipylęs arbatą į lėkštutę paklausė štabo budėtojas. Jis pavydžiai stebėjo dideles bei jautrias kapitono rankas ir kiekvieno judesio metu šokinėjančius raumenų gumbus, nors ir paslėptus po kiteliu.

- Nors mūsų tarybinė armija “sustyguota” taip, kaip nė viena kita pasaulyje, bet kartais yra šiokių tokių netikslumų...

- Nagi, nagi, - smalsumas lyg niežulys ėmė kankinti budėtoją.

Kapitonas sriūbtelejo iš lėkštutės ir, manieringai įsipylęs į ją dar arbatos, tęsė:

- Va, galvoju, Vaino disbatas... Jis visai netoli, šalimais, galima sakyti, bet jau Šiaurės zonai priskirtas. Nors dėl vietovės reljefo šalčiai ten mažesni, karininkai gauna priedus prie atlyginimo, o apsaugos seržantai žiemą nešioja avikailio apykakles. Ir apskritai, - vėl patraukęs iš lėkštutės dėstė toliau: - sritis didelė, nuo pat Vladivostoko, vienur dar pliusinė temperatūra, kitur jau daug žemiau nulio, o įsakymas naudoti žiemos aprangą - vienas. Čia jau minus 20, o įsakymo nėra - disbatas su vasarine uniforma... Paskiau visokie plaučių uždegimai, inkstai...

- Na, ką jūs, Stepanai Vasiljevičiaus, ką jūs... – manieringai mostelėjo ranka budėtojas. - Radote dėl ko rūpintis... Juk jie niekšai, nusikaltėliai... Būtų mano valia, aš juos visus po automato vamzdžiu pakiščiau...

- Ne, gerbiamasis, ne, - nutęsė kapitonas toliau srėbdamas arbatą. - Va čia su tamsta negaliu sutikti, - padarė reikšmingą pauzę. - Kiekviena kulka kainuoja pinigą, ir jos paskirtis - priešą kirsti. Mes turime reikalą su padugnėmis. “Šansiniu instrumentu” juos, kaip pasiutusius šunis... - trumpam susimąstė nugalbęs savo ryškiai mėlynas protingas akis kažkur į stalą. - Jie - nusikaltėliai. Jiems paskirta bausmė, ir jie turi dirbti, taip išpirkdamiesi savo kaltę prieš Tėvynę. O dėl pavėluotai duoto įsakymo pusė jų išeina iš rikiuotės. Šerti tuos niekšus ir sergančius reikia, o naudos...

- Pilnai pritariu, - sustatęs lūpas į vamzdelį taip pat sriūbtelejo ir garsiai, su pasitenkinimu, išpūtė orą štabo budintysis. - Kareiviai dar dar, ką iš jų paimsi, bet visas tas purvas... Mūsų šlovingoji armija Afganistane tvarką daro, o tie niekšeliai...

- Turiu vieną iš Afgano, - kilstelėjęs antakius tarė kapitonas.

- Nagi, nagi, - susidomėjo budėtojas. Jis išsitraukė nosinę, ryžtingai bei garsiai nusišnypstė ir, prieš sulankstydamas bei paslėpdamas ją kišenėje, atidžiai dirstelėjo į iššnypstą turinį.

- Žinot, Denisai Petrovičiaus, jis gi labusas. O taip vadinamoje Labusiandijoje, - susijuokė pamatęs klausiamą pašnekovo žvilgsnį: - Lietuvoje - man teko tarnauti ketverius metus. Labai įdomi tauta. Į mus visiškai nepanaši.

- A, tai Pabaltijys, - pildamas naują arbatos dozę į puodelius prisiminė budėtojas. - Lietuvos sostinė - Ryga.

- Neee... - Oleinikui išsiveržė sodrus, žemas juokas. - Lietuvos sostinė yra Vilnia. Kol ten nebuvau, irgi taip maniau, - paaiškino imdamas iš budėtojo rankų puodelį su arbata. Ir kiek patylėjęs: - Tai va, visi labusai ne tokios sanklodos kaip mes. Jie kažkokie uždari, niekuo nepasitikintys. Neturi sielos atvirumo kaip mes, rusai. Net prie butelio jie neatsiskleidžia, lyg visą laiką kažko bijotų... Kažkokie netikri, nenuoširdūs.

- Taaaip. Kur dar rasi tokia atviraširdę ir didingą tautą, kaip mus - rusus... Ir moksle, ir darbe, o jei reikia... Tik pajudink mūsų muziką, iki Berlyno nueis. Tą jau įrodėme keturiasdešimt penktaisiais, jei reikės, ir visą pasaulį paguldysim sau po kojom. Taaaip...

- Tai va... - mandagiai išklausęs įgirisusių “štapų” tėsė Oleinikas: - Suprantate, gerbiamasis... Vos nuvykus tenai, buvau nustebintas tvarkos. Tiesiog akivaizdus pasikeitimas. Baltarusijoje - kaip visur plačiojoje mūsų Tėvynėje, o vos įvažiuoji į Lietuvą, visur tvarka, žemė prižiūrima, apšėta, išarta. Net grioviai nušienauti.

- Tai mes juos šito išmokėm. Mes, rusų tauta, jiems civilizaciją atnešėm, - srėbdamas arbatą palaikė pokalbį budintis karininkas.

- Tai kad ne, - atsakė kapitonas, žiūrėdamas į pašnekovą raiškiomis akimis, kurios nesijuokė, tik linksmos raukšlės susimetė kampučiuose. - Ten - Europa, ne Čiurkestanas, kurį myžti stovint išmokėme. Ten viskas kitaip. Kokie senamiesčiai, kokios bažnyčios... Kartą teko viename jų miestelyje būti. Kovno vadinasi. Turėjau kelias valandas laisvo laiko. Buvau girdėjęs, kad ten yra karo muziejus. Suradau. Aikštė. Užsidegu cigaretę. Ir staiga ėmė groti varpais. Koksai grožis, Denisai Petrovičiaus, koksai grožis... Tai ne mūsų cerkvių skambinimas... Ten kažkokį klasikos kūrinį grojo, tai aš taip ir sustingau... Ir kol varpai nenutilo, stovėjau lyg stabo ištiktas. Baigus skambinti atsitokėjau - vienoje rankoje baigianti smilkti cigaretė, kitoje - degtukas. Ir žinote, Denisai Petrovičiaus, - šis klausiamai linktelėjo galva: - aš taip buvau viso to sužavėtas, taip pasimečiau, kad ėmiau ieškoti šiukšlių dėžės degtukui ir nuorūkai išmesti - tokioje vietoje numesti žemėn ir prispausti padu man pasirodė šventvagiška.

- Taaaip, - nutęsė budėtojas. - Rusų sielos taurumas neišmatuojamas...

- O žinote, kodėl jie vadinami labusais? - pralinksmėjo Oleinikas. Štabo budėtojas, aiškiai patenkintas kalbiu pašnekovu, sutrumpinančiu nuobodų tarnybos laiką, vėl klausiamai raginančiai linktelėjo.

- Tai nuo žodžio “labas”. Susitikę vieni su kitais jie “labinasi”, rytas tai būtų ar vakaras. Ir su mumis, kariškiais: “Labas” do “Labas”. Va todėl juos mūsų kariai labusais ir praminė. O šalį - Labusiandija.

- Bet, Stepanai Vasiljevičiaus, sakėte, kad jie kažkokie uždari - ne rusai... - vis neprarasdamas entuziazmo bendrauti paklausė budėtojas.

- Taip, jie ne tokie, kaip mes, slavai. Žinot, po šito mane giliai sukrėtusio įvykio - su varpais - nutariau pasidomėti šios tautos istorija. Jie tikrai ne slavai. Bibliotekoj ne kažin ką radau, bet iš to, ką perskaičiau, susidariau nuomonė: jiems pavyko išvengti mongolų antplūdžio. O juk kur praėjo mongolų ordos, neliko akmens ant akmens. Jei miestas jiems nepasiduodavo, jie apguldavo jį, imdavo šturmu, o užėmę išskersdavo visus gyventojus - tiek vyrus, tiek moteris, tiek vaikus. Beveik visa Ukraina taip ištuštėjo, žmonės buvo išžudyti. Pasidavę miestai buvo

plėšiami, moterys prievartaujamos. Ir taip - kelis šimtus metų, po laukinių mongolų jungu... Veik visa motinėle Rusija... O Pabaltijui mongolų antplūdžio nekliuvo. Mūsų kunigaikščiai juos sustabdė, neleisdami tiems nekrikštams į Vakarus slinkti.

- Taaaip... Rusų muziko plikomis rankomis nepaimsi, oi, nepaimsi. Turi mūsų tauta galios, oi, turi... - neiškentęs įsikiša Denisas Petrovičius.

- Taigi va, kokią aš išvadą padariau... - išklausęs jį ir sekundeit nutilęs tarė kapitonas. - Kaip bebūtų apmaudu, bet reikia pripažinti: per tuos kelis šimtus metų mongolų okupacijos rusų tauta pasikeitė. Kur bevažiuotum per mūsų plačiąją tėvynę, visur tas pats – atrodo, kad ryt poryt turi prasidėti karas. Vyrai lyg prieš mūsų geria, savo bobas muša, žemę ir trobesius apleidę... Lyg mongolai - šiandien pasilinksminsiu čia, o ryt šoku į balną ir - kovon.

- Naaa, jau čia aš su jumis nesutinku, - išsižiojęs ir lyg tvirtai surištas bulius kraipydamas galvą į šalis užprotestavo budėtojas. - Neee, net lyginti nepadoru -mus, didžiataučius, galingos valstybės piliečius, su nekrikštytais... Tfu, - nusispjovė. - Su siauraakiais mongolais. Neee, čia jūs įvėlėte klaidelę...

Kapitonas, kurio tvirtai sudėtas kūnas padėjo susiformuoti ir tvirtam charakteriui, įžūliu akių šypsniu pervėrė savo pašnekovą. Ir, šiek tiek lukterėjęs, kol štabo karininkas visai nuleis garą, taikiai prabilo:

- Bet, Denisai Petrovičiau, balandėli, dėl Dievo, išklausykite mane. Taip, aš, kaip ir kiekvienas rusas, tuo labiau, kelintos kartos karininkas, myliu, didžiuojuosi ir, jei reikės, gyvybę paaukosiu dėl mūsų Tėvynės. Bet, gerbiamasis, supraskite - tokia mūsų tautos istorija. Negalime išbraukti to, kas buvo. Kelis šimtus metų mongolai prievartavo mūsų moteris, šios gimdė mongolų kraujo turinčius vaikus. Juk slava savo prigimtimi turi būti žydraakiai ir baltaplaukiai. Kur jie?

Rudaakis tamsiaplaukis Denisas Petrovičius pasipūtė. Nekreipdamas į tai dėmesio kapitonas tęsė:

- Kai kurios mongolų tradicijos ir persidavė mums. Mongolai buvo geri kariai: geri lankininkai, geri jojikai, bet blogi žemdirbiai. Arklius, lankus pakeitė tankai bei patrankos, ir per Antrąjį pasaulinį ar neįrodėm, kad esame geriausi? Armija basa, blogai aprūpinta, bet kovėsi kaip liūtai, - šiek tiek įsikarščiavo kapitonas. - Įrodėm - rusai kariauti moka, nuginėm vokiečius iki pat Berlyno. Mušėm švedus, turkus, ir su nenugalima Napoleono armija susitvarkėm. Visą Europą jie užkariavo, o Rusioj patyrė visišką pralaimėjimą...

- Na, taip, - nenoriai pritarė vis dar įsižeidęs budėtojas, bet iš pagarbos svečiui ir nenorėdamas pažeisti arbatos gėrimo tradicijos, tai yra lengvo flirto: - O kur jūs įžvelgėte tą didžiulį skirtumą tarp labusų ir mūsų tautos, - žvilgtelėjo į Oleiniko akis, kurios švytėjo protu ir dvasine ramybe.

- Tai va, Denisai Petrovičiau, supratau, kad lietuviai, nebūdami okupuoti mongolų ir neperėmę iš jų kario dvasios, pernelyg sumaterialėjo.

- Kaip tai...

- Va čia ir yra šuo pakastas, - nusišypsojo kapitonas. - Pas mus, Rusioj, karas - ir visi lyg vienas viską metę eina Tėvynės gint. O labusiai pernelyg prisirišę prie žemės, prie turtų. Mąsto: išeisiu, o kas žemę ars, kas kviečius sės... Gal geriau už mane tegu kitas... Jam jo ūkis svarbiau už Tėvynę.

- Bet gi tai menka, niekšiška, šlykštu.

- Va tai aš jums ir norėjau pasakyti. Kiek radau knygose, jie visą laiką buvo kieno nors okupuoti: tai lenkų, tai vokiečių, tai rusų ar švedų. Visi okupantai atnešė kažką savito į tą kraštą, tačiau rusiško atvirumo, vienadienio gyvenimo jausmo nėra. Mes lyg visada viena koja balnakilpėje, o jie lyg nuvarę vagą į pamiškę kasosi galvą - karan ruoštis ar miškan bėgti? O ir laukas nebaigtas arti...

Abu nesmagiai nusijuokė.

- Į mano kuopą prieš kelerius metus buvo etapuotas kareivukas iš mari tautos. Mariai - tai kažkur prie čiukčių, šiaurės tautelė, - prisiminęs, smagiai nusijuokęs tarė Denisas Petrovičius. - Va ten tai buvo bukas... Va su tokiu tai vargas - kas yra tėvynė, jam nesuvokiama, viską vertina elnių skaičiumi ir sabalo kailiukais. Tai va, vienas svolačius sugalvojo jį "užtraukti per užpakalį". Ir naktį tai padarė. Tas svolačius buvo prie blatnųjų, bet čirka - azerbaidžanietis, berods, - vėl sukikeno. - Ir žinote, kuo viskas baigėsi?

Kapitonas, vyriškai šlykštėdamasis tokiais "reikalais", kilstelėjo antakius.

- Kuopos būras - rusas - liepė abu įmesti pas kocinus. Suprantate, nesvarbu, kad azeras buvo prie blatnųjų, - jis vėl nusijuokė. - Į atstoiniką, tarp mėslo... Va ir sakau, kad netgi čia, tarp tų niekšų, jaučiasi didžiarusiška dvasia: rusas liepė, ir abu menkaverčiai atsidūrė išmatų duobėje. Ten jiems ir vieta.

Abudu kurį laiką tylėjo ir mąstė. Kapitonas - apie budėtojo bukumą, šis džiaugėsi tuo, kad visada perdėtai išdidžiam kapitonui sugebėjo „kaip reikia“ atsikirsti. Ir su malonumu įsivaizdavo, kaip po budėjimo skubės pas savąją balandėlę Anušką, kaip jie pasistatys ant stalo virdulį, gers arbatą, o jis, užsikąsdamas meduoliais, jai pasakos, pasakos apie šiandieninį pokalbį ir apie tai, kaip šauniai jis "pastatė į vietą" kapitoną Oleiniką.

- Sakėte, jūsų kuopoje yra afganas - labusas? - žvilgtelėjęs į laikrodį ir mintyse suskaičiavęs likusias budėjimo valandas, paklausė štabo karininkas.

- Na, - sekunde suabejojo kapitonas - budėtojas jam jau tapo įkyrus. - Jis... Na, kažkoks ne toks. Žodžiu, labusas. Skaičiau jo bylą - lyg ir nieko karys buvęs, karinį medalį turėjo, pusę metų kuopos žvalgybinei grupei vadovavo.

- Už ką sėdo?

- Žiurkė - asmeninio turto vagystė. Vietiniui laikrodį nusegė...

- Šiukšlė... Och, padugnė! - staiga įsiaudrinęs kirtu delnu per stalą

Denisas Petrovičius, net puodukai ir lėkštutės subarškėjo.

- Šiaip tylus, užsidaręs. Laikosi gerai, kuopoje yra prie blatnujų.

- Draugas kapitone, Stepanai Vasiljevičiaus. Ogi padarykime eksperimentą... - nutaisęs saldžiai gudrią veido išraišką, tarė budėtojas. - Apklausim mes jį, ir matysim, ar tas žemę aręs labusas, pabuvęs tarp karių, suprato, kad pareiga Tėvynei yra aukščiau visko?

Kapitonas abejingai gūžtelėjo pečiais. Budėtojas nukėlė telefono ragelį ir KPP budintiems seržantams liepė atvesti labusą iš antrosios kuopos.

Štabe stojo nejauki tylą - tarp abiejų karininkų buvo juntama trintis.

Oleinikas pakilo nuo stalo ir tvirtais žingsniais nuėjo prie lango.

Budėtojas nusekė jį akimis: "Pasipūtęs šiknius. Dedasi visažiniu...

Mongolai mat ruso dvasiai įtaką padarė. Tfu, klausyt šlykštu, kai taip kalba tarybinis karininkas. Būtų Stalino laikai, kaip mat praneščiau, kam reikia... Tokie daro gėdą visiems tarybiniams karininkams". Jis įnirtingai sumirksėjo, lyg gindamas šalin ašaras, ir pasiklydo painiausių minčių sraute.

Savo ruoštu kapitonas žiūrėdamas į užšalusį langą ir mąstė: "Kvailys tas Denisas, galvoje vien transparantų šūkliai... O giliau pasirausęs - bukas ir primityvus. Galvosena kaip gyvulio - paėst, nusišikt ir pasidulkint. Visa kita - iš statuto. Kvailys... Ir gyvuliškai laimingas..."

Girgžtelėjo durys - į štabą įžengė Petkevičius ir antrosios kuopos seržantas. Pastarajam, atraportavusiam apie įsakymo įvykdymą, buvo liepta nešdintis. Petkevičius, nesuprasdamas tokio netikėto iškvietimo priežasties, stovėjo įsitempęs, akis įbedęs į sieną priešais. Jo, kaip ir visų kitų disbatininkų, apranga - plonas vatinukas, galifė ir kepurė su žvaigždute - priminė Antrąjį pasaulinį karą.

- Na, kaip ten, Afganistane... - lyg didelę malonę teikiančio žmogaus tonu paklausė budėtojas.

- Normaliai, - nenuleisdamas akių nuo pasirinkto taško sienoje atsakė Mindaugas. - Tarnavau, ir tiek.

- Na, tu išsamiau pasakok, išsamiau... - Deniso Petrovičiaus balse atsirado dirglumo gaidelės. - Juk ten mūsų nenugalima armija nesavanaudiškai padeda broliškai tautai statyti šviesų komunizmo rytojų. O tu - tarnavau...

- Tikrai taip, - atsakė Mindaugas ir jam staiga kažkas, tarytum potvynio banga- užplaukė: - Ta tauta mums tiek broliška ir dėkinga, kad lėktuvai nespėja į Sąjungą lavonų skraidinti.

Dabar man šakės, pagalvojo alies krašteliu dirstelėdamas į balstantį budintįjį, po to - į tylaus juoko krečiamą, vis dar pro langą žiūrintį kuopos vadą. Kažkoks vidinis velnias Mindaugą patraukė už liežuvio, nors jis jau buvo perpratęs pagrindinę disbato savisaugos taisyklę - "Tylėk". Kažkoks neišsakytas apmaudas išmušė proto saugiklius.

- Jie tiek mums broliški, kad vien mūsų kuopoje iš 74 žmonių per pusantrų metų žuvo 14, o sužeista buvo 34, neskaitant tų, kurie užsikrėtė įvairiomis infekcijomis - gelta, maliarija, vidurių šiltinė.

Budėtojo veidą iškreipė mėšlungis palikdamas pražiotą burną. Jo išraiška buvo panaši į beviltiškai nelaimingo žvėries, patekusio į spąstus. Kapitonas vis dar žiūrėjo į langą.

- Tai tu, šiukšle... Ką tu nori pasakyti? - pradėjo budėtojas, pamažu atsigaudamas ir įsibėgėdamas. - Kad mūsų Komunistų partijos sprendimas padėti broliškai tautai apsiginti nuo imperializmo buvo klaidingas? Nieko vertas?

- Nežinau, - kuo ramiau, stengdamasis užgniaužti baimę, atsakė Mindaugas. - Aš kareivis. Ką man liepė, tą ir dariau. Prieš armiją aš net nežinojau, kur tas Afganistanas. O tie juodašikniai - man ne broliai...

- Bet jums, bukapročiams, zampolitas turėjo paaiškinti, kad tai - partijos užduotis. Jums buvo suteikta garbė vykdyti garbingą CK ir partijos užduotį.

- Aiškino, - pajutęs kvailą malonumą - "ar šiaip galas, ar taip" - toliau dėstė Mindaugas: - Ir aiškino, ir laikraščius skaitė, ir parašus, kad žinom, dėjom. Bet kai išeini į operaciją, į kalnus, mažiausiai galvoji apie CK ir partijos sprendimus. Net vėliavos spalvą pamiršti. Galvoji tik, kaip sveiką subinę išnešti. Kalnuose pamiršti visas zampolito krautas idėjas. Ir nesvarbu, ar tu rusas, moldavas ar lietuvius. Tiki ne partija, o draugais, kurie šalia tavęs. Partija ir CK dar nė vieno sužeisto iš mūsų lauko neišnešė...

- Ką... gi... tu čia mali... - nenorėdamas tikėti tokiu įžūlumu, iš pradžių nustebusiu, bet staiga nenugalimos, beviltiškos isterijos apimtu balsu: - Niiieekše!

Jis pašoko iš užstalės visas raudonas - kaip raištis - ir skubiais žingsniais pripuolė prie Petkevičiaus.

- Tu, šūde! Taip apie mūsų partiją?! - įprastu kairės rankos smūgiu kirtu į kepenų sritį, dešinę, kabliu, į pažiaunę. - Apie mūsų partiją...

Petkevičius susmuko į juodą masę. Lyg dar pajuto galvos trinkelėjimą į grindis, bet į budėtojo batų smūgius jau nebereagavo.

- Liaukis, - atsisukęs nuo lango tarė kapitonas. Tačiau štabo karininkas dar labiau įniršo ir, šnirpščiodamas nosimi, toliau spardė bejausmį kūną.

- Liaukis, sakau! Užmuši, - riktelėjo įsakmiu balsu, staigiai prišoko ir truktelėjo už save daug menkesnį budėtoją. Ir jau draugiškiau: - Liaukis... Nemalonumų su prokuratūra nei tau, nei man nereikia...

Budėtojas, kaip įnirtęs bulius, vis dar rovēsi prie gulinčio Petkevičiaus, bet galingas, neįveikiamas kapitono glėbys ir skaidrėjantis protas po truputį vertė jį rimti.

- Och, šiukšlė, och, niekšas... Užmušti jį maža... Kulkos tokiame mėšlui negaila, - vis dar nirtus, nenuleido žvilgsnio nuo gulinčio lietuvio. - Partija jam - niekas. Na, šūdžius...

Kapitonas globėjiškai pasodino vėstantį štabo karininką į kėdę, nukėlė ragelį ir surinko KPP numerį:

- Kuo skubiau atsiųsti du svolačius su neštuvais.

Kurį laiką atlaidžiai stebėjo ištįsusio nuo gailesčio sau veido budėtoją, kartas nuo karto kartodamas:

- Na, liaukis... Liaukis pagaliau.

Kartu su dviem disbatininkais atbėgusiam kuopos seržantui parodė galva į tįsantį Petkevičių:

- Į KIČ jį... Dešimčiai parų...

* * * * *

Pakliūti į kičą, daboklę prasikaltusiesiems, buvo labai lengva - už visišką menkniekį. Tai galėjo būti ne vietoje ir ne laiku ištartas žodis, netvarkinga apranga, o gal tavo snukis ar žvilgsnis paprasčiausiai nepatiko karininkui. Jis galėjo liepti apsaugos seržantams tave arba sudaužyti, arba tiesiog įmesti į kičą. Arba padaryti ir viena, ir kita. Patys karininkai prasižengusių disbatininkų nemušdavo - jiems buvo žema į "šiukšles" teptis rankas. Na, nebent užšoks kas ant karštos rankos, ar šiaip bus noras prasimankštinti. Karininkai mieliau daužydavo apsaugos seržantus, o pastarieji atsigriebdavo su disbatininkais. Bet ir čia buvo išimtys: disbatininkų kuopos būro bijo net apsaugos seržantai, o ir karininkai su jo nuomone skaitosi. Panašiai ir su blatnųjų kasta, kurie darbo zonoje nedirbdavo ir, pasislėpę, paprasčiausiai miegodavo. Darbo zonoje kas dvi valandas būdavo patikrinimas - apsaugos seržantas imdavo mušti metaliniu strypu į kabančią geležinkelio bėgių jungtį. Iš visų pakampių subėgę disbatininkai išsirikiuodavo, o seržantas skaičiuodavo. Jei kokio vieno trūkdavo, būdavo skelbiamas aliarmas. Tada atbėgdavo pastiprinimas - tikrinamos tvoros, šukuojama darbo zona. Galų gale "pabėgėlis" - kietai įmigęs blatnasis - randamas. Jei jis būtų muzikų ar kocinų kastos, būtų suspardomas ir sudaužomas automatų buožėm. Bet blatnajam skiriamas tik kičas.

Kičas yra dviejų režimų - bendrojo ir griežtojo. Apsaugos kareiviai ir seržantai sodinami į pirmąjį, o disbatininkai - tik į griežto režimo kičą.

Bendras nuo griežto skiriasi tuom, kad griežtame valgyti duodavo tik kas antrą parą - išėdas nuo seržantų stalo. Po 10-15 parų nubauستاسis palengvėdavo keliais kilogramais. Būdavo disbatininkų, kurie "įsigudrindavo" išsėdėti kiče po mėnesį, du, o vienas - net pusę metų. Jei kuriam pradeda "važiuoti stogas", ir jis ima stūgauti ar, daužydamas kameros duris, "pumpuoti" savo teises, jį arba mušdavo, arba surišdavo kojas su rankomis, priversdami jį priešiną pusę išsilenkti stuburą, ir pamesdavo ant šaltų betoninių grindų. Riečiamojo stuburas ir sąnariai traškėdavo kaip degančios malkos. Pusvalandis tokio gulėjimo sąnarius, sausgysles ir raumenis ištempdavo taip, kad atrišus virves dar kurį laiką gulėdavai kaip paralyžiuotas.

Kažkur tamsoje Mindaugas lyg ir girdėjo kameros durų trinkelėjimą ir rakinamos spynos spragtelėjimą. Jausdamas stiprų galvos skausmą, jis ėmė grįžti į save iš kažkur toli. Sunkiai atmerkė akis. Kurį laiką sąmonė buvo dar prislopusi, tačiau migla po truputį išsisklaidė. Burnoje - tulžies ir švino skonis. Pojūčiai grįžo - jis pajautė, koks nepatogus yra metalinis gultas. Skaudžiai gėlė šonkaulius. Bijodamas staigiai judinti geliančią galvą apsidairė. "Kur aš?" Patalpa buvo maža - maždaug dviejų metrų ilgio ir apie pusantro - pločio. "Kičas", - pagalvojo, prisiminęs draugų pasakojimus, tik niekaip negalėjo "atgaminti", už ką čia pateko pats. Turėdamas muštynių patirties atsargiai pajudino žandikaulį, po to pačiupinėjo pirštais. "Nelūžęs ir neišniręs", - šiek tiek nudžiugo. Liežuviu patikrino dantis - visi. Dešinė ranka apčiupinėjo kairės pusės šoną, kaire - dešinės. "Šonkaulius apskalbė kaip reikiant, bet kas?" - mėgino priversti tai prisiminti baisiai geliančią galvą. Po truputį įvykiai ėmė grįžti, vienas po kito užpildydami tuštumą atmintyje. "Grįžom iš valgyklos, būras pakvietė užsičefyrinti. Sėdėjom, juokavom, atbėgo KPP budintysis... Ir pakvietė į štabą. Bet kas ten mane ir už ką baladojo? Rotnas buvo prie lango... Nepamenu... Na, ir cher su jais. Svarbu, kad ne saviškiai. Ką gali žinot, gal koks lochas, norėdamas gyvenimą pajvairinti, lažą apie mane "sustūmė", o chebra, nesiaiškinusi - malkų... Nors taip nebūna. Visada juk yra razborai, jei kas ima "pirštus riesti į save". Išsiaiškina, ir būras į akis paskelbia bausmę. Bet čia ir dubakas... - tik dabar pajutęs kameros šaltį, pagalvojo Mindaugas. - Įdomu, kuriam laikui mane čia įgrūdo? Matyt, štabe kažką ne taip "užlenkiau". Taip, mano liežuvis - mano priešas. Kastuvas kapinių duobei išsikasti". O durnumo man netrūksta. Kentėdamas skausmą šonuose pasikišo rankas po galva, pajudino veido raumenis. "Martiufelio, atrodo, neišgražino, tik gavau į žandikaulį - gerai, kad neiškabino. Nieko, esu ir smagiau gavęs. Ne kartą po kelias paras lovoje išgulėdavau, ir nieko. Išsilaižau, ir prasideda razborai... Buvo, kad per savaitę du kartus gerai "pasikroviau"... Ir nuslydo į prisiminimu: „Pripyliau į straublį "Putoje" ir ėmiau "ant rago" rautis. Vienas gorkinis neapsikentė ir nugesino - kaip pylė man į dūdą, o aš - feisu į šaligatvio

bordiūrą. Snukis skilo kaip arbūzas, mama ašarodama tris dienas kompresus keitė. Andrius ir Vilius, atėję aplankyti, myžo iš juoko į kelnes. Fotiką atsinešė, mane apsikabinę fotografavosi ir kartojo, kad atrodau kaip reto apsigimimo egzempliorius, todėl jiems didelė garbė šalia įsiamžinti, - prisiminus namus ir draugus, krūtinę užliejo malonus saldumas. - Ateidavo keletą kartų per dieną - lyg pas mirštantįjį. Tai prikolinosi, tai vienas kitą žvilgsniais tildė... Supratęs reikšmingus jų nutylėjimus, ėmiau prašyti, kad nesikištų - pats esu kaltas, pats ėjau "ant rago", pats ir išsiaiškinsiu. Tie kategoriškai purtė galvas: "Sveik, ir bus razborai". Mindaugas šyptelėjo prieblandai: "O man užteko durnumo nieko jiems nesakius su Katinskiu nusirauti prie portiankės, kur į skačkes rinkosi gorkiniai, ir vienam pamėginti padaryti razborus. Vėl kapitaliai gavau per birbynę, akis užtino taip, lyg po voku būtų įkišta didelė slyva, - Mindaugas sukikeno. - Tie vėl lanko, vėl fotografuoja, sako - galeriją atidarys ir derina parodos pavadinimą: "Intelektas IQ - 10" ar "Kaip gera būti bukam", o gal "Iškritau iš sunkvežimio, stabdžiau veidu"?"

Netikėtai iš sąmonės kampelių lyg bangos ėmė plūsti šviežesnių prisiminimų nuotrupos: "Juk štabe mane sukalė budėtojas... Šūdžius tas, pirmosios kuopos skyriaus vadas... Jis kažką malė apie garbę... A, taip, kad mums suteikta garbė atlikti šlovingą internacionalisto pareigą... Asilas... Jis, kaip ir daugelis šiltai sėdinčių karininkų - nesuprantu tik, dedasi ar tikrai yra – trenktais idealistais. Tokie kaip jis atskrisdavo į Afganistaną - beveik visi savanoriai, pilni šūkių, su baisiu noru išbandyti save. Sau ir kitiems įrodyti, kad visi tie idiotiški lozungai yra realybė, kad tai - sektina gyvenimo tiesa. Ir jei nežūdavo, tai akivaizdžiai pasikeisdavo jau po pirmų operacijų. Entuziazmas išgaruodavo kaip eteris. Sėdi kur nors nuošalioje vietoje lyg suspardytomis kepenimis ir išduoto žmogaus žvilgsniu stebėjasi į nežinią. Žlunga visi idealai, bet, šiukštu, niekada paklaustas neprisipažins. Taip lūžo ir mūsų kuopos zampolitas Zdobinas. Po kiekvienos operacijos jo žodyne likdavo vis mažiau tų idiotiškų frazių. O kai jo draugas, su kuriuo kartu mokėsi, buvo nušautas į nugarą jau pasidavusio į nelaisvę dūcho, visai apsvirtė. Išsėdėjo visą vakarą stiklinėmis akimis, ir jau sekančioje operacijoje: "Į nelaisvę neimti! Šaudyti vietoje!". Mes jį atsargiai traukiame per dantį: "O kaip tarptautinės konvencijos, karinis tribunolas, statutas ir t. t.?" Šis atsako paprastai, kareiviams suprantama kalba: "Vyrai, šūkius palikime tiems, kurių subinėms kulka negresia. Jie toli nuo viso šito mėšlo, ir lai mojuoja vėliavomis. O mes čia. Turim atlikti, kas mums liepta, kad vėliau nesikankintume dėl momentinio bailumo. Ir saugokim save - motinoms, jos mūsų laukia". Kardinaliai pasikeitė. Pagal pareigas ir toliau vedė politinius užsiėmimus, bet jutai, kad jis tik atlieka darbą - nebeliko to šūkių laužo, kuriame anksčiau taip intensyviai liepsnojo. Jis - zampolitas,

todėl nori nenori turi kuopai protą krušti. O tas menkysta, štabo budėtojas...” – ir iš šlykštumo susiraukė.

Mindaugas sujudėjo raukydamasis nuo skausmo, stengdamasis geriau susisiausti bušlatu, kad nebūtų taip šalta. Veidas suakmenėjo, tapo piktas. “Jei Afgane karininkai kam retkarčiais ir užvažiuodavo, tai tikrai buvo už ką. Čia jie jaučiasi dievais. Na, rotnas, reikia pripažinti, diedas kietas, nuo tokio pasikrauti malkų ne toks abidniakas. Bet tas susna... Nesistebiu, kad kiekvieno disbatininko svajonė yra atsėdėjus “užversti” kuopos karininką. Apsauginius seržantus visi tikisi sutikti traukinyje - jie kareiviai, bet malkų nusipelnė. O kalbos apie karininkus baigiasi tik noru juos nudobti. Ką gi, nelaisvė gimdo neapykantą. Ten - stiprus vieningumo jausmas norint išlikti, čia - žvėries instinktas. Juo vadovaujamės, jis mus ir saugo. Čia turiu būti piktas ir atsargus, tarytum žvėris. Praradau budrumą, ir sudaužė... Praeitis dabar nebeturi reikšmės. Namai, kiemo draugai, civilių gyvenimas - visa tai atrodo kaip gražus sapnas. Jei ne mamos ir seserų laiškai, atrodytų, jog viso šito nė nebuvo. Viskas, kas buvo namuose, per daug nerealiai gražu lyginant su paskutiniais metais. Kartais net nesitiki, jog taip kažkada buvo ar kažkam yra dabar. Milda prieš pusmetį parašė: “Nepyk, nuoširdžiai laukiau tavęs dvejus metus, ilgiau nebėgaliau”. Dar vienas smūgis į paširdžius. Skaudu. Bet nusipelniau. Ji graži ir nekvaila. Laukti ketverius metus - per ilgai. Ji dora, ne melagė. Kad ir kaip skaudu, turiu ją suprasti. Tik motina gali laukti visą gyvenimą. Bet dar pusantrų metų čia ir pusę metų ten... Per daug pastaruoju metu gyvybės ar mirties klausimų užgriuvo mane. Laikausi įsikibęs į gyvenimą, kaip velniai žino į ką, lyg pasiutusiai jį branginčiau... Kur garantija - kentėsiu, kentėsiu ir galų gale mane “užvers”. Gal geriau pasidaryti galą ir nebetempti gumos? Bet kaip tada jaustis mano motinai, seserims, Andriui, Filkai, bratanams iš Afgano - juk ten jie ne kartą dėl manęs rizikavo savo gyvybėmis... Sužinoję visam gyvenimui pasijus išduoti...” - krūtinėje jausdamas tuštumą ir silpnumą mąstė Mindaugas.

Kažkur koridoriuje pasigirdo artėjantys sunkių kareiviškų batų žingsniai. Brakštelėjo spyna, sunkiai sugirgždėjo durys.

- Na kaip, neataušai? - linksmi paklausė apsaugos seržantas, mesdamas Mindaugui milinę. - Kai atnešė, galvojau, tau kranty.

- Manei, kad subinę užrauksiu? - kiek leido sumuštas žandikaulis, nusišypso Mindaugas. - Štabe mane atbaladojo?

- Aha, - linksmi linktelėjo seržantas. - Budinčiajam užlipai ant nuospaudos. Jis - lochas, atsargiai su juo.

- Na, tą aš jau supratau... - vėl apmaudžiai šyptelėjo Mindaugas.

- O ant pizdako būtinai reikėjo rautis, kad suprastum? - dalykiškai paklausė seržantas.

- Kiek man įsūdė?

- Dešimt, - abejingai tarė seržantas. - Ryte milinę paimsiu, ji tik nakčiai. Arbatos nori?

- Aha, aš čia “dubą metu”.

- O galvojai - čia kurortas? - darydamas duris tarė seržantas. - Tuoj vakarienę atnešiu...

Atnešęs duonos ir arbatos, jis dar pastebėjo, jog Mindaugui nuskilo - šiaip į tokią kamerą sugrūda po tris ar keturis. Vėl trinktelėjo durys, žingsniai nukaukšėjo tolyn koridoriais. Mindaugas liko vienas su šaltu grindiniu, metaline lova ir sienoje virš durų mirgančia lemputė šviesa.

Nenurimdamas durų link traukė skersvėjis. Petkevičius sunkiai atsistojo - kvėpuojant kairiajame šone kažkas traškėjo. „Kūrvos, šonkaulį sulaužė“, pagalvojo Mindaugas ir, kiek leidžia skausmas, atsikrenkštė bei nusispjovė į saują. Priėjęs arčiau šviesios apžiūrėjo seiles - kraujo nebuvo. “Nors tas gerai...” Nusivilko vatinių, apsičiupinėjo šonus. “Chernia, tik šonus aplamdė. Pora dienų, ir praeis. Vis tiek pyderas. Mielai pridaužčiau”, - supdamasis į milinę, o kojas apsvyniodamas vatiniu, pagalvojo.

“Į darbą iš kičo negina, rikiuotės užsiėmimų irgi nebus. Jei nebūtų taip šalta, galima gyventi. Tiesa, vyrai pasakojo, kad čia ėsti duoda kas antrą dieną. Niekis. Dešimt parų pailsėsiu nuo idiotiškos disbato tvarkos, kai aštuonias valandas miegi, aštuonias praleidi darbo zonoje, aštuonias - rikiuotės užsiėmimuose. Kiekviena diena vienoda - triskart po aštuonias valandas. Na, neskaičiuojant pusryčių, pietų ir vakarienės laiko, dar laisva valanda prieš miegą. Tada čefyrimamės.

Afgane diena nepanaši į dieną - tai meta mus kur, tai atšaukia, tai varo “valyti” kišlako, tai traukti lauk užpultą koloną. Nežinai, koks įsakymas bus po valandos, kur reiks lėkti. Parvažiavę į Bagramo bazę jaučiamės kaip sugrįžę į namus. Aišku, tik poilsio nedaug - kad ir viduryje nakties grįžtumėm purvini, apžėlę, suplyšę, visą likusią nakties dalį skalbiamės, lyginamės ir ryte pulko rikiuotėje stovime švarūs, lyg niekur nebuvę.

O čia vienos dienos neatskirsi nuo kitos - žinai, kad vėl bus tos trys dalys, tik rikiuotę gali sutrumpinti zampolito valandėlės. Atrodo, esi visą dieną užimtas. Pavyzdžiui, esi darbo zonoje: vaidini, kad dirbi, o mintys - kažkur toli. Ir kai turi laiko mąstyti, atsiranda per daug neatsakomų klausimų: “O kas būtų, jeigu būtų...” Įlendi į labirintą, ir nerandi išėjimo. Visiška sistemos dviveidystė - visi “prižiūrintys” deklaruoja norą paaiškinti tau tavo nuklydimus, muštro pagalba ir statuto kalimu paversti tave tikru kareiviu, net suteikiama galimybė atsėdėjus du trečdalius laiko eiti “ant pagono”. Bet viskas yra kaip ir visoje tarybinėje armijoje - gražu tik transparantuose, o tikrovė paremta nužmoginimu ir smurtu. Aplink spygliuotos tvoros, grotos, konvojus su šunimis. Visur bėgte, nesižvalgant. Netgi padelnikai skiriami į atskiras kuopas, kurias skiria vielų tvoros, o už pokalbius tarpusavyje sodinami į kičą. Va, būtų mane

pasodinę kartu su Vasia, tai negalėtume net pasisveikinti - iškart kičas. Jiems nuspjaut, kad mes kartu bėgiojome po kalnus nešdami sužeistuosius... Ir tu mėgink paaiškinti kokiam karininkui, kad yra taip ar kitaip, atsakymas vienas: "Pagal statutą nepriklauso". Viską, kas žmogiška, draudžia statutas, o jei jis nedraudžia, neleidžia karininkai - tu esi disbatininkas. Jie tave gali sudaužyti kaip obuolį. Apsaugos šunys čia labiau vertinami nei mes, ir, jei nori eiti "pagonu", turi nusizeminti prieš karininkus, tapti jų subinlaižiu. Jie tave daužo, o tu turi jiems nusilenkti iš padėkos", - Mindaugas užsimiršęs nuspjovė ir susiraukė nuo skausmo. Piktai nusivalė nepavykusio spjuvio apspjautą petį ir vėl susimąstė:

„Prieš armiją apie disbatą žinojau nedaug - kiek pusbrolis papasakojo. Alfredas grįžo komisuotas - jam Kazachstano plėšiniuose vietiniai per muštynes išmušė akį. Ten jis pateko iš laivyno, o vienas jų laivo jūreivis buvo nuteistas metams disbato. Laivyne gerai maitino, pasakojo pusbrolis, toks nepaslankus buvo, o grįžo iš disbato - visas sausas, miklus, deniu ant rankų vaikščiojo. Tiesa dar Jonas pasakojo, kuris tarnavo specnaze Angoloje. Stambus, užsidaręs, neramaus žvilgsnio ir piktas, bet kažkodėl mane mėgo. Kartą įkalęs papasakojo apie savo tarnybą: "Tai buvusi Portugalijos kolonija - 1975-aisiais jie atgavo nepriklausomybę ir pradėjo tarp savęs pjautis. Sovietai rėmė vienus, Vakarai kitus. Pietų Afrikos Respublika ir Zairas įvedė savo dalinius, Kuba ir rusai - savo. Negrams į sovietų grūdama socializmą nuspjaut, jiems apskritai į viską nuspjaut. Jie ne kareiviai, jie net ne žmonės - jie negrai. Jų armijoje absoliučiai nėra nei tvarkos, nei disciplinos: kareivis bet kada gali nusviesti šalin ginklą, išsitiesti ant smėlio ir gulėti, nors yra paskirtas saugoti kokį objektą. Tai visa tvarka laikosi ant tarybinių ir Kubos kareivių. Kubiečiai - geri, linksmi ir rimti kariai. Myli savo Fidelį, tiki revoliucijos idėjomis ir nuožmiai kaunasi. Mums prieš operacijas liepdavo kažkokias tabletes gerti, o nuo jų imdavo važiuoti stogas. Naktimis tyliai nusigauname į nurodytą vietą, įlendame į namus ir visus juose miegančius žmones išpjauname peiliais. Visus - vyrus, moteris, vaikus. Nuo tų tablečių viskas "dzin", visi kažkokie apduję... Susiginčijau su kuopos vadu, "atkaliau" jį - du metai disbato. Sėdėdamas iš buvusių tarnybos draugų sužinojau to bybio namų adresą, todėl atsėdėjęs susiradau jį ir vėl atkaliau. Vėl du metus įsūdė. Šešeri gyvenimo metai - šuniui ant uodegos".

Mindaugas prisiminė, kad nepraėjus nė pusmečiui po šios išpažinties Jonas išsiskyrė su žmona, o netrukus pasikorė. Petkevičius pasimuistė: "Jeigu man kas prieš armiją būtų pasakęs, kad papulsiu ir į Afganą, ir į disbatą, geriau būčiau prasisukęs "ant straipsnio". Bet negali žinoti, kas būtų, jei būtų..."

* * * * *

Po dešimties parų arešto nuvestas į kuopą Mindaugas buvo sutiktas džiaugsmingo būro Vanios šūksnio. Rusišku papročiu pasiglebėsčiavo plekšnodami vienas kitam per pečius. Vania džiaugsmingai kartojo:

- Sveikas, bro! Girdėjau, girdėjau... Sudaužė tave tas lochas, - suėmęs savo stambiomis rankomis už pečių, džugiškai žiūrėdamas į akis: - Sulysęs, - papurtė Mindaugą. - Nieko, svarbu, kaulai sveiki, o mėsa ataugės.

Po dešimties parų vienatvės Petkevičius jautėsi labai laimingas ir be perstojo šypsojosi.

- Na, aš tuoj, fanyčių užkaisiu, - suskubo būras. - Tuoj, tuoj. Pasiilgai čefyro juk?

- Ahmm... - pritariamai numykė Mindaugas.

- Tau laiškų yra, - tarė Vania. - Pasižiūrėk, kol paruošiu...

Savo spintelėje Mindaugas rado tvarkingai sudėtus vokus. Du laiškai nuo mamos, vienas - nuo Vasios Garšenino, vienas - nuo Andriaus. Grįždamas prie būro paskubomis atplėšė Andriaus laišką ir eidamas skaitė. Iš silpnumo šiek tiek svyravo į šonus.

- Sėskis, nesiūbuok kaip topolis palaukėje, tuoj lašiako papjaustysiu, - tėviškai tarė Vania. - Tau išsimaudyti reikia - smirdi kaip kūrva po zapojaus, - nusijuokė užkrečiančiu juoku.

Mindaugas pritariamai linktelėjo ir, baigęs skaityti, atsiduso:

- Hm, supranti, koks pasaulis mažas, - antrą kartą bėgiodamas akimis po eilutes. - Mano bratanas papuolė į Afganą. Kiek suprantu, jis prie Salango tunelio, tik iš Sąjungos pusės... - ir, pakėlęs į būrą akis, paaiškino: - Na, ten tarnaujant, draudžiama rašyti, kur esi - tribunolu grasina. Bet supratau, kad jis - ant Salango. Rašo, kad laikosi gerai, nesileidžia senių čmyrinamas, - vėl nusišypsojo kažką radęs. - Klausyk, čia tau, labai mėgstančiam praporus: "Mūsų kuopos praporščikas Kotovas - čmo kaip reta. Jo pareigos - rūpintis kuopos maitinimu, tai tas sundukas kartais išdrišta nuvažiuoti į bazę parvežti maisto produktų, o grįžęs puola į daugiadienius zapojus. Vietiniams stumia kuopos maisto atsargas ir, nusipirkęs šaropo", - naminės vynuogių degtinės - paaiškino Mindaugas, - "ištisai lupa. Karininkai jį pyzdina už tokius reikalus, tas pasižada negerti, o išsiblaivius jam prasideda šugniakai - bijo važiuoti, kad nepapultų į pasalą, ir slapstosi nuo karininkų. Kuopa dėl jo neėdusi būna po 4-5 dienas. Dabar įsigudrino patekti į medsanbatą. Kažką kosina..."

- Kažko neįkertu... - nustebo Vania. - Savo gyvenime: tiek vaiknamyje, tiek armijoje, tiek čia, laiku ir visada gauni skirtą porcaikę. O ką, karininkai tokie lochai, kad supisto praporo nesutvarko?

- Juk kur visas armijos debiliškumas... - susimąstė Mindaugas. - Kiekvienas karininkas turi savo pareigas, apie jas ir tegalvoja. O kuopos

tiekimu turi rūpintis praporas, tik jis “užkalęs skersą”. Ir viskas atrodo labai paprasta: nenori - priversim, nemoki - išmokinsim, nesimokai - malkų. Zakladavalinti vyresnybei, reiškia pripažinti, jog esi blogas vadas ir net su praporu nesusitvarkai.

Būras nugėrė du chapus ir padavė puoduką Mindaugui. Šis nušvito:

- Va šito tai pasiilgau.

- Na, už tokius “užkalimus” aš jį įmesčiau pas kocinus, - visai rimtai veide nutaisęs malonią šypseną, tarė būras.

Mindaugas atitraukė akis nuo laiško ir sekunde susimąstė ir nieko doro daugiau nesugalvojęs:

- Ką ten kocinti, jis ir taip kocinas.

Abu nusijuokė. Vania kažką mąstė, Mindaugas skaitė motinos laiškus. Kiekvieną perskaitęs po du kartus, sutriko ir, nors stengdamasis neišsiduoti, apmaudžiai nusikeikė.

- Kas? - paklausė Vania.

- Ai, motina rašo apie šį bei tą, kas kieme nutikę naujo... - nesmagiai trumpam nutilo. - Tėvas, sužinojęs, kad gavau dvejus metus disbato, pasiuto: “Man bandito nereikia, jis man nebe sūnus, mano namuose jam vietos nebėra...”, - ir dar rūgštesne veido išraiška: - Uždraudė motinai siuntinius siųsti... O ji jo bijo...

Abudu kurį laiką nesmagiai patylėjo. Vania pliaukštelėjo Mindaugui per petį:

- Nemyžk, mes tave iš savo siuntinių “pašildysim”. Man irgi niekas nesiunčia... Ne bėda, vis tiek visi metasi į bendrą katilą.

- Ne padagrieve reikalas... - susiraukė Mindaugas.

- Suprantu, - tarė Vania. - Nepyk ant senio, jis neteisingą kryptį pasirinko.

15 skyrius

Įstoję į skirtingas mokslo įstaigas su skirtingais paskaitų tvarkaraščiais, Mindaugas, Vilius ir Andrius didžiąją dalį dienos buvo atskirti vienas nuo kito. Šis pasikeitimas sukėlė tam tikrą sumaištį, nes dar nuo vaikystės jie buvo įpratę nuo ryto iki vakaro laiką leisti kartu. Tačiau visi vakarai ir išieginės dienos buvo bendri. Ir nusprendė vyrukai padidinti savo raumenyną. Dar prieš metus vienas iš kiemo bičių - Petka, pravarde Gaidys - buvo pasidaręs štangą. Gaidys 24-ojoje PTM mokėsi suvirintojo specialybės, ir per vadinamąją gamybinę praktiką prie metalinio vamzdžio galų privirino du masyvius geležies lydinčius. Hantelius pirkio sporto prekių parduotuvėje priešais "Neptūną". Viską susivilko į malkinę, prieš tai prasivedęs elektros laidus. Kažkas pasiūlė bokso kriaušę - tai buvo paprasčiausias tinklo plūduras - ir ši nukeliavo malkinėn. Buvo įsigytos bokso pirštinės, malkinės sienos apklijuotos gražių merginų nuotraukomis iš žurnalų. Trečdalį kriaušės pripildžius vandens, sporto salė buvo paruošta.

Tada, 1976-77 metais, Tarybų Sąjungoje visos ne olimpinės sporto šakos buvo uždraustos. O uždraustas vaisius visada saldesnis. Kiekvieno tuometinio jauno vyro garbės reikalas buvo papumpuoti raumenis, kad plažė neatrodytum dochlas. Ir visi nuoširdžiai kilnojo svarmenis - kas namuose, kas sandėliuose ar pusiau legaliuose kultūrizmo klubuose, kokių mieste buvo du trys. Jaunuoliai žavėjosi pirmaisiais miesto kultūristais - Sigiū "Vienaakiu", kuris įdegusiu raumeningu kūnu sukiojosi tarp merginų ant kaklo pasikabinęs šerno iltį, rimtą bitką užsikačialinusių aukštaūgiu Mažoniu ir kitais. Tokiems einant paplūdimiu, visi pasyviai besideginantys žmonės sužiurdavo: "Žiūrėk, kultūristas".

Tai, suprantama, negalėjo nekelti pavydo. Kaitri saulė, baltas Smiltynės smėlis, pašalinių dėmesys ir dailių merginų draugija - ko gi dar reikia jaunuoliui. Bet norint šito pasiekti, reikėjo ilgai ir kantriai kilnoti geležis. Ir vyrukai netingėjo. Gretimo kiemo kultūristas Antoška davė vadinamąsias sistemas ir stebėdamas pirmas treniruotes, patarė, kaip kvėpuoti, kiek ilsėtis tarp pratimų ir taip toliau. Anksčiau kiek lankęs bokso treniruotes Gaidys parodė smūgiavimo techniką. Ir Andrius su Mindaugu ėmė nuoširdžiai lupti kriaušę, su prakaitu kilnojo "svorius". Staigus jaunatvinis išstypimas, kai nuo padidėjusio skeleto tarytum dingsta visi turėti raumenys ir atrodo nenatūraliai liesas, po truputį ėmė pilnėti. Atsirado šiookie tokie "sparnai", padidėjo krūtinė, rankos nebeatrodė distrofiškai plonos. Mindaugui buvo prasčiau - jis buvo smulkių kaulų, todėl norint užpildyti tuštumas reikėjo dvigubai daugiau "arti". Parsinešęs statybininko šalną prisitvirtino prie jo hantelį ir storino

kaklą, ant kelių pasisodinęs seserį pumpavo blauzdos “ikras”, ant pečių užsivertęs jaunesniąją sesutę darė pritūpimus. Po mėnesio treniruočių jėgos pastebimai padaugėjo. Savadarbės štangos svorio nebepakako, tad prie jos imta rišti svarmenis ar sunkesnius namų apyvokos daiktus.

Vilius į draugų „pumpavimasi“, kaip ir į viską savo gyvenime, žiūrėjo santūriai. Pastovi kertėje ir pamėgina atlikti tą patį pratimą. Be jokių pastangų. Jis turėjo įgimtą gyvulišką jėgą. Jei Andrius ir Mindaugas raumenų padidėjimo pasiekė juodu darbu, tai Viliui jie patys augo: išryškėjo pečių juosta, atskiromis raumenų grupėmis gražiai siaurėdama žemyn. Jis ateidavo kaip revizorius - nebyliai žiūri, kaip vyrukai “pumpuojasi”, pakilnoja vieną kitą prietaisą, atlieka pora pratimų ir tyliai išeina, lyg sakytų: “Varykit, vyručiai, varykit, aš su jumis dar neturiu ką veikti”. Tik bokso kriaušę daužė su nuožmiu ir nuoširdžiu įniršiu. Mindaugas kartais net susirūpindavo:

- Ei, ei... Nutrauksi juk. Nematai, kad silpnai parišta.

Kriaušė buvo lynu pririšta prie sandėliuko stogo gegnės, tad nuo Viliaus smūgių imdavo drebėti visas stogas.

Treniruodamiesi vyrukai pakeistė ir gyvenseną - jokio rūkymo, jokio alkoholio. Būtina dienos norma - 3 litrai pieno ir pakelis varškės. Tai buvo baltymai, reikalingi raumenims, daugiau skurdžios tuometinių parduotuvių lentynos ne kažin ką ir galėjo pasiūlyti.

Tik šeštadienis bei sekmadienis buvo laisvi ir nuo mokslų, ir nuo treniruočių. Vakaraus “Stroikėje” vykdavo „skačkės“. Ten merginos, pažįstami bičai iš kitų kiemų ar gatvių, ir gyvai atliekama muzika. Į “Stroikę” plūsdavo begalės jaunimo. Prie bilietų kasų virdavo žmogienos masė - nesuprasi, kur kieno galva, kur kojos - baisi spūstis, jokios tvarkos. Vieni su bilietais, kiti be jų, vieni lengviau išgėrę, kiti smarkiau, turi pereiti per postą, kuriame amžinasis tvarkos sergėtojas mentas Staska. Tamsiais garbanotais plaukais, riesta nosimi ir ryškiu nepilnavertiškumo kompleksu, kuris, padedant milicininko uniformai ir paskirtoms pareigoms, leido menkystai susireikšminti. Baisiai laimingas ir dėkingas likimui už kiekvieną šeštadienį, praleistą poste, jis vienašališkai sprendavo, kas bus įleistas vidun, o kas ne.

Atsipalaidavęs ir noru pasiausti degantis jaunimas tūsinasi: vaikinai kabina merginas, merginos - vaikus, po šokių kažkas važiuoja “ant chatos”, kažkas lydi namo šviežiai pakabintus čiosus, kažkas raunasi į “taškus” pirkti vyno vakaro pratęsimui. Mieste esančios kelios kavinės ir pora restoranų prištabeliuoti - nė vienos laisvos vietos, maža to, prie durų - eilės norinčiųjų patekti vidun.

Įkaitusi nuo šokių ir prasmirdusi kitų rūkytų cigarečių dūmais, trijulė su išankstine nuostata “šiandien nieko nekabinti” žingsniuoja namo. Vakaras toks, kad grįžimas namo atrodo kaip bausmė.

- Šiandien pilnas atstojus. Nieko gero, - kaprizingai sustatydamas lūpas, Andrius.

- Pora gerų kliuškų buvo aname salės gale, - Mindaugas susimąstęs.

- Gal prasukam pro “Klaipėdą”... - pasiūlo Andrius. Kiti tylomis sutinka - viešbutis juk pakeliui namo.

Čia - jų rajonas, todėl visi trys jaučia savotišką pareigą apžiūrėti visas “masinio susibūrimo” vietas. Prie durų į “Klaipėdos” restoraną, kaip visada, eilė. Joje kantriai stovintys žmonės viltingai laukia - gal per duris išgrius įkaušusi kompanija, o gal kas bus išmestas ir atlaisvins staliuką jiems.

Andrius eilėje pamato pažįstamą bičą su dviem merginomis ir užkalbina. Nužvelgia abi merginas, prasibrauna pro eilę ir, pabarškinęs į duris, galvos linktelėjimu pasisveikina su restorano administratoriumi. Šis atrakina duris. Andrius kažką pašnibžda jam ir, sulaukęs atsakomojo galvos linktelėjimo, pakviečia trijulę. Dėkingas vaikiną paspaudžia jam ranką, merginos, eidamos į vidų, atidžiai jį nužvelgia, lyg vertintų iš naujo. Durys užsidaro, Andrius grįžta pas laukiančius Mindaugą ir Vilių.

- Matei, su koookiais čiosais... - reikšmingai paklausia. Šie pritardami numykia.

- Panos su buferiais. Ir duchovkės kaip reikiant. Na, kaip tokiems nepadėsi... - Andrius patenkintas atliktu darbu.

- Aha, pirdilnikai kaip reikia... - sučepsi Mindaugas. - Kas tas bičas?

- Ai, ryportovas.

Prie jų prieina du tamsaus gymio ir užkalbina ryškiu kaukazietišku akcentu:

- Klausyk, vaikinai. Reikalas yra. Gal padėti?

- Žiūrint, koks reikalas, - atsako Andrius, tirdamas juos žvilgsniu. - Už pinigų galima nemažai padėti, o už didelius - dar daugiau.

- Vot, stoviu, žiūrim. Vaikinas lyg ne kvailas. Protingas. Sakiau draugas: “Einam, gal padės bėda”, - kaukazietis, kuriam neegzistuoja rusų kalbos gramatika, gerokai suintriguoja visus tris.

- Na, kas per bėda? - perdėtai dėmesingai paklausia Andrius.

- Brangusis, paeikim į šonas, ten sakysiu, - kaukazietis draugiškai apkabina jį per pečius, bet leistinai, ne pyderišku gestu. - Supranti, su draugas čia atvažiavęs. Žiūrim, vaikinai “pa firmę” apsirengęs, sakau, gal padėsi mums?

- Ko reikia? - kerta Andrius, o tuo metu mintyse jau ruošia strateginį planą: - Džinsai, kramtoma guma, plastai. Ko, sakyk, ko? - tarytum būtų laiko kalboms stokojantis sandėlio vedėjas, galintis tik nedaugeliui išrinktųjų atverti savo Sezamo olą su deficitinėmis prekėmis.

- Vah, vah, - susižavėjęs lietuvių supratingumu pliaukšteli liežuviu gruzinas. Jo tirštai šeriais apžėlęs veidas išsiviepia plačia šypsena ir parodo auksinius dantis: - Visko.

Andrius pradeda čiulbėti garsiausių užsienio firmų pavadinimais. Kaukazietis, kuris tikriausiai mūsų miesto turguje pardavinėja arbūzus ar riešutus, nuo tokios gausybės rago tik kraipo galvą ir žavisi: “Vah, vah...”

Jei miesto juodojoje rinkoje pasirodydavo kramtoma guma, tai ji būdavo vienos ar dviejų rūšių - priklausomai nuo to, kokios šalies laivas atplaukdavo ir kiek jis užsilaikydavo uoste. Jei iš kapitalistinės šalies, tai trumpam. Jūreiviams ką nors pardavinėti nebuvo tikslo - jiems nereikėjo rublių, landžioti po mūsų tuščias parduotuves jie neturėjo nei laikonei noro, su “16-osios divizijos” merginomis už paslaugas mielai atsiskaitydavo doleriais. Galų gale, kokioje kitoje pasaulio šalyje jie galės panaudoti rusiškus rublius? Va, o jei dėl blogų orų, nenumatyto remonto ar prasto dokininkų darbo laivui tekdavo užsibūti, jūreiviai imdavo pardavinėti už rublius viską - kramtomąją gumą, cigaretes, džinsus, marškinius. Su jūreivišku nevaržomumu jie ūždavo tose keliose miesto kavinėse ir restoranuose, “divizijos” merginos, lyg žmonos, juos gaudė gatvėse ir kartu lėbavo. Tiesa, toks moteriškas rūpestis “kapitalistais” buvo tik tol, kol jie buvo “prie babkių”. Baigiasi pinigai - baigiasi dėmesys. Į juos imama žiūrėti lygiai taip pat, kaip į lenkus ar dar ir už mus didesnius ubagus - indus, filipiniečius. Na, nebent kiti, “verti dėmesio”, dar neatplaukė, tada merginos labiau joms įtikusius užsieniečius pačios visa kuo vaišina.

Andrius, nutaisęs dalykišką veidą išraišką ir išvardijęs visas žinomas firmas, reikšmingai iškelia pirštą ir su tam tikru santurumu - ką šiuo metu “gali”, nurodo kainas. Pietiečiams ėmus čepsėti ir derėtis, šiek tiek nuleidžia. Gruzinai, patenkinti būsimu sandėriu, trina rankas ir kviečia į viešbučio numerį pasivaikinti čača - vynuogių samane. Vyrukai atsako, kad negeria - giliai širdyje nepasitikėdami dėl galimo pyderasismo. Sutarius laiką, paspaudžia rankas ir jau nueinant vienas gruzinas sušunka:

- Kliausyk, draugas... - ir moja ranka. Draugams sugrįžus, šis susikuklina:

- O gal merginas, niu, moteris galima...

Andrius, lyg to laukęs:

- Be problemų, kokios nori?

- Vah, vah... – apspangę iš laimės čepsi abu gruzai. - Balta noriu, balta. Jūsų moteris... - siunčia oro bučinį į tamsą. - Vah, vah.

- Bus balta. Dvi baltos. Bet rytoj, - kategoriškai nukerta Andrius. - Kur aš jas šiandien jums rasiu? Kentėkit iki rytojaus. O ryt bus dvi vah vah baltos.

Mindaugui bei Viliui lieka tik klausytis ir stebėtis “na chodu” gimstančiais Andriaus planais. Įspūdis toks, lyg jis būtų Uosto gatvės strėlačnikas, žmogus, besiverčiantis stambiu kontrabandos supirkimu ir perpardavimu.

Einant namo Andrius jau dėsto gruzinų išdūrimo planą:

- Pasiimam du čiosus, visi čiuožiam pas tuos grūzdus. Sėdim, panos: “Chi chi, cha cha” - kosina kūrvas ir spangsta ant šaros. Mes negeriname, nes esame sportsmenai. Kai visi šiek tiek įkvasina, už “vah vah baltas moteris” užprašom didelę sumą. Gruzdai pašiurpsta, pasišiausia, čepsi. Pasilaužom dėl vaizdo ir beveik sutinkam. Bet siūlom visiems pirma eiti pas foršą gumos ir cigarečių. “Skersvėjiniame” name laukia Ganga. Ten darome grūzdoms skvazniaką. Iki rytojaus reikia prasisukti - pakeliui žvačkos ir pakeliui importinių cizų. Toliau, kaip sakoma, technikos reikalas.

Gumos ir cigarečių gavome. Prikalbinome pora “kieminių” atlikti kūrvų vaidmenį. Šios pasipūtusios šiek tiek įtariai papurkštavo - tais laikais su čiurkom prasidėdavo tik degradavusios, kurioms į visų nuomonę buvo nusispjauti, ir kvailai naivios, daugiausia kaimietės. Tokios “juodašiknių” draugės ypač smerkiamos buvo po to, kai prie “Žvejo” paminklo peiliais buvo subadyti du jauni klaipėdiečiai.

Miesto jaunimas visus gruzinus vadino tiesiog grūzdais, armėnus - aromis, o visų - neišskiriant nė vienos - musulmoniškų Azijos šalių piliečius - čiurkomis. Visi jie daugiausia prekiaavo turguje ir, be tamsaus gymio, savo kvailai didelių plokščių kepurių bei, jų supratimu, turtingumo išraiškos - auksinių dantų, nuo vietinių skyrėsi besaikiu žavėjimusi mūsų moterimis. Jų perdėta aistra mūsų buvo suprantama labai paprastai: “Nulipo džigitai nuo kalnų, palikdami ten savo meilužes - ožkas bei asilus, ir, atvažiavę čia, ėmė vaidinti krūtiakus. Jų kraštuose kūrvų nėra, o čia už rublį gali nupirkti, ką nori. Pardavinėja arbūzus, švaistosi dešimtinėmis ir seilėjasi iš laimės dėl staiga pasikeitusio jų gyvenimo lytinio statuso.”

Po vaikinukų subadymo prie “Žvejo” paminklo, senajame turguje įvyko “juodžių pogromas”. Turgaus, Mokyklos, Gorkio gatvių vaikinai susivienijo, apsiginklavo armatūros strypais bei kuolais ir puolė daužyti pietiečių kartu su jų prekėmis. Suvažiavusi milicija ėmė “semti” visus iš eilės. Sužalotų buvo abiejose pusėse - mūsiškiai mušė juos kuolais, pietiečiai badėsi peiliais. O visas konfliktas užvirė dėl vieno vienintelio sakinio su čiurbanais stovinčioms merginoms:

- Tai ką, jums lietuviškų bybių nebeužtenka?..

Su grūzdais viskas baigėsi pagal išankstinį Andriaus scenarijų: tik jie ne taip kantriai ilgai stovėjo “skersvėjo” perpūsti, ir svajojio grįžus į tėviškę atrodyti krūtai - auksiniais dantimis kramtyti gumą bei rūkyti geras cigaretes. Karštas kaukazietiškas temperamentas neleido jiems prie namo užsibūti labai ilgai. Juos “prasukom” 70 rublių, t.y. dviem blokams kramtomosios gumos ir blokui cigarečių “Pall Mall”. Jie buvo nei pirmi, nei paskutiniai “Klaipėdos” viešbučio gyventojai, apakę nuo tariamo Lietuvos suvakarėjimo- lyginant su sustabarėjusiu Kaukazu.

Juos “prasukinėjo” prieš mus, “prasukinės” ir po mūsų. Lengviausia būdavo “apstumti” auksaburnius, keistų kepurų savininkus, nors būdavo ir gerai atrodančių - išvaizdos prasme - pietiečių. Šių prasukti nė nemėginom - jie buvo rimti, lyg kepurėtųjų brigadininkai. Įvairiausiais būdais mulkinami pietiečiai milicijai nesiskundė, nes tiek pirkti, tiek parduoti ką nors importinio buvo spekuliacija, už kurią baudžiama laisvės atėmimu. Mums tai tiko.

* * * * *

Kontrolinis algebras darbas. Mokytoja, turinti neeilinių pedagogo sugebėjimų priversti mokytis net visiškai beviltiškus mokinius, išdalina lapelius su individualiomis užduotimis. Neblogai išmokta vidurinėje ir puse ausies girdėta čia, algebra Mindaugui suteikia galimybę būti neprasčiausiu, nes pusė grupės - algebriškai nepakaltinami - sėdi be žalio supratimo apie šį mokslą. Dar pirmajame kurse tikrindama žinias, mokytoja susiėmė už galvos ir labai rimtai, be sarkazmo, paklausė:

- Vyrų, o jūs apskritai ar mokėtės algebras ir geometrijos?

Dalis grupės vyptelėjo:

- Lyg ir ne, bet dalykas girdėtas.

Per kontrolinį Mindaugas susikaupęs sprendžia užduotis. Už nugaros tuščiai smaksantis Kreivašonis iš Biržės įkyriai zurzia:

- Mindia, a Mindia... Duok, nusirašau.

- Asile, užduotys individualios, - ir suvokęs, kad Kreivašonis net to nesupras, patikslina:

- Kiekvienam vis kitos. Ir tau netiks...

Kuriam laikui Kreivašonis apmaudžiai nutyla, bet vėl ima tvirtai kirčiuoti pirmuosius skiemenis:

- Mindia, a Mindia... Duok, nusirašau.

- Juk sakau, kad tau netinka mano atsakymai!

- Kodėl? –apniukusiu įtariu veidu.-A, gaila... A man tas pats - tinks, netinks..Vis tiek nežinau, ką rašyt...Jei tavy tiks, tiks ir many...

Mindaugas netenka kantrybės:

- Na, rašykis, - ir paslinko lapą į šoną. Kreivašonis patenkintas nusirašinėja, dar pasitikslindamas formulių raides ir skaičius.

Mokytoja surenka darbus:

- Kol patikrinsiu, pailsėkite, bet tyliai.

- O parukit gal? - labai minkštai tardamas “u” klausia patenkintas atlikto darbo išbaigtumu Kreivašonis.

- Bus pertrauka, tadu - rukik, - pamėgdžiodama biržietišką tarseną atsako mokytoja. - O dabar sėdėk ramus.

- Gerai jau, gerai, - pikta keistai kirčiuoja Kreivašonis.

Kurį laiką visi snūduriuoja. Mokytoja išsklaido mieguistą atmosferą ir ima vardinti, kas kiek gavęs. Kreivašonis pasiunta:

- Mokytoja, a, mokytoja... A kaip tų suprasti?

- Ką suprasti?

- Petkevičius gava keturis, ašei rašiau tų patį ir gavau duje?

Mokytoja net užgniauzia kvapą ieškodama paaiškinimo kvailiui. O Kreivašonis jau rimtai įpykęs - riebiai rusiškai nusikeikia, taip pat riebiai nusispjauna į tarpsuolį, ištrina koja ir sumurma beviltiškai:

- Bliat, bliat. Ašei nieka nesuprantu. Nerašai nieką - duje, rašai - vis tiek duje. Nachui, aš daugiau neberašysiu. Vis tiek duje ir duje... - ir, nuoširdžiai pritardamas savo paties nuomonei, purto galvą: - Ne, ne ne.

Grupė užspringsta juoku. Vienas kitas biržietiška tarme replikuoja:

- Aiškus duje. Nerašyk, Kreivašoni, vis tiek bus duje... Duje ir duje...

Mokytoja, net turėdama neeilinių pedagogo sugebėjimų, tik neviltigai skėsčioja rankomis - nevispročiui paaiškinimo ji nerado...

Pedagogų kantrybė buvo nevienoda. Vieni, blaškydamiesi ir psichuodami, su kažkokiu piktu įniršiu grūste grūdo savo dėstomą dalyką, kiti, suprasdami padėties beviltiškumą, elgėsi atsainiai: "Kaip norit. Bus smalsu - mielai paaiškinsiu". Norinčiųjų tokie nesulaukdavo, nes smalsumu mokslui nepasižymėjo nė vienas. Pedagogai suskirstė visą grupę į "beviltiškus" ir "na, dar dar". Stipresnis žinių kalimas miesto mokykloje Mindaugui leido labai nesunkiai rinkti neblogus pažymius. Kai kurie pedagogai jį net pamėgo. Ir jų pamokose, Mindaugas „leisdavo sau“ gadinti orą. Dėl kasdien išgeriamų trijų litrų pieno ir suvalgomos varškės Mindės meteorizmas buvo nesustabdomas, ir kartas nuo karto jis kilsteldavo nuo suolo sėdmenis... Grupėje tebuvo vos 14 moksleivių, todėl visi turėjo sėdėti vienoje suolų eilėje, o kita likdavo tuščia. Mindaugas, neiškentęs vidurių pūtimo, atsargiai pakelia vieną "žandą" nuo suolo ir tyliai paleidžia dujas. Jei kvapas stiprus, kitame suole sėdintis Kreivašonis tuoj pat sureaguoja garsiai:

- Bliat, bliat. Mindia apsišikė, - ir bėga į laisvą suolų eilę. Paskui jį - ir visa grupė, aišku, kiekvienas su savo pastebėjimais. Mindaugas irgi kiūtina į kitą eilę.

Priklausomai nuo mokytojų geranoriškumo, vieni jį gindavo iš klasės jau po pirmo "meteorito", kiti po antro, trečio.

Rusų kalbos mokytojas suraukydavo antakius:

- Kas tau yr? Juk taip beždėt nenormalu.

- Nežinau, gal vėžys... Nes kvapas... tai nekoks... - ramiai paaiškina Mindaugas, jau grūdamas už durų.

Lietuvių kalbos mokytoja iš savo pamokų jį išmetė pusmečiui ir pareiškė: "Atgal priimsiu tik leidus direktoriui". Aišku, eiti pas Direktorių Mindaugas nė nesiruošė. Negi pasakysi: "Mane išmetė pusei metų, nes

gadinau orą...” Iš vienos, na, dviejų pamokų - dar aišku, bet pusmečiui - net PTM masteliais - sunkiai.

* * * * *

Kiemą mados užvaldo lyg epidemijos. Tiesa, to mes neįvardijame mada, tai greičiau rinkimo virusas. Vaikystėje rinkome - kolekcionavome - pašto ženklus, degtukų dėžučių etiketes, kramtomosios gumos popierėlius, cigarečių pakelius ir t. t. Su amžiumi menkavertes kolekcijas pakeitė senovinių monetų ar banknotų, knygų kaupimas. Iš kur ateidavo užsidegimas ką nors rinkti, neaišku - tiesiog kildavo azartiškas noras, ir tiek. Tuo labiau, nuo mažens žinojome - vieną kolekciją gali keisti į kitą su priemoka ar be jos. Savame kieme ar kitame. Visą laiką visas senamiestis ne tik ką nors rinko, bet ir mainė, pirko ir pardavinėjo.

Mūsų kieme jau treči metai įsitvirtinusios kelios rinkimo manijos: vieni renka medžiagą apie roko grupes bei kultūristų nuotraukas. Visos nuotraukos gaunamos perfotografuojant užsienio žurnalus. Nusipirkti žurnalą buvo brangu, todėl tie, kas juos turėdavo, už perfotografavimą reikalavo užmokesčio. Galiojo rinkos kainos, o koku fotoaparatu tai darysi, kokios kokybės nuotraukos gausis ir kur jas realizuosi - tai jau tavo problema.

Mindaugas puikią rinką atrado PTM, o Viliui ir Andriui ne blogiau sekėsi politechnikume, nes į uostamiesčio mokyklą suvažiuodavo daug jaunimo iš įvairių kaimų ir miestelių. Klaipėda tuo ir buvo išskirtinė, kad ir egzistuojant geležinei uždangai, iš užsienio į miestą įvairiais kanalais vis šis tas pakliūdavo. Atvykę vyriokai ir mergiotės pirkdavo nematytus ir dažnam negirdėtus dalykus, o už smalsumą reikia mokėti. Profkėje Mindaugas lengvai galėjo iškišti pornografines ir kultūristų nuotraukas, emblemas džinsams. Šios buvo padaromos paprastai: ant baltos dirbtinės odos uždedi šlapią, iš žurnalo iškirptą nuotrauką ir pakaitini karštu lygintuvu. Dažai persisunkia į dermatiną, ir emblema - paruošta. Nesudėtingai buvo gaminami ir samapalni džinsai - nuo dviejų sulankstomų kelioninių lovų, vadinamų raskladuškėmis, nuardai brezentą, dažai jį mėlynai, po to audeklą neši pas besimokančią siuvėjos amato merginą. Ši sukerpa ir pasiuva. Prisiūna ir “emblema”. Viskas, samapalai paruošti. Tada ieškai locho, kuriam stumi prekę. Kuo labiau pavykę samapalai, tuo didesnė jų kaina. Profkėje pirmakursiams galima įkišti viską. Antrakursiams jau sunkiau, trečiakursiai nori tik “firmos”, o samapalus patys veža į savo kaimus ir ten stumia.

Dar vienu jaunatviniu virusu, kurio pavadinimas - gitara, susirgo visas kiemas, ir ne tik mūsų. Visi mėgina groti, vargsta su akordais bei ritmu, ir niekas net nesusimąsto, kad tam dar reikia ir klausos. Visi brynčialina, ir didėjantis išgerto vyno kiekis mažina savikritiką. Pradėdavom nuo dainų

lengvais akordais, kiek įgudę mėginome groti “Sleidų” ar “Nazaretų” dainas. Mūsų anglų kalbos žinios neleido kitiems - o ir mums patiems - suprasti, apie ką dainuojame, bet mums to ir nereikėjo.

Kartą pavakaryje į kiemą atklydo girtas užsienio jūreivis. Pasisodinę šalia, pavaišino vynu ir ėmė jam su gitaromis varyti angliškus „gabalus“. Jūreivis tik niūniavo pritardamas, matyt, nenorėdamas mūsų įžeisti ir užtraukti tą dainą originalo kalba. O gal jam atrodė, kad dainuojame lietuviškai...

* * * * *

Už namo galo, prie pačių pasistatyto skersinio ir lygiagrečių, atsirado ilgas, iš netoli esančios mokyklos sporto salės pavogtas suoliukas. Vakarai jis užimtas jaunimo: vieni geria vyną, kiti groja gitaromis ir dainuoja, tretį cypina “kiemines”. Stalą kiemo viduryje palikom seniams. Šie, patenkinti “gražiu jaunimo poelgiu”, lupa kortomis “Durnių” ar “Vežimą” ir mus tvirtai kategoriškai užtaria prieš burnojančias dėl keliamo triukšmo bobas.

- Kad tik tiek bėdos tebūtų... Lai pasisiunta... Ech, velniai griebtų tą senatvę... - ryškiai išreikštu vidiniu netekties skausmu nužvelgdami kiemo mergas, ramindavo prigimtimi ydingas, viskuo nepatenkintas savo senes, kurios, vos išgirdusios mūsų muzikavimą, pareikšdavo: “Vėl prasidėjo morčius”.

O mes ne tik grojome, bet ir klausėmės muzikos - būdavo nutiesiamas laidas, išsineša kas magnetofoną ar patefoną, prijungiame kolonėles, ir “lai visas rajonas klauso muzono”. Kažkodėl buvo manoma, kad kuo garsiau leidi muziką, tuo krūtesnę aparatūrą turi. Ko tik nesugalvodavom, kaip išgauti galingesnę garsą. O jei namuose įjungus aparatūrą nedreba langų stiklai, reiškia, turi muzoną “tik šiaip sau”. Visame mieste buvo mada užleidus muziką kolonėles statyti prie atviro lango, būtinai atsukus į gatvę. Romka, gyvenęs ketvirtajame aukšte, eidamas pirkti vyno išdėliodavo visą garsiakalbių rinkinį paleisdavo tokiu garsumu, kad muzika girdėtusi centre, kol jis stovės eilėje prie vyno. Vyresnio amžiaus kiemo žmonės, kurie radijui grojant kaimo kapeloms neišsėdėdavo nemušdami koja ritmo, buvo priversti klausyti “Led Zeppelin”, “Pink Floyd” ar “Deep Purple”. Ir jokių nusiskundimų.

Prieš trejetą metų buvome masiškai užsikrėtę motoriniais dviračiais. Laukdami, kol susirinks motorizuoti draugai iš kitų kiemų, karkindavome savuosius. Mums išvažiavus atsidarinėdavo langai, kaimynai su palengvėjimu išlydėdavo:

- Ačiū Dievui, išvažiavo...

Dabar, kai motorinių nebekaukiname, o krūtai klausome muzono, o kaimynai katalikiškai kantriai dūsauja:

- Atėja pasaulia pabinga...

* * * * *

Gražus vasaros vakaras. Mėnuo, kaip kiaušinio trynys kabo virš stogų, su kur nekur mirksinčių žvaigždžių dėmelėmis. Dalis kiemo jaunimo, kuriam namai neatrodo labai mieli dėl kasdieninių prikaišiojimų: “Ar blogai turi? Va, aš kai augau...”, sėdi paskendę sutemų šešėliuose. Tik traukiamos cigaretės lyg jonvabaliai įsižiebia ir pamažu gęsta. Iš tamsos išnyra Andriaus figūra:

- Visiems - fizkultprivet. Girdėjot prikolą? Tulypą uždarė!

Klausinama tylą. kažkas atsitokėjo:

- Pasakok...

- Tai va, parvirinu į savo chatą, mano močia: “Vai, bėda.. Vai bėda... Kokį bėda... A ką yra,” klausiu. Ta: “Juk Edmutį areštava”. Nu, sakau, kame kampas? Močia ”Vajėzau, vajėzau, kokį bėda...” Taip ir nepripirkau, kame reikalas...

- Na, su Tulypu bajoriai menki... - iš tamsos ant suoliuką prisėdusios voros pasigirsta Mindės balsas. - Tas lochas visada randa, į ką galvą persiskelt...

- Vo, vo... - visi pritariamai sukinkavo.

Edma, pravarde Tulypas, gyveno antrajame mūsų namo aukšte. Nuo vaikystės turėjo patologišką ydą rinkti nelaimės. Jei kieme kas būtų mokęsis prancūzų kalbos bei žinotų, kad žodis “Tulipe” reiškia tulpę, jį tikrai būtume vadinę kitaip - greičiausiai Neuviazke, t.y. Nesusipratimu. Jis nuo mažų dienų sugebėjo “kolekcionuoti” nelaimingus atsitikimus. Ir jei kada į mūsų kiemą nukristų meteoritas, visi stebėtusi šiuo dangaus kūnu, o ne tuo, kad jis pataikė Tulypui į galvą. Mažas būdamas jis žirklėmis stipriai įsikirpo į liežuvį - susiuvo. Kažką stambaus prarijo - išoperavo. Žaidžiant “čiurikais” galva pylė į vienintelį nuo vokiečių laikų visoje gatvėje likusį metalinių konstrukcijų elektros stulpą. Žinoma, į aštriausią kampą - skilo kakta ir viršutinė lūpa. Žaidžiant “žemėmis” Andrius nusmailinta armatūra jam persmeigė kojos pėdą, kitą kartą skardos gabalu prakirto kaktą. Mindaugas ne vieną kartą akmeniu buvo prakirtęs jam galvą. Romkos pastumtas griuvo ir susilaužė ranką, Algis jo kojas nuplikė karšta statybine derva. Nebuvo kieme vaiko, kuris nebūtų jo sukravinęs. Dešimties metų jis jau buvo visas randuotas, kaip senas viduramžių karys. Viena jo akis nuo vaikystės buvo žvaira, o kitą ledo ritulio lazda pažeidė gretimo kiemo škačas, kai Tulypas buvo keturiolikos. Nelaimės prie jo lipo kaip metalas prie magneto. Jei išvažiuojame prie jūros, jis būtinai kažkur susiras stiklą ir susipjaustys kojas. Jei apsipykę pasisvaidom akmenimis, vienintelis, pasiekęs savo tikslą, bus Tulypui. Žinoma, į galvą. Išaugo jis neįtikėtinai liesas, toks

liesas, kad net eiti kartu niekur negalime - jis amžinai prisiprašo “malkų”, o jį gindami, “pasikrauname” ir mes. Kaip taisyklė, jis būtinai prisikabins prie itin kietų bičių. Jeigu visoje Mažvydo alėjoje yra tik viena “atvipusi” šaligatvio plytelė, šimtai žmonių ją aplenks, o Tulypas būtinai užklius ir virsdamas susikruvins. Einant su juo visada turėjai būti “ant striumo” - reikiamu momentu jį sudrausti, pasukti norima kryptimi ir dar parodyti visas kliūtis. Jo visas gyvenimas buvo panašus į vaikščiojimą atbulomis ar į bėgimą iškart visomis keturiomis pusėmis.

Todėl ir dabar, sužinoję, jog Tulypas uždarytas, nelabai tenustembam - toks žmogus negali ilgai gyventi normalaus gyvenimo.

- Nu, chebra, už tokį prikolą reikėtų mostelėti! - pasiūlo Ganga.

- Aš pass, - Mindė.

Vilius tyli, visiems ir taip aišku, kad be Andriaus ir Mindaugo kompanijos jis negers.

- Chebra... Naviakas, - reikšmingai pakelia pirštą Ganga. - Mes su Hercogu atidarėm “tašką”. Jei kas užsinorės “obuolį”, maloniai prašom.

Visi nuščiuvo aiškiai nesuprasdami. Kaip tai? Patys didžiausi vyno gėrikai, greičiausiai pagaunantys “kablį” ir galintys pragerti net svetimus pinigus, turi “tašką”?

- O kiek dienų “taškas” jau veikia? - klausia kažkuris.

- Šiandien - pirma diena.- iškilmingai pareiškia Ganga ir patikslina: - Apsitarinome ir laukiame klientų. “Ant skolos” neduodame.

- Na, na... - suabejoja Andrius.

- A vot pamatysit! – trumpam suglumintas įsižiebia Ganga. Jo balse suskamba tvirtas įsitikinimas. - Babkes užsukim, tik spėk štabeliuoti.

Į vienišo gatvės žibinto apšviečiamą ratą įslenka baugi žmogysta.

- Ei, kas būsi? - sušunka Mindaugas. Žmogėnas sustingsta svarstyme - bėgti ar ne?

- Varom, patikrinsim, - pasiūlo Andrius.

Ganga nubėga kartu su juo:

- Kas esi do bybis ir ko po rajoną šarinies?

Žmogelis lyg matuodamas akimis abiejų ūgį vertinančiai juos nužvelgia ir, lyg jau pradėtas mušti, su išgąsčiu liūdnai vartydamas kankinio akis, prabyla rusiškai:

- Vyručiai, aš Vandos ieškau, - kukliai šiepdamasis ir nieko daugiau nesugalvodamas: - Vaikiniai iš laivo davė jos adresiuką. Sakė, galima...

- Do feni, ką jie tau sakė. Ko po mūsų rajoną šariniesi? - piktai paklausia Andrius. Ganga grėsmingai prideda:

- Koks laivas?

- Tau rebiatos nesakė, kad praėjimas čia mokamas? - dalykiškai griežtai Andrius.

- O jei mokėt nenori, bus pizdulių... - įtikinamai Ganga.

- Ir daug bus, - ramiai prideda Andrius.

- Ir kojom spardysim, - dar ramiau Ganga.
- Ir grįši nepisęs... – Abejonių nekeliančiu balsu Andrius
- Ir malkų pasikrovęs...- su gailesčiu Ganga
- Tai, rinkis, ko nori! - staiga užbliuina Andrius.

Nuo tokios kryžmai grąšinančios apklausos pigios meilės ieškotojui ėmė tirtėti ir linkti kojos. Jis pajuto savo siaubo skonį galugerklyje, kurį nesėkmingai mėgino nuryti. Kamantinėjamas vis prasižiodavo, bet, neradęs žodžių, vėl užsičiaupdavo. Veide tai šmėsteldavo blanki šypsena, tai užgesdavo. Stovėjo klapsėdamas akimis, nesusizgribdamas, ką atsakyti. Svetimas miestas, svetimos gatvės, o dar ir tamsa, kurioje taip sunku rasti reikiamą adresą. Bet jūreivis yra jūreivis, gyvenimo sunkumų užgrūdintas. Vietoje to, kad imtų vaidinti beglobį našlaitį, pagaliau nuriijo baimės gniutulą, sutvardė drebančias kojas ir, papūtęs krūtinę, paklausė:

- Kiek?
- Laivo rūšis? - Andrius vėl piktai dalykiškai.
- MRT (*mažasis žvejybos traleris - aut.*), - ryžtingai, su pasididžiavimu, atsakė jūrininkas dar labiau pūsdamas krūtinę.

- Penki rubliai, - susiraukęs, lyg darydamas nemalonią išimtį, taria Ganga. - Tokia taksa. Būtum iš SRT (*vidutinis žvejybos traleris - aut.*), būtų dešimt, o jei BRT (*didysis žvejybos traleris - aut.*) - jau penkiolika. Perduok kainyną saviškiams, kad su kitais nereikėtų gaišti.

- Pitakas. Ir dvi paras gali drąsiai šlialintis po rajoną. Jeigu kas... - Andrius mosteli galva į suoliuką: - mes ten.

Jūreivukas visas nušvito, išdidžiai atskaitė penkis rublius ir, ilgiau nei dera spausdamas abiem rankas, kukliai paklausė:

- O kur... ta Vanda gyvena?

Ganga oficialiai sausai, lyg milicininkas:

- Antras aukštas, butas penki. Įėjimas iš kiemo, - ir parodė ranka.

Jūreivėlis saldžiai ir kukliai:

- Kaip galvojat, ar priims mane? Ar įtiksiu?
- “Pūsle” nupirkai? - dalykiškai, žinovo balsu paklausė Andrius.

- O kaip gi? - jūreivis atvertė švarko skverną - vidinėje kišenėje jaukiai tupėjo butelis degtinės.

- Ką, tik vieną? - piktai nustemba Ganga.

Jūreivukas, lyg pats sau ir kitiems su džiaugsmu sakytų: “Juk aš ne kvailys”, atvertė kitą skverną. Čia - irgi butelis.

- O zakusis? - Andrius.

Jau visai patenkintas savo įžvalgumu jūreivukas rodo į išorines švarko kišenes - jos pūpsos nuo prigrūstų konservų.

- Tada tiksi! - reziuumuoja Andrius, nusišypsodamas baugiai negyva šypsena. - Perduok Vandai, kad mūsų muitinę praėjai.

Žmogelis, kaip vaikas, keliskart nuoširdžiai linkteli galva ir nuskuba nurodyta kryptimi - laimingas, lyg mirtis būtų šmėstelėjusi taip netoli, o jis liko gyvas ir gyvenimas jam tapo nepaprastai gražus.

Trumpalaikius Vandos ir jos draugių bičiulius apmokestinom jau pavasarį. Pradžioj būta ir nesusipratimų - kai kuriems vyrukams jų ambicijos neleisdavo mokėti, bet pamatę, kad mūsų penkiolika ir daugiau, nugalėdavo save. Nes jūreivis ir yra jūreivis - vargas ir pavojai juos įpratino mąstyti racionaliai ir greitai - ne tokia jau brangi ta penkrublė, kai ant svarstyklių - šilta Vandos draugija ar miegas kraujo baloje ant šaligatvio.

Vandos klientai gerokai papildė kiemo “katilą”, dar kitaip vadinamą obščiagu. Šie bendri pinigai naudojami įvairiausiais atvejais - tiek pasilinksminimui, tiek bėdoms. Iš obščiago, reikalui esant, galima skolintis bet kuriam patikimam bičiui.

“Laisvės mokestį” mokėjo ne tik Vandos klientai - jis buvo renkamas ir iš gretimo kiemo namo svečių. Šio bičams paprašius pagalbos, mielai sutikome padėti “įvesti kontrolę” jų kieme. Arklys sėdėjo už kaimyno sužalojimą kirvio pentimi, Rondia vedė ir gyveno kitame miesto rajone, todėl kelių pasileidusių moteriškaičių draugužiai zujo pirmyn atgal nebaudžiami ir neapmokestinti. Bet gamta nemėgsta tuštumos, o mes - netvarkos savo rajone. Keletą išeiginių dienų grėsmingai nusiteikę budėjome, ir ateinančiuosius, dažniausiai jūreivius, pastatėm į vietą. Ir čia įgimtas instinktas daugintis bei pavojų užgrūdintas jūreivio protas nugalėjo nesveikas ambicijas. Nors tos moteriškės buvo jūreivių žmonos ir, kol jų vyrai dirbo jūroje, smagiai leido laiką, bet profesinio solidarumo principai pasileidėlių klientams negaliojo. Tad kodėl turėjo kokie nors moraliniai svertai trukdyti mums stabdyti juos prie laiptinės durų:

- Pas ką? Laivo tipas?

* * * * *

Gangos ir Hercogo įkurtas “taškas” bankrutavo jau po kelių dienų. Vyrukai, kaip tikri verslininkai, pirma pasiskaičiavo būsimą pelną nuo dviejų dėžių vyno pirktų už skolintus pinigus. Ir abu nusprendė: “Kol lauksime klientų, kad neprailgtų laikas, po truputį išgersime vieną butelį”. Bet po truputį geria tik aristokratai ir skrandininkai. Terminas “truputis” tiko tik pirmai stiklinei. Norma ėmė neproporcingai didėti, ir buvo atkimštas antras butelis iš būsimos pelno. Po to - trečias ir ketvirtas, o tada pasikviestos merginos ir geri draugai. Visas biznio procesas tapo nebekontroliuojamas, nes niekas nebeklausė: “Iš kur”, visi klausė: “Ar dar yra?” ir “Įpilk”. Po trijų parų gėrimo atsipeikėjus ir išsiblaivius buvusių “prekių” vaizdas “verslininkus” privertė pasijusti lyg po smūgio į paširdžius. Ir sliūkinti į taros supirktuvę priduoti butelius...

16 skyrius

Įsibėgėjęs keleivinis lėktuvas visa jėga atsiplėšia nuo pakilimo tako ir ima sparčiai kilti. Vibraciją pakeitęs padidintas slėgis užgula ausis. Keleiviai sutartinai judina žandikaulius, stengdamiesi “atkimšti” užgultus ausų būgnelius. Jauna stiuardėsė neįkyriai, tačiau žinovo balsu keleiviams siūlo pamėginti tai padaryti čiulpiant karamelę “Aeroflot”.

Vienoje vietoje prie iliuminatoriaus sėdėjo kareivukas su siaura binto juosta ant akių. Jo blyškus lyg lavono veidas, raištis ir tuščia rankovė nejučia privertė visus keleivius sutrikus nuščiūti dar Taškente, kai visi pamatė jį įvedamą į lėktuvo saloną. Priekyje ėjo praporščikas, o kareivukas atsargiais, tiriamais žingsniukais, įrėmęs neregio žvilgsnį į priekį, slinko iš paskui. Keleiviai akimirkai nutilo, kažkuri moteriškė sudejavo:

- Dieve tu mano... Už ką tokia bausmė tokiam jaunam... - bet piktai sudrausta vyro: “Tylėk, kvaile!”, nutilo. Vyras, pasijutęs nesmagiai dėl ne laiku ištartų žmonos žodžių, šiaip ne taip nervingai sugrūdo rankinę į virš sėdimų vietų esančią dėtuvę ir, uždaręs jos dureles, pasilenkęs prie pačios piktai sušnypštė:

- Suprask - jam ir be mūsų užuojautos trošku gyventi...

Bet jo moteriškė jau pilnomis ašarų akimis, išsitraukusi suglamžytą nosinaitę iš megztinio rankovės, šluostėsi nutukėliams būdingu mieguistu bei draugišku veidu nepaklusniai riedančias ašaras ir burbėjo:

- Tebūnie prakeikti tie, kas juos siuntė... Kodėl mūsų berniukai turi ten kentėti? Tegul azijatai tarp savęs pjaunasi patys...

Jos vyras beviltiškai, su skausmo išraiška, lyg ieškodamas pagalbos žvalgėsi aplink ir vis pasilenkdamas prie jos šnibždėjo:

- Na, liaukis pagaliau... Nina Michailovna, Dievo bijok... Liaukis, karas juk...

- Karas, karas... O tu nepagalvoji, jei mūsų Viktorą ir Mišenką - į tą karą! - pyktelėjo moteriškė, bet vyras pagaliau suvokė, kaip nuramint savo moterėlę - švelnumu, glostant ranką ir vis ne reikliai, o maloniai kartojant: "Liaukis". Ši pamažu rimo ir jau tyliai šnibždėdama dejavo jam:

- Juk ne dėl Tėvynės... Tėvynė yra Tėvynė, už ją reikia kovoti. Tada aš suprasčiau. Bet čia... - ir, tarytum galutinai apsisprendusi, pasukiojo galvą į šonus: - Ne, Vasilijau Ivanovičiaus... Galvok, ką nori, bet aš savo sūnų į šią pražūtį neatiduosiu...

Vasilijus Ivanovičius raminančiai glostė žmonos ranką ir kartojė:

- Na, ką tu, balandėle... - ir neregio akimis įsistebeilijo į priekyje esančios kėdės atlošą skausmingai mąstydamas: "Vyresniajam greit aštuoniolika, tuoj į armiją... Žmonės kalba, kad tai viename kaime parvežė žuvusįjį, tai kitame. Ir suluošintų grįžo... Kaip pasielgti... Kaip pasielgti..."

Lėktuvas skrido lygiai horizontaliai, virš debesų. Salone buvo tylu. Per iliuminatorius nebesimatė kalnų, o stebėti lyg vata viską užklojusį debesų sluoksnį keleiviams greitai pabodo. Pabodo ir šalia kareivio su raiščiu ant akių sėdinčiam praporščikui Kotovui. Pradžioje, kai lėktuvas pakilo į niekur akimis neužkliūnančią erdvę, buvo mažiau stebėti apačioje esančius debesis. Jis mąstė apie tuos dvejus metus, praleistus Afganistane. Nejučia nusišypsojo prisiminęs, kaip jam pavykdavo suktis vietiniams parduodant kareiviams skirtus konservus, batus. Vėliau sutiko vieną, kuriam iškišdavo šovinius. "Gera mokėjo, - su šypsena mąstė Kotovas. - Automatą parduoti prašė, penkiasdešimt tūkstančių afganių žadėjo... Oi, būtų gražaus pinigėlio... Už penkiasdešimt tūkstančių būtų išję 50 litrų šaropo arba 40 litrų techninio spirito... Och, būčiau paūžęs..." Bet staiga jis paniuro, džiaugsmu ką tik blizgėjusios gudrios bėgiojančios akutės staiga susiaurėjo, burną iškreipė pikta, paniekinanti šypsena: "Tas šūdžius rotnas gadino gyvenimą: "Praporščike Kotovai, tu vėl girtas! Tu girtas, o kareiviai jau dvi paros neėdę!" Susna, pavydas bambą graužia, nemoka prasisukti "ant afganių", ir širsta... Lyg jam neėdę kareiviai rūpi... Tam ir kareivis, kad kelias dienas neėdęs pabūtų... Zampolitas irgi čmo, toks pat niekšas, vietoje to, kad ateitų ir pakalbėtų su manimi kaip žmogus "prie butelio", gąsdina: "Girdėjau, biznį užsukai, konservus į apyvartą paleidai, o kareiviai neėdę... Dar, girdėjau, šovinius į degtinę keiti... Žinok - pasitvirtins, atiduosiu tave karo tribunolui... Juk tais pačiais šoviniais mūsų kareivius guldo". Moralistas atsirado... Kiekvienas turi pasirūpinti savimi, ir nereikės nieko bijoti. Koks skirtumas, kokią kulka gausi - saviškę ar iš būro. Va, pasirūpink savimi kaip aš, ir gyvensi sau ramus. Na ir kas, kad mane vadina "praporu", "tarpviete" ar "sunduku"? Atlyginimą aš gaunu beveik tokį patį, kaip karininkai, ir po kulka nereikia lįsti..."

Jis vėl trumpam pralinksmėjo: “Och, ir daug aš tų suchpajokų (*sauso maisto davinijų - aut.*) dūchams pardaviau... Kiek šaropo išgėriau, beveik visus tuos dvejus metus diena iš dienos... Va, kepenis, širdį ir “pasodinau”... Kabulo karo ligoninėje gydytojas irgi pasitaikė šūdžius: “Ką, draugas praporščike, pragėrei sveikatą - širdies ritmas sutrikęs, kepenų cirozė. Gėdos neturi. Apsidairyk aplinkui - už tave jaunesni vyrai sužaloti, su nutrauktomis galūnėmis, o tu - pijokas...” Tfu, - mintyse nusispjovė Kotovas. - Menkysta, o dar daktaras... O kaip jis pabrėždavo tardamas: “Praporščike...”.

Pasiblaškęs, lyg ieškotų patogesnės padėties kūnui, liūdnai konstatavo: “Komisavo, niekšai... Dėl sveikatos stovio... Ir dar tą aklą įkišo - turėsiu lydėti iki Maskvos. Jo man ir betrūko. Nėra net kaip kurią stiuardesę pašnekinti. Visos su meile ir gailesčiu tik į jį ir žiūri, lyg manęs čia nebūtų...”

Dirgliai apsidairęs po lėktuvo saloną ir pastebėjęs kelias “dėmesio vertas” būtybes, būdinga visiems menkystoms yda - kai pats nesugebi nieko reikšmingo nuveikti, tai tenkiniesi buvimu šalia nuveikusiojo, garsiau nei dera tarė:

- Na, kary... Papasakok, kaipgi tave šitaip... - dar kartą reikšmingai apsidairęs aplinkui, pažvelgė į jį su tariama užuojauta, stengdamasis kiekvienu savo žodžiu atkreipti bendrakeleivių dėmesį: “Koks aš didis savo gerumu”.

Kareivis krestelėjo lyg gavęs lazda ir susikūprino:

- Juk jau sakiau... Ant minios užvažiuom... - ištarė tyliai, kaip prasikaltęs mokinys.

- O tu visiems, visiems papasakok... Kelionė tai tolima... Papasakok, kaip mes kariaujam, - pajutęs padidėjusį aplinkinių dėmesį, su malonumu išpūtė krūtinę. Vėl apsidairė:

- Papasakok draugams, kokia ten rūsti, sunkių išbandymų pilna tarnyba buvo, - stipriai pabrėžė “mes” ir, kilstelėjęs iš savo vietos, atsisuko į sėdinčius už nugaros keleivius.

- Tuoju vaikiną papasakos, kaip ant minos užvažiuo, kaip iš jo ekipažo neliko nieko, jis vienas gyvas. Akis išdegė, ranką nutraukė... Tuoju pasakos... Pasakok, klausom... Ne man, aš pats visa tai praėjau. Tu jiems pasakok... - paskutinius žodžius sukalė lyg vinis.

Stojo nesmagi tyla, pritvinkusi kažko labai labai nemalonaus. Kareivukas sėdėjo sustingęs, jo lūpas ėmė tampyti traukuliai, o ranka virpėti.

- Nenoriu... - atsakė jis netvirtai.

Kotovas nusteбęs išsprogino akis ir, metęs žvilgsnį į jį sudominusias moteris salone, grasindamas sušnibždėjo:

- Aš, kaip paskirtas grupės vyresnioju, tau įsakau...

Kareivukas ėmė drebėti visu kūnu. Kotovas, pradžioje pasimėgavęs jo skausmu, staiga pašoko, lyg būtų nepakeliamai įkaitusi jo sėdimoji:

- Kalbėk, šūde!

- Ką jūs darote?! - suspigo stiuardėsė. Iš kažkur staiga atsiradęs uniformuotas praporščikas su Raudonosios žvaigždės ordinu stipriai suspaudė Kotovo petį:

- Lauk, niekše.

Kotovas, norėdamas išsilaisvinti ir ieškodamas užtarimo, pasiraivė.

- Dink, niekše! - piktai žiūrėdamas sušvokštė į ausį Kotovui praporščikas, nejučia kitą savo ranką suspaudęs į įtikinamą kumštį: - Tokie kaip tu visai armijai daro gėdą.

Nutirpęs iš siaubo Kotovas tapo panašus į žmogų, kuris iš visų jėgų stengiasi nuslėpti, kaip jam baisu, bėgiojo akimis tai į įtūžusio praporščiko veidą, tai į jo kumštį, tai į ordiną, ir bejėgiškai nuolankiai paklausė:

- O kur man eiti?..

- Į mano vietą! - sausai, vis dar labai piktai, pareiškė ordino kavalierius.

Kotovas nerangiai atsistojo ir tik dabar išgirdęs bendrakeleivių pasipiktinimą, kaip negyvas nuslinko į nurodytą vietą. Atsisėdo ir, paslėpęs akis po uniformine kepure, ėmė mintyse kartoti: “Kokie visi šūdžiai, kokie smirdžiai... Visi prieš mane... Och, niekšai... Na, Kotovas jums dar parodys... Didžiuositės, kad kažkada vienu lėktuvu su manim skridot... Menkystos... Automatą man... Ir visi prašysite pasigailėjimo...”

Ordinuotas praporščikas atsisėdo į Kotovo vietą ir paplekšnojo per petį aklam kareivukui:

- Nusiramink, vaikine. Aš tave palydėsiu, kur reikia... Nors ir į pasaulio kraštą... Vadink mane Michailu, - ir žvilgtelėjo į vis dar drugio krečiamą kareivį: - Pasitik likimo smūgį kaip vyras - sau ir kitiems įrodyk... - jam nejučia sudrėko akys pamačius, kaip kareiviui iš po tvarsčio bėga ašaros. Praporščikas atsikrenkštė bijodamas, kad paskutiniai jo žodžiai galėjo nuskambėti netvirtai. Dar norėjo tarti- “būk tvirtas”, bet pabijojo dėl galbūt sudrebėsiančio balso.

Kareivukas sveikąja ranka pasikėlė raištį ir ėmė valytis iš tuščių, visa kam abejingų akiduobių srūvančias ašaras. Praporščikas nurijo gomuryje susidariusį gumulą ir stengdamasis, kad nevirpėtų balsas, paklausė:

- Kiek tau metų?

- Devyniolika... - šniurkštelėjęs atsakė kareivis.

- Na, na, būk tvirtas... Laikykis... Vis geriau nei “Krovins 200”... Gyvas pas mamą važiuoji... - pasakė jau ramiu, įtikinančiu balsu ir pagalvojęs suabejojo: “Devyniolika, tik devyniolika... Tau, vaikine, gyvenimas prasideda iš naujo... Sunku bus, oi, sunku... Geriau gimti aklam nei juo tapti devyniolikos... Visai dar bača...”

* * * * *

Disbato kuopos vadas kapitonas Oleinikas rotacijos principu buvo paskirtas tarnauti į Afganistaną 1982 metų rugpjūtį.

Diena, kaip ir visos, buvo saulėta, o vakarop - vėjuota. Jo vadovaujama kuopa be didesnių susirėmimų "išvalė" aulą. Šis stovėjo tylus ir bedvasis - gyventojai, kaip visada, kažkur buvo dingę, tik viename ar kitame name liko sunkiai vaikščiojantys seniai.

Kuopa vykdė užduotį "išsukuoti gyvenamą punktą ir pasipriešinimo atveju sunaikinti priešininkus". Kareiviai gana padrika linija tikrino namus. Juose rastus ginklus - senus medžioklinius šautuvus - nešėsi tarpusavyje girdamiesi grobiu. Kapitonas visada buvo flango priekyje, lyg pabrėždamas, kad čia vadovauja jis. Kareiviai nespėjo pamilti šio kažkokios kvailos arogancijos karininko, kuris kiekviename žingsnyje tiek povyza, tiek kalba nutraukdavo net nuoširdžiausius kareivių patarimus:

- Žinok, kareivi, savo vietą. Ne tau man aiškinti, aš tau nelygus...

Kai kurie jo vadovaujamos kuopos kariai Afganistane jau buvo ištarnavę po dvejus metus ir už jų pečių buvo dešimčių išsukuotų aulų ir operacijų patirtis. Tačiau jų patarimai norint apsaugoti naująjį vadą atsimušdavo į tirštą šio panieką. Ir jau pirmomis dienomis jis gavo "Bukasnukio briedžio" pravardę.

Už aulo, kukurūzais apsodintoje aikštelėje, kuopa užėmė žiedinę gynybą. Suguldęs kareivius vadas stovėdamas, lyg ignoruotų gulinius kareivius ir priešą, per žiūronus dairėsi po apylinkes. Staiga nuaidėjo vienintelis šūvis - kuopos vadas, it gavęs kūju per šalną, nevalingai mostelėjo rankomis, išmesdamas žiūronus ir trenkėsi į žemę.

- Kuopa! Ugnis - į visus įtartinus objektus! - spėjo surikti pirmojo skyriaus vadas, jo paskutinius žodžius jau užgožiant stipriam automatų tratėjimui.

"Bukasnukis ir yra bukasnukis... Tikras briedis, - šaudydamas tik į jam suprantamas "įtartinas vietas" pagalvojo vienas dembelis. - Sakėm jam žiūronų stiklus deginama guma aprūkyti, kad saulės zuikučių nemėtytų... Sakėm... Bet ne, jis ir iš kepurės blizgančios karininko kokardos neišsisegė - tarytum ir kalnai turi žinoti, jog jis - karininkas. O sakėm! Stiprus, eina atstatęs ragus kaip briedis, bet kvailas. Tikras bukasnukis briedis!

O kapitonas gulėjo neatpažįstamai pasikeitusiu veidu, su kiaurai peršautu, smegenų ir kraujo pilnu šalmu, stiklėjančias ir blankstančias mėlynas negyvas akis įrėmęs į svetimą dangų. Mirė jis taip ir nespėjęs suprasti, kad kare negali būti vietos egoizmui ir kvailam pasipūtimui. Kare viskas yra kiek kitaip...

O kareivis, ypač ilgiau pratarnavęs yra vertinamas.

O ugnį nutraukusi kuopa gulėjo stebėdama nurodytus sektorius - ji buvo pasiruošusi vykdyti naujus nurodymus.

17 skyrius

Stipriai pridususi, iš fojė besiveržiančių cigarečių dūmų ir įvairiausių kvėpalų ir dezodorantų aromatų prisimaišiusi šokių salė. Trykštanti jaunatviška energija iš karto užvaldo vos spėjusius laiptais pakilti Mindę, Andrių ir Filią. Jie kaip žąsinai ištiesę kaklus iriasi per minią stoviniuojančių ar šokančių bendraamžių. Pamatę savo merginas, visi trys nušvinta ir, pagaliau prisiyrę artyn, ima murkti lyg katinai. Vilius netgi čia, kur jausmai gali lietis laisvai, išlieka santūrus. Nusišypso savajai merginai, sušnabžda kažką - tik blizgančios akys bei santūri šypsena pasako, kad jis jai labai neabejingas. Andrius savajai gestikuluodamas įrodinėja, kad visi trys prieš šokius “įkalė tik po porą bokalų alaus”.

Tas “tik po pora” jiems tėra pretekstas gauti leidimą pasėdėti “Žvejukuose”. Gavus panelės sutikimą (“Bet tik po porą”) ir vos pasukus į “Žvejus” ar “Šikną”, “pora” momentaliai išsitrina - mostelės vyrukai mažiausiai po šešis. Būdavo ir taip, kad prieš šokius paleidę merginas “pasiganyti”, prieš tai gražiuoju išprašę “tik po porą ir - į “Stroikę”, pamiršta greitą laiko tėkmę ir su seniai matytais draugais taip užsisėdi, kad net į šokių pabaigą nespėja.

O ir kaip suspėsi, suderinsi du jaunai širdžiai malonius dalykus. “Stroikėje” - kartas nuo karto suvirpantis savo merginos kūnas su sukietėjusiais krūčių speneliais, dviem nenusakomai norimais pačiupinėti taškais, prispaustais prie tavo krūtinės, ir kvapas. Neišdalintas mergiškas

kvapas... O kur dar akys, susidrumstusios iš meilės ir geidulio akys... Iš kitos pusės - “Žvejukai”: vos įėjęs pajunti dvoktelėjusį alaus, žuvies, šlapimo ir agresijos kvapą. Čia galima išgirsti naujienų: kas sėdo, kas grįžo, kas kaip kam “ragą numetė”, ar “bučiuoklę” sugūrino. Čia renkasi visų gatvių atstovai, todėl atėjęs ilgai sveikiniesi ir labiniesi. Čia “ni v padlu” užmigti girtam už stalo - kas nors tave vis tiek namo parves. Atėjus be kapeikos, galima pereiti per pažįstamus: visi duoda, kiek gali, o jei neturi - atsiprašinėja. Juk kitąkart tu turėsi pinigų ir tu duosi, neprašomas, tiesiog jausdamas pareigą, pats pasiūlysi, jei matysi, kad žmogui bėda. Tik imti čia neišeina, anksčiau ar vėliau gausi našarniko statusą ir niekas tau nieko neduos. Įkaitę nuo alaus pasiginčijame, būna, ir pasimušame. Įsiaudrinusius vyrukus administratorius Kazys, dėl auginamų žandenų ir ūsų vadinamas Šamu, išprašo: “Muštis - tik į lauką”. Ten vyručiai apsidaužo, susikruvina, ir grįžta laimingi, lyg kažką neatrastą radę, jei dvikova baigėsi apylygiai. Jei vienas kuris krito - nugalėtojas būna džiaugsmingas, nugalėtasis piktas. Bet būna, kad jaunatviško įniršio pagauti vyrukai apsistumdo ir apsidaužo prie stalų ar baro. Tada kuri nors iš padavėjų Biručių (čia jų net trys) suspigs:

- Aš jums miliciją iškviesiu!

Bet argi jaunatvinio įniršio pagautam įmanoma išgirsti moters spygavimą? Dažniausiai ginčas baigiamas smūgiais, stengiantis neišvartyti bokalų. Minutė netvarkos, atbėgusios Viduolės ar vienos iš Biručių klyksmas: “Aš tuoj miliciją kviečiu!” ir apsimestinis visų aplinkinių nesusigaudymas:

- A ką yra? A dėl ko?

- Mušatės! - suspinga padavėja.

- Da baik bajorius, čia visi - savo chebra...

Ir visi aplinkiniai stalai tvirtina, kad jokių muštynių nebuvo. Kaip visada, kuri iš Biručių nužvelgia darniai meluojančius iškart kelis stalus, lyg norėdama rasti bent vieną teisuolį, bet taip ir neradusi mosteli ranka:

- Na, ir apsišikit! - kas jai belieka, jei net į dūdą gavęs bičas tvirtina, kad nieko nebuvo. Gali jo klausti: “O ko morza kruvina?” Juk atsakys: “Išgėrus padidėjo spaudimas ir kraujas pasileido”. Tiesa, keli vilkų žvilgsniais žiūri į kruvinąjį, lyg norėdami perspėti: “Na, tik ne taip išsižiok...” Per birbynę gavęs ir vėliau sumelavęs vaikas pasijunta laimingas, nes jį sukravinęs sugėrovas atsiprašo, pastato alaus, aplinkiniai taip pat drąsina plekšnodami per petį: “Maladec, neapsišikai”. O tereikėtų vieno kvailio sakinio: “Taip, mušė”, pakartoti tą patį atvažiavusiai milicijai, ir tu neišlaikė egzamino, tu - stūkas. Tada tavęs niekas nepriims į užstalę, iš visų teišgirsi: “Valink iš čia, stūke!”. Net jeigu prisėsi prie nieko nenutuokiančių apie visą tą reikalą pašalinių ir išgėręs imsi su jais “vesti bazarą”, kas nors nuo gretimų stalų nepatingės atsikėlęs prieiti ir perspėti:

- Chebra, atsargiai su juo, jis - stūkas.

Tas pats su pyderais, mentais, saugumiečiais ar OBCHS (*milicijos kovos su nuosavybės grobstymu skyrius - aut.*). Tik prie pydero aplinkiniams sakome tiesiai į akis: "Jis - pyderas", o apie jėgos struktūrų atstovų pasirodymą perspėjame vieni kitus tyliai.

Tarp šių dviejų širdžiai malonių akumuliatorių yra viena bėda: abu dirba tik iki vienuolikos valandų vakaro, todėl prisitraukus "Žvejų" energijos dar suspėti pajusti šiltą ir gaiviai jaudinantį savo merginos kvapą yra sunku. Anksčiau eiti į "Žvejus" neįdomu - tik vakare ten iki kibirkščiavimo įkaista atmosfera, tas pats - ir dansinguose. Kuo vėlesnis laikas, tuo merginos labiau spaudžiasi prie krūtinės, lyg bijodamos, kad nespės viską, ką gali, paimti ir atiduoti tai, ką gali. Jei šokis "greitas", salės grindys, veikiamos rezonanso, net pradeda linguoti, ir tik jaunystė leidžia nekreipti dėmesio į galimą pavojų.

Pasibaigus šokiams, mergišką lydimą namo. Autobusai perpildyti, o jei į jį ir įlipsi, nėra garantijos, kad reikiamoje vietoje pavyks išlipti. Jei mergina su vaikinu - dar dar, bet jei viena, prasibrauti lauk gali nebent papuolusi į išlipančiųjų srautą. Jei "gyveni" nepopuliarioje stotelėje, kiūtinsi iki namų atgal, apsižiūrėdamas, ar visos striukės sagos vietoje. Todėl dauguma "šokėjų" namo eina pėsčiomis.

Mūsų merginos rimtos, tėvai joms įkalė griežtą grafiką - "23.30 būti namuose", todėl miname neatsipalaiduodami. Pusvalandis kelio skirtas įvairiausiems pokalbiams bei pašmaikštavimams. Prieš išsiskyrimą laiptinėse dar kurį laiką padūsaujame, "numetame laižiaką". Priremti prie sienos, žinoma, prisipažįstame: "Tu man ne vis vien", tačiau apsidraudžiame: "Aš dar nežinau, ar tave myliu, bet kažkas labai stipraus yra". Ir dar kartą įsisiurbę į lūpas imame už krūtų. Galvoje ima pleventi nedrąsus "gal", bet sutartinis draugų švilpimas priverčia grįžti į realų pasaulį. Dar ilgesingai pasižiūri į nuo geismo apsiblaususias merginos akis ir tarsi labai švelniai:

- Iki... Man reikia bėgti... Chebra kviečia... Susitiksim kitą šeštadienį... Prižadėk, kad visą savaitę galvosi tik apie mane...

Mergička, nuleidusi geidulingas akis, linksi.

- Tikrai? - užsitikrini.

- Tikrai, - nuoširdus atsakymas.

Vėl pagriebi į glėbį, vėl įsisiurbį į lūpas. Mergička dreba iš nekantrumo ir aistros. O chebra švilpia...

Išbėgi krūtinėje jausdamas malonų dusulį, o tarpukojoje - spaudimą.

Vienas kuris, žinoma, pasveikins:

- Tai ką, sukibot kaip šunys ir atsiskirti negalit... Kiek čia galime tarčialinti?

- Eik šikt! - mostelsi ranka.

Kurį laiką visi trys eina perkratydami ką tik atsitikusius įvykius.

- Ei, Filia, - staiga atsitokėja Andrius. - Tu kažko labai jau blizgini akeles į savo Inga...

Vilius tyli.

- Nebūk durakas, neįsimylėk. Susipisi žytūchą. Juk voiska ant nosies. Ten ir taip chrenovai...

Vilius tyli.

- Viliau, rimtai, jei matai, kad pareina lavas, mesk... - Mindaugas.

- "Lav mi, lav mi, lav mi..." - uždainuoja Andrius. - Jau geriau: "Fak mi, fak mi, fak mi..."

Vėl tylą. Bet neilgam.

- Prasukam pro turgų, - pasiūlo Andrius, ir visi patraukia Bijūnų gatve.

- Tu, Viliau, pripirk... Minimum du metai voiskos. Pirmus metus ten taip pis, kad net dulkėsi, o jei dar kas iš graždankės parašys: "Nepyk, kad kišuosi, bet tas ir tas su tavo Inga lazina..." Juk negalėsi grįžti ir chamską marmūžę išdailinti... Ir mūsų nebus, mes irgi kerzavus nešiosim... Nebus kam ją prižiūrėti.

- Ne jūsų reikalas! - piktai ir sunkiai atrėžia Vilius. - Aš voiskoj nelekiosiu...

- Vo, vo... Pamatysi... Gal girdėjai nors iš vieno grįžusiojo, kad jis nelekiojo?

- Aš nesikraidysiu, - užtikrintai galutinai nukerta Vilius. Andrius dar žiojasi kažką sakyti, bet Mindaugas mosteli: "Rišk bazarus".

Perėjo turgaus teritoriją, sustodami ir pakalbėdami su "turginiais". Paskui - per senamiestį, senuoju tiltu, pro "Stroikę", pro buvusią gaisrinę - dabar čia "greitaškė" - į savo rajoną.

Kieme ant suoliuko sėdi Romka, Strakalas, Ganga, Silkė ir dvi "kieminės" - Daiva ir Silva.

- Saliut, kamarado, no pasaram! - iškėlęs kumštį pasisveikina Andrius.

- Prisėskit, šerniai, subines, - į pasisveikinimą dalykiškai atsako Romka. Mergos laimingos sužviegia.

- Na, ką? - po trumpos pauzės Andrius. - Kadangi susirinko tokia puiki kompanija, siūlau išgert.

Vakaras nėra šaltas, be vėjo, tačiau drėgnas. Tokiais atvejais sakydavom: "Pati gamta šnibžda - jei neturi, skolinkis ir išgerk".

- O gal ir nekokia bėda būtų...

- Aš, chebra, basas...

- Kas kiek turim?

Visi keliiasi nuo suoliuko, eina per kišenes ir skaičiuoja ką radę. Merginos spragteli rankines. Meta į krūvą ir, tamsoje išplėtę akis, skaičiuoja...

- Oho... Čirikas ir dvidešimt kapeikų.

- Penki buteliai vinčesterio...

- Ganga, ar tavo "taške" šiandien vyno yra? - klausia Andrius, pabrėždamas "tavo".

Ganga springdamas juoku:

- Neee, ir daugiau nenusimato... Prašyčiau neskaudinti man širdies...

- Gerai, kas bėgat?

Pasisiūlo Silkė ir Ganga. Silkė - norėdamas nuplauti nesmagumą dėl amžino pinigų neturėjimo, Ganga - kaip turintis "taško" patirties ir pažįstantis kitų "taškų" savininkus. Jis turėjo vilkšunį vardu Ganga, tai mes jį dar vadindavome Gingėnu, arba Gamgingieniu, kai būdavo su savo kale.

- Čiosą pasiimkit, snukiai ne tokie įtartini atrodys... Dar neduos...

- Nereikia, - mosteli Gingėnas su patosu: - Man visada duos...

- Taaaks... - garsiai susimąsto trindamas rankas Andrius. - Muzono reikėtų...

- Reikia Lioksi pakviesti, - Strakalas.

- Mėginam.

Aleksas, vadinamas Lioksiu, turėjo kvailumo būnant septyniolikos bendraklasei padaryti vaiką. Jo laisvų vakarų skaičius buvo smarkiai apkarpytas, ir jis, eidamas su savo nėsčia žmona, į sėdinčius ant suoliuko kiemo korešus žiūrėdavo skausmingu išduoto žmogaus veidu. Bet gerai grojo gitara. Jei mes teismokom tik Kernagio "Bičių medų", patriotinę "Trakų pilį" ir dar vieną kitą zekišką dainą, tai Lioksis pavarydavo gabalus iš "Deep Purple", "Rolling Stones" ar "Led Zeppelin" repertuaro. Ir vieną vakarą jis liūdnas mūsų suoliukui pranešė:

- Pyzdec, chebra, dasižaidžia... Padariau vaiką.

Visi apgailestaudami kraipė galvas:

- Lioksi, Lioksi... Nemoki pist - nereikia lipt...

Grįžo chebra nuo Lioksio:

- Boba ciongą kelia, bet Lioksis sakė, kad ji greit užmigs, ir jis lietvamzdžiu nulips. Gitarą įdavė.

Netruko grįžti ir Ganga su Silke. Gingėnas spėjo užsukti į namus paimti obuolių, stiklinę ir savo vilkšunį.

Šuo džiaugsmingai zujo po kiemą, vis dingdamas tamsoje. kažkas stygavo gitarą, kažkas, pildamas vyną, subarškėjo stikline.

- Na, dafai, - tai buvo populiariausias kiemo tostas.

Ir, kaip įprasta, daugiau nei iki pusės pripilta stiklinė pradėjo savo kelią ratu.

Jau gerą pusmetį nei Andrius, nei Mindaugas nebesportavo.

Pasitampydavo ant skersinio, padaužydavo kriaušę, o į "sporto klubą" vesdavosi "kiemines", prieš tai per siauras sandėliuko duris šiaip taip įnešę sofą-lovą.

- Chebra, šucheris! - pasakė kažkuris. Šucheriu galėjo būti į rajoną įvažiuęs patruliuojantis milicijos varanokas ar tiesiog nematytas žmogus.

- Čia gi Rasa iš naujo namo... Su kažkokiu biču... Reikia patikrinti, kas do fruktas...

- Taaaip... - nutęsė Andrius, sukinėdamas stiklinę vyno. - Buvo pliancai, nekreipėm dėmesio, o dabar paničkomis tapo, bičai namo lydi... Kaip čia mes to nepastebėjome...

- Aha, - pritarė Mindaugas, - Atrodo, ar seniai saldainių duodavom, kažkokių špingalėtus iš kiemo vijom, kad joms kokių bajorių nepridirbtų. Tada joms tik papukai ėmė dygti, - parodė dvi špygas prisidėjęs prie krūtinės. - O dabar čiosai... Vieną dieną žiūriu, buvę škakai - Dalka su Raska - eina, pirdilnikus kraipo, papai kaip kibirai... Kada suspėjo...

- Kada kada... Mums po aštuoniolika, tai joms kiek? Po penkiolika. Mums per jaunos, bet kitiems jau yra už ko paimti...

“Kieminės” pasipiktinusios sušnypstė. Andrius lyg teisindamasis:

- Tyliai, bobos, tyliai. Pas mus čia tokių bajorių nerasta. Už tokius dalykėlius malkų bet kas pasikrautų. Pliancai juk. Mes tik prižiūrim, kad kas nepradėtų į jas pampalus galasti.

- Ei, bičas...

- Tu, tu...

- Ateik, bazarą turim.

Rasą namo palydėjęs vaikinukas sustingo: “Bėgti ar ne?”. Ir tiesai per kiemą atėjo prie suoliuko.

- Sėsk...

Jis atsisėdo.

- Vyniulės imsi?

Vaikinas, trumpam suabejojęs, linktelėjo.

- Įpilkit be eilės bičiui.

- Iš kokio rajono būsi?

Vaikinukas pasakė esąs iš Vilniaus gatvės. Paklaustas “Tą ir tą pažįsti?” linktelėjo - jo brolis esąs Šernas.

Matėsi, kad bičas neblogas, t. y. savas. Neišsigando. Dar įkalė vieną dozę vyno, paprašęs gitarą neprastai sugrojo gabalą ir atsikėlęs padėkojo už vyną.

- Nepykit, neturiu babkių... Negaliu jums pastatyti “vaisiaus”...

- Baik tu, mums šiandien į bendrą katilą neblogai subiro.

- Po mūsų rajoną vaikščiok drąsiai. Jei kas, sakyk, pažįsti ką nors iš mūsų. Bus neuviazkės, visada kreipkis, padėsime, kuo galim.

- Linkėjimai Šernui.

Vaikinukas paspaudė visiems rankas, nusišypsojo merginoms ir nuėjo.

- Savas bičas, - kažkas užakcentavo. - Tai ne konservatorski lochai...

Ne visi, užėję į mūsų kiemą, tapdavo “savais”. Būtų pakakę tam vaikinukui pabėgti, ir Rasai būtų pasakyta:

- Tu nepyk, bet tavo bičas - lochas. Jei tu nori, tegu lydi tave iki kiemo.
Bet pamatysime jį kieme - bus malkų.
Kiemą reikėjo mokėti gerbt.

18 skyrius

Mašinų kolona, įveikusi karščiu alsuojantį, saulės nurudintą Painšero slėnį, kerta Džabalio upę ir Gindukušo kalnų masyvo serpantinu ima kilti į Salango perėją. Žema pavara ir maksimaliomis apsukomis genamos mašinos kelia pragarišką garsą ir išmetamųjų dujų debesį. Vairuotojai perdėm išsitempę, staigiuose serpantino posūkiuose neatleisdami akseleratoriaus pedalo vikriai sukioja vairus tai dešinėn, tai kairėn. Mažiausias netikslumas, ir mašina gali nuslysti nuo vingio. Tau labai pasiseks, jei spėsi iššokti iš kabinos, dardančios žemyn stačiu akmenuotu šlaitu. Antrą kartą tau pasiseks, jei nepapulsi po savos mašinos ratais, ir trečią - jei bekylant šiais velniškais posūkiais kolona nebus apšaudyta. Tad vairuotojai kaip patrakę sukioja vairus, mintyse ir balsu ragindami variklį lyg gyvą padarą: "Trauk, mielas, trauk, nepavesk..." Kažkur pasąmonėje glūdi baimė, kad kabina tavęs neapsaugos nuo šūvių. Tiesa, dar giliau pasislėpusi viltis - gal į mane nepataikys, gal padės dvi - viena ant kitos užsivilkotos - šarvinės liemenės, gal suspėsiu iššokti per visada atviras kabinos duris, gal serpantino posūkiuose esantys blokpostai su styrančiais pabūklų vamzdžiais spės neutralizuoti priešininką. Tų "gal" - per daug, o kur dar baimė dėl galimo variklio gedimo - akies kraštelio nuolat stengiamasi įvertinti, kur reikės pasukti mašiną atlaisvinant kelią paskui važiuojantiems pašovimo ar gedimo atveju. Sustoti vidury kelio reiškia akimirksniui sustabdyti visą bekylančią koloną, kuri nevalingai ims

smukti žemyn, o staigiuose posūkiuose nebesuvaldomos atbulos mašinos pradės virsti šlaitais žemyn.

Nors vairuotojams dar nėra dvidešimties, bet nė vieno galvoje nesisuka mintys apie tai, kaip išsaugoti tik save. Tu privalai įveikti sunkiausią kelio atkarpą Afganistane - Painšerą. Jei nepasiseks, tai turi būti tik tavo bėda - padaryk viską, kad neatimtum galimybės kitiems. Kaip gyvas priekaištas šio serpantino pradžioje riogso kelių šimtų tonų rūdijančios geležies masė. Ji - lyg niūrus paminklas tiems, kuriems dėl įvairių priežasčių nepavyko pervaziuoti Painšero.

Pamišusio kilimo aukštyn metu tarytum iš niekur kelyje išdygsta statmena uola su įvažiavimo anga ir šalia stovinčiu dzotu. Mašinos lyg su palengvėjimu - įveiktas serpantinas! - nesustodamos neria į tunelio žiotis. Tunelis pasitinka tamsa ir stipriu išmetamųjų dujų smogu. Vienintelis orientyras yra priekyje važiuojančios mašinos gabaritai - jais reikia sekti per daug nepriartėjant, tačiau ir neatsiliekanč. Šalia vairuotojo sėdintis karys, nepaisydamas graužiančių akis ir dusinančių dujų, prasiveria langą ir iškiša pagalį, braukia juo per tunelio sieną, patarinėdamas vairuotojui laikytis dešiniau ar kairiau. Tai - dar trys kilometrai baimės. Pakanka sekundės daliai prarasti budrumą, ir seka smūgis į tunelio sieną. Savąja mašina blokuoji kelią, į tave trenkiasi paskui važiuojanti mašina, dar viena, ir dar... Jei iš metalo laužo krūvos ir pavyks išsikabaroti, dar reikės pasiekti tunelio pradžią ar pabaigą neuždusęs...

Tunelis staiga pakrypsta žemyn. Kolona, švelniai pristabdydama, lekia į nuokalnę. Dvelkteli gaivesnis oras, ir tik dabar šlapias nuo įtampos prakaito, tačiau patenkintas savimi vairuotojas burbteli:

- Atvėso... Aukštis vis tik 3 000 metrų... - ir patenkintas - jau matoma šviesėjanti išvažiavimo anga, sukikena: - Šikart nuskilo...

Išvažiavus iš tunelio, gyvenimas, prieš tai praradęs žavesį, grįžta nauju smagumu. Jau ne tokia bauginanti ir šiaipus sudaužytos karo technikos krūva. Žemiau aikštelė, kurioje perėją įveikusios mašinos perrikiuojamos į naują žygio koloną. Keičiasi ją lydėję šarvuočiai, nuo čia iki sekančios atkarpos su kolona važiuos kitų dalinių kovinės mašinos.

Ratuotos technikos vairuotojai apžiūri savąsias mašinas, mintyse dėkodami varikliui ir važiuoklei, kad šį kartą nepavedė.

Prie vieno tokio Salango nugalėtojo prieina "diplomatu" nešinas, aiškiai perdėm kasdienai pasipuošęs kareivukas, ir šūkteli iš variklio skyriaus kyšančiam užpakaliui:

- Sveikas, bro! Lau!

Užpakalis pasisuka, vietą užleisdamas kampu sulinkusiai, nuo saulės ir prakaito išblukusiai mabutai su tepalo matuokliu vienoje rankoje ir skudurėliu kitoje.

- Sveikas, sveikas... - šiek tiek pyktelėjęs dėl mintyse nutraukto padėkos varikliui monologo atsako vairuotojas.

- Į Sąjungą riedat? Ar pakeleivį paimsi?

- Kokios problemos... Dviese vis linksmiau, - ir, atidžiai nužiūrėjęs būsimą pakeleivį, nuvalo matuoklį, įsitikina, jog aušinimo skysčio yra pakankamai, dar kartą priekabiai apžiūrėjęs visą variklį ("Lyg ir viskas tvarkoje...") užtrenkia jo skyriaus dangtį. Nusišluosto į skudurą rankas, įvertina jų švarumą ir atkiša Andriui.

- Sveikas, brolau. Iš kur kilimo būsi?

- Lietuva, - atsakė Andrius ir iš karto patikslino: - Tai prie Baltijos jūros, - iš patirties žinodamas, jog Lietuva greičiausiai šiam vairuotojui nieko nesako. Jis net nesiginčydamas ketino pritarti, kai šis pasakys: "A, žinau, jūsų sostinė Ryga". Bet vadyla tarė:

- Žinau, jūsų sostinė yra kažkaip... Vilnia.

Andrius iš nustebimo kilstelėjo antakius:

- Iš kur žinai?

Vairuotojas šiltai, akimis, nusišypsojo:

- Mano giminės gyvena Švenčionys. Du kartus svečiuose buvom, - staiga linksmi, lyg vaikas, sukikeno: - Kai ten pirmą kartą viešėjome, mudu su broliu buvome dar maži, - ranka parodė tuometinį ūgį. - Grįžus namo, ėmiau jį vadinti ten girdėtu žodžiu - bybik. Ką tai reiškia, nežinojau nei aš, nei tėvai. Ir pamažu mano brolis vietoje Sašos tapo Bybiku - visa šeima ėmėme jį taip vadinti. Po kiek metų vėl nuvažiuojame pas gimines. Balius, visi pakalę... Aš brolių ir šaukiu: "Bybike, bėgam į lauką". Visi nutilo, nei aš, nei brolis, nei tėvai nesuprantam, kodėl. Teta paaiškino... - ir vėl šiltai nusišypsojęs dar kartą nužiūrėjo Andrių: - O tu ką - namo, dembelis?

- Aha... - su palengvėjimu, laimės išraiška suspindusia veide atsakė Andrius: - Atpisau dvejus metus, du mėnesius, šešiolika dienų, - ir, žvilgterėjęs į "trofėjinį" laikrodį: - Šešiolika valandų ir trisdešimt septynias minutes. Žodžiu- visos sąskaitos apmokėtos ir aš valinu namo..

- Pavydžiu tau, - geranoriškai tarė vairuotojas: - Man dar tris su puse mėnesio iki įsakymo dardėti, o kur dar laikas, kol paruošiu pamainą... - ir nejučia atsiduso.

- Vadinti tave kaip? Ar tiesiog vadyla? - linksmi susiraukė Andrius.

- Petrovas Sergejus Ivanovičius, gvardijos eilinis... - pažadintas iš apmąstymų pasimetė vairuotojas, vėl kišdamas ranką pasisveikinti ir staiga ją atitraukdamas:

- Man ta supista armija ir sušiktas Salangas visai smegenis susuko... - ir jau juokdamasis, žvelgdamas patikliomis akimis: - Tikriausiai ir grįžęs dar ilgai prisistatinėsiu: "Eilinis Petrovas".

Pasigirdo komandos:

- Į mašinas! Paleist variklius! Visi - paskui vedantįjį! Pirmyn!

- Šok kabinon! - jau bėgdamas prie vairuotojo durelių sušuko Sergejus.

Andrius įšoko vidun ir, kol mašinos viena paskui kitą iš pakelelės aikštelės stačiakampio rikiavosi į žygio koloną, su tam tikru susirūpinimu pažvelgė per petį į galinį kabinos langelį :

- O tu ką, brole, veži? Tikiuosi, ne sprogmenis? Man dar betūko ant parako statinės namo važiuoti! Atskridau čia su katafalku...

Sergejus velniškai linksmi sukikeno - nervinės įtampos atomazga:

- Neee... Po tentais dvižokus į Sąjungą vežu... O va iš ten galiu ir pilna mašina sviedinių grįžti...

- Taaaip, ne kokie tavo reikaliukai... - tėviškai sučepėjo Andrius. - Jei tiesus pataikymas važiuojant atgalios, - trinkelėjo ranka per mašinos sėdynę, pakeldamas dulkes, - tai ant šios puikios sėdynės liks sėdėti tik nebepuiki tavo subinė.

Serioga nelinksmi nusijuokė, stebėdamas jau pajudančias mašinas:

- Koks subinei skirtumas, ar tu gausi kulką, ar tave išnešios...

- Na, nesakyk, brole, nesakyk... - parietė lūpas Andrius. - Jei tave sudraskys į gabalus, subinė momentaliai nevalingai stipriai užsirauks... - ir tai vaizdžiai parodė ranka. - O va jei kulką ar skeveldrą gausi į vidurius... - užversdamas akis į viršų, papūsdamas žandus ir lengvabūdiškai mostelėdamas ranka: - Tada, broli, subinė dar gali turėti darbo - ilgai šiksi kruvinu šūdu...

Sergejus pritardamas nusijuokė, įjungė aukštesnę pavarą, ir mašina ėmė važiuoti tolygiau.

- Šiki į kelnes ir galvoji: "Iš kur manyje tiek šūdo?" - mielai kareiviškom blevyzgom pritarė Sergejus.

- Gal "susprogdinam" čarso kasiaką? - pasiūlė Andrius.

- Gerai, - nenuleisdamas akių nuo kelio tarė Serioga. - Paimk iš tainyko, - ir jau žiojosi sakyti, kur paslėpti narkotikai.

- Ne, - pamėgdžiodamas scenas iš filmų jį nutraukė Andrius: - Šoka visi... Šiandien mano kieme šventė! - prasidarė mašinos langą ir sušuko: - Chamai, šampano! Vaišinu aš! - pasikuitęs savo aprangos slėptuvėse, išsitraukė į foliją susuktą hašišo gabaliuką. Išvyniojo, išlygino foliją ir, trupindamas hašišą į skiautę, pasiteiravo:

- Čistaganą ar kaip?

- Čarsas krūtas? - šnairomis į hašišą žvilgtelėjo Sergejus.

- Aukščiausia rūšis, iš Pakistano... Kuopos jaunimas dėdei prie kelio iš čiurbanų sumedžiojo... Paimk "ant uoslės", - atsargiai, nenorėdamas išbarstyti, skiautę kilstelėjo Andrius.

Serioga trūktelėjo nosimi:

- Aha, geras. Čistaganas, dviem bus per daug... Dar ilgai vairuoti reiks... Dėk trečdalį... - lyg atsiprašydamas.

- Nou problems! - Andrius, gracingai pariesdamas mažuosius pirštus, ištraukė iš kišenės suglamžytą nosinę ir pasitiesė ją ant kelių. Ant jos

atsirado papirosų “Kazbek” pakelis. Įgudusiais judesiais atskyręs dalį hašišo, ėmė jį maišyti su iš papiroso išbertu tabaku.

Serioža stengėsi važiuoti lygiau, kol buvo ruošiamas kasiakas.

- Jei man prasidės gliukai, galėsi vietoj manęs pavairuoti? - paklausė.

- Broli, - Andrius reikšmingai pasižiūrėjo į jį. - Nou problem... Tik parodysi, kuris pedalas - gazo, kuris - stabdžių... - ir, giliai įtraukęs, užlaikė dūmą, po truputį išpūsdamas padavė kasiaką Sergejui ir uždainavo:

- Anksti, anksti rytą

Labai anksti

Sėduos aš sukiot baranką

Tiritamba tiritamba

Gera! suku aš baranką...

Ir, rankomis sukiodamas tariamą vairą, vis pasignalizuoja.

Serioga, įtraukęs dūmą, skubiai gražino kasiaką, kad veltui nesmilkėtų.

Pro šalį praskrieja Doši.

- Aš kažkodėl neįkertu... - jau linksmesnis tarė Sergejus. - Kaip čia tave taip į dembelį - ką, atitarnavai, ir čiuožk “savo chodu“?

- Aha, - lyg tai būtų kasdienis linksmumą keliantis dalykas, užsitraukdamas Andrius. Ir išpūtęs dūmą. - Mumis kaip bobos kamščiu pasinaudojo, riebumą išspaudė, atidavė į rankas dokumentus, surinko ginklus ir išmetė... Kaip pizę iš barščių... “Jūs mums nebereikalingi ir jūsų problema, kaip grįžti. Jei grįšit...” Tiesa, dar turėjome į savo vietas paruošti jaunus lochus ir “dembelską akordą” atlikti, žinoma, viskas mūsų “laisvės” dienų sąskaita. Ir dar turi šypsotis jiems kaip pyderas, kad ko nors dar nesugalvotų pratęsdami tavo buvimą čia. Tfu, šiukšlės! Kol tarnavome, vardu vadino, reikia, sakydavo, nors ir nebegali. Mes ir darėm, o terminas baigėsi - tu jiems tuščia vieta. Nors mielai, oi, kaip mielai tie karininkai už tavo nugaros nuo kulkos slėpėsi... O atitarnavai - varyk namo kaip išmanai... Tarytum tu tapai bevertis... Argi tai armija...

- Na, ir reikaliukai... O jei papulsim į pasalą? - Serioža nustebusiai pasižiūrėjo tai į ant savo kelių gulintį automatą, tai į Andrių. - Aš tau, broli, nežadėjau, kad tave gyvą parvešiu, aš sakiau: “Jei nori, važiuojam...”

Andrius nusijuokė:

- Nebijok, broliuk, žinau... Nieko tu man neįsipareigojai ir už mano graždanską subinę tu neatsakai. Savo subinę pasirūpinsiu pats. Jei papulsim į pasalą ir mums gerai įvers malkų, manau, ginklą jau bus iš ko paimti.

- Tai tu bent vieną broniką užsimesk, - nusiimdamas vieną šarvuotą liemenę pasiūlė vairuotojas.

- Ačiū... - nuoširdžiai per petį jam pliaukštelėjo Andrius.

- Ši pusė, nuo Salango į Sąjungą, dar pusę velnio. Gal kaip nors praslysimė. Bet anoje pusėje, kur puštūnai, tai ne kas...

- Žinau, ten mano bratanas, zioma tarnavo desantūroje.

- Desantūra... - pagyvėjo Serioža. - Ne kartą kalbėjau su jais. Juos visą laiką mėtė į "karštus" taškus, jie vis laiką kariauja... Bet tvarkelė pas juos... - vaikiškai papūsdamas žandus ir kraipydamas galvą. - Buvau jų bazėje - vos į hauptvachtą nepapuočiau! - Sukikeno. - Diržo sagtis mat nenušveista... Radau ten žemiečių, įsikalbėjom... Per operacijas juos lydi ir palaiko ugnimi malūnsparniai, artilerija. Tarp mašinų nuolat palaikomas ryšys - neduok Dieve, neatsiliepsi pašauktas, tuoj atlėks pastiprinimas. Nė žingsnio nepranešus... Tvarkelė... - toliau kraipydamas galvą, tačiau neišleisdamas kelio iš akių, stebėjosi Sergejus.

- Na, taip tai kariauti galima... - pasakė Andrius. Ir, kiek pamastęs: - Aš irgi su prie Salango stovinčiais Čirčiko dišibišnikais kalbėjau. Jie mus vadina čmošnikais. Bet kur mano ar kitų kareivių kaltė, kad mes taškuose paliekami be ryšio ne tik su vadovybe, bet ir su kitais taškais? Jei užpuolimas, - Andrius spjovė pro atvirą langą, tačiau nuo hašišo tąsiomis tapusios seilės nukrito ant peties. Nusikeikęs nusivalė. - Gerai, jei užpuolimo atveju, išgirdę šaudymą, atlėks pastiprinimas. Taške mes keturi, penki. O jei puola penkiasdešimt? Kaip atsilaikyti? Pastiprinimo nėra kaip išsikviesti! Atvažiuos po savaitės kita pamaina, susirinks lavonus ar kas iš jų likę... O atlėkusi desantūra pabūklais lupa į aulą, šukuoja jį, mėtė į namus granatas. Dirba greitai, efektingai. O po to mums šiknas spardo - lochais, tarčiokais vadina. Žvengia, kad sėdim savaitę be ryšio - prieš visą aulą. O mes ką? Spontam turim iš ko rinktis... Tai vos tik atvykstam į tašką, perimame pamainą, tuoj čarsą lupam, nes aplink tokia tufta... Žinai - jei dūchai puls, cher atlaikysi. Tai ir varom čarsą, atchadniškai prasideda - nauja dozė. "Po kaifu" kažkaip lengviau galvojasi: "Jei puls..." Tfu... Ką ten ryšys, mes neėdė po dvi tris dienas išbūdavome, nes mūsų šlovingasis praporas Kotovas davinius pragerdavo ar po įprastų girtuokliavimo „daugiadienių“ bijodavo išvežioti po taškus parašą. Rotnas, čmo, laukė paaukštinimo, tai bet kokį ČP kuopoje stengdavosi užglaistyti - kad tik kas iš vadovybės nesužinotų. Ir kaip jam nuo tokių pastangų hemorojus neiššoko? - rūgščiai susiraukė Andrius. - Išpleręs kaip seno pederasto subinė - jokio charakterio. Jam labiau rūpi laipsnis nei visa jo neėdusi, mūšiams netinkama kuopa. Va kas čmo, ne mes, kareiviai. Tiek desantūroje, tiek pas mus tie patys kareiviai, bet karininkai, vadovybė nevienoda.

Monotoniškai lygi Dasti Margo - Mirties slėnio - kelio atkarpa su vis tokiu pat rudu peizažu ir narkotinis apsvaigimas abu nugramzdino į trumpalaikius apmąstymus. Sergejus prisiminė neseniai įveiktą Salango serpantiną, bandė analizuoti viename ar kitame posūkyje padarytas klaidas ir mintimis jau ruošėsi nusileidimui nuo jo, grįžtant iš Sąjungos su

nauju kroviniu. Norėjo papasakoti savo pakeleiviui, kaip prieš savaitę anoje kalnagūbrio pusėje, už Bagramo, Kala Muradbeke, jų kolona papuolė į pasalą, kaip į jo žemiečio vairuojamą mašinos kabiną pataikė granatsvaiddžio sviedinys, ir kas iš jo beliko, bet, akies krašteliu žvilgtelėjęs į Andrių, nusprendė: “Tas vyrukas jau gyvena namais ir grįžti atgal nebeturi nė menkiausio noro”. Nuginęs sunkiai įveikiamą norą pasidalinti skaudžia atmintimi ir lyg pasiguosti (“Ir vadylos tarnyba ne tokia jau saldi... Jei būtum matęs perkirstą jį pusiau ir pilną kabiną kraują, smulkių mėsgalių ir kaulų atplaišų...”), įsiklausė į variklio darbą. Nurimo: “Viskas tvarkoje, eina kaip laikrodys”, ir vėl nugrimzdo į tik kareivio sielai suprantamus apmąstymus - namai, tėvai, mergina, vėl karas, ir vėl namai. O Andrius žiūrėjo į savo perdėtai nublizgintus, nors jau šviežiai apdulkėjusius dembelskus aulinius. Nusišypsojo prisiminęs, kaip sunkiai “susiveikė” apynaujus kerzinius batus, atsargines pakulnes, ir ilgai derėjosi su kuopoje tarnaujančiu totoriumi Nurijevu. Šis, pamalonintas derybų ir lietuvio pasiūlytos kainos, kareiviškus kerzavus perdarė į dembelskus – paaukštino ir susiaurino kulną, o aulą padarė panašų į armonikos dummies.

Kolona, mažindama greitį, įvažiavo į gyvenamąjį punktą. Andriaus jau nebestebino nei perechanais ir tombanais apsirėdę afganistaniečiai, nei jų asilai, nei salsvu kiziako kvapu dvelkianti gyvenvietė, nei triukšmas turgavietėje. Visą tą reginį jis stebėjo pavargusiu, bet vis dar atsargiu vertintojo žvilgsniu, kiekviename vietiniame įžvelgdamas priešą, kiekviename užkaboryje - galimą pasalą.

- Čia pasalos nebus... - tarstelėjo lyg pats sau Andrius. - Per daug liaudies... - ir greitai, tačiau ne itin giliai, kaip dėl laiko stokos moka tik kareiviai, nugrimzdo į prisiminimus. Jų skyrius buvo paskirtas saugoti koloną, ir netoli Kabulo, Kachdamane, papuolė į pasalą. Vos įvažiavę į gyvenvietę, jie dar spėjo nusistebėti - nėra kasdieninio turgaus, o visi dunkanai uždaryti. Nėra žmonių, net didelių - apkarpytomis ausimis ir uodegomis - šunų nėra, kurių ši vargana tauta laiko neproporcingai daug. Po kelių akimirkų prekyvietėje buvo daug kraujo, parako ir mirties kvapo...

Andrius atsiduso. Pasižiūrėjo į šalia dunkanų išsidrėbusius aviganius ir pralinksmedėjo:

- Graždankėje galvoje buvo tik šokiai pokiai, vinčikas ir mergų subinės. O paėmę į voiską mus iškart nuvežė į karantiną - į “jaunojo kario kursus”. Na, ir pradėjo pisti... Karštis 40-45, o mes lakstome kaip nuo bybio nutrūkė - taktika, krosai ir kitokie vykrūtasai. Miego - keturios penkios valandos, ėsti - kopūstų košė, vandens norma dienai - gertuvė. Namų ilgesys toks, kad šunimi norisi kaukti. Kuopos seržantai kažkokie trenkti, randuoti - “briedžiai” iš Afgano. Pisa mus juodai ir dar, tuometiniu mūsų supratimu, tyčiojasi: “Papulsit, suslikai, į Afganą,

dėkingi mums būsit, kad bent jau ne nuo pirmos kulkos mirėt". Žodžiu, juoda tundra ir jokių prošvaisčių. Gainioja jie mus mėnesį, ir mums jau kranty. Kartą išbėgome ryte, visą dieną po sopkes lakstėm, šaudėm, o vakare žygiuojame atgal. Fliagos seniai tuščios, ir kyla didelis noras, kad tie randuoti bandiūgos nušautų, o jie: "Kuopa, dainą!" Kokia pyzdoje gali būti daina, kai snukis išdžiūvęs kaip učkudukas(šulinys-uzb. aut. past.). Mėginame užbliauti - neina. Tada tie kafirai mums: "Ach, sučiaros, žodžius pamiršote?! Tada pagal dainos "Išėjau į armiją pavasarėjant" melodiją lokit!" Ir, įsivaizduoji, šauniai gavosi: žygiuoja kuopa - 120 kareivių - ir loja: "Au au au au, au au au au au..."

Sergejus ėmė užkrečiamai juoktis.

- Bet tai dar ne viskas, daina ilga, mes lojame, man dūšioje dar didesnė taska. Ir žinai, apie ką susimąsčiau lodamas?

- Na? - vis kikendamas Sergejus.

- O gi galvoju - ne "durnių įjungęs", o visu rimtumu svarstau: "Šuo aš ar žmogus?"

Serioga dar labiau užsikikeno.

- Supranti, svarstau: "Būčiau šuo, netarnaučiau armijoje ir turėčiau gaurus, o jei esu žmogus, tai kodėl loju?" Ir staiga suvokiau, kad man visiškai važiuoja stogas, ir reikia susiimti, save kontroliuoti. Esmė ne ta, kad vertimas loti man buvo įžeidimas, karantine sąvokos įžeidimas nėra ir aš nebejutau pažeminimo, aš paprasčiausiai savimi suabejojau - žmogus aš ar šuo!

Kelio atkarpą abu važiavo tylėdami. Andrius surūgęs žiūrėjo į karštų oro gūsių ridenamus išdžiūvusius kupranugarinės dyglės krūmokšnius. Daugiau akiai nebuvo už ko užkliūti nykiame, saulės išdegintame horizonte, dar nebent nykūs ir nuogi kalnai toluomoje, į kurią pusę bežiūrėtumei.

- Žinai, Serioga, - kažkaip niūriai šyptelėjo Andrius, - aš po truputį pradedu tikėti, kad jau viskas baigta...

Sergejus, nežinodamas, ką atsakyti, gūžtelėjo pečiais. Andrius lyg atsisveikindamas apžvelgė horizonte stūksančius kalnus:

- Kai čia atskridau, kalnai man pasirodė tokie gražūs - viršūnės snieguotos, saulei kylant ar leidžiantis nusidažo purpuru. Dabar aš jų nekenčiu. Man kalnai asocijuojasi tik su grėsme ir mirtimi.

- Niekai, visa tai praeis... - pats mažai tikėdamas tuo sumurmėjo Serioga.

- Nežinau... Nežinau, ar praeis. Man čia viskas buvo ir yra svetima! Ir tie jų kalnai, ir gyvenvietės, ir žmonės... Viskas, net dangus čia ne toks... Svetimas. Mes čia visai svetimi... Ir aš labai noriu namo...

- Ir aš noriu... - nejučia pusbalsiu pritarė Serioga.

19 skyrius

Visame disbate bjauriausios buitinės sąlygos buvo antrojoje kuopoje. Jei pirmoji ir trečioji kuopos gyveno mūrinėse kareivinės, tai antrosios patalpas buvo galima sąlyginai pavadinti laikinomis. Tai - metalinių konstrukcijų angaras, “laikiniai problemai” - padidėjusiam nusikaltusių kareivių skaičiui – spręsti. Bet nieko nėra pastovesnio už laikiną, ypač sovietinėje armijoje, todėl antrosios kuopos disbatininkai laikinajame angare kentė ne laikinus, bet nuolatinius Sibiro gamtos kaprizus - vasarą karštį iki plus 40, žiemą - šaltį iki 40, suprantama, žemiau nulio.

Vasarą kaitri saulė įkaitindavo geležį, mažučiai angaro langai, iki galo neatsidarantys dėl apsauginių grotų, ir viduje - troškus karščio ir stiprios kareiviškos smarvės mišinys. Per kukliai pravertus langus priskrisdavo spiečiai musių, uodų ir mašalų. Įkyriai ir skaudžiai geliantys vabzdžiai kankindavo dienos išvargintus disbatininkus. Su antklode miegoti neįmanoma - joje tik drabužinės utėlės, prie kurių visi seniai įpratę, bet per karšta ir prakaitas imdavo graužti šių gyvių sukandžiotus šonus, o gulint be antklodės debesių užpuldavo ištroškę kraujasiurbiai.

Žiemą angare velniškai šalta. Pusę dienos prabuvęs šaltyje kūnas reikalaudavo šilumos, bet patalpose temperatūra daugiau aštuonių laipsnių šilumos nepakildavo. Užmigti galima tik pasiklojus vatinius

čiužinius ir dar jais užsiklojus, bet disbatininkai privalėjo miegoti “pagal statutą” - su paklode ir plona antklode. Tad naktį buvo įprasta vienus vyrus matyti dėl padažnėjusio noro šlapintis zujant į tualetą ir atgal, o kitus darant atsispaudimus, kad apšiltų kūnas. Viskas atliekama tylomis, kalbama taip pat tyliai, pašnibždomis. Ir kuo žemesnė disbatininkų kasta, tuo jų daugiau varinėdavo į tualetą. Anksčiau ar vėliau pervargę nuteistieji, nukamuoti inkstų ar šlapimo pūslės uždegimo, imdavo šlapintis į lovą. Negydomas uždegimas padaro savo - imama šlapintis kraujais. Jau po pirmų dviejų žiemos savaitių kraujais į lovas myždavo pusė nuteistųjų. Ir taip - kiekvienais metais.

Prie pridvisusio oro prisidėdavo ir stiprus šlapimo tvaikas. Blatnieji ir šustriakai kasdien negailėdami daužydavo smarvės kaltininkus. Kocinai buvo mušami taburetėmis - juos blatnųjų liepimu “auklėdavo” šeškės ar muzikai, o pastaruosius - kojomis ir rankomis - kas netingėdavo.

* * * * *

Disbate praleistas laikas Mindaugui paliko savo įspaudą. Jis nebeieškojo atsakymų į anksčiau jį kamavusius klausimus, kodėl viskas taip, o ne kitaip. Jis ėmė gyventi šia diena. Viskas, kas buvo praeityje, pasinėrė į savotišką abejingumo rūką, lyg abejonę: “Ar išties taip buvo?..” Ateitis taip pat nieko nežadėjo - mergina ištekęjo už kito, tėvas pareiškė, jog vietos jam namie nebėra. Liko tik terminas disbate ir pusė metų tarnybos buvusiame pulke. Ir leitenanto Larionovo laiško pabaigoje parašytus palinkėjimus: “Kovok už save, vaikine...” jis ėmė taikyti pažodžiui - pasidarė irzlus, greitai užsiplieskiantis, savo teisybę argumentuojantis kumščiais, jau nebesusimąstydamas, kaip pradžioje, kad kiti yra tokie patys nuteisti kareiviai, tai kodėl juos reikia žeminti... Jei anksčiau į muzikus jis dar mėgino žiūrėti tik kaip į jaunos, tarnybą vos pradėjusius, tačiau nemažai žadančius vyrus, dabar to nebeliko: “Esi ten, kur nusipelnei, ir tik tavo bėda, kad tu - prasčiokas”. Kocinais jis, kaip ir visi, šlykštėjosi, tik blatnieji jam tapo savi, suprantami, o bet koks jų elgesys - pateisinamas.

Būras Vania stebėjo Mindaugo pasikeitimus. Išaugęs vaikų namuose ir per anksti susidėjęs su malina(nusikaltėlių grupuote), jis lietuvių virsme nieko blogo neįžvelgė, tik kartais, per daug šiam įsikarščiavus, pristabdydavo zekiška filosofija remtais patarimais. Ta filosofija buvo gudriai teisinga - kalbėdamas niekada nepažemink kito, o pats nesigirdamas išlik aukštumoje ir nemeluok, o jei jau meluoji, tai taip, kad niekas nesuprastų, nes reikia būti atsakingam už savo žodžius. Jeigu ką patarinėji, savo nuomonės nebruk įkyriai, tik atsargiai, pabrėždamas: “Nepriimk už pikta..” Baigiant kalbėti dar patikslink: “Elkis kaip

tinkamas, čia tik mano nuomonė...” Ir visada būk pasiruošęs blogiausiam, o gėris pats savaime yra gerai. Mindaugas atrodė jam nirtus, dėl zekiško būdo nežinojimo per karštas, bet rimtas vyras.

Į disbatą vos ne su kiekvienu etapu ėmė plaukti “afgansai”. Kuopoje jų jau buvo šešetas. Visi vienas už kitą guldė galvą, vadino vienas kitą broliais ir visi prasimušė į blatnųjų kastą. Visi jie buvo tarnavę arba DŠB, arba desante. Ilgai stebėjosi žiūrėdami į kocinus, jų statusą ir “gyvenimo būdą”, ir, matydami užgesusias jų akis, nesuprasdami purtė galvas. Šie gyvos mirties pavyzdžiai jiems buvo dar labiau nesuvokiami nei tikroji mirtis kare. Jautėsi nesmagiai, bet neturėjo nei supratimo, nei noro kažką pakeisti visoje disbato vidaus sistemoje. Atrodė lyg laukiantys tuo klausimu kažkieno įsakymo ir nesuvokiantys, kodėl jo vis dar nėra.

Vania greitai juos perkando - tai buvo nebijantys rizikuoti, atsidavę vienas kitam ir tvirtai besilaikantys duoto žodžio, kad ir kokios būtų pasekmės, vyrai.

Po kurio laiko, “afgansai” pasitarė tarpusavyje ir kreipėsi į Vanią siūlydami “apsišluoti savo kiemą” - visus blatnuosius juodašiknius nuleisti “aukštu” žemiau, o jei pasirypalins, tai ir į atstojų - “žemiau kanalizacijos”: “Per ilgai mes su jų “broliais Alache” kalnuose vieni kitus gaudėm. Jie ten mūsiškiams maišus darydavo (paimtam į nelaisvę kariui ties juosmeniu apipjaudavo odą, užtraukdavo virš galvos surišdami lyg maišą ir palikdavo kankinančiai mirčiai), - o mes turime su jais kartu prie vieno stalo čefyrinti. Jaučiamės lyg grūstume snukius į šūdą, spjaudytumės ir galvotume, kaip neužspringus kitą kartą”.

Vania išklausė juos, pamąstė ir, pagalvojęs, kad priešininkui reikia smogti tada, kai jis mažiausiai tikisi ir jau tariasi nugalėjęs, davė dobro. Jam “afgansai” atrodė patikimesni savo nuoširdumu nei azijatai nuolatinėmis dojebuškomis - kandžiais juokeliais.

Įvyko trumpos, bet rusiškai kruvinos muštynės - visi juodukai buvo smarkiai apdaužyti ir išmesti į muzikų sektorių. Ten jie dar gavo nuo tų pačių muzikų - šie taip išliejo ilgai kauptą įniršį dėl amžino azijatų noro būti viršesniais už baltuosius...

Kelias dienas nuo įtampos papilkėję siauraakiai stebėjo, kas bus toliau. Juos kankino neapsakoma baimė papulti pas kocinus, nes iki jų nuo muzikų - tik nedidelis laiptelis. Už menkiausią prasižengimą gali tapti purvinu ir niekingu kocinu. O muzikas buvo normalus disbatininkas, netgi savaip gerbiamas, nes jų disbate - dauguma, ir jie buvo pagrindinė darbo jėga.

Lauke ilgai taręsi azijiečiai pas Vanią atsiuntė pasiuntinį tartis dėl pokalbio. Kaip visada blatnųjų apsuptyje stovėjęs būras, apžiūrėjęs čiurbanų atsiųstą padagrievą - graikiškų riešutų maišelį, mostelėjo ranka:

- Tegul ateina vyriausias, mokantis valdyti “šluotą”.

Pasiuntinys nubėga ir netrukus su prašymu grįžta: “Leiskite kalbėti mums visiems”.

- Ka, tie lochai dar ruošiasi “siūbuoti ramsus”? - sustatė į vieną liniją sodrius antakius piktas Vania. Nuo jo dvelktelejo mirtina grėsmė. Pasiuntinys nutirpo ir atbulas pasileido atgal pas juodukus. Netrukus grįžo su vienu azijatu. Ankstesnio pasipūtimo nelikę nė kvapo, tik keistai pilka, azijatams būdinga veido baimės spalva. Šis su rusenančiu netikrumu ėmė dėstyti, kad būras pasielgė neteisingai paklausydamas “afgansų” ir spjovęs į juos, juk jie ilgai buvę bratva, ir t. t. ir t. t. Vania įdėmiai klausėsi, kaip ir visų, kurie vienu ar kitu klausimu kreipdavosi į jį. Išklausęs tarė:

- Ar jau apsikrovei kaip Indijos dramblys? Jūs visada tik tarp savęs buvote bratva, ir jei nebūtumėte bijoję, seniai būtumėte su mane sudoroję. Bet jūsų kiaušiai buvo per silpni, kad galėtumėte “įsiūbuoti ramsus”. Galvojot, kad iš jūsų už neteisingą elgesį nebus pareikalauta? Aš seniai stebėjau jūsų kasiakus ir buvau jus visus perspėjęs, kad už tai reiks atsakyti. Per smarkiai ėmėte riesti į save pirštus. Jums “prie stalo” vietos nėra...

Azijatai tuščiais, bedugniais žvilgsniais nešini, sunkiai, kaip naras prieš srovę, nuslinko. Neturėti vietos “prie stalo” reiškė būti atskirtam nuo kolektyvo, ir bėdos atveju iš obščiaigo nebegauti nei cigarečių, nei papildomo maisto.

Mindaugas iš padilbų nedraugiškai žvelgdamasį nueinančius, tarė:

- Jeigu ne draudimas bendrauti su kitų kuopų kareiviais, dabar jų čia iš viso disbato subėgtų kaip šakalų...

- Aha, - pritarė kiti. - Tuo kantu čiurkos draugiški, vieni už kitus galvas guldo.

- Bet jei pasikrauna malkų, kokio bakšišo ir noro broliautis iš jų sulauki!

- Va, va, čia tai tiksliai. Jie visada puola tik būriu, kaip šakalai, bet gavę “per kepalą” į subinę lenda be muilo.

- Man Vasia Garšeninas rašė, - pradėjo Mindaugas ir jo akys ūmai sublizgo, - juos dembelizavo, sugrūdo į lėktuvus ir į Sąjungą, į Ferganą - ten buvusi mūsų pulko dislokacijos vieta. Apgyvendino juos kuopos patalpose, kol štabo raštininkai kelionės dokumentus ruoš. Kareivinėse aukštu žemiau kita pulko kuopa, nebuvo Afganė, kareivinės ir sandėlius saugoti palikta. Na, Vasia su kitais grįžusiais: “Einam, mol į svečius pas juos, į jų kiauliškas akis pasižiūrėsim. Mes ten pusantrų metų po kalnus šarinomės, o jie čia čašmą(pigus uzbekiškas vynas) sprogo”. Nuėjo, tai anie bičams net nedrįsta į akis žiūrėti...

- Na, jiems taip nuskilo... - pertraukė nesuprasdamas būras. - Jums nenuskilo, jūs - į Afganą, o jie liko Sąjungoje...

- Aaa... Nee... - lyg susitarę sujudo “afgansai”.

- Dar didelis klausimas, nuskilo ar nenuskilo, - užginčijo Mindaugas. - Du pulko batalionai ir artdivizionas buvom išgrūsti į Afganą - pusantro tūkstančio kareivių ir karininkų, o Sąjungoje kazarmų apsaugai liko tik 200. Ir juos jei ne į sargybą, tai lėktuvų krauti varė. O iš ten - „Krovinys 200“. Tai jei kiaušius turi, parašyk pareiškimą ir kitą dieną būsi Afgane, kur visi. Bet ne, aš ten nenoriu, aš - gudrašiknis, gal kaip nors praslysiu... Tegul geriau kiti...

- O čia kas? - pratęsė kitas „afgansas“. - Kodėl vieni kocinai, kiti muzikai ir taip toliau? Juk visi esame disbatininkai, visi sroką vyniojam. Juk po jo su apsaugos seržantais ar kociniais kur nors stotyje nesikarifalinsi...

Būras atvirai, bet neužgauliai nusijuokė:

- Nepykit, aš tik klausiu, nepriimkite už skriaudą...

- Ką tu, Vania, tave juk žinom, tu - teisingas vyras... - sumurmėjo Mindaugas.

- Na, toliau pasakok arba paskaityk laišką, - paragino kažkuris.

- „Nuėjome į kuopą, - ėmė skaityti Garšenino laišką Mindaugas, - pasikvietėm jų viršilą. Ateina vyrukas - spinta. Tak i siak, sakom, vyrai, už jūsų neudobniakus vaišinti mus priklauso. Škafas nesiginčija: „Kokios, vyručiai, problemos, tuoj siunčiu pasiuntinį“. Pasiuntinys parvaro čašmos. Mes su viršila užsidarom jo kaptiorkėje“, - Mindaugas nusišypsojo. - Vasia rašo, kad pasiuntinys iš pradžių vienas bėgiojo „už tvoros“ to uzbekiško vyno, paskui jau trise, nes vienas nespėjo nešti - vis tik „afgansų“ buvo keturiolika ir dar viršila. „Supranti, - rašo Vasia, - galvojome, kad užpilsime liustras, ir praeis vidinis neudobniakas. Bet nichera - kuo daugiau pilame, tuo didesnis klausimas kaip bybis stojasi: „O kodėl aš, už ką?“ Viršilai sakom: „Mes su tavo boicais bazarą turim“. Tas: „Tik per snukius nedaužykite - kad mėlynių neliktų...“

- Neteisingą kryptį pasirinko būras... - sušnibždėjo Vania ir, pasižiūrėjęs į suklususius „afgansus“, pridūrė: - Bet tai tik mano nuomonė.

- „Tai va“, rašo toliau Vasia, - tęsė Mindaugas, - „nueiname į kuopą dviese - aš ir Ptica. Kuopa guli po atbojaus. Budinčiajam liepiame sukomanduoti. Tas bliuna: „1980-ųjų lapkričio - 1981-ųjų gegužės šaukimas - rikiuok!“ Koridoriuje rikiuojasi molokai. Tų neliečiam - jie dar jauni, pradėję tarnybą, jiems dar viskas prieš akis. Su Ptica einame prie gulinčiųjų - veteranų ir dembelių. Na, jų koks trisdešimt. Visi apsimeta, kad miega. Vieną keliam: „Kiek tarnavai?!“ Tas pašoka iš lovos: „Pusantrų metų“. Aš jam į ragą! „Aš pusantrų metų tarnavau - Afgane, o tu čia pusantrų metų čašmą rijai ir mergas dulkanai“. Tas gavęs krenta, vėl keliasi, vėl gauna, vėl krenta. Lady, sakau, tu mano skausmo dalelę gavai. Imuosi antro. Ptica lupa kitus. Ir, žinai, kas keista? Jie visi nebe salabonai, bet jokio pasipriešinimo - tiesiog guli ir laukia savo eilės.

Iš ryto atsibundam, dar chrenoviau. Ne tik čerdakas plyšta, ne tik neatsakėm sau į klausimus, kodėl mums tokia sušikta tarnyba išpuolė, bet ir prieš vakar daužytus bičus neudobniakas. Papjane kažkokia neuviazkė išėjo. Nors būtų jie mums malkų įvertę, o dabar visi kaip vargšai giminaičiai tylomis priėmė smūgius lyg pelnytus. Jaučiuosi susmukęs savyje, kaip sutręšęs medis...”

- Va, va, - sumurmėjo kažkuris, - kad tas pats būtų su apsaugos seržantais...

- Na, tu ir palyginai! Bybį su pirštu! - užprotestavo kiti. - Tie tai šūdžiai, subinlaižiai, ožiai, maškos...

- Dar nebaigiau, - nutraukė ginčus Mindaugas. Skaitau toliau: “Žodžiu, išsirovėme mes “už tvoros”, į miestą. Prisigėrėme, ir davai vietinius uzbekus lupti. Och, ir išliejome širdgėlą - juk tie tokie pat juodi, kaip tie iš Afgano, jų broliai... Och, ir daužėme mes juos. Ir iš kur jų tokia galybė - lenda iš visų pašalių ir puola. Mums pastiprinimas atskubėjo - ta kuopa, kurią vakar mušėm. Och ir pasiautėm petys į petį - tarp babajų puolimų spėdavau dar ir atsiprašyti už vakar. Va čia tai buvo atgaiva sielai - ne iš už uolų ar namų į mus iš būrų pila, o eina į ataką. Och, ir priguldėme mes jų, ir lakstė nuo jų galvų tiubeteikos... Mentų keli varanokai atlėkė, o mentai tai juk irgi juodi, uzbekai. Na, tai mes ir tiems. Pagal aliarmą atvarė litūnų kuopą, bet tie mūsų bijo. Šiaip ne taip atskyrė mus nuo uzbekų ir apsupę parlydėjo iki pulko KPP. Kitą dieną iš Afgano atskrido palkačius ir įstatė mums į šikną didelį ir storą bybį - išdalino dokumentus ir visus sukišo į tuščią vagoną su konvojumi. Iki paties Taškento. Ten dar pagėrėm, pasimušėm, atsisveikinome ir - kam į Vakarus, kam į Šiaurę - išsiskirstėm...”

20 skyrius

Sveikas, bratane Minde!

Turiu labai blogų naujienų. Karoče - Filkos nebėra. Jis pasitempė. Pameni, sakėm jam, durakui: "Tik nesugalvok prieš voiską užsidėti chamuto". Pameni? Tai va, nepaklausė. Sakėm: "Susišiksi žytūchą ir sau, ir čiuvai". Sakėm. Bazaras buvo. Bet pats žinai Filią. Padarė savo grupiokei kinderį, ta - į ašaras. Filia pasiūlė ženytis. Neudobniakas šitaip jau čiosą permesti per bortą ir palikti. Na, suprask, pas juos lemūras buvo. Tai va, subacino jie svodbą ir išsiskyrė kaip laivai jūroje - gyventi abu pas savo pachanus. Filkos tėvai nenorėjo jos - bliadė, jos tėvai nenorėjo jo - bandiūga. Aš kaip tik voiskoje pasigavau želtūchą. Reabilitacija - atsikūmarinimui davė 45 paras atostogų. Grįžtu, pagal medikų nurodymus turiu ant varškės sėdėti, bet kur tau... Sutikau Gingėną, Dabą, Filką, ir kaip pradėjom susitikimą kvasinti, taip beveik visas 45 paras. Bet visas kampas ne tame. Vieną dieną nuvirtom į Debreceno kaboką. Ten sutikau Andželką iš "Šešioliktosios divizijos". Pakirtau. Nuvirinau pas ją - ji chatą įsigijusi, per naktį pasibadėm. Iš ryto - sušniakas, sakau, valinam

pas Filką, tas visada ko nors turi, ipils. Nuvirinam, Filkos pachanai darbe. Sėdim, darom butelėčą. Pradedam sukti antrą. Žiūriu, Filka į Andželą kasilina. Išeinam papešti, klausiu: “Nori badytis?”. Tas: “Būtų gerai įdūrus”. “Okei, čiuožu namo chrapą mesti, jūs plėškit meilę”. Parėjau namo ir dėjau per fazę. Vakare atbėga Filka: “Gelbėk, man kranty. Mane žmona su Andže pripasino”. Kaip, klausiu, kada? “Tu išėjai, aš ją padariau, stoviu balkone, rūkau. Pakeliu akis - mano čiosas: “Daryk duris”. Na, ir kur man zginulinti? Atidarau - ta į chatą. Ant sofos Andželkos kalgotkės padžiautos, o sofoj Andže chrapą meta. Kas čia, klausia. Andriaus biksas, sakau. O kur Andrius? Tuoį grįš. O ko ji be kalgotkių? Ką aš žinau, sakau, gal jai taip geriau, atėjo ir nusimovė, o ką aš galiu pasakyti - ji juk Andriaus čiosas. Gerai, sako, palaukim Andriaus. Na, ir dvi valandas tavęs laukėm, vis į katilus žiūriu, o tavęs nėra. O čia Andželka atsibudo ir paklausė: “Kas ta kūrva?” Žmona - ant ragų, ir išėjo”.

Karoče, mes su Filka dvi dienas šarinomės po jos langais. Į chatą įeiti negalime, jos močia - sūtrauka. Tai pasinom kieme. Pripasinom, sakau: “Tak ir siak, tai mano čiosas, ir t.t., ir t.t.” Karoče, per dvi dienas buvom spėję baladę sukurti. Ta - nei per kur, vis ant ragų. Filka pasimetęs. Tai arbūzas išsprogęs, greitai turi kinderis išlįsti. Žodžiu, stūmėme, stūmėme ir nichrena neišdegė. Pasiuntė ji mus ant trijų raidžių. Ir nubėga su pareiškimu raskolui. Man atostogos į pabaigą, grįžti į dalinį turiu. Prieš Filką neudobniakas, jaučiuosi zapađlianę numetęs. Išlydėjo jis mane su kitais, apsikabinom, sakau: “Bratane, nelaikyk ant manės abidniako, geriau į dūdą užvažiuok, man žiauriai chrenovai”. “Nuimk gaza, - sako, - pats apsišikau, pats išsilaižysiu. Tu nė prie ko”.

Grįžau į dalinį - mostelėjo mus į Afganą. Kol pripirkau, kas ten prie ko, praėjo laiko. Dūšioje dėl Filkos - taska. Rašau jam laiškus - jokio atsakymo. Juk dar kai tave į voiską lydėjom, bazarą vedė: “Nepykit, bičai, bet nei tau, Andriau, nei tau, Minde, laiškų nerašysiu. Nemėgstu”. Tai va, negavau nei vienos Filkinos gramotos, nežinau, kas kaip. Tik mano močia parašė, kad Filka išėjo į armiją, su žmona išsiskyrė. Kad Filka užsidėjo chamutą ir išsiskyrė, tau buvau rašęs anksčiau, tik neaiškinau kodėl, nes pats dar nebuvo pripirkęs. Tai va, pasirodo chamutą jis nusimetė jau būdamas armijoje. Iškvietė jį iš voiskos, beibis jau buvo, bet juos išskyrė. Sako, jo uošvė per pažįstamus labai pasistengė. Ir viskas, kranty. Finišas. Pusantrų metų apie Filką - jokių žinių. Kiek rašau - dykuma. Atitarabaninau iki dembelio, grįžtu nachhaus. Ir snukiu į šūdą - Filkos nebėra... Niekaip negaliu pripirkti, kame kampas, galvoju - visi kaip susitarę prieš mane dūrą stumia... Bet juk už tokią dūrą galima ir kepenis gerai atspardyti... Stojuosi ant ragų - ko, kūrvos, neparašėt, tie sorry tau ir Mindei ten ir taip šūdinai buvo. Chebra veža mane į Lėbartų atstoiniką. Rodo į kapą: “Va čia mūsų Filka guli...” Puolu muštis:

“Valinkit visi nachui, čia bespredėlas! Už tokius bajerius kraujais myšit! To negali būti... Pridaužkit, vis vien nepatikėsiu...” Chebra ir tak su manim, ir siak. Glosto kaip pyderai, ramina. Bet man vis tiek galvoje nesutelpa. Kasdien virinu į atstojų pasižiūrėti - ar kapas yra, ar ne. Grįžtu, ant dūšios taip chrenovai, kad nors kauk. Užpilu. Kitą rytą, vos atsičiūchalinęs, vėl virinu į kapines - vis netikiu tuo, ką vakar buvau pripirkęs, galvoju, gal girtam pasirodė... Virinu, ir labai tikiuosi kapo nerasti. Bet cher. Faktas per visą snukį... Net turėjau mintį išsikasti, kad įsitikinčiau. Bet vėl mąstau - jei tikrai jis ten, prieš jį bus didelis neudobniakas...

Ilgai jaučiausi kaip pavažiavęs. Pyliau į liustrą, per dieną po kelis atbaladodavau, pats keletą kartų malkų atsakančiai atsisvėriau. Niekas nepadeda, čerdake - visiškas bardakas... Bet po gramą viską pradėjau dėlioti į savo jaščikus. “Žvejukuose” sutinku tavo korešą iš pizdauškės laikų - Petką Kimėnesą. Tas - bazar vokzal, sako, su Filka kartu voiskoje tarabaninau. Klausinėju, kas po kiek, nu, Petia ir kalolinas. Karoče taip: jie, trys memelski, papuolė į karantiną. Ten jiems įsūdė malkų. Filka ant ragų: “Tegul pridaužia, aš ant jų nepachalinsiu”. Petia aiškina: “Nuimk gazą, matai, čia mes visi vienos mostės”. Bet žinai Filką - rovēsi ir ant visų karininkų, ir ant seržantų. Jam gerai įvertė malkų. Tas: “Užmuškit, nepripachalinsit”. Karoče, jį visą mėnesį daužė, o jis ne, ir viskas. Kimėnesas sako, jog jam ėmė stogas važiuoti, akys baltos. Jie jam - taip ir taip, tas - jokių pablaškių. Nustojo chavalinti. Savaitę nei ėda, nei geria. Surišo, norėjo primaitinti, tai vos neuždusino - paspringo. Paskiau įlipo į telegrafo stulpą. Jame tris paras pratarčialino, kol jį kartimi numušė. Išsiuntė į kitą dalinį, ten vėl tas pats. Nespėja išleisti iš hauptvatchtos, jis vėl raunasi. Išvežė jį į hospitalį, iš ten - į kažkokias Leningrado psichiatrijos klinikas. Ten jis pratarčialino ilgai, iš jo darė triušį. Atsipaipaliojęs tubzike vienu smūgiu užmušė kitą duraką. Tas ant Filkos ėmė rautis, Filka mostelėjo, durakas - čerdaku į radiatorių. Trūpas. Filką uždarė į kičą. Tardė, norėjo pasodinti. Paskiau vėl vežė į klinikas, ten vėl iš jo darė daržovę - kalikais girdė. Ir padarė. Pripažino jį pridurku. Dar kiek palaikė durchatoje, ir komisavo su baltu bilietu. Nuo sroko atleido. Namo jį parlydėjo su apsauga. Kalbėjau su chebra - kas jį buvo sutikęs, sakė, laksto po miestą, šarai mutni, putos eina, ir baisus noras su visais vesti bazarą. Įsivaizduok - Filka pasidarė triochema. Bet chebra sakė, visi jo bazarai lievi buvo. Palakstė jis po miestą, palakstė, ir jau čia jį į durdomą uždarė. Vėl - kalikų, vėl triušis. Pragulėjo kiek tai, išleido. Vėl blūdijo po miestą. Jo žmona jau antrąkart ištekėjusi - jam ot vinta padarė. Pachanai - lochai - spontam: “Mums sūnus padliankę išmetė”. Tai Filka nuo tokios žytūchos - kai visiems esi kraštinis - malkinėje ir pasitempė. Kiemo bičai sakė, užkasė jį kaip šunį. Jokių laidotuvių - bespredėlą daręs ir net galus išrišęs ne katalikiškai. Tu jauti - ne katalikiškai! Bliat, aš į

visus tuos mūsų kiemo katalikiškus lochus žiūrėt nebegaliu. Tokia blaža buvo prasidėjusi, toks neudobniakas prieš Filią. Pradėjo atrodyti, kad aš dėl jo mirties kaltas. Dar ir dabar kartas nuo karto įkalu į straublį ir raunu į Lėbartus pas Filką. Prabūnu ten kelias valandas, o namo grįžti nesinori. Noriu tik apsikabinti Filką ir atmesti galus. Namuose mano seniai ciongus kelia: “Eik dirbti, užteks ant sprando sėdėti”. O ir man pačiam ima atrodyti, kad krypsta stogas - aš noriu grįžti atgal į Afganą. Pripirk, kame visas šūdas: mudu, būdami Afgane, kai buvo chrenovai, apie namus galvojom kaip apie kažką šviesaus, gražaus, nepasiekiamo, nes, palyginti su gyvenimu ten, namai atrodė bespas. Atrodė, atvintilinsim kiek priklausom, grįšim - saliot, chebra. Čiosai, piva, **obuoljū**, dansingai. Nichrena, Minia, viso to nėra. Mes susikūrėme sau gražaus gyvenimo mirazą. Ten atrodė: grįšiu - nueinu į “Žvejus”, o prie stalų sėdi įvairių gatvių chebros. “Zdarovas, Minia, zdarovas, Andriau, hau a ju?” Mes įsikirtome sau į galvas, kad sėdime tamsiame, su šugniakais, kambaryje, ir kad tereikia rasti bei atidaryti duris, už kurių - šviesa ir lafa. Bet tokių durų nėra. Mes per ilgai klaidžiojome tamsoje, ir jei tos durys buvo, tai jų neliko. Aš žinau, tu dabar galvoji - nepisk man proto, tau dėl Filkos viskas juodai nusidažė. Žinok, nichera. Apie Filką aš dar nebuvo visko išrišęs, ėjau ant razborų pas jo tėvus, bet tie - nė pro kur. Aš ir šiaip, ir taip, o tie kerta lynus ir ant razborų galo: “O kas tu toks, kad apie Vilių klausinėji? Tu dar blogesnis, tu ten žmones žudei...” Man kaip su kuvalda per kiaušinius... Tada pradėjau po biški viską atgaivinti - ko mane pachanai be jokio džiaugsmo sutiko, nors pusantrų metų nematė. Tik ir stengiasi mane kur nors išgrūsti - į kaimą ar kitą miestą. Spontam aš merga, kuriai kažkas įsūdė antrą vaiką, ir jiems dėl manęs didelis neudobniakas... Jauti? Jiems zapadlo, kad aš kare dalyvavau... Prisikūrę basnių, kad medalį gavau už ypatingą žiaurumą. Jauti? Ypatingą žiaurumą... Aiškinu ir tak, ir siak, kaip viskas buvo. Nichrena - bunkeris. Abu sėdi betoniniame bukapročių dzote ir jiems visi mano bazarai - dzin. Nu, galvoju, seni, tūpi, prisiklausė basnių, cher su jais. Einu į “Žvejus”. Ten tik viena kita matyta roža. Ir tie: “A kur buvai dingęs?” Įpilu į liustrą pivos, pasakoju tak i siak - Afganas, kalnai, dūchai... Tie: “Nepisk smegenų. Laikraščiai rašo, kad jūs ten bespas sėdite, jokio karo nėra”. Nu, bliat bliat, sakau: “A ką yra, a į Klaipėdą trūpų ar neveža? Tie: “Kelis parvežė, nu ir ką? Jie buvo lochai samastrielai... Bet ten, Afgane, tarčialinimas yra bespas - firma džonsus gali parsivežti, gerus katilus, o ką iš tarnybos Sąjungos teritorijoje parsiveši?” Žodžiu, toks bazaras. Prisėdu prie kitų, klausausi: “Och, iš kur gauti veliūrinį “Žalgirio” kampą... Gal žinai, kur parauti krištelines taures...” Ir taip toliau. Žinai, taip chrenovai nuo visų pasidarė, kad net pilti su jais nebesinori. Parėjau namo, užėmiau horizontalią padėtį ir pradėjau pripirkinėti, kur galai. Visą parą pragulėjau nechavalinėš, tik myžt ėjau. Guliu ir mąstau. Ir žinai, ką

pripirkau? Juk anksčiau mes buvome tokie pat, kaip jie. Sukomės ant džonsų, cigarečių, gumos. Dabar mes visi vyresni - reikia ne tik džonsų, bet butų, reikia baldų. Balduose turi stovėti krištolo taurės. Jie baisiausiai žavisi tuo, ko neturi. Vos įsigyja trokštamą daiktą, žavesys praeina. Ir ieško, ką dar įsimylėjus. Viso to šūdo turėjimas, jų manymu, yra krūtai. Jei mes nebūtumėme papuolę į Afganą, to paties norėtumėme. Ten mes gyvenome taip, kad tuoj pripirkom - babkės yra šūdas, iliuzija. Ir kulkai tas pats, ar tu su fliotais, ar be. Svarbu chebra. Apsišiksi - tau kranty. Ten nebuvo vandens, ten daug ko nebuvo, meti dūbą akmenų apkasuose ir svajoji: bet kokia škonkė yra lafa, o sofa lova - zauber. Net nusišikti ten chrenovai - smirda, šūdai krenta į didelę krūvą. Žinai, dėl ko voiskoje buvau lūpą atriėtęs? Galvoju - jei gyvas, nesužalotas grįšiu - klas, bet jei galėsiu numesti chrapą sofoje su švaria patalyne ir jei ryte atsibusių pats, ne dnevalno pakeltas, ir dar jei ant unitazo šikdamas galėsiu rūkyti - bespas. Daugiau man nieko nereikia, tai ir yra didžiausia gyvenimo laimė. Ten mes pamiršome, kas yra babkės, ten jos neturėjo galios. Ten mes per daug išvargome, ir net menkiausi dalykai mums teikė malonumą. Čia niekas nieko negaudo ir nešaudo. Mažų malonumų niekas nepastebi - per daug prie jų pripratę, ir visi nori vis didesnių - "Žalgirių", ant kurių gal patys negulės, krištolų, dėl kurių eis iš proto - vdrug suduš. Ir visa tai galima pirkti tik už babkes. Už dideles babkes. Jie visi tapę Babkių vergais. Galvoja, kad įsigiję gerą baldų komplektą jie tampa krūtesni už kitus... Nichrena, jie pasidaro savo turto vergai. Per galvas verčiasi ieškodami sekcijos, kuri tiktų prie veliūrinio "Žalgirio". Ar bobai kailinių, kurie tiktų prie mašinos. Paskui šika į kelnes, kad iš viršaus kaimynai neapipiltų. Sugadins tiek ilgai kauptą turtą. Ir susėdę giriasi vieni kitiems savo krūtumu: "O mes "Emą" nusipirkom... O aš vokiškus batus gavau... O aš firma vandens čiaupą..." Lochai, bliat. Menkystos. Jiems svarbiau firma kranas, o ne tai, kas iš jo bėga. Pachanai gavo čekišką unitazą. Jauti - čekišką! Spontam yra skirtumas, į koki šikti. Ir ne gėda girtis... Čiosai irgi kažkokie supuvę. Nužiūri, ar tu pa firme apsirengęs, ar turi faneros. O tavo vidus, siela, joms dzin. Svarbu, kad nebūtų padliankė su tavim po miestą šarintis. Tai aš jau kokias penkias nugesinau - pradeda į mane žiūrėti vertinančiu pachabnu žvilgsniu, iškart ir gesinu: "Jei nori ant fako, tvarkoj, nebijok - stovi. Atžarinsiu tave kaip priklausos, pagal visą programą. Įsižeidžia. Pagal fasoną ją į kaboką vestis turi, šampu akis užpilti - tada kojas žergti ni v padlu. Jai turi parodyti dėmesį - ne bazaru, o šampu. Ir kuo daugiau pastatai šampo, tuo krūtesnis tu bičas. Bazarų nereikia, reikia šampo. Kuo daugiau šampo, tuo labiau kojas žergia. O vien pabazarinus, pasitrynus po senamiestį pasirašyti - "Aš tau ne kūrva". Nors imk ir įsirašyk į darbščiųjų rankų būrelį. O tada su daina "Och, jūs rankos mano pūslėtos" tyliai pats save su kaire ranka... Ir ko iš daugelio

jų norėti, kai perkandi, kad paskutinę knygą skaitė aštuntoje klasėje, ir tai buvo vadovėlis. Nuo indų filmų seiliojasi - va spontam čia tai gyvenimas. Karoče. Laikykis, bratane. Nepriimk visos mano pisaninos už nuomonės kišimą. Gal tau grįžus viskas atrodoys kitaip. Ir čia gal tik aš negaliu rasti kelio į praeitį, gal tik aš per ilgai ir kvailai kūriau galvoje oazę, kuri pasirodė esanti miražas, tufta. Duok Dieve, gal tau bus kitaip.

Tavo bratanas Andrius

* * * * *

Zdaravas, Minia,

Nepriperku, ką prižiūrėtojai iškirps, tai rašau viską. Sėdžiu aš Šiaulių izoliatoriuje. Turiu rimtą zaliotą. Nori prikirti man 104 straipsnio antrą dalį. Advokatas žada 105 straipsnį. Taip kad aš tau - beveik kolega.

O užlėkiau visai ant durniaus. Dirbau statybose, išsikrausčiau gyventi į bendriką. Turėjau pasigavęs čiosą. Prieš ją irgi buvau skudurus sumetęs į krūvą su keliomis, bet nieko gero neišėjo. Ta nieko tokia - ir buferiai, ir pirdilnikas, ir smegenų yra. Apklausinėju jos rajono chebrą - ne bliadė, ne kieminė. Galvojau, palazinsim su ja ilgesnį laiką. Sėdėjom kartą "Bangoj", po to pasišarinom po miestą. Ji: "Man namo laikas, tėvai ciongą pakels". Aš: "Nou problems, tavo seniai geri, neužvesk jų, neužsitrauk juodo debesies". Sėdom į kiragazą. Ji Rybporte gyvena. Palydėjau namo, padjezde supliauškinom bučkį, aš - arivederčio, ir plaukiu į faterlandą. Vakaras bespas, galvoju parvirinsiu pėsčias. Ryportovi bičai krūti, bet pats žinai, jau prieš voiską ten turėjom daug korešų. Užkalbins - tą ir tą pažįstu - ir eik. Na, pats žinai. Tai va, susitinku vienus rajoną šukuojančius - bazar vokzal, einu toliau. Sutinku kitus, vėl tas pats. Prie CBK (*celiuliozės kartono kombinatas - aut.*) toks parkelis, įvirinu. Ten - kažkoks zdaravas lochas stovi. Pats pripirk - rajonas seniai visokiais pridurkais garsėja, kad plunksna gali bakstelėti - niekam ne naujiena, ne vieną ten jau priškierino. Tai va, žiūriu, kažkoks fruktas. Tamsu kaip subinėj. "Chernia gaunasi, vienas esu, - mąstau. - Jei kas, pasitvarkysiu, svarbu, kad daugiau iš krūmų neiššoktų". Ir einu įjungęs striumą. Priartėju, einu pro jį, o fruktas zekiška glotke: "Ė, bičas..." Sustojau: "A ką yra?" Tas staigiai iš kišenių rankas šast - dešinėj kažkas sublizgėjo. "Peilis!" - jau virsdamas pagalvojau, ore apsisukau ir koja jam kaliau į kepenis. Dar voiskoj tą prijomą buvau gerai įsisabačinęs. Fruktas griebiasi už šono ir krenta, o aš jau atsistojęs į pozą. Matau, dabavkės nereikia. Erelis sparnus nuleidęs aimanuoja. Galvoju, nu ir nacher su juo. Tik išeinu iš parkelio - varanokas. Mentai: "Ką čia dirbi? Ko taip vėlai valkiojiesi?", aš: "A ką yra? Nesu įkalęs ir trezvilkai

netinku.” Ir tas lochas parkelyje ėmė aimanoti, vandenį mutinti. Mane mentai į varanoką, ir pas jį. Iškvietė greitąją. Mane uždarė. Iškviečia pas tardytoją. Tas: “Tau šakės, užmušei žmogų”. “Pala pala, - sakau, - kokį dar žmogų?” Malkų, pyzdina dviese. Man nedašunta, ką čia ir dėl ko man nori prisiūti. Tris dienas daužė. Rašyk, sako, geranorišką prisipažinimą. Aha, sakau, jau įsibėgėjau makruškę imti ant savęs. Žąsinų kaime ieškokit. Cher žino, kas ką zamačilino, o man norit įklijuoti”. Nu, tie vėl man malkų. Reikia pripažinti - pyzdina gerai, skaudžiai. Tikri profai. Nu, karoče, tik ketvirtą dieną, kai ėmiau myžti kraujais, man paaiškino, kad trūpas - tai tas fruktas iš CBK skverelio. “Nichrena, - sakau. - Aš jo neužmušinėjau, aš jam tik iš bato įvintilinau į padychą”. Mentai: “Vo durakas, mes jį ketvirtą dieną kalam, o jam tik dabar dašuto. Sėsk, rašyk.” Pasirodo, aš jam sulaužiau šonkaulius, o tie sulindo į kepenis ir ten nupjovė kažkokią arteriją. Kol ligoninėj atėjo gydytojas, kol apžiūrėjo, tas ir nukraujavo. Jauti - pasidarė trūpu. Ir man nori įpylinti 104-ą. Bliat, sakau, aš prie ko? Jo šonkauliai kažkokie supuvę”. Tardytojas žvengia. “BK (*Baudžiamasis kodeksas - aut.*) pochoi, atsakysi kaip už sveikus”. Prisiminiau, kad jis kažką iš kišenės išsitraukė. Sakau: “Jis mane su tesaku puolė”. Tardytojas vėl žvengia: “Tu gerai pagalvok, gal su dalgiu... Mes apklausėme aplinkinių namų gyventojus, jis zekų darbo šukas visiems siūlė pirkti už butelį. Jos jo rankoje ir buvo”. Na, ir spontam: “Pakalbėjom žmoniškai, o dabar skilk, kokie žmogžudystės motyvai, nes tuoj uždėsime ant nugaros šlapią skudurą ir bananu lupsim. “Ką kalis? Ką skilk? Ir taip krauju myžu. Sakau, kaip buvo”. Tie: “Žiūrėk, vėl duraką įjungė”. Ir vėl daužo bananu: “Koks žmogžudystės motyvas?” Paskui įmetė į kamerą.

Dabar sėdžiu Šiauliuose. Etapu veš į Memelį, ten teismas. Gal kas ir pavyks, bet netikiu. Tėvai advokatui babkių neįsūdė, tai tas papizdelins teisme tik tiek, kiek priklausos, ir užmigs (prisimeni, kaip per Romkos teismą jo advokatas užmigo?) Taip kad tu grįši ketverius metus nebuvęs namuose, o aš dar sėdėsiu. Ar bepažinsime vienas kitą? Grįžęs neieškok atsakymų į klausimus. Nusilauši ragus. Paprasčiausiai apmirk - įjunk durnių, kaip gyvena pusgyviais didelė dalis žmonių, ir žytūcha bus rami ir ilga.

Tau linkėjimai nuo “turginių” Grego, Fiksos, Džampo, ir “mokyklinių” - Paršiaus, Beko. Yra čia ir daugiau pažįstamų.

Tavo bratanas Andrius